T.C.

GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'IN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE GENEL DIŞ POLİTİKASI

BAŞAK KARACAN AKIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

STRATEJİ BİLİMİ

GEBZE

2006

T.C.

GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'IN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE GENEL DIŞ POLİTİKASI

BAŞAK KARACAN AKIN

DANIŞMANI

YRD. DOÇ.DR. SALİH ZEKİ İMAMOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

STRATEJİ BİLİMİ

GEBZE

2006

GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	YÜKSEK LİSANS/DOKTORA JÜRİ ONAY FORMU

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 08/12/2006 tarih ve 2006/29 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 25/12/2006 tarihinde tez savunma sınavı yapılan **Başak KARACAN AKIN**'ın tez çalışması Sosyal Bilimler Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE
(TEZ DANIŞMANI) :Yrd.Doç.Dr. Salih Zeki İMAMOĞLU

ÜYE : Prof.Dr. Abdülkadir AKÇİN

ÜYE : Doç.Dr. Lütfihak ALPKAN

ONAY

G.Y.T.E. Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ……. tarih ve ……/……. sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

ÖZET

TEZİN BAŞLIĞI: YUNANİSTAN'IN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE GENEL DIŞ POLİTİKASI
YAZAR ADI: BAŞAK KARACAN AKIN

Bu çalışmada Yunanistan'ın kuruluşundan günümüze kadar uluslararası siyasette izlediği rol, uyguladığı politik manevralar, ulaşmaya çalıştığı hedefler ve diğer ülkelerin Yunanistan üzerinden yürüttükleri politikalardan bahsedilmiştir. Teze başlarken Yunanlılar'ın tarihi ve kimliği hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

İlerleyen bölümlerde Yunanlılar'ın Osmanlı Devletine neden ve ne şekilde isyan ettiği, isyanı hazırlayan sebeplere yer verilmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın nasıl kurulduğu ve kurulduktan sonraki hedefleri açıklanmıştır. Sonrasında Yunanistan'ın Balkan Savaşlarındaki konumu, savaşlar süresince yürüttüğü siyaset anlatılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını sağlayan I. Dünya Savaşına Yunanistan da dahil olmuştur. Çalışmada I.Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğuna karşı büyük devletlerin Yunanistan üzerinden yürüttüğü siyaset detaylı incelenmiş, Yunanistan'ın savaştan kazanımları irdelenmiştir. Ayrıca II. Dünya savaşına kadar Yunanistan'ın izlediği dış siyaset irdelenmiştir. Dünyayı derinden etkileyen II. Dünya Savaşı'nın Yunanistan'da ne şekilde ceryan ettiği, Yunanistan'ın izlediği siyaseti ve sonunda elde ettiği kazanımları açıklanmıştır. Savaş sonrasında Yunanistan'ın geçirdiği iç savaşı, ülkenin ayrıldığı kampları ve bu iç savaşın ne şekilde sona erdirildiğine yer verilmiştir.

Komünist S.S.C.B. ile Amerika arasındaki rekabet soğuk savaşı doğurmuştur. Çalışmada Yunanistan'ın soğuk savaş süresince yürüttüğü dış politika ile büyük Yunanistan hayalini gerçekleştirmek üzere yaptığı siyasi uygulamaları da yer almaktadır. Soğuk savaş sürerken Yunanistan AB'ye girmiş uzun soluklu bir entegrasyon süreci geçirmiştir. Bu süreç detaylı olarak irdelenmiştir.

Son olarak soğuk savaşın bitiminden günümüze Yunanistan'ın değişen dış politikası anlatılmış ve sonuçlara varılmıştır.

SUMMARY

TEZİN BAŞLIĞI: THE FOREING POLİCY OF GREECE SINCE ITS FOUNDATION
YAZAR ADI: BAŞAK KARACAN AKIN

In this work, the Greek foreign policies, political maneuvers and objectives are analyzed. Other countries' attempts to use Greece to gain advantage are also explained. At the beginning of the work, the history of Greece and identity of Greek nation is covered.

The Greek revolution against the Ottoman Empire, the causes of uprising, the foundation of the Greek country and their initial goals are listed with the position of Greece in Balkan wars.

The study continues with the Greece's involvement in the World War I after which the Ottoman Empire collapsed. Further, the politics of big countries applied through Greece are deeply examined and the achievements of Greece are detailed.

Following the foreign policies of Greece until and during the World War II, the effects of the war and the realized benefits of the applied politics for Greece are examined. Then, the Greek civil war, formation of the camps and the termination of the civil war are detailed in this work.

Later, the foreign policies of Greece during the cold war, which was started by USA and SSCB, are examined. As this cold war period plays an important part of the Greece's integration into the European Nations, a whole chapter is dedicated to this topic.

The pen-ultimate chapter of this study, the post cold war foreign politics of Greece is examined and the last chapter is for the conclusions derived from the complete political history of Greece.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada beni yönlendiren Doç.Dr. Mesut Hakkı CAŞİN, Yrd.Doç.Dr. A. Kayyum KESİCİ, Yrd.Doç.Dr. Salih Zeki İMAMOĞLU ve Prof.Dr. Abdülkadir AKÇİN'e emekleri için, teşekkür ederim. Beni eğitimime başlarken yüreklendiren Dr.Rasim ÜNLÜ'ye teşekkür eder, yüzünü kara çıkarmadığım için mutlu olduğumu ifade etmek isterim.

Ayrıca öğrenimim boyunca ve tezi hazırladığım süreçte maddi manevi desteğini benden esirmeyen anne ve babama, uzaktan manevi desteğini her zaman ulaştırabilen ablama çok teşekkür ederim. Bir de eşim Özgür AKIN'a minnetimi ifade etmek isterim. Çalışmama son noktayı değerli eşimin yardımları ve motivasyonu sayesinde koyabildim.

Son olarak yorulduğum zamanlarda bana güvenlerini hiç bir zaman kaybetmemiş değerli arkadaşlarım Aslıhan, Özlem, Nilgün sizlere de teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET i
SUMMARY v
TEŞEKKÜR vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ vii
KISALTMALAR DİZİNİ x
TABLOLAR DİZİNİ xii
1. GİRİŞ 1
2 . YUNANİSTAN KRALLIĞI'NIN KURULUŞU VE KURULUŞ SONRASI DIŞ POLİTİKA ÖNCELİKLERİ 7
2.1. Osmanlı Devletine Karşı Yunan Ayaklanmaları 7
2.1.1 . Filiki Eterya 9
2.1.2. Osmanlı Devleti'nin İç Meselesi Niteliğindeki Ayaklanmalar 10
2.1.3. İsyanın Diğer Adalar, Anadolu Ve Rumeli'nde Yayılması 12
2.1.4. Dış Müdahalelerle Uluslararası Boyut Kazanan Yunan Meselesi 16
2.2. Edirne Andlaşması Ve Yunan Krallığı'nın Kuruluşu 17
2.3. Yunanistan Kurulduktan Sonraki Siyasi Hedefler 20
2.3.1. Megali İdea 20
2.3.2. Türk-Yunan Savaşı Ve Girit Problemi 23
2.3.3. Gudi Darbesi Ve Venizelos'un Tarih Sahnesine Çıkışı 28
3. BALKAN SAVAŞLARI, 1912-13 32
3.1. Balkan Savaşını Hazırlayan Sebepler 32
3.2. Balkan Savaşının Çıkışı 34
Birinci Balkan Savaşı 35
Londra Barışı 37
İkinci Balkan Savaşı 38
3.3. Savaş Sonu Yapılan Barış Antlaşmaları 39
4. I.DÜNYA SAVAŞI VE YUNANİSTAN 44
4.1. SAVAŞ ÖNCESİ YUNANİSTAN'DAKİ SİYASİ ÇATIŞMALAR 44
4.2. I. Dünya Savaşında İngiltere'nin Yunanistan Stratejisi 46
4.3. I. Dünya Savaşında Fransa'nın Yunanistan Stratejisi 51
4.4. I. Dünya Savaşında Rusya'nın Yunanistan Stratejisi 58

4.5. I. Dünya Savaşında İtalya'nın Yunanistan Stratejisi 62
4.6. I.Dünya Savaşında Amerika Birleşik Devletleri'nin Yunanistan Stratejisi 71
4.7. Müttefiklerin Yunanistan'a Verdiği Maddi Destek 74
4.8. Dünya Savaşı Sonunda Yunanistan 75
5. I. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA YUNANİSTAN'IN İZLEDİĞİ DIŞ POLİTİKA 80
5.1. Türkiye İle Yunanistan Arasında Yapılan Antlaşmalar 82
5.2. Balkan Antantı 83
6. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA YUNANİSTAN 88
7. YUNAN İÇ SAVAŞI 94
8. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ VE YUNANİSTAN'IN DIŞ POLİTİK HEDEFLERİ 96
8.1. Sovyet Tehditi Ve Truman Doktrini 96
8.2. Nato'nun Teşekkülü Ve Yunanistan'ın Nato'ya Katılması 98
8.3. Soğuk Savaş Döneminde Yunanistan'ın Megali İdea Doğrultusunda İzlediği Dış Politika 102
8.3.1. Kıbrıs'ı Ele Geçirme Çabaları 102
8.3.2. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (16 Ağustos 1960-Aralık 1963) 116
8.3.3. Kıbrıs'ta Yunan Darbesi 124
8.4. Yunanistan'ın Ege Politikası 129
8.4.1. Ege Denizinin Coğrafi Yapısı 129
8.4.2. Karasuları Ve Kıta Sahanlığı Sorunu 138
8.4.3. 10 Mil Hava Sahası Ve FIR (Flight Information Region - Uçuş Malumat Bölgesi) Hattı Sorunu 146
8.4.4. Ege'de Aidiyeti Belirsiz Ada, Adacık Ve Kayalıklar Sorunu 149
8.4.5. Adaların Silahlandırılması Sorunu 150
8.5. Megali İdea Çerçevesinde Yunanistan'ın Pontus Politikası 152
8.5.1. Pontus Tarihine Genel Bakış 152
8.5.2. Pontusçuluk - I. Dünya Savaşı Sırasında Pontus Devleti Kurmak Üzere İzlenen Politikalar 154
8.5.3. Yunanistan'ın Soğuk Savaş Dönemininden Günümüze Kadar Yürüttüğü Pontus Politikası 159
9. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE YÜRÜTÜLEN DİĞER POLİTİKALAR VE AVRUPA ENTEGRASYONU 166

10. SOĞUK SAVAŞ SONRASINDAN GÜNÜMÜZE YUNANİSTAN DIŞ POLİTİKASI 174
11. SONUÇ 188
KAYNAKÇA 198
ÖZGEÇMİŞ 208
EK 1 - AKRADİTAS PLANI 208

KISALTMALAR DİZİNİ

A.B.D	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGIT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKEL	Kıbrıs Komünist Partisi
B.M.	Birleşmiş Milletler
BMGS	Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri
COMAIRSOUTH	Güney Avrupa Hava Kuvvetleri Komutanlığı
COMNAVSOUTH	Güney Avrupa Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
EAM	Ulusal Kurtuluş Cephesini
EDA	Yunanistan Komünist Partisi
EDES	Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Cephesi
ELAS	Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusu
EOKA	Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu
EOKA-B	Yeni Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu
ERE	Ulusal Radikal Birliği
EYMC	Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti
FIR	Flight Information Region - Uçuş Malumat Bölgesi
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin
ICAO	Sivil Havacılık Teşkilatı
KTFD	Kıbrıs Türk Federe Devleti
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
PASOK	PanHelenik sosyalist Hareket
RAP	Recognized Air Picture
RMMO	Rum Milli Muhafız Ordusu
S.S.C.B.	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SEALMAK	Küçük Asya ve Kıbrıs Halkları Mücadelesini Koordinasyon Komitesi
TPAO	Türk Petrol Anonim Ortaklığı
UAD	Uluslararası Adalet Divan

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Yunanistan'ın Toprak Büyümesi 93
Şekil 2 Ege Denizi 130
Şekil 3 Ege Denizini Eni, Boyu 131
Şekil 4 Ege Denizinde Mevcut Ada Grupları 132
Şekil 5 Boğazönü Adaları 133
Şekil 6 Saruhan Adaları 134
Şekil 7 Menteşe Adaları 135
Şekil 8 Kiklat Adaları 136
Şekil 9 Kuzey Sporat Adaları 137
Şekil 10 Ege'de 6 Mil Egemenlik Sahaları 142
Şekil 11 Ege'de 12 Mil Egemenlik Sahaları 144

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. 6 ile 12 Deniz Mili Karasularının Kapsadığı Alanların Karşılaştırması 143

1. GİRİŞ

Türkler'in Yunanlı ya da Rum olarak adlandırdığı topluluğa batılılar Greek derken Yunanlılar da kendilerini büyük Helen uygarlığının devamı kabul ederek kendilerini Ellinas (Elin) – Ellinidha (Ellinis) şeklinde adlandırmakta, ülkelerine de Ellas demektedirler (Hatipoğlu, 1988, s:1). Yunanistan'ın tarihi arkeolojik araştırmalar ışığında oldukça eskilere gitmektedir. M.Ö 1200 - 800 yıllarını içine alan ilk dönemler, M.Ö 800 - 360 arasında şehir devletleri medeniyeti ve M.Ö. 360 - 30 arası Ellenistik çağ bu günkü Yunanistan'ın tarihi temellerini meydana getirdiği temel kanı olup Yunanlılarda bu medeniyetlere kendilerine Helen diyerek sahip çıkmaktadırlar. Ancak bir çok tarihçiye göre de tarihteki Helen ırkıyla bugünkü Yunanlılar'ın esaslı bir ilişkisi yoktur. Günümüzün Rum ve Yunan toplulukları, ırk birliğinden çok, mezhep (ortodoks) ve dil birliğinden oluşmaktadır. Bugünkü Yunanlılar Grek, Aka ve dorların karışımından meydana gelmişlerdir.

Tarihçi Profesör Hopf : "Bugünkü Greklerin kanında bir damla Helen kanı yoktur. Zamanımız Grekleri, orta zamanlarda Yunanistan'ı istila etmiş olan Slavların ve Arnavutların torunlarıdır." demektedir. Alman tarih bilgini Fallmerayer ise 1800-1830 yılları arasında Avrupalılar'ın büyük Helen medeniyetine duydukları hayranlık nedeniyle eski Helenlerin evlatları olarak gördüğü dönemin Yunanlılar için "Mora Yarımadasının Orta Zamanlardaki Tarihi" adlı yapıtında ; Yunan Devleti ahalisinin damarlarında tek bir eski Helen kanının akmadığını, Avrupa'nın yanıldığını, eski Helen halkının çoktan beri kaybolmuş olduğunu ve yerini birtakım dini, yabancı etnografik unsurların Helenlerin yerini aldığını, beyan etmiştir (Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea", T.C Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, s: 2). Ona göre bugünkü Yunanlılar Slav-İskit, Arnavut-İliryalı kolların melezleridir (Türsan, 1987, s:13) .

Tarihte Bizans İmparatorluğu diye de geçen Doğu Roma'nın merkezi Konstantinupolis, günümüzdeki adıyla İstanbul idi. 11. Yüzyıldan itibaren Horasan üzerinden Doğu Anadolu'ya akınlar düzenleyen Selçuklu Türkleri ile sık sık çatışmaya giren Bizans, nihayet Malazgirt meydan muhaberesinde (Ağustos 1071) ağır bir yenilgiye uğramıştı. Selçuklular'ın Anadolu'da ilerlemelerine paralel olarak aynı yüzyılın sonlarında (1096) başlayıp 13.y.y. ortalarına (1250) kadar devam eden Haçlı seferleri, Selçuklu ilerlemesinin hızını kesmiş ancak Bizans'ı da yıpratan bir unsur olmuştur (Hatipoğlu, 1988, s:2). Yunanlılar Bizans dolayısıyla İstanbul'u Yunanlılar'a ait olduğunu lanse etse de Bizanslılardan önce Fenikeliler'in de Kadıköy'de yerleştiği bilinmektedir. Hatta Kadıköy Fikirtepe'de yapılan kazılarda MÖ.3000 yılına ait kalıntılar bulunmuştur. Buradan İstanbul'un Asya topraklarında Yunanlılar'dan önce de yerleşim olduğu anlaşılmaktadır. Bugünkü İstanbul'un çekirdeği, Haliç'in güneyinde kalan bölgenin de asıl sakinlerinin Traklar olduğu bilinmektedir. Yunanistan'ın Megara şehrinden gelen Bizans idaresinde bir Yunan kafilesi, MÖ 658'de Sarayburnuna gelip yerleşmişlerdi. Roma egemenliği altında gelişen bu ticaret şehri, İran ve Mekadonya dönemlerini geçirmiş, II.y.y.da da bir Roma sitesi olmuştur. 395 yılında Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı Roma İmparatorluğu diye ikiye ayrılınca İstanbul, Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti oldu. Tarihçiler 18.y.y. sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun adını değiştirerek Bizans İmparatorluğu demeye başladılar (Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea", T.C Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, s:3). Bizans bir Yunan İmparatorluğu olarak kabul edilse de gerçekte bir Ortodoks devletin egemenliği altında çeşitli ulusların yarattığı bir yığındı (Çukolas, 1970, s:14). Kısaca milli bütünlükten ziyade din-mezhep bütünlüğünü esas alan bir devlet konumundaydı.

Anadolu'da giderek yerleşen ve egemenlik kuran Selçuklular'dan sonra 13.y.y. sonunda kurulan Osmanlı Beyliği de zamanla kuvvetlenmiş, önce Marmara'nın Anadolu yakasında daha sonra Gelibolu üzerinden Trakya'ya geçerek (1356) Rumeli'de de güç kazanmıştır. Bu bir bakıma Bizans topraklarının ve Kontantinupolis'in kuşatılması anlamına gelmekteydi (Hatipoğlu, 1988, s:2-3). Nihayetin de 1451 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na

padişah olan II.Mehmet 29 Mayıs 1453 yılında İstanbul'u almış ve Bizans İmparatorluğuna son vermiştir.

Ancak Balkan yarımadası Fatih'ten 60 yıl önce fethedilmişti. 1389 Birinci Kosova, 1395 Niğbolu, 1444 Varna, 1448 İkinci Kosova gibi dört büyük savaşta, Avrupa'nın son haçlı orduları yenilmiş ve Türkler Balkanları ele geçirmiştir. Niğbolu Savaşından sonra Yıldırım Beyazıt, Fokis Piskoposunun da daveti ile, Tselya Ovasını ve Termopil geçidini geçerek 1397'de Atina'ya girdi. Yıldırım bir taraftan İstanbul'u muhasara etmiş, bir taraftan Anadolu'nun bazı illerini ele geçirmiş, diğer kolla da Yunan Yarımadasını ele geçirmiştir. Yani Yıldırım Beyazıt daha 1397'de Balkan Yarımadasının fethini tamamlamıştır (Türsan, 1987, s:4-6) .

Görülüyor ki, Beyazıt'ın 1397'de ele geçirdiği Yunanistan yarımadası, 1830'da Mora'da bağımsız küçük bir devlet olarak ortaya çıkıncaya kadar tam 433 yıl Türk toprakları olarak, Türk egemenlik, kültür ve uygarlığı altında kalmıştır. Profesör J.Duraselle, 1990 yılında yayınladığı "Europe, Histoire De Ses Peuples" adlı kitabında Yunanlılara köklü bir millet olarak yer vermemiştir. 6 Aralık 1991 tarihli "Le Quotidien De Paris" gazetesinde çıkan bir görüşmede muhabirin "Yunanlılar Avrupa medeniyetinin beşiği değil mi?" sorusuna Duraselle : "Bu günkü Yunanlılar daha ziyade Türklerden gelmektedirler. Bildiğiniz gibi bir çok halk karışımları olmuştur. Yapay nesillere pek güvenmemek gerekir. Bunlar çoğu zaman aldatıcıdır." şeklinde cevap vermiştir (Bilge, 2000, s:14) **.**

Ayrıca Yunanlılar, yaklaşık dört yüz yıl süren Türk egemenliği altında Osmanlı Devleti'nin Rum-Ortadoks kilisesine tanıdığı dini, kültürel ve idari imtiyazlar sayesinde varlığını korumuş, sosyal ve ekonomik yönlerden de dönemin diğer çok milletli imparatorluklarının azınlıklarına oranla serbest bir hayata sahip olmuştur. Fatih döneminden itibaren Padişahlar tarafından korunan patrikhane Yunanlı olarak ifade edilen kültürel birikimin muhafaza merkezidir. Tüm ortodoks hristiyanlar hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar (ortodoks Türkler de dahil) ve hangi bölgeden olursa olsunlar patrikhaneye sadakatle bağlıydılar. Yunanlılar için kendi varlıklarını tanımlamanın dışında

din dillerini korumalarını da sağlamıştır. Bu dini ve toplumsal faaliyetlerin ayrılmazlığı halihazırda da Yunan hayatının karakteristiğidir (Hirschon, 1989, s:19). Ancak Osmanlı sınırları içindeki diğer etnik ve dini azınlıklar gibi Yunanlılar da 18. y.y. son çeyreğinden itibaren Fransız devriminin yaydığı milliyetçilik akımından etkilenmiş ve Osmanlı Devletine isyan etmiştir (Hatipoğlu, 1988, s:3).

Yunan milli kimliği, 19. yüzyılda –halen günümüzde de olduğu gibi- milleti; "zaman içinde değişmeyen bir kültür toplumu ve ruh" olarak gören romantik görüşten etkilendi. Böylece, 19.yüzyılın son otuz yılında Yunan milli tarihine dair, Yunan milletinin üç bin hatta dört bin yıllık bir süre boyunca, yani Homeros efsanelerinden bu yana, kesintisiz devamlılığını savunan anlatım adım adım kabul edildi. Yunanlılar, kendi milletlerinin bir ideoloji ürünü olduğunu ; son iki yüz yıllık süre içinde bilinçlenmenin etkisiyle toplu bir hareket haline geldiğini algılayamamakta, hatta bu tip görüşleri şiddetle reddetmektedirler (Heraclides, 2002, s:50-51).

Yukarıda da izah edildiği gibi ünlü Bavyeralı tarihçi Fallmerayer, Duraselle ve daha pek çok tarihçinin savunduğu: Yunanlılar'ın Helen olmadığına dair tarih tezlerine cevap vermek ve halkın antik dönemlerdeki Yunanlılar olduğunu kanıtlamak için çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar özellikle üç paralel yol izledi. En büyük ağırlık, tarih içinde sürekliliği sağlamak ve özellikle klasik dönemden çağdaş Yunanistan'a varıncaya dek ortaya çıkan 2000 yıllık "boşluğu" doldurma görevini üstlenen tarihçilere düştü. İkinci yol, çağdaş dönemde geçmiş çağların kuşku bırakmayan kanıtlarını (müzikte, dansta, örf,adetlerde ve halk şiirinde... v.b.) arayıp kaydederek, Yunanlılık'ın engelsiz devamlılığını ve dünün bugünle olan gizemli bağlarının varlığını kanıtlayacak olan halk bilimciliği oldu. Üçüncü strateji ise 1821 devrimini vurgulanması ve Yeniden Doğuş'un gerçek ispatı olarak ortaya çıkarılması oldu: Ayaklananlar kendilerini hayali ve varolmayan değil, canlı ve varolan bir halk olarak, Yunanlı olarak nitelemiş özgürlükleri ve milli egemenlikleri uğruna savaşmışlardır. Çeşitli çalışmalar sonucunda Yunanistan'ın milli tarihçisi Paparigopulos tarafından akıcı bir milli tarih metni başarıyla yazıldı.

Paparigopulos'un günümüze kadar egemen kalan önerisine göre beş Helenizim dönem vardır ve yazdığı tarih bu beş dönemin kesintisiz devamlılığını içerir. Antik Helenizm, Mekedonya Helenizm'i, Ortaçağ Helenizm'i (Bizans), neo-Helenizm'i (Türk egemenliği altındaki yıllar) ve bağımsızlık dönemi Helenizm'i. İşte halihazırda Yunan tarihi ve Yunanistan halkının kimliğine dair temel, Paparigopulos'un büyük çalışmalar sonucu ortaya koyduğu bu öneridir. Paparigopulos gibi ilk "kurgucu"ların bile bizzat anladığı hususu, yani hem antik Helenizmle hem Bizans ve Ortodoksluğu birbiriyle özleştirmenin çelişkili olduğunu bugünün Yunanistan'ı ve Yunanlılar'ı anlayamamaktadır. Milliyetçiliğin İskoçyalı araştırmacısı Tom Nairn'in kaydettiği gibi: " Yunan aydınları çarpıcı bir başarıda bulundu ve 19. yüzyılda yaşayan ve anadili Yunanca olan[1] insanların antik ilahların soyundan geldiklerine ve bu durumun bugün Ortodoks hristiyan olmakla eşit olduğuna inandırdı ... milliyetçilik dünyasında pek az başarı bununla kıyaslanabilir."

Kökenlerine dair gerçeklerin farkında olan ve tarihçilerin açıklamalarıyla köşeye sıkışan Yunanlı seçkinler ise kendilerini savunurken durumun farkında oldukları verdikleri cevaplardan anlaşılabilmektedir. 21 Şubat 1978 yılında Le Monde gazetesinde Yunan Cumhurbaşkanı Konstantin Çaços ile yapılan röportajda, " Bugün saf ırktan bahsetmek olanaksızdır. Avrupa'nın bütün ulusları, tarihin ilk zamanlarında çok çeşitli ve halkların birleşmesinin ürünleridir. Gabineau' nun – safkan, seçkin halklar – kuramları demodedir. Bugün, ulusları sadece biyolojik kriterlerle değil, tamamen manevi kriterlerle birbirinden ayırabiliriz. Bugün her ulusun saf bir kanı yoktur fakat kendisine özgü bir kültürü vardır. " (Özcan, 2003, s: 46) diyerek, bir şekilde Helen

---

[1] Ancak dönemin küçük Yunanistan'ında yaşayanların çoğunluğu dil olarak Yunanca konuşamamaktadır. Kitromelides'e göre bölgedeki orta sınıfın dili ve Balkan hristiyanları arasında "lingua Franca" idi ve bir etnik niteleme oluşturmuyordu. Mesela Ulahlar ve hristiyan Arnavutlar farklı anadillerine rağmen , Yunan ihtilalinde de başrolde olmalarından anlaşıldığı üzere Yunanlı sayılmakta ve onlarda kendilerini böyle görmekteydi. Daha sonraları "Makedonya mücadelesi" sırasında, Eksarhlık'a değil de Fener Patrikhanesine bağlılıklarını ifade etmiş olanlar, Ulahça, Arnavutça, Makedonca hatta Bulgarca konuşnlar nedeniyle "Yunanca konuşmayan Yunanlılar" tezi ortaya atılmıştır. Yani dönemin Yunanlıları etnik ve dil birliktelikteliğinden ziyade Ortodoks vasfı altında birleşmekteydiler. (Heraclides, 2002, s:53-54)

olmadıklarının ama Helenistik mirasa sahip çıktıklarının izahını vermiştir. Kısacası, Yunan milliyetçiliği ve Yunan milli kimliği, gerek ilk tasarımı olan "yeniden doğuş" inancıyla, gerekse Bizans'ın "devamlılık" görüşüyle, Yunan milletinin kendiliğinden doğan bir tarih çağrışımından çok , *bilimsel ve devlet kökenli*, bir seçeneğin ve bu seçeneğin eğitim yoluyla Yunanistan içine ve dışına yayılmasının eseridir (Heraclides, 2002, s: 55-59).

Yunanlılar'ın Osmanlı yönetiminden kopma teşebbüslerinde, Fransız devriminin etkisiyle milli bilinç yaratılması dışında başka çeşitli faktörler de rol almıştır. Bunlar arasında en önemlilerinden biri; daha Fransız Devriminden önce, 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı esnasında çarlık Rusyası'nın Osmanlı Devleti'ni içten rahatsız etmek ve yıkmak amacıyla Balkanlar'da ve Mora'daki Ortadoks halkı isyana teşvik etmesidir. Ruslar Mora'dan başlayıp Selanik'e kadarki bölgede isyan hareketleri tasarlamış, Rus kışkırtmalarının sonucunda 1770 Martında ayaklanmalar başlamış ve bölgede sürekli bir isyan durumunun olması sağlanmıştır. 1774 yılında Osmanlı-Rus savaşına son veren Küçük Kaynarca andlaşmasıyla, öteden beri Osmanlının verdiği imtiyazlarla iktisadi alanda ve denizcilikte oldukça ileri seviyeye gelmiş olan Yunanlılar daha da güçlenmiştir. Andlaşmadan sonra Yunanlılar Rus bayrağı altında ve bu devletlerin koruyuculuğunda daha serbest hareket etmeye başlamıştır (Hatipoğlu, 1988, s: 4-5).

Rusya, 18.y.y. dan beri Osmanlı Devleti'ne karşı çeşitli ittifaklar kurarak boğazlara hakim durumdaki Türkleri zayıflatıp parçalamak ve sıcak denizlere açılmak istiyorken, İngiltere'de Rusya'nın tersine zayıf ama varlığını sürdüren bir Osmanlı'dan yana idi. Rus Çarlığı'nın güneye sarkması İngiltere'nin çıkarlarına uygun değildi (Hatipoğlu, 1988, s:13). Ancak başlangıçta, Avrupa Devletleri özellikle de İngiltere, Rusların çabası karşısında Osmanlının dağılmasına karşı dursa da 19.y.y. sonlarına doğru Osmanlıyı kendi çıkarları doğrultusunda parçalamak üzere savaş vermiş ve bu doğrultuda Yunan isyanlarını desteklemiştir.

2 . YUNANİSTAN KRALLIĞI'NIN KURULUŞU VE KURULUŞ SONRASI DIŞ POLİTİKA ÖNCELİKLERİ

2.1. Osmanlı Devletine Karşı Yunan Ayaklanmaları

Osmanlı Devleti içinde ticarette söz sahibi olan Rumlar 18.y.y. sonlarından itibaren ticari amaçla uğradıkları Avrupa şehirlerinde devrin son siyasi ve sosyal gelişmeleri hakkında fikir ediniyorlar, "milliyetçilik" ve "bağımsızlık" kavramlarını tanıyorlardı. Fener Aristokrasisi ile birlikte Rum tüccarlar Osmanlılıktan ayrı bir Yunan ulusçuluğunun gelişmesine en büyük katkıyı yaptılar. Rum ticaret burjuvazisi 1820'lerdeki Rum ayaklanmalarına kısa dönemli etki yapmaktan çok uzun dönemde ayrı bir yunan ulusal bilincinin oluşmasına temel katkılar yapmışlardır (Gürel, 1993, s:23) . Fransa ihtilali ve Napolyonik savaşlar Fransa ve Amerika'yı kolonileşmede geri bırakmış ve Yunanlılar Karadeniz ve Batı Avrupa'da ticari koloniler oluşturabilmişlerdir. 19.y.y. bu koloniler lobileşerek Türklere karşı komplo organizasyonlarının merkezleri olmuştur (Tatsios, 1984, s:10) . Bu lobilerin faaliyetleri Yunanistan ve İstanbul'daki Fenerliler'in faaliyetlerinden daha etkiliydiler; çünkü Rusya, İtalya, Fransa, İngiltere ve diğer ülkelerdeki Rumlar Türkler'in egemenlik ve denetleme alanının dışındaydılar (Hatipoğlu, 1988, s:5).

Aynı zamanda bağımsızlık fikirleri doğrultusunda gelecek nesilleri de yetiştirmek için cemaatler büyük okul yatırımlarına giriştiler. Böylece mücadelelerinin devamlılığı sağlanacaktı. 18. y.y. sonlarında Ayvalıkta yetmiş sınıflı, amfili, kütüphaneli bir okul için 7000 kuruç harcanmıştır. Sakız'da da benzer bir harcama yapılmıştır. Bükreş ve Yaş'ta daha büyük yatırımlara girişilmiştir. Yanya'daki okul için,o yıllarda astronomik bir rakam olan 600.000 altın drahmi harcanmıştır. Okulları kuranlar, kitapları basanlar, öğretmenlerin maaşını ödeyenler, Batı ile temas içinde olan Rum cemaat üyeleridir (Milas, 1994, s:43-45) .

Kuşkusuz Osmanlı Devletindeki Rum Ortodoks halk arasında ayrı bir ulusal bilincin gelişmesine ve bağımsızlık düşüncesinin filizlenmesine yol açan etkenlerden en önemlilerinden biri de, Rusya dahil öteki Avrupalı devletlerin oynadıkları roldür. Devrim savaşları sırasında uzun bir süre (1797-1800 ve 1807-1814) Adriyatik'teki Yedi Adayı (İyon Adaları) elinde tutan Fransa, buradan Rum Ortodoks dünyasına ulusal devrimci düşüncelerin girdiği bir pencere açmıştı. Bu pencereden Rusya ve İngiltere de Rum Ortodoks dünyasına ulaştılar. 1800-1807 döneminde İyon adaları Rusya'nın güvencesi altında konan bağımsız bir devlet statüsüne geçti ve zaten Ortodoks dünyanın önderliğini isteyen Rusya için çok elverişli bir kanal oldu. Rum Ortodoks halkla eskiden beri en yakından ilgilenen Rusya olmuştur. Daha 17.y.y. sonlarında Rus Çarı Petro'nun Osmanlı Devleti'ndeki Rumlar arasında propaganda faaliyetlerine giriştiği bilinmektedir. Daha sonra, 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, 1770'te Makedonya'da bir Rum ayaklanması başlamış, Mora'da ise Çariçe Katerina'nın ajanları olan Orloff Kardeşlerin başlattıkları bir başka ayaklanma bastırılmıştır. Katerina Rus hükümdarlar arasında özel bir "Grek Projesi" üretmekle de ünlüdür. Çariçenin bu projesine göre ; Slavlar ve Rumlar Osmanlı yönetiminden kurtarılacaklar ve Bizans diriltilerek Katerina'nın oğlu Konstantin için yönetilecekti. Ancak kuşkusuz, Rum Ortodoks dünyasında yankı ve kök bulan asıl düşünce, Fransız Devrimiyle birlikte Avrupa'yı saran ulusçuluk düşüncesidir (Gürel, 1993, s:26-27).

Rumlar, 1796 yılında ilk defa Viyana'da bir cemiyet kurmaya çalıştıysa da Avusturya polisi cemiyetin kurucusu şair, düşünür Rigas'ı tutuklayarak, Osmanlı hükümeti yetkililerine teslim etti (Hatipoğlu, 1988, s:5-6) . Ancak çok kısa bir süre sonra 1800 başlarından itibaren Rumlar, mevcut ticari kolonilerle ekonomik olarak da güçlenen lobileri sayesinde ve değişik politik akımları da fırsat bilerek bir çok ülkede Yunan bağımsızlığını ve eski Bizans'ı yeniden canlandırmak isteyen cemiyetler kurmaya başladılar. Kurulan bir çok cemiyet Rumların fikri ve siyasi birliklerini sağlamış, isyan ve ihtilal için gerekli olan şuur birikimini sağlamıştır. Rum cemiyetleri içinde 1814 yılında Odessa'da kurulan Filiki Eterya en etkili olanlarındandır.

2.1.1 . Filiki Eterya

Filiki Eterya derneği[2] 1814'de Odessa'da birisi Bulgar Arnaş ÇAKALOF, diğer ikisi Rum Partras'lı Emanuel KSANTOS ve Narda'lı Nikolaos SKUFAS adlı üç tüccar adlı üç tüccar tarafından kurulmuştur. Derneğin Programı ; [3]

- Yunan ulusuna bağımsız bir ülke sağlamak,
- Batı Trakya ve Selanik'in Yunanistan'a ilhakı,
- Ege adalarının ilhakı,
- Oniki adanın ilhakı,
- Girit adasının ilhakı,
- Batı Anadolu'nun ilhakı,
- Kıbrıs'ın kurulacak Yunanistan'a bağlanması,
- Pontus Rum Devletinin yeniden kurulması,
- İstanbul'un ele geçirilmesi ve Bizans İmparatorluğu'nun diriltilmesi,
- Makedonya'nın ilhakıdır (Salışık, 1968, s:149) .

Derneğin şifreleşme, tanışma, localar, rütbeler, haberleşme kodları ve yemin törenleri ile yürütülen ritüelleri bilinmektedir. En üst rütbeler, çıkarılacak Yunan ihtilalinde savaşacak liderlere ve kilise mensuplarına ayrılmıştı.

Filiki Eterya, 1814-1817 arasında bocaladıktan sonra, 1818'de İstanbul'u merkez yaptı ve sadece İstanbul'da 17.000 üye kaydetti. 1820'de dernek, tüm Balkanlar, Avrupa, Türkiye, Suriye, Mısır ve Kıbrıs'ta şubeleri kurulmuş ve üye sayısı 400.000 çıkmıştı. Filiki Eterya'nın üç kurucusu Rusya Dışişleri Bakanı Yani Capo DİSTRİA'yı derneğin başkanı yapmak istedilerse de başaramamış nihayetinde Rum asıllı Rus Generali Aleksandır İPSİLANTİ'yi kendilerine lider seçmişlerdir. İpsilanti, Eflak Beylerinden Konstantin İPSİLANTİ'nin oğludur. Küçük yaşta Rusya'ya gitmiş, askeri okullarda okumuş, Rus Harp Akademisini bitirmiş, Napolyon'a karşı Çar

---

[2] Filiki Eterya ile birlikte Türk-Yunan politikalarında etkili ; Etniki Eterya, Mavri Mira, EOKA ve Yeni Filiki Eterya adında dört dernek daha vardır.
[3] Megalo İdea

Ordusunda savaşarak yaralanmış ve hızla yükselerek Çar I. Aleksandr'ın yaveri olmuştur (Türsan, 1987, s:37).

Bir taraftan Filiki Eterya'nın etkin faaliyetleri, diğer taraftan Avrupalı büyük devletlerin güttüğü politikalar, Rum isyanını işaret bekler duruma getirmişti ve bu işaret dışarıdan değil Osmanlı sınırları içinden geldi : 1788'den beri Yanya valiliğinde bulunan Tepedelenli Ali Paşa ile Sultan II. Mahmut'un arası, içinde Rum parmağının da bulunduğu İstanbul Fener Patrikanesi ve saray arasında çevrilen entrikalar sonucunda açıldı ve Ali Paşa isyan etti. 1820-1822 yılları arasında sürecek olan bu isyan Tepedelenli'nin bölgesinde sağlamış olduğu sıkı idareyi ortadan kaldırmış ve yöredeki Rum çeteleri için isyan ortamını sağlamıştır. 1821-1830 yılları arasında yaklaşık on yıl bir çok Yunan ayaklanması yaşanmıştır. Yunan ayaklanmaları kabaca iki devreye ayrılabilir. İlk devrede olaylar Osmanlı Devletinin bir iç meselesi halinde seyretmiş , ikinci devrede ise dış müdahalelere sahne olan milletlerarası özellik taşıyan ayaklanmalar vukuu bulmuştur.

2.1.2. Osmanlı Devleti'nin İç Meselesi Niteliğindeki Ayaklanmalar

1821 -1826 yılları içinde gerçekleşen ayaklanmalar bu niteliktedir. 1820 yazında Tepedelenli Ali Paşa'nın devlet kuvvetleriyle çatışmaya girmesini fırsat bilen Çar I.Aleksandr'ın yaveri ve aynı zamanda da Filiki Eterya'nın başı olan Aleksandros İpsilantis Yaş şehrine doğru harekete geçerek 3000 kişilik kuvvetiyle ilk organize ayaklanmayı başlattı. Çara güvenen İpsilantis Bükreş'e doğru ilerlemeye başladı (Hatipoğlu, 1988, s: 13-17). Rumlar, zaman zaman Eflak Buğdan'daki Osmanlı Sarayının görevlendirdiği derebeylerin zorbalıklarından ve Osmanlı İmparatorluğunun zayıflığından, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Rusya'nın Eflak-Buğdan'ın iç işlerine müdahalelerinden yararlanarak, isyana buradan başlamayı uygun gördü.

Ayrıca Sırpların da kendilerine katılacaklarına inanıyorlardı. Ancak Sırplar ayaklanmaya katılmadılar ve Eflak-Buğdan halkının Rumları sevmemesi nedeniyle arzu edilen isyancı sayısına ulaşamadılar (Özkaya, 1986, s:116) .

Rusya Rum isyanıyla gizliden gizliye ilgilenmekte ve desteklemekteydi. Rum isyanıyla ilgilenen Rus Çarı diğer taraftan da Avrupa'daki ihtilallerle meşgul oluyordu. Nitekim, İtalya'ya 95-100 bin asker sağlamıştı. Rusya, 1774'teki Kaynarca ve 1812'de Bükreş Antlaşmaları gereğince Eflak ve Buğdan ile ilgili voyvodalık maddesini düzenlemek için, gerekirse o taraflara gönderilmek üzere başka bir ordu düzenlemeye başlamıştı. Ancak bir taraftan Napoli ve İspanya'daki isyanları önlemek için Avrupa Krallarıyla toplantılar yapan Rusya'nın, bir taraftan isyan eden tebaa isyanlarını bastırmak diğer taraftan da Rum isyanını teşvik eder görünmesi kendisi için geçerli ve tutarlı bir yol olarak görülmemekteydi (Özkaya, 1986, s:123). Nihayetin de, Laibach Kongresi'nde (Mart 1921) Avusturya Dışişleri Bakanı Metternich'in Rus Çarı'nı "Balkanlardaki milliyetçilik ve ayaklanma hareketlerinin Rusya'ya da yayılması" hususunda uyarması üzerine Çar, İpsilanti'den desteğini kesti ve ordusundan kovdu (Türsan, 1987, s: 38). Bu duruma Bükreş'teki Romen halkın ayaklanmaya uzak durması da eklenince bölgeye yetişen Türk birlikleri ayaklanmayı bastırdı. Aleksandros İpsilantis Avustralya'ya kaçtıysa da orada tutuklanarak hapis cezasına çarptırıldı (Hatipoğlu, 1988, s:1988) . İngiltere, Fransa ve Rusya'nın bağımsız Yunanistan taraftarı olmalarına karşın Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bünye bakımından Osmanlı İmparatorluğuna benzemesi ve etnik ayrışmaya taraf olmaması Yunanlıların ilk girişimini sonuçsuz bıraktı.

Ancak Buğdan'daki bu başarısız ayaklanmanın hemen ardından Mora'da çok ciddi sonuçlar doğuracak olan yeni bir isyan başlatıldı. 25 Mart 1821 günü iki yortu bir araya gelmiş ve o gün ayaklanma günü olarak tespit edilmişti.[4] Ne var ki vakitsiz sıkılan bir kurşun isyanın 17 Mart'ta planlanandan önce başlamasına sebep oldu. Patras Patriği önderliğinde

[4] O günden sonra 25 Mart günü Yunanistan'da "Bağımsızlık Bayramı" olarak kutlanılmaktadır. Yunanlılar 25 Martı uğurlu gün olarak kabul ederler. Makarios'ta 25 Mart 1965'de Enosis'i ilan edeceğini bütün dünyaya duyurmuş fakat Türkiye 22 Martta Silahlı Kuvvetlerini alarma geçirince, Makarios kararını uygulayamamıştır.

Kalavrita'da başlayan ayaklanma kısa zamanda Rumeli'ne ve adalara sıçradı. Bu yayılmanın başına da, Aleksandros İpsilantis'in kardeşlerinden Dhimitrios İpsilantis geçti ve ayaklanmanın yönetimini 1821 Haziranında ele aldı (Hatipoğlu, 1988, s: 18).

2.1.3. İsyanın Diğer Adalar, Anadolu Ve Rumeli'nde Yayılması

Mora isyanı sonrasında Kıbrıs, Sakız, Sisam, İstanköy gibi adalarla Ege sahillerinde de hareketler başlamıştı. Kıbrıs ileri gelenlerinin gönderdiği bir yazıdan anlaşıldığına göre Rum reaya, çok önceden adalarda ağırlıklarını hissettirmeye başlamışlar, gitgide azınlıkta kalan Müslümanlar ise onlarla hoş geçinmekten başka yol bulamamışlardı. Ancak Rumlar'a sadece Ada'da söz sahibi olmak yetmiyordu. Türkleri tamamen yok ederek bağımsızlıklarını ilan etmek istiyorlar ; bunun içinde Türkler'e her nevi feci muameleyi yapıyorlardı.

Diğer adalarda durum daha da kötüydü. Sisam reayası bağımsızlık niyetlerini gerçekleştirmek için hiç vakit kaybetmemişlerdi. Sadece ada Türklerine değil misafir olarak ve ticaret yapmak üzere adaya gelenlere de saldırmışlardır. Ada'nın hakim ve voyvodasını da hapsetmişlerse de bunlar sonrasında kaçmayı başarmıştır.

Çamlıca ve Suluca adaları Rum tekneleri Ege Denizi'ndeki saldırılardan birini Sakız'a yapmışlar ; fakat bu ilk teşebbüs, Müslüman halkın, Sakız metropoliti ile ileri gelen tüccarlardan 40 Rum'u rehin alarak hapsetmeleri dolayısıyla sonuçsuz kalmıştı. Bu hadiseden sonra Ada Rumları, muhafız tayin edilen Vahid Paşa'ya itaatlerini bildirmişlerdir. Sakız Rumları itaatkar gibi görünseler de aslında isyan için müsait bir fırsat beklemekteydiler. Nitekim 22 Mart 1922'de 17'si büyük olmak üzere 77 tekne Sakız önünde göründü, ertesi gün de Çeşme'nin karşı tarafında Timiana Köyü sahiline

çıktılar. İki saat sonra ise Sakız Rumları da isyan bayraklarını açtılar. Bu suretle Rum isyanı Sakız Adası'na da sirayet etmiş oluyordu.

İmroz adasında da Rumlar ayaklanmaya kalktıysa da Ada halkının isyancılarla işbirliği yapmaması dolayısıyla İstanbul tarafından ayaklanma bastırılabildi. Ancak Semadirek'te Ada halkı Rum isyancıları ile birleşerek ayaklandılar. 1821'de adalardaki isyanlar dizisine Girit de eklendi. İlk hareket İsfakya'da başladı. İsyancılar, Ramazan Bayramı'nda ayaklandılar.

İsyan eden Ada Rumlarına ait tekneler bir taraftan da Anadolu sahillerine saldırıyor, cinayet işleyip yağma yapıyorlar ve bölgedeki Rumları isyana teşvik ediyorlardı. Bu tahriklere kapılan Ayvalık ve Yund Adası reayası isyancılar ile birleşip Edremit tarafına hücuma geçmişler hatta Yund Adası reayası tabyalar inşa etmeye başlamıştı. Rumların bu davranışı üzerine kadı ve voyvoda Ayvalık'a kaçmak mecburiyetinde kalmışlardı.

Trakya sahilindeki Maarız Körfez ve Kalesi de Rum isyancıların saldırısına uğrayan yerlerdendi. Ege halkının korkulu rüyası haline gelen Çamlıca ve Suluca tekneleri 17 Mayıs 1821'de Maarız Körfezi'ne girip karaya asker çıkarmışlar ve kaleyi ele geçirmişlerdi. Bunlar, Sisam reayasıyla da işbirliği yapmaktaydılar. Böylece Sisam Rumları, Sisam'dan Sakız Boğazına kadar olan yerleri kontrolleri altına alarak denizden geçişi imkansız hale getirmişler ve Kuşadası sahilindeki Çanlı'ya çıkarak Adaya hayvan bile sürmeye cesaret etmişlerdi.

Ege adasındaki diğer kasabalar da zaman zaman Rum isyancıların baskınlarına maruz kalıyordu. Bazen de baskın yerine reayanın el altından tahrikini hazırlayacak mektuplar getirilerek dağıtılıyordu. İzmir'in Seferihisar'ı köylerinden İpsili de 1823'te Sisam Rumlarının baskınına uğradı. Ayrıca Fransa, Rusya gibi ülkelerin bayraklarını çekerek Çanakkale Boğazı'ndan içeri girmeyi başaran Rum tekneleri Marmara Denizinde rastladıkları Türk teknelerine bile saldırmışlardır (Kütükoğlu, 1986, s: 135-136).

Mora ve tüm Ege'ye yayılan bu isyan Osmanlı Sarayında büyük tepkiyle karşılandı. Sultan II. Mahmut çıkan isyanın arkasında Rusya ile Patrikhane'nin olduğundan şüpheleniyor ancak Atalarının Patrikhane'ye ve patrik makamına verdiği sözlerden dolayı kesin delil olmaksızın harekete geçmek istemiyordu. İsyanlar sonrası Patrikhane'nin ihanetini ispatlayan belgeler Kırımlı Yunus Bey tarafından Osmanlı Sadrazamına teslim edildi. Ele geçen belgelere göre Mora isyanının arkasında Padişah'ın tahmin ettiği gibi Rusya ve Patrik V.Gregorius vardı. Harekete geçen II.Mahmut Patrikhane'ye baskın düzenleyerek, Rusya ile Patrikhane arasındaki işbirliğinin tüm yazılı belgelerini ele geçirdi. Ele geçenler arasında şunlar bulunuyordu :

- Moralı asilere yazılmış mektuplar,
- İstanbul'daki isyan hazırlığının hangi durumda olduğunu gösteren raporlar,
- Dışişleri Bakanlığı'nda çalışan Fenerli Rumlar' ın devletin gizli bilgilerine ait verdikleri raporlar,
- İngiliz, Fransız elçiliklerinin Patrikhane'ye verdikleri gizli bilgiler,
- Rusya'nın isyana destek verdiğini belirten bilgiler,
- Odesa'daki Filiki Eterya Cemiyetinden gönderilen silahlara ait dökümler,
- Dünya Ortodokslarına yazılmış mektuplar,
- Yardım ve makbuz paraları,

Bulunan deliller karşısında Patrik'in suçu sabit görülerek , vatana ihanet suçuyla 22 Nisan 1821'de Patrikhane'nin kapısına[5] asılarak idam edildi (Onay, 2005, s:82-83) . İstanbul'un bu sert tavrı başta Rusya olmak üzere bütün hristiyan Avrupa'yı heyecanlandırdı. Çar I. Aleksandr, Haziran ayında Osmanlı Devletine bir ültimatom vererek, Eflak ve Buğdan'daki askerlerin çekilmesini ayrıca hristiyanlara ciddi garantiler vermesini istedi. Hatta daha

[5] Patrik'in asıldığı kapı asıldığı tarihten bu yana kapalı ve kilitli tutulmaktadır. Bahsettiğimiz kapıda Patrik ile aynı seviyede bir din adamı veya devlet adamının asıldığı güne kadar kapının kapalı tutulacağına dair yemin edilmiştir. Günümüzde Fener Rum Patrikhanesi'ne giriş çıkışlar hizmetkarların kullandığı kapıdan yapılmaktadır. Ana kapalı kilitli olduğu için kullanılmamaktadır. Kapıya "Kin Kapısı" denmektedir.

ileri giderek Avrupa'ya Osmanlı Devletinin yıkılmasını bile teklif etti. Oysa ki Napolyon Savaşları'ndan sonra sosyal ve siyasi bakımdan altüst olan Avrupa'yı yeniden düzene sokmak amacıyla Rusya, İngiltere, Avusturya ve Prusya Viyana Kongresini toplamışlar ve Avrupa'da çıkacak her türlü hürriyetçi ve milliyetçi eylemin derhal bastırılması yolunda Eylül 1815 Eylül'ünde "Kutsal İttifak" diye bilinen bir anlaşmaya varmışlardı. Çıkan Yunan ayaklanmaları sonunda yaşananlar ve Rusya'nın tepkisi, Avrupa'yı Viyana Kongresi'nde alınan kararlar ile Osmanlı'ya müdahale arzusu arasında bıraktı.

Avrupa bir karar aşamasındayken Yunanlılar 22 Ocak 1822 tarihinde Epidauros yakınlarında bir ormanda toplanıp "Bağımsızlık Beyannamesi" ve sonradan "Epidauros Anayasası" diye anılan bir anayasayı kabul ve ilan ettiler (Hatipoğlu, 1988, s:20) . Büyük devletlerin siyasileri bir süre bu gelişmelere seyirci kaldılarsa da İngiliz Dışişlerindeki değişiklik, o zamana kadar gelenekleşmiş olan İngiliz Doğu politikasına, bir o kadar da Avrupa'nın bölge siyasetine köklü sayılabilecek yeni bir boyut kazandıracaktı. İngilizlerin yeni dışişleri bakanı George Canning, başlangıçta önceki siyasilerin Yakın Doğu politikasını takip ettiyse de, yeni şartlar kendisini daha müdahaleci olmaya zorladı. Ona göre; İngiltere'de Yunan meselesine uzaktan bakması demek, Rusya'nın Yunanistan üzerinde nüfuz sahibi olması ve doğu Akdeniz'e rahatça sarkabileceği anlamına gelmekteydi. Bu durumda İngiltere'nin Yunanlılar'a destek çıkması ve daha aktif olması gerekiyordu. Bu doğrultuda Londra asi Yunan çetelerini 1823 Mart'ında "muharip taraf" olarak tanıdı. Bu hareket Fransa ve Rusya tarafından da tasvip edilince Osmanlı ile bu üç devletin arası açıldı. Ülkelerin elçileri İstanbul'dan ayrıldı. Böylece Avrupa'daki milli ayaklanmaları derhal bastırmayı öngören müdahaleci anlayış, son gelişmelerin ışığında etkisini kaybetti.

Osmanlı kuvvetleri Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken ayaklanmaları bastırmaya çalışıyor ancak kesin bir sonuç alamıyordu. Tepedelenli Ali Paşa'nın isyanı bastırılmış ancak Yunan isyanları bastırılamamıştı. Yunan isyanı ancak II. Mahmud'un Mısır valisinden destek istemesiyle aşıldı. Mısır

valisi oğlu İbrahim Paşa'yı Mora'ya gönderdi ve İbrahim Paşa tarafından Yunan isyanını bastırdı.

2.1.4. Dış Müdahalelerle Uluslararası Boyut Kazanan Yunan Meselesi

Bastırılmış olan isyanlara ilk müdahale Rusya'dan geldi. I.Aleksandr'ın ölümünden sonra başa geçen Çar I.Nikola'da Doğu Akdeniz bölgesini Rusya'ya engel olabilecek bir kuvvetin denetimine bırakmayı uygun görmüyordu. Rusya gerekirse savaşmayı göze alıyordu ve İstanbul'a verdiği ültimatomla 1812'de yapılan Bükreş antlaşmasının uygulama şeklinin gözden geçirmek istediğini belirtti. İstanbul, Ruslar'ın yaptığı bu siyasi manevra'nın karşısında herhangi bir müdahaleye meydan vermemek için görüşmeyi kabul etti. Yapılan temaslar 7 Ekim 1926'da Akkerman Mukavelesi ile sonuçlandı. Bu belgede Yunan meselesinden hiç söz edilmemekteydi. Dikkatler Akkerman Mukavelesi üzerindeyken I.Nikola bir yandan da Yunan meselesini İngilizlerle müzakereye başlamıştı (Hatipoğlu, 1988, s:21-23). İngilizler Doğu Akdeniz'de muhtemel bir Rus nüfuzunun ortaya çıkabileceği düşüncesi ile Ruslar'ın Yunanlılar ile ilgili istedikleri pazarlığa oturmayı kabul ettiler. Bu şekilde başlayan görüşmeler, 4 Nisan 1826 tarihinde kabul edilecek olan Petersburg Protokolü ile sonuçlandı. Avusturya, Prusya ve Fransa'ya da bildirilen bu belgede özetle "Yunanistan Osmanlı Devleti'ne vergiyle bağlı olacak ama özerk bir devlet durumuna gelecek ve bütün Türkler Yunanistan'dan çıkarılacak " denmekteydi. Bunun ardından, 6 Temmuz 1827'de Londra'da imzalanan ve Petersburg Protokolü'nü teyit eden ayrı bir protokol, Osmanlı Devletinin Petersburg kararlarını kabul etmemesi durumunda Yunanlı isyancılarla Türk yönetimi arasında bir mütareke yapılmasını, bunu takiben de bir Yunanistan devletinin kurulacağını ayrıca İstanbul bunu kabul etmezse 6 Temmuz 1827 tarihli Londra Protokolü'nde imzası bulunan üç devletin (İngiltere, Fransa, Rusya) Yunanlı muhariplere

yardım etmesinin yanı sıra, Osmanlı Devleti'ne baskıda bulunulacağı öngörülüyordu.

Elbette Osmanlı yönetimi bu şartları, içişlerine karışma anlamına geldiği için kabul etmedi. Bunun üzerine protokolde imzası olan devletler harekete geçtiler ; Akdeniz'deki İngiliz ve Fransız donanmaları Rus filosuyla birlikte Mora'yı ve Çanakkale Boğazı'nı abluka altına aldılar. Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'dan göndereceği takviye kuvvetlere engel olmak için Navarin'i de kontrol altına alan müttefik donanması 20 Ekim 1827'de Navarin'de demirlemiş olan Osmanlı-Mısır birleşik donanmasını imha etti.

Navarin olayından sonra tazminat talebinde bulunan Osmanlı Yönetimi ile üçlü devletlerin arası diplomatik yönden de açıldı ve adı geçen devletlerin elçileri İstanbul'u terk etti. Kesilen münasebetlere rağmen İngiltere ve Fransa Türkler'le yeniden çatışmaya girmek niyetinde değilken, Rusya 1828 Nisan'ında Osmanlı Devletine harp ilan etti. Askeri bakımdan hiç de iyi durumda bulunmayan Osmanlı Devleti'yle Ruslar arasındaki savaş Rusya'nın üstünlüğü ile sonuçlandı. Mütareke istemek zorunda kalan Osmanlı Devleti ile Edirne'yi de işgal etmiş olan Rusya arasında 2-14 Eylül 1829 tarihleri arasında barış görüşmeleri yapıldı ve 14 Eylül 1829'da Edirne andlaşması imzalandı (Hatipoğlu, 1988, s:24-25) .

2.2. Edirne Andlaşması Ve Yunan Krallığı'nın Kuruluşu

Osmanlı Devleti'nin Küçük Kaynarca'dan (1774) sonra imzaladığı en ağır antlaşmalardan biri olan Edirne Antlaşması'nda Rusya, 14 Eylül 1829 Edirne Antlaşması ile Bab-ı Ali'ye Yunanistan hakkında üç büyüklerin kendi aralarında imzalamış oldukları Londra Protokollerini peşinen kabul ettirmeye de muvaffak olmuştu. Söz konusu protokollerden 22 Mart 1829 tarihli olanı, Yunanistan'ın Osmanlılar'a vergi veren, ancak içişlerinde tamamen bağımsız

bir devlet olmasını öngörüyor ; bununla birlikte bu yeni devlet için kesin bir sınır saptamıyordu. Ustaca hazırlanan bu metin ve Edirne Antlaşması'na konan hüküm, Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan tamamen kopması için açık bir kapı idi.

Gerçekten de Edirne Antlaşması'ndan sonra İngiltere, Fransa ve Rusya antlaşma sonrası 22 Mart 1829 günlü protokolden vazgeçerek yine Londra'da 3 Şubat 1830'da yeni bir protokol imzaladılar. Üç büyükler bununla tam bağımsız bir Yunanistan devleti kurdular ve sınırlarını da kendileri saptadılar : Henüz Türkler'in elinde bulunan Ağrıboz Yunanistan'a verilirken, 39º kuzey enlemi ile 26º doğu boylamının ötesinde kalan adaların Osmanlı İmparatorluğu'nda kalması öngörülüyordu. Bu protokol Yunanistan'ın devlet şeklinin, sınırlarının ve bağımsızlığının milletlerarası seviyede belirlenmiş olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Büyük devletlerin bu kararı 8 Nisan1830 tarihli ortak bir nota ile Bab-ı Ali'ye bildirmiş, karşı koymaya gücü yetmeyen Osmanlı Hükümeti de topraklarında bağımsız Yunanistan'ın kurulmasını kabul etmişti (Turan, 1986, s:42-43). Bu şekilde, Osmanlı'dan ayrılıp da üzerinde milli bir devletin oluştuğu ilk toprak parçası Yunanistan olmaktaydı.

Osmanlı'nın tanımak zorunda kaldığı Yunan Krallığı'nın başına 1828 yılından beri Yunan yönetimini "başkan" olarak elinde bulunduran Kapodistrias geçti. Ancak Kapodistrias, muhalefet tarafından 9 Ekim 1831 tarihinde öldürüldü ve bu olayı takip eden iki yıl boyunca Yunanistan sosyal ve siyasi bir kaos içinde çalkalandı. Ülkede mevcut kaosta mevcut siyasi partilerin payı büyüktü (Hatipoğlu, 1988, s:26) . Kuruluş şekli, sınırları ve yönetim biçimi bir dış güçlerce belirlenmiş olan Yunan Krallığının, bağımsızlık aşamasından sonra da dışarıdan medet uman siyasi partilere sahip oluşu ülkede istikrarlı bir yönetimin yerleşmesini engellemekteydi. Ülkede sürüp giden siyasi kaosa son vermek için, üç büyük devlet Bavyera Wittelsbach hanedanından Prens Otto'nun Yunan tahtına geçmesi hususunda anlaşmaya vardılar. Bavyera Kralı I.Ludwig'in oğlu Prens Otto 6 Şubat 1833 tarihinde 3500 kişilik Bavyera askeri muhafız birliği Yunanistan'a geldi. Kral olduğunda henüz 17 yaşında olan Otto Yunanistan'ı, 1835'e kadar Bavyeralılar'dan

oluşan bir niyabet heyeti ile katı bir mutlakiyetle yönetti. Ancak yönetimdeki Bavyera hakimiyeti Yunan halkında hoşnutsuzluk yaratıyor ve Kral ve heyetini işgalci gibi algılamalarına sebep oluyordu. Sonunda 1843 yılının Eylül ayında kalabalık bir halk topluluğu kraliyet sarayını kuşattı. Otto'ya karşı girişilen bu hareketin özünde Bavyera'lı devlet yetkililerinin uzaklaştırılması ve ülkede anayasalı bir düzenin gerçekleştirilmesi yatmaktaydı. Otto olayların sonunda Bavyeralılar'ı yönetimden uzaklaştırdı ve yaklaşık 20 yıl süreyle yürürlükte kalacak olan bir anayasa hazırlatarak meşruti yönetimin kurulduğunu ilan etti. Kral Otto 19 yıl daha Yunanistan'ı yönetti. Ancak Yunanlıların büyük Yunanistan ideallerine uygun kararlar almadığı için çıkan muhalefet, isyanlar ve ayaklanmalar sonucu 24 Ekim 1862' de bir daha gelmemek üzere Yunanistan'ı terk etti.

Yunanistan'ı himaye altına alan devletler, Yunan halkının Otto'ya karşı tavrı değerlendirerek yeni bir kral seçme yoluna gittiler. Bu arada İngilizler, Yunanistan'da uyanmış olan anti Alman duyguları el altından körükleyip, Yunan halkının kendi kendine halk oylaması düzenlemesini sağladılar. Son bir yıldan beri kralsız huzursuzluk içinde yaşayan Yunan halkı himayesini İstediği İngiltere'nin prensi Alfred'i Kral olarak tercih etti. Ancak 3 Şubat 1830 Londra Protokolüne göre ; Yunan Kralı, protokolü imzalayan ülkelerin hanedanından olamayacağı için ortak alınan kararla Danimarka hanedanından prens Wilhelm Ferdinand Adolf George'un, I. George ya da Yunanca söylenişiyle I.Yorgo olarak Yunan tahtına getirilmesi kabul edildi.

İngiltere bu karardan sonra yeni kralın şerefine, tabii Kralı kendine bağımlı ve müteşekkir kılmak amacıyla 1864'te, 1815'den beri kendi denetimi altında bulundurduğu ve "Yedi Adalar Cumhuriyeti" diye anılan İyon adalarını Yunanistan'a devretti. Kral Yorgo'nun gelişiyle kazanılan İyon adaları (Korfu, Zante, Kefalonya, Lefkas, İtaka, Paksos ve Antipaksos) Yunanistan'a 2.236 km.^{2} toprak daha eklemişti. Böylesine iyi bir başlangıç yapan I.Yorgo 1867'de Rus Çarı II.Aleksandr'ın yeğeni ile evlenip, doğan çocuklarını Ortodoks olarak vaftiz ettirmiş, böylece Otto'dan farklı olarak Yunan halkının gönlüne girebilmişti. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından itibaren ülke yönetiminde, çeşitli siyasi bunalımlara rağmen istikrarın görüldüğü en

uzun dönem Kral I. Yorgo dönemi olmuştur. 1864'te yeni anayasa kabul edilmiş, uygulanan anayasalı hürriyetçi sistem, getirdiği bu ortamdan dolayı monarşik demokrasi ya da monarşik cumhuriyet olarak anılmıştır (Hatipoğlu, 1988, s: 27-36) .

2.3. Yunanistan Kurulduktan Sonraki Siyasi Hedefler

2.3.1. Megali İdea

Yunanistan kurulduktan sonra mevcut tüm siyasiler bütün enerjilerini dahili problemlerden çok "Megali İdea" nın gerçekleştirilmesi yolunda harcamıştır. Megali İdea Yunanca " Büyük Ülkü " anlamında olup günümüzde de hala yaşatılan ve hedeflenen bir hayaldir. Kısaca, Yunanlılar'ın geçmişte yaşamış oldukları iddia edilen toprakları, başşehir İstanbul (Konstantinupolis) olmak üzere ele geçirip eski Bizans'ı diriltmek ve iki kıtalı, beş denizli büyük bir Yunanistan kurmak ideali olarak tasavvur edilmektedir. İki kıtalı, beş denizli ifadesinden maksat ; Günümüz Yunanistan'ı, Batı Anadolu hatta Karadeniz'de bir Pontos yönetimi ve Karadeniz, Ege Denizi, Akdeniz, Marmara Denizi ve İyon Denizidir (Hatipoğlu, 1988, s:29) . Kral Otto'nun ilan ettiği meşruti ortamda yapılan ilk seçimleri kazanan Fransız Partisi lideri İoannis Kolletis aynı yılın (1844) Ocak ayında, meşruti anayasa hazırlanırken yaptığı konuşmada "... Yunanistan Krallığı, bütün Yunanistan değildir; o Yunanistan'ın sadece küçük ve en fakir parçasıdır. Yunanlı da sadece Kraliyet sınırları içinde yaşayan Yunanlı değildir : Yanya'da, Selanik'te, Serez'de, Edirne'de, Konstantinupolis (İstanbul)'de, Trabzon'da, Girit'de, Sisam'da yaşayan ve tarihin herhangi bir döneminde ve hangi topraklarda yaşamış olursa olsun, Yunan ırkına mensup olan herkes Yunanlıdır... Elenizm'in iki büyük merkezi vardır : Atina ve Konstantinupolis (İstanbul). Atina sadece kraliyettin başşehridir. Konstantinupolis ise bütün Elenler'in sevinci, ümidi olan büyük başşehirdir. " diyerek megali idea programının

çerçevesini ana hatlarıyla çizmiştir. Bundan sonradır ki, 1864 anayasasında Kral I.Yorgi'ye "Helen Kralı" adı verilmiştir (Türsan, 1987, s:29).

Yunanlılar'ın Megali İdeasını batılı bir yazar olan Michael L. Smith şu şekilde anlatmaktadır : "Megali İdea, 19. y.y. ortasına gelindiğinde en azından üç değişik katmanı içeriyordu. Dar bir yorumla bu düşünce, Konstantinapolis'in merkezini oluşturduğu Bizans-Yunan İmparatorluğunun canlandırılmasına ilişkin romantik bir rüya idi. Daha geniş bir yorum; bunun, mutlaka Yunan ve Türk ulusları arasında şiddetli bir mücadeleyi gerektirmeden doğal bir süreç içinde varılabilecek bir gayeyi, Osmanlı Devleti içinde Rum kültürel ve ekonomik üstünlüğünü gerçekleştirme isteğini temsil ettiğini temsil ettiğini gösteriyordu. Üçüncü olarak Megali İdea, modern ulusal devlet kavramları ile yorumlandığında, kurtarılmış Yunan topraklarının Yunan Krallığına katılması düşüncesiydi ki, bu, Osmanlı Devleti ile tam bir çatışmayı gerektiriyordu. Bütün bu katmanlar 20.y.y. kadar varlıklarını sürdürdülerse de, üstünlük sağlayan üçüncüsü olmuştur." (Gürel, 1993, s:30) .

Megali ideanın doğmasına başlıca iki etken husus neden olmuştur ; Kilise ve 19.y.y itibariyle milliyetçilik fikri. Osmanlı Devleti'nin bünyesinde, bilhassa Balkanlar'daki hristiyan topluluklar üzerinde dini olduğu kadar kültürel bir baskı kurmuş olan Rum-Ortodoks kilisesi uzun vadede Osmanlı yönetimini de bürokratik yollarla ele geçirmeyi ve bu şekilde Bizans'ı yeniden kurmayı kendisine gaye edinmişti. Milliyetçilik fikri ise, özellikle 19.y.y. ile beraber Rumlar'ın Avrupa'yla kurdukları temaslar sonucunda ortaya çıkan, Fransız Devrimiyle hız kazanmıştır. Bu iki etkeninde başlıca ortak hedefi İstanbul'dur.

19.y.y. ile birlikte yaygınlaşan milliyetçilik fikir ve hareketlerinin, biraz da dış zorlamalarla Yunanlılar'a yansıması şeklinde ortaya çıkan megali idea hayalinin çok daha eskilere dayandığını savunan görüşler de mevcuttur. Bunlara göre ; 1204 yılındaki dördüncü haçlı seferi sonucunda Latin egemenliğine giren Bizans'ı, başta İstanbul olmak üzere yeniden kurmak düşünce ve özlemi hem Yunan milliyetçiliği, hem de hristiyan dünyası için önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Hatta "modern milliyetçilik"

anlayışının da bu hareketten kaynaklandığı ve ilk milli mücadelenin bu olduğu iddia edilmektedir. Oysa, 1830'lara kadar Rumlar'ın herhangi bağımsız ve milli devlete sahip olmadıkları bilinen tarihi gerçeklerdendir (Hatipoğlu, 1988, s:30-31) .

Megali İdea konseptinin gelişiminde Yunan ulusal konsept geliştiricisi Rhigas Pheraios da önemli bir yere sahiptir. Rhigas eski Bizansın ekümenik özelliğini vurgulamış ve yeni Bizans'ın eski Bizans'ın kültürel mirası üzerine kurulması gerektiğini söylemiştir. Bu söylem megali ideanın temel yapı taşlarındandır (Tatsios, 1984, s:13) .

Megali İdea, Yunanistan kurulduktan sonra bir devlet politikasına dönüşerek Yunanistan'ın ve Yunanlılar'ın Anadolu ve Türklere yönelik düşüncelerinin temelini oluşturmuştur. Ancak Yunanistan, Avrupalı güçler izin verdiği sürece, kendi amaçlarını gerçekleştirebilmişlerdir. Şu da bir gerçektir ki ; tarihsel bir gerçek olan Avrupa'nın Doğu sorunu sayesinde de Yunanistan'ın çıkarları ile Avrupa'nın çıkarları birbiriyle genelde örtüşmüştür. Avrupalı güçler, Yunanistan ve onun Megali İdeasını kontrol konusunda ortak hareket etmiştir. Avrupalı güçler, Yunanistan'ın tatmin olmaz ihtiraslarını bazen baskı, bazen de ödüllendirme yöntemleriyle kontrol etmişlerdir. Buna karşılık, Yunanistan'da iktidar sahipleri, Avrupalı güçler arasındaki çıkar çatışmalarına göre Megali İdeayı gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

Megali İdea, 1881 tarihinden sonra Yunanistan iç politik hayatının vazgeçilmez bir aracı haline dönüşmüştür. Megali İdea Yunanlılar'ı harekete geçirdi ve Yunan Krallığının varlık nedeni oldu. Hemen sonrasındaki 80 yıllık dönemde Yunanlılar için sabit fikir halini aldı. Milli uyanışın sağlanması ve Helenizm ile Megali İdea'nın yayılması için Atina'da görkemli bir ağ kuruldu. Bu ağın temel araçları ise konsoloslar, aktif Yunan dernekleri ve Makedonya, Epir, Anadolu, Mısır, Girit, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz yöresindeki Yunan okullarıydı. Siyaset bilimi terminolojisiyle söylendiğinde ; Megali İdea 1922 yılına dek devletin ve hükümetin meşru kılınmasının ana kriteri oldu. Uluslararası ilişkilerin ve milli çıkarların saptanmasının ana ekseni oldu (Heraclides, 2002, s:60) . Yunanistan tarihinin en büyük politikacısı olan

Venizelos'un dahi aldığı kararların arkasında Megali İdea vardır. Venizelos göreve geldiğinde yaptığı ilk konuşmasında Megali İdea hayaline yaklaşımını oldukça net bir şekilde ortaya koymuş, " Kesinlikle inanıyorum ki, ulusumuzun maddi ve manevi değerleri, bugünkü uygarlığa yaraşır bir Yunanistan'ı yeniden yaratmaya, uygar dünyanın saygısını kazanabilmeye ve Doğu'daki bütün insanların ilerlemesini ve refahını güvence altına almak koşuluyla Doğu'da barışın egemen olmasına katkıda bulunmaya yeterlidir." Demiştir (Sarınay ve Sünbül, 1999, s:57-58) .

Önceki bölümlerde de izah edildiği gibi 1830 yılında dönemin büyük devletlerinin kendi aralarında imzaladıkları Londra Protokolleri (6 Temmuz 1827 – 3 Şubat 1830) ile küçük bir krallığa kavuşturulan Yunanlılar, bunu milli hareketlerinin ilk aşaması olarak değerlendirmişler ve bu devletin sınırları dışında, Rumca konuşan nüfusunda üzerinde yaşadığı toprakların da Yunan Krallığına katılması, Yunanistan'la birleşmesi yani ***enosis*** ile ifade ettikleri hareketle megali idea'nın bütününe varmaya çalışmışlardı (Hatipoğlu, 1988, s:30) .

2.3.2. Türk-Yunan Savaşı Ve Girit Problemi

Yunanistan'ın sınırları 1830 yılında yapılan Londra antlaşması ile belirlenmişti. Fakat Yunanistan da bu sınırları kendisine yeterli görmüyor ve "milliyetçilik ilkesini" ileri sürerek, megalo idea hayaliyle daha geniş topraklara sahip,olmak istiyordu. 19. yüzyılın sonlarında Balkanlar'da yaşayan topluluklar için artık bu istekler olağan sayılmaya, başlamıştı. Berlin antlaşması yapıldığı zaman, Yunanlılar Teselya, Epir ve Girit'in kendilerine verilmesini istemişlerdi (Akın, 1983, s: 172) . Bilindiği gibi Berlin kongresine Yunanistan'ın temsilci göndermesi kabul edilmemiş, sadece bu ülkeye komşu olan Osmanlı topraklarının görüşülmesi sırasında bir temsilcisini bulundurabileceği bildirilmişti. Bölgedeki Rumlar Yunanistan'a katılmak için devamlı bir kaynaşma halindeydiler. İngiltere, Yunanistan'ın Epir'i işgal

etmesini önlemek için Osmanlılar ile bir sınır düzenlemesi yapabileceklerini söyledi. Yunan hükümeti de buna dayanarak Babı-ali'ye bir nota verdi. Bu sınır düzenlemesinin en kısa zamanda gerçekleşmesini istiyordu. 1879 yılında Yunan ve Osmanlı delegeleri Preveze'de toplandılar. Fakat , Yunanlılar'ın aşırı isteklerini Osmanlı Devleti kabul etmedi. Daha sonra İstanbul'da da bir toplantı yapıldı ise de yine bir sonuç alınamamıştır. İki devlet, arasındaki görüşmelerden bir sonuç alınamayacağı belli olunca da Berlin kongresine katılan devletler, 16 Haziran 1880 de Berlin'de toplanarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun Yunanistan lehine sınır düzeltmesi yapmasına karar verdi. Osmanlı İmparatorluğu da 1881 yılında yapılan bir anlaşma ile Teselya'yı Yunanistan'a vererek Epir'i kendi sınırları içinde bıraktı. Böylece anlaşmazlık bir süre için askıya alınmıştır. Askıya alınmıştır, çünkü Yunanistan son Berlin toplantısında da umduğunu bulamamış, büyük Yunan ülküsü (megalo idea) gerçekleşememiştir.

Fakat Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu Rumeli sorunu ile uğraşması, Bulgar-Sırp savaşı Yunanlılar için yeni ve büyük bir fırsat oldu ve Yunanlılar böylece Epir ye Güney Makedonya'yı ele geçirmek için hemen harekete girişti (Akın, 1983, s: 173) . Ayrıca Yunanistan Girit'i de istiyordu. Yunanlılar meselenin ancak bir harp açmakla hallolacağına inanıyordu. Yunan hükümeti girecekleri harbi kazanırsa istekleri yerine gelmiş olacaktı. Şayet savaşı kaybederse büyük devletlerin işe müdahale edip Yunanistan'ı ezdirmeyeceğini ve Osmanlı Devleti'ni barışa zorlayacaklarını biliyordu (Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, s:6) . Yunanistan'ın büyük devletlerin yardımına mahzar olacağı inancı ; gerek Kral George'un İngiltere, Rusya ve Almanya hükümdar aileleri ile olan akrabalığı ve gerekse Avrupa kamuoyunun eski Yunan medeniyeti ile alaka içersinde bulunmasını göz kuruluşundan 1897 yılına kadar ki muayyen tarihlerde Yunanlılar'ın kendilerinin sebep olduğu hemen her olaydan hep karlı çıkması ve hareketlerinde ve sair taleplerinde sürekli Avrupa devletlerinin yardımına mahzar olması, bu meselede de yardım alacaklarını ve Yunan Hükümetinin Girit'i rahatlıkla elde edilebileceğini düşündürmüştür (Hülagü, 2001, s: 77) .

Yunan Hükümetinin verdiği bu karar üzerine Rum çeteleri, 1897 Mart ayından itibaren Osmanlı sınırlarını sık sık geçmeye ve hudutta olaylar çıkarmaya başladılar. Ne var ki, değişik bölgelerde görülen başkaldırmaları Osmanlılar kolayca bastırınca, devreye Etniki Eterya Derneği'nin çalışmaları girdi. Dernek büyük devletler nezdinde propaganda yaparak Türkler'i mütecaviz, katil ve yağmacı göstermek suretiyle destek sağlamaya çalıştı ve bu yolda başarılı oldu (Salışık, 1968, s:176) .

Etniki Eterya Cemiyeti, Filiki Eterya ve İtalyan Carborani Cemiyetlerini kendine esas alarak bir kısım Yunanlı subay tarafından 1894'te Atina'da kuruldu. Daha ziyade Girit, Epir ve Makedonya'nın elde edilmesi için faaliyet göstermiş, faaliyetlerinde Yunan Hükümetlerinden de sürekli yardım görmüştür. Cemiyetin 1896 sonbaharı itibariyle gerek Yunanistan'da gerekse daha diğer ülkelerdeki toplam şube sayısı 139'a ulaşmış, üye sayısı 3000'i aşmıştır. (Hülagü, 2001, s: 76) Bu dernek özellikle İngiltere'de çok etkili idi. Giritliler de Yunanistan'la, birleşmek için Etniki Eterya ile ortak çalışmaya başlamışlardı.

17 Nisan 1897 tarihinde Yunan birlikleri Osmanlı sınırını zorlamaya başladı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti 18 Nisan günü Atina elçisi Asım Bey, Yunanistan Dış İşleri Bakanına savaş ilanı notasını verdi. Yunan Savaşı başlamıştı. Osmanlı kuvvetlerinin başında müşir Ethem Paşa, Yunan ordusunun başında da kralın kardeşi Kostantin bulunuyordu. Üç hafta süren savaşta Yunan ordusu bütün cephelerde bozguna uğradı. 20 Mayıs 1897 günü ateşkes anlaşması yapıldı. Şayet Rus Çarı'nın ve diğer Avrupa devletlerinin araya girmesiyle ateşkes yapılmasaydı, Osmanlı kuvvetleri Atina'ya kadar kolayca gideceklerdi. Yunanistan sınırlarının belirlenmesi için İstanbul'da yeniden bir konferans toplandı. Haziran da başlayan barış konferansı 4 Aralık 1897 tarihine kadar sürdü ve 16 maddelik bir metin imzalandı. Buna göre, Teselya'nın pek küçük bir kısmı Osmanlılar'a, bütünü Yunanlılara veriliyordu. Ayrıca Yunanistan dört milyon altın savaş tazminatı verecekti. Osmanlı İmparatorluğu kazandığı bu savaştan da pek karlı çıkmamıştı. Ne çelişkidir ki, Yunanlılar savaşı kaybettikleri halde toprak

kazanmışlardır. Hatta Girit adasının kendilerine verilmesi konusunda çok ısrarcı olmuşlardır.

Girit 1821 yılından beri Osmanlı İmparatorluğu için çözülemeyen bir sorun olmuştur. Adadaki Rumlar sık sık baş kaldırmışlar ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan kopup Yunanistan'a bağlanmak istemişlerdir. 1867 yılındaki ayaklanma, adaya Ali Paşanın özel olarak gönderilmesi sonucunda etkisiz hale getirilmişti. Fakat adaya devamlı bir barışın getirilebilmesi ancak bağımsızlık yönünden tanınabilecek ayrıcalıklara bağlı kalmıştı. Berlin Kongresinde Girit sorunu görüşülürken, Osmanlı temsilcileri, adada çıkacak bir anlaşmazlığın uluslararası bir konferansta çözüme kavuşturulmasını kabul ettiler (Akın, 1983, s:173-174) .

1880 yılında Yunan Hükümeti, Berlin antlaşmasındaki sınır düzenlemesinden yararlanarak, Osmanlılar'dan Teselya, Epir gibi bölgeleri isterken Girit'i de ileri sürmüşlerdi. O yıllarda Osmanlılar Teselya'dan toprak vermek istemedikleri için Girit konusunda ne yapmak gerektiğinde duraksadılar. Bu konuda hükümet bir de rapor hazırlamıştı. Padişaha sunulan raporda, Girit'in masraflarının Osmanlı bütçesine yük olduğu belirtilmiş ve gerektiğinde bu konuda Yunanlılar'a ödün verilebileceği ileri sürülmüştü. Fakat İngiltere Osmanlılar'ın Girit'i Yunanlılar'a verme eğilimini sezince, buna karşı çıktı. Osmanlılar da, bundan faydalanarak adada durumlarını sağlamlaştırmak istediler. Ancak Girit'teki hava daima Yunanlıların lehineydi ve ada Rumları kesinlikle Yunanistan'la birleşmek istiyorlardı. Başkaldırılar sıklaşınca, müslüman halkın rahatı iyice kaçmıştı. 1896 yılında Girit'te adeta bir iç savaş başlamıştı. Büyük devletler bir Yunan-Osmanlı savaşını önlemek için adaya donanmalarını göndereceklerini duyurdular. Fakat bu Yunanistan'ı etkilemedi. Prens Yorgi kumandasındaki filoyu Girit'e yolladılar ve Hanya civarında karaya çıktılar. Büyük devletler Yunanistan'a derhal adayı terketmesini bildirdilerse de bu da dinlenmedi. Yunanistan Girit'i kendi topraklarına kattığını ilan etti. 1897 yılında Yunan-Osmanlı savaşı başlayıp da Yunanlılar savaşı kaybedince, büyük devletler Yunanistan'a Girit'in bağımsız bir yönetim altına sokulmasını öğütlediler, fakat Yunanistan savaşı kaybetmiş olmasına rağmen bunu da kabul etmedi.

Osmanlı ordusu Yunan ordusunu üç haftada bozguna uğratmış olduğu halde Girit’de durum değişmedi. Girit’teki müslümanlar adaya egemen olmak için harekete geçmişlerse de, bunun da pek yararı olmadı. Çünkü bu sırada adadaki İngiliz konsolosunun öldürülmesi olayların yönünü değiştirdi. Büyük Devletler, Osmanlı İmparatorluğuna derhal adadan kuvvetlerini çekmesini bildirdiler. Fakat Türk ve Yunanlılar’dan herhangi birinin adaya tek başına hakim olması diğerlerinin işine gelmiyordu. Savaşı kaybetmiş Yunanistan’a da adayı vermek garip bir davranış olacaktı. Sözde bir orta yol bulundu. Ada yine Osmanlı egemenliğinde bırakılacak. ancak Yunan Prensi Yorgi genel vali yapılacaktı. Osmanlılar’ın karşı çıkacak gücü olmadığından bu kararı kabul etmek zorunda kaldı. Prens Yorgi önce üç yıl, sonra da sekiz yıl genel vali atandı. Ayrıca asayişin korunması için yabancı devletlerin kuvvetleri de adada kalmıştı. 1899 yılında Girit için bir de anayasa yapıldı. Girit'in bundan sonra Osmanlılarla ilişkisi hemen hemen hiç kalmamıştır (Akın, 1983, s:175-176) .

1897 Savaşı ile Yunanistan, yayılmacı istekleriyle askeri gücünün orantılı olmadığını görmüştü. Bundan sonra bu devleti yönetenler, hiçbir zaman Osmanlı Devleti ile tek başına mücadele edip yenme umudunu taşımadılar. Zaten, 1897'deki yenilgi Yunanistan için 1910'lara kadar sürecek bir şaşkınlık ve yalnızlık dönemini de açtı. Savaşın kaybedildiği yıl, Yunanistan’ın Düyunu Umumiyesi olan Uluslararası Mali Kontrol Komisyonu bu devletin başlıca gelirlerine dış borçlarına karşılık el koymaya başladı. Dışarıdaki Yunanlıların sayısı bu dönemde hızla büyüdü ve bunların Yunanistan'a gönderdikleri para, Yunan ekonomisi için gittikçe daha önemli olmaya başladı. 1890-94 döneminde, o dönemdeki toplam Yunanistan nüfusunun yaklaşık altıda biri demek olan 350.000 Yunanlı başka ülkelere, en çok da Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etti (Gürel, 1993, s:32) . Osmanlı İmparatorluğu Balkanlar’daki bitmek tükenmek bilmeyen kaynaşmaya bir türlü çare bulamıyordu. Balkan devletleri İmparatorluğa karşı daima savaşa yönelik bir tutum içindeydiler.

2.3.3. Gudi Darbesi Ve Venizelos'un Tarih Sahnesine Çıkışı

1897 yenilgisi halkın moraline büyük bir darbe olmuştu. Yunanistan devletinin yeteneksizliği ve güçsüzlüğü yeni bir askeri teşebbüse girişilmeden önce köklü yapısal reformların gerekli olduğunu anlamalarını sağladı. Bu memnuniyetsizlik orduda daha da derindi. Yenilgiden sonraki on yıl boyunca istikrarsız koalisyonlardan meydana gelen güçsüz hükümetler, her an bozulabilecek bir dengeyi koruma çabasındaydılar.

1905 yılında Eleftherios Venizelos yönetimindeki Giritli güçler, İngiliz çıkarlarının uşağı olarak gördükleri ada valisi Yunan Prensi George'a karşı ayaklandılar. Hükümetin bu ayaklanma karşısında takındığı tavır, ordudaki Kral aleyhtarı duyguların güçlenmesine sebep oldu (Çukolas, 1970, s:25-26) . Ayrıca Yunanistan'ı yüzyıl kadar yönetmiş olan aşiretlerin siyasi oligarşisi artık otoritesini kaybetmişti. Bu aşiretler, siyasi partileri kendi tekelleri altına almak suretiyle ülkeye egemen olabilmişlerdi. 1900 yılından beri artmakta olan huzursuzluk, bir takım ilerici ve sosyalist eğilimli hareketlerin doğmasına yol açmıştı. Bu kaynamanın nedenini irdeleyecek olursak; Yunanistan'da gerçek bir feodal sistem olmadığından, çıkarlar arasındaki ayrılıklar Batı Avrupa'da olduğu kadar keskin değildi. Fakat 1901 yılına kadar durum köklü bir değişime uğramıştı. Bankacılık sisteminin hızlı gelişimi ve özellikle ticaret filosunun ilerleyişi orta sınıfları daha da güçlendirmişti. İş başına gelen hükümetlerin güttüğü ekonomik siyaset de, orta sınıflar ve köylüler için gittikçe boğucu olmaya başlamıştı. İhtiyaç maddeleri üstünden alınan vergilerin sürekli olarak arttırılması, bütün yükü, ticari birlikler ve sendikalar kurmaya başlamış olan işçilerle orta sınıflara yığılmıştı. Ayrıca köylülerin duyduğu hoşnutsuzluk da 1898 yılından beri artmaktaydı. Bu arada Megali İdea yönündeki politikalar geri planda kalmış ve gündemden düşmüştü. Bu halk hareketleri çocukluk devrelerini yaşarlarken, askeri ihtilalin ayak sesleri duyulmaktaydı (Çukolas, 1970, s:28-29).

İşte Venizelos ve taraftarlarının Mart 1905’de ayaklanmasının ve enosisi öngören beyanname yayınlamasının temel nedenleri bunlardır. Hükümetlerin başarısızlıkları Yunanlılar'ın ülke yönetimi üzerindeki baskısını artırmış ve Megali idea'nın gerçekleştirilmesi için hükümeti köklü askeri reformlar yapmaya itmişti. Sonunda askerler, 1906 Eylül'ünde "Namus ve Vatan" (Timi ke Patris) adlı ve "Yunan Subayları İttifakı" (Sindezmos Ellinon Aksiomatikon) başlıklı bir bildiri yayınladılar. Bulunulan bu uyarı ve politikacıların bütün halkı olumsuz yönde etkilemesi, geniş bir muhalefet zemini oluşturmuştu.

Yunanistan'da kamuoyunun ve ordunun memnuniyetsizliği had safhaya ulaştığı bir zamanda Osmanlı ülkesinde, Balkanlar'ın ve daha geniş bölgelerin kaderini etkileyecek olan 1908 Jön Türk hareketi ortaya çıktı; II. Abdülhamid'e muhalif olan Jön Türkler, 23 Temmuz 1908'de İttihat ve Terakki Cemiyeti ile birlikte Meşrutiyet'i ilan etti. "bu vatan nasıl kurtarılır?" kaygısı içinde Meşrutiyeti ilan eden Jön Türkler’in enosis hareketine karşı tepkisi sert olmuş ve Girit’in Yunanistan’la birleşme kararını tanımamışlardır.

Ortaya çıkan bu son durum, özellikle genç Yunan subayları arasında utanç verici bir olay şeklinde değerlendirilmiş ve büyük tepkilere yol açmıştı. Bunun üzerine, hem Jön Türk müdahale modelinden esinlenen hem de Yunan milli gururunun incinmesinden hız alan bir grup genç subay "Askeri İttifak" (Stratiotikos Sindezmos) adı altında teşkilatlanmaya başladı ve bir protokol imzaladılar. Sonrasında birçok üst rütbeli subay da ittifaka katıldı. Nitekim sonrasında ittifakın yönetimine subaylar tarafından sevilen Albay rütbesindeki Nikolas K.Zorbas getirildi (Hatipoğlu, 1988, s:44-49) .

Bir taraftan kamuoyunun, diğer taraftan ordunun baskı ve uyarıları hükümeti ve parlamentoyu gerektiği şekilde harekete getirmeyince, eski zihniyetli, muhafazakar politikacıların sürtüşmelerinden, ülkedeki eğitim ve öğretim kurumlarının yetersizliğinden, ekonomik bunalımdan ve nihayet ordunun arzulanan kuvvet ve kudrete eriştirilmemesinden doğan krizi bertaraf etmek gayesiyle, Askeri İttifaka mensup birlikler 14-15 Ağustos 1909'da Atina'nın banliyölerinden Gudi'de toplanarak, buradan hükümete şartlarını

bildirmeye başladılar. Ayrıca halk da büyük mitingler düzenleyerek hareketi desteklediğini ortaya koydu.[6]

Bu şekilde başlatılan "Gudi Darbesi"nin ve ordunun müdahalesinin gerekçeleri, İttifakın öngördüğü programla birlikte aynı gün Atina gazetelerinde yayınlanan bir muhtıra ile açıklandı; İktidarda bulunan başbakan Rallis önce Askeri İttifak'ın programını kabul etti; ancak subaylar, "İttifakın programının hükümet tarafından yazılı olarak teminat altına alınmasını, bu programın kanunlaştırılıp gerçekleştirilmesi için mevcut meclisin feshedilmemesini, darbeye katılan asker-sivil hiç kimsenin takibata uğramamasını, subayların sürülmemesini ve darbeye karşı çıkan subayların cezalandırılmasını" talep ettiler (Hatipoğlu, 1988, s:50) . Başbakan Dimitrios Rallis istifa etti; bunun üzerine kral, Kiriakulis Mavromikhalis'i yeni kabineyi kurmakla görevlendirdi. Bu arada, ülkede duruma hakim görünen Askeri İttifaka karşı, siyasi partiler pasif muhalefete başlamış, gene İttifaka mensup bazı denizciler arasında da huzursuzluklar baş göstermişti. Nihayetinde Yunan Donanması İttifaka karşı isyan etti (Arıkan, 2004, s:26) . Gelişmeler karşısında ülke yönetimini sağlıklı bir biçimde ellerinde tutamayacakları gerçeğini gören subaylar çareyi, uzun zamandan beri Girit'te yoğun faaliyette bulunan ve enosisçi olarak bilinen Elefterios Venizelos'u Atina'ya çağırmakta buldular (Hatipoğlu, 1988, s:51) . Venizelos'un çağırılmasındaki amaç, siyasi partilerle parlamento, saray ve ordu arasındaki uyumsuzluğun giderilmesiydi. Venizelos bu teklifi 22 Aralık 1909'da kabul etti. Askeri İttifak da Atina basınına bir açıklamada bulunarak, kendi kendini lağvettiğini bildirdi.

1864 yılında Girit’te doğan, ancak babası 1886 Girit isyanına katıldığı için Yunanistan’a göç eden, eğitimini hukuk alanında tamamlayarak kısa bir süre avukatlık yapan Venizelos 5 Eylül 1910 tarihinde "Liberal Parti" (Komma Fileleftheron) yi kurdu. Toplantı halindeki 362 üyeli Milli Meclis'in 165 üyesi de Venizelos'u desteklemekteydi. "Partis", "Eleftheron Vima", "To Vima" gibi yayın organlarına sahip olan Liberal Parti' nin geniş çaplı reform programı 18

[6] 14 Eylül günü askeri ihtilali destekleyen 50.000 Atinalı şehirde gösteri yapmıştır. O dönemde Atina’nın nüfusunun 200.000 olduğu düşünüldüğünde yapılan askeri ihtilalin halk tarafından nasıl desteklendiği daha iyi anlaşılır.

Eylül 1910'da Venizelos tarafından açıklandı. 1909 Ağustosunda gerçekleşen Gudi darbesinin siyasi meyvelerini toplamaya başlayan Venizelos, 6 Ekim 1910'da başbakanlığa getirildi. Böylece Gudi darbesi 20.yüzyılın başlarında, Megali Idea'nın gerçekleşmesi yolunda atılacak adımları hızlandıracak olan ve 1910' dan 1936'ya kadar başta Yunanistan olmak üzere, Balkanlar ve doğu Akdeniz'deki siyasi olaylara kazanarak veya kaybederek imzasını koyacak olan yeni bir politikacıyı, Elefterios Venizelos'u sahneye çıkarıyordu (Hatipoğlu, 1988, s:52) .

3. BALKAN SAVAŞLARI, 1912-13

3.1. Balkan Savaşını Hazırlayan Sebepler

Balkan savaşlarının kaynağını belki Ayastefanos Antlaşmasına kadar götürmek mümkündür. Bu antlaşma ile Bulgaristan'ın sınırları içine Makedonya'nın da katılması ve Sırbistan'ın bağımsızlığını alması, bağımsız Sırbistan'ın ilk günden itibaren topraklarını genişletmeye bakması, Berlin Antlaşmasının Bulgaristan'da yarattığı hayal kırıklığı ve nihayet Yunanistan'ın bağımsızlığını aldığı ilk günden beri topraklarını devamlı olarak kuzeye doğru genişletmek istemesi, bütün bunlar, Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa'dan tasfiye eden son büyük gailenin esas kaynağını teşkil eden gelişmeler olarak kabul edilebilir. Tabii ki bunlara Rusya'nın Balkan slavları üzerindeki kışkırtmalarını da eklemek gerekir.

Fakat bütün bu gelişmelerde bir dönüm noktası aramak gerekirse, bunu, Avusturya - Macaristan İmparatorluğu'nun Balkanlardaki genişleme faaliyetlerinde ve bu faaliyetlerin en önemli bir safhasını teşkil eden Bosna – Hersek' in ilhakında bulabiliriz. Avusturya'nın ilhakı Rusya'yı, Balkan slavlarını birleştirmek suretiyle Avusturya yayılmasına karşı koymaya sevkettiği kadar, Balkanların slav devletlerini de aralarındaki anlaşmazlıkları gidererek birleşmeye ve Avusturya'nın yayılmasını önlemeye ve Balkanlar da geri kalan Osmanlı topraklarını paylaşmaya götürmüştür (Armaoğlu, 1964, s:334) . Bunun sonucu olarak ilk olarak 13 Mart 1912' de Sırp - Bulgar ittifak antlaşması imzalanmıştır.[7]

---

[7] Anlaşmaya göre ;
1)Taraflar birbirlerinin bağımsızlık ve toprak bütünlüklerini koruyacaklar ve birine bir saldırma olursa diğer taraf bütün gücü ile müttefikine yardım edecektir.
2) Eğer bir Avrupa devleti, süreli veya süresiz olarak Osmanlı Avrupası'nın bir parçasını ele geçirmeye kalkışırsa ve taraflardan biri de bunu ana menfaatlerine aykırı görür ve bu devlete savaş ilan ederse, diğeri bütün gücü ile ona yardım edecektir.
Gizli Ek'e göre ;

Sırp - Bulgar ittifakını iki ay sonra Bulgar - Yunan ittifakı izledi. Esasına bakılırsa, Makedonya üzerinde Yunanistan ile Bulgaristan da mücadele halinde idiler ve Yunanistan Bulgaristan'ın Makedonya'yı ele geçirmesinden korkuyordu. Bu sebepledir ki, Bulgaristan'ın 1908 de bağımsızlığını ilan etmesi Yunanistan'da korku uyandırmıştı. Fakat, aslen Giritli olan ve Girit'in Yunanistan'a katılması için büyük çaba harcayan Elefterios Venizelos'un , önce Yunan parlamentosuna seçilmesi ve 1910 Ekiminde de Yunan Başbakanlığına getirilmesi Yunan-Bulgar münasebetlerine yeni bir şekil verdi. Venizelos için önemli olan Makedonya değil, Girit idi. Fakat Girit'i Yunanistan'a katmak için, Osmanlı Devletine karşı Balkanlılarla işbirliğinden faydalanmak istedi . Başbakan olur olmaz Bulgaristan nezdinde teşebbüslere geçti ise de, Bulgarlar Venizelos'un niyetini bildiğinden, bu teşebbüsleri müsait karşılamadılar. Fakat 1911 Eylülünde Sırbistan'la ittifak meselesi ortaya çıkınca, Yunanistan'la da görüşmelere başladılar. Bu arada Bulgaristan Rusya'ya danıştığında, Rusya, Yunanistan'ın Girit yüzünden Bulgaristan'ı da savaşa sürüklemek istediğini bildirerek, Yunanistan'la ittifak üzerine düşmemesini bildirdi. Rusya, Sırp-Bulgar ittifakına önem veriyordu.

1912 Şubatında Sırp - Bulgar ittifakı artık kesin bir şekil almaya başlayınca, Bulgaristan Yunanistan'a döndü ve tekrar başlayan görüşmeler 29 Mayıs 1912' de iki devlet arasında ittifakın imzalanması ile sonuçlandı. Bu ittifak sadece Osmanlı Devletine yönelmiştir. Fakat ittifak antlaşmasına ek bir deklarasyona göre, Yunanistan'ın Girit meselesi yüzünden Osmanlı Devletine savaş açması halinde Bulgaristan herhangi bir yardımda bulunmayıp, bir tarafsızlık izleyecekti. 1912 Ekiminde Bulgaristan'la Yunanistan arasında da bir askeri anlaşma imzalandı. Bu suretle Balkan Ligi'nin iki önemli halkası tamamlanmış oluyordu.

---

1) Osmanlı Devleti iç karışıklıklara maruz kalır ve bunun sonucu Balkan statükosu bozulursa ve bu durum karşısında taraflardan biri de milli menfaatlerini korumak için harekete geçmek zorunda kalırsa, bu niyetini öbür tarafa da bildirecektir. Ortaklaşa harekete karar verilirse, Rusya'nın muvafakati ile savaşa başlanacaktır.

2) Bu savaş sonunda ele geçirilen topraklar paylaşılacak, yalnız, Şar dağlarının doğusunda bulunan ve anlaşmazlık konusu olan topraklar Rus Çarının hakemliğine bırakılacaktır.

Balkan Ligi'nin üçüncü halkasını, bu ittifaklar sistemine Karadağ'ın katılması teşkil etti. Karadağ 1912 Ağustosunda Bulgaristan'la sözlü bir ittifak yaptı. Yapılan bu ittifak Karadağ-Sırbistan ittifakını da kolaylaştırdı ve 6 Ekini 1912 de Karadağ -Sırbistan ittifakı da imzalandı. İki gün sonra da Karadağ Osmanlı Devletine savaş ilan edecektir (Armaoğlu, 1964, s: 338-339) .

3.2. Balkan Savaşının Çıkışı

Balkan devletleri aralarında bu anlaşmaları yaparken, Balkanlar da günden güne karışmakta idi. Sırp - Bulgar ittifakının imzalanmasından sonra Bulgaristan'da Osmanlı Devleti aleyhine gösteriler başladı. Bulgaristan ve Sırbistan'ın kışkırtmaları ile Makedonya'da komitacılık faaliyetleri birdenbire arttı ve bombalar patlamaya başladı. Bulgaristan, Makedonya'daki karışıklıkları bastıramadığı için Osmanlı Devletinden şikayet ediyordu. Bulgar kamuoyu da savaş istiyordu.

Balkan Devletleri 1912 yılının yazından itibaren Makedonya ve Trakya'da ıslahat yapılmasını istediler. Makedonya'daki Yunan tethişçileri de kışkırtmalarına hız verdiler. 1912 Ağustosundan itibaren Yunanistan Osmanlı sınırlarına asker yığmağa başladı. Mevcut gelişmeler Balkanlar bunalımını bir Avrupa sorunu haline getirdi. Büyük devletler, sorunu çözmeye yanaşmıyor ancak devamlı fikirler veriyordu. Büyük devletlerin bu pasif tutumundan istifade eden Balkan devletleri 30 Eylül 1912'de seferberlik ilan ettiler (Eyicil, 1991, s:160) .

Hepsinden ateşlisi ise Karadağ çıktı. Bulgaristan'la anlaşır anlaşmaz Osmanlı sınırlarında hadiseler çıkarmaya başladı. 1912 Eylülünde Osmanlı-Karadağ münasebetleri adamakıllı gerginleşti. Sonuçta ilk olarak Karadağ, 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devletine savaş ilan etti. Savaşı ilk önce bu en küçük Balkan devletinin ilan etmesi, Avrupa diplomasisinin durumunu göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Karadağ'ın arkasından, 17 Ekim'de Bulgaristan ile

Sırbistan ve 19 Ekim'de de Yunanistan Osmanlı Devletine savaş ilan ederek, yılların biriktirdiği ihtiraslarını gerçekleştirmek amacı ile harekete geçtiler.

Birinci Balkan Savaşı

Balkan savaşları iki safhalıdır. Birinci safhayı Balkan devletlerinin Osmanlı Devletine karşı mücadeleleri teşkil eder. Bu safha bir barış ile kapanır. Lakin bu barışın hemen arkasından ve büyük ganimet olan Makedonya'yı paylaşamadıkları için, bu sefer Balkanlılar birbirleriyle mücadele ederler.

Savaş başladıktan sonra Osmanlı Devleti iki ordu kurdu. Doğu Ordusu Bulgarlara karşı, Batı Ordusu Sırplara karşı savaşıyordu. Doğu Ordusu Bulgarlar karşısında kısa zamanda bozguna uğradı. Ekim 1912 sonlarında Lüleburgaz'a çekilen ordu, burada Bulgarlarla yaptığı ikinci bir muharebeyi de kaybedince, Çatalca hattına kadar çekildi. Yani Bulgarlar İstanbul'a adamakıllı yaklaşmışlardı. Sırplara gelince, Batı Ordusu Ekim sonlarında Kumanova'da Sırplar'a yenildi ve bu ordu da Manastır' a çekildi. Sırplar eski Sırbistan'ın başşehri olan Üsküp'e girdiler.

Yunanlılar'a gelince, Kasım ayı başında Yunanlılar da Selanik'i ele geçirdiler. Ayrıca donanmaları ile Bozcaada, Limni, Samotraki ve Taşoz adalarını işgal ettiler. Bu adaların elden gitmesi ile Osmanlı Devletinin Makedonya ile denizden bağlantısı kesilmiş oluyordu. Doğu Ordusu da Çatalca hattına çekilmiş olduğuna göre, Makedonya'nın Osmanlı Devleti ile tamamen bağlantısı kesilmişti. Öte yandan Karadağlılar da İşkodra'yı muhasara etmişlerdi. Sonuç olarak Osmanlı Devletinin askeri durumu, birkaç hafta içinde, ancak bir fecaat olarak nitelendirilebilecek bir hale gelmişti. Türk tarihinin hiçbir devrinde Türkler bu derece ağır bir hezimet içinde kalmamışlardı.

Bu kadar kolay bir zaferi Balkan devletleri bile tahmin etmemişti. Fakat Osmanlı Devletinin, birkaç hafta içinde geri çekilmesi ile Balkanlarda bıraktığı

boşluk, yeniden bir milletlerarası buhran ortaya çıkardı. Buhranın esası, Sırbistan'ın birdenbire topraklarını diğer Avrupa devletlerinin planı dışında genişletmiş olmasındaydı. Sırbistan'ın kuzey Arnavutluk topraklarını ele geçirerek denize çıkmış olması Avusturya'yı sinirlendirdi. Avusturya Sırbistan'ın Adriyatik'te bir deniz kuvveti olarak karşısına çıkmasını istemiyordu. Bu sebeple Avusturya ve İtalya'nın destek vermesi ile Arnavutlar 28 Kasım 1912'de bağımsızlık ilan ettiler (Armaoğlu, 1964, s: 339-343) . Ancak Ruslar'ın Sırplar'a destek olması Avusturya ile Rusya'nın arasının gerginleşmesine sebep oldu. Her iki devlet de sınırlarına asker yığmağa başladı.

Kasım ayı sonunda Avusturya Macaristan Dışişleri Bakanı Kont Berchtold, Rusya ile bir çatışma ihtimalinden açıkça bahsetmeye başladı. Buhran kritik bir safhaya girmişti. Daha büyük bir savaşı engellemeye çalışan İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey, Arnavutluk meselesinin milletlerarası bir konferansta ele alınmasını teklif edince, Almanya da bunu destekledi ve Londra'da toplanan konferans 17 Aralık 1912'de çalışmalarına başladı.

Konferansın esas konusu Sırbistan'ın denize çıkması meselesi dolayısı ile Arnavutluk meselesiydi. Fakat bir de Yunanistan'ı ilgilendiren adalar meselesi vardı. Çünkü Yunanistan'ın Ege Adalarını ele geçirmesi de Rusya'yı korkutmuştu. Zira bu adalara yerleşen bir Yunanistan, Çanakkale Boğazına hakim bir duruma geçmiş olurdu. Bunun için Rusya Londra Konferansının başlangıcında bu adaların Osmanlı Devletine iadesini istemiş, fakat sonra bazı garantilerle Yunanistan'a terkini kabul etmiştir.

Balkan buhranı bu gelişmeleri gösterirken, Kasım ayı ortalarında, Bulgarlar Çatalca hattındaki Osmanlı savunmasına karşı son bir taarruzda bulunmuşlardı. Bu taarruzlar sonuç vermeyince, Bulgaristan, Osmanlı Devletinin daha önce teklif ettiği mütarekeyi kabul etti ve ateşkes anlaşması 3 Aralık 1912 de imzalandı.

Bulgaristan mütarekeyi hem kendi adına ve hem de Karadağ ile Sırbistan adına imzalamıştı. Mütareke görüşmelerine Yunanistan da

katılmıştı, fakat çok aşırı isteklerde bulunduğundan ve Osmanlı Devleti de bu istekleri kabul etmediğinden mütarekeyi imzalamadı. Fakat barış görüşmelerine katılmak zorunda kaldı (Armaoğlu, 1964, 344) .

Londra Barışı

Barış görüşmeleri, 17 Aralık 1912 günü Londra'da, yani Arnavutluk meselesini inceleyecek olan ve «Büyükelçiler Konferansı» denen milletlerarası konferansın başladığı gün ve yine bu konferansın aracılığı ile başlamıştır. Londra'daki barış görüşmeleri çok uzun sürdü. Bu uzamada Arnavutluk, Ege adaları ve Osmanlı Devletinin Edirne'yi Bulgaristan'a bırakmamak istemesi başlıca rolü oynadı. Konferansın sonuçsuz kalmasıyla büyük devletler 17 Ocak 1913'de Osmanlı Devleti'ne bir nota vererek Edirne'nin Balkan devletlerine verilmesini istediler. Böylece Avrupa'nın büyükleri, Balkan devletlerini bir kere daha desteklemeye devam ettiklerini gösterdiler. 3 Şubat 1913'de Osmanlı Devleti Edirne'yi kurtarmak için, Çatalca hattında yeniden savaşa başladı (Eyicil, 1991, s: 162-163) . Bu sefer Bulgarlar savunmada kaldılar ve Osmanlı Devleti başarılı olamadığı gibi bu sırada muhasara altında olan Yanya, İşkodra ve Edirne'yi de kaybetti. Yanya Yunanlılar'a, Edirne Bulgarlar'a , İşkodra da Karadağlılar'a teslim oldu. Nisan ortalarında Osmanlı Devleti savaşı durdurup barış masasına döndü.

Balkan Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında barış 30 Mayıs 1913 de Londra'da imzalandı. Bu barış ile Osmanlı Devleti, Ege adalarının kaderinin tayinini ve Arnavutluğun sınırlarının çizilmesi işini büyük devletlere bıraktı. Bundan başka, Girit'i de Yunanistan'a terkediyordu. Osmanlı Devleti, Midye - Enez çizgisinin batısında kalan bütün Avrupa topraklarını Balkanlılar Devletlerine bırakıyordu ki, bu sınırla Edirne de Bulgaristan'a dahil olmuştu (Armaoğlu, 1964, s:345) .

İkinci Balkan Savaşı

Birinci Balkan savaşı Balkanlarda karışık kombinezonların ortaya çıkması sonucunu verdi. Bu karışık kombinezonlar özellikle iki toprak üzerinde toplanıyordu: Arnavutluk ve Makedonya.

Daha önce de bahis konusu ettiğimiz gibi Arnavutluk, özellikle İtalya, Avusturya, Sırbistan ve Yunanistan arasında bir mücadele konusuydu. Ancak Avusturya ile İtalya, aralarındaki görüş ayrılıklarına rağmen, Sırbistan ve Yunanistan'a karşı birleşmişti. Avusturya, Birinci Balkan savaşı ile Arnavutluk bağımsız olunca, özellikle Sırbistan'a karşı, bir de İtalya ile mücadele etmemek için bu devletle anlaşma yoluna gitti ve 1 Mayıs 1913'de İtalya ile yaptığı bir anlaşma ile, Arnavutluk'u nüfuz bölgelerine ayırdılar. İşkodra ve bölgesi Avusturya, Valona ve bölgesi İtalya nüfuz bölgesi oluyordu. Makedonya meselesine gelince; bu toprak Balkan devletlerinin birbirleri ile savaşmalarına sebep olacaktı.

Makedonya konusunda esas anlaşmazlık Sırbistan'la Bulgaristan arasında çıktı. Muharebeler sırasında Sırbistan, Sırp - Bulgar ittifakının çizdiği ve kendisine ayırdığı parçadan daha büyük bir parçayı ele geçirmişti ve bunu da geri vermek istemiyordu. Balkan muharebelerinin esas yükünü kendisinin taşıdığını ileri sürüyordu. Halbuki Bulgaristan'da bu savaşa en az Sırbistan kadar ihtirasla ve büyük emellerle katılmıştı ve Makedonya konusunda Sırbistan'a diş biliyorlardı.

Sırplar Bulgaristan'ın Balkanlarda büyümesini istemiyorlardı. Yunanistan ise Bulgaristan'a kızgındı. Yunanlılar bütün Ege kıyılarına göz koymuşlar ve buralarını tabii toprakları sayıyorlardı. Halbuki Batı Trakya'yı (Kavala ve Dedeağaç) Bulgaristan almıştı.

Bu sebeplerden ötürü, Osmanlı Devleti ile savaşın sona ermesinden itibaren bu devletler birbirleriyle çekişmeye başladılar. Hepsinde bir tatminsizlik vardı. Bu çekişmeler sırasında Bulgaristan'ın kendisine karşı sert

bir tutum aldığını gören Sırbistan, 1913 Haziranında Yunanistan'la, Bulgaristan'a karşı bir ittifak yaptı. Bu ittifaka göre Bulgaristan Makedonya'dan atılacak ve Makedonya iki devlet arasında paylaşılacaktı. Mamafih Bulgaristan'a da küçük bir kısım bırakılmıştı. Ayrıca Bulgaristan'ın Sırbistan topraklarına girmesi durumunda Yunanistan Sırbistan'a destek çıkacaktı. Sırbistan ile Yunanistan, ayrıca Arnavutluk konusunda da bir anlaşma yapıp, Arnavutluğu aralarında nüfuz bölgelerine ayırdılar. Bu, Avusturya ve İtalya'ya bir cevaptı.

Balkan devletleri arasındaki mücadelenin sertleştiğini gören Rusya Balkanlılar arasındaki savaşı önlemek için Haziran sonuna kadar uğraştı. Fakat savaşı önleyemedi. Sırbistan ile Yunanistan'ın birbirlerine yaklaştığını gören Bulgaristan, bu iki devlet iyice hazırlanmadan darbeyi indirmek için taarruza karar verdi ve 29 - 30 Haziran gecesi Bulgar orduları, Sırbistan ve Yunanistan'a aniden saldırdı. Bulgaristan iki düşmanını hazırlıksız yakalamak istemişti. Lakin bu hesapları yanlış çıktı. Her iki devlet de hazırlıklıydı. Bulgar orduları kısa bir sürede yenildi ve Yunanlılar Kavala'ya girdiler. Bulgarlar, Sırplar karşısında da yenilince, 31 Temmuz 1913'de mütarekeyi kabul ettiler. Osmanlı Devleti de fırsatı kaçırmamış ve tarihi Türk şehri Edirne'yi yaptığı bir taaruzla geri almıştır. Bulgaristan'ın yenilgisi Balkan Savaşlarını bitirmiştir (Armaoğlu, 1964, s: 346-348) .

3.3. Savaş Sonu Yapılan Barış Antlaşmaları

Balkan Savaşlarını kesin olarak sona erdiren barış antlaşmaları iki kısımdır. Birincisi, Balkan devletlerinin kendi aralarında imzaladıkları barış; ikincisi de, Osmanlı Devletinin ayrı ayrı Balkan Devletleriyle imzaladığı nihai barıştır.

Balkan devletlerinin kendi aralarında imzaladıkları 10 Ağustos 1913 tarihli Bükreş Barışı'na göre:

- Bulgaristan, Tuna'nın güneyinde bulunan Silistre, Tutrakan ve güney Dobruca'yı,
- Romanya, Kavala'yı da Yunanistan'a bırakarak, ancak Dedeağaç bölgesinde, yani Mesta ırmağı ile Meriç arasından Ege Denizine çıktı.
- Bulgaristan Makedonya' dan küçük bir kısım aldı.

Osmanlı Devleti'nin ise 29 Eylül 1913 tarihinde, Bulgaristan'la İstanbul Barışını imzaladı ve buna göre Türk - Bulgar sınırı, genel olarak Meriç nehri oldu. Yalnız Edirne ile Meriç'in batı kısmında kalan Dimetoka da Türk sınırları içine alındı. Ayrıca Bulgaristan'da kalan Türkler'in statüsü konusunda anlaşmaya varılmıştır.

Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasındaki barış ise 13 Mart 1914 günü İstanbul'da imzalanmıştır. Sırbistan'la Osmanlı Devletinin ortak sınırlı olmadığı için, bu barış antlaşmasında bir sınır meselesi söz konusu olmamış ancak bu barışla da Sırbistan'da kalan Türklerin statüsünü tespit edilmiştir (Armaoğlu, 1964, s: 348-350) .

Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında barış hemen yapılamamıştır. Zira, iki devlet arasındaki Adalar meselesi barışın imzasını geciktirmiştir. Yunanlılar'ın Balkan Savaşlarının birinci safhasında işgal etmiş olduğu Ege Adaları meselesi ile Londra' daki Elçiler Konferansı'nda tartışılıyor lakin Osmanlı Devleti Ege adalarını Yunanistan'a terketmeyi kabul etmiyordu. Yunanistan ise eline geçirdiği bu adaları geri vermeye yanaşmıyordu. Bu mesele iki devletin münasebetlerini tekrar gerginleştirdi.

Adalar meselesinde İtalya da işin içine girdi. Çünkü Yunanistan Oniki Adayı da istiyordu. İtalya ise bu adaları bırakmak niyetinde değildi. Adalar meselesinin uzayacağı anlaşılınca, Osmanlı Devleti ile Yunanistan 14 Kasım 1913'de Atina Barışı'nı imzaladılar . Bu barış antlaşmasında adalar meselesine hiç temas yoktur. Çünkü mesele Londra'daki Elçiler Konferansında kesin olarak daha çözümlenmemişti. Bu sebeple Atina Barışı, Yunanistan'da kalan Türklerin statüsüne ait hükümler ihtiva etmektedir ki, bu hükümler Türk - Bulgar barışındakinin hemen hemen aynıdır.

Antlaşmanın 2'nci maddesi dolaylı olarak azınlıklar açısından 1830 Londra Protokolü ile Mart 1881 tarihli İstanbul Sözleşmesini gündeme getirmektedir. Çünkü adı geçen maddede iki ülke arasında daha önce yapılmış ve yürürlüğe girmiş bütün antlaşmaların yürürlüğüne devam edeceği söylenmektedir. Ayrıca, aynı maddede, Antlaşmaya bağlı Üç Numaralı Protokolün de Yunanistan'ın bütün topraklarında geçerli olacağı belirtilmektedir.

Antlaşmanın 5'inci maddesinde ise, Yunanistan'a bırakılan topraklarda, Yunanistan'ın bu toprakları işgaline kadar edinilen hakların geçerli olacağı belirtilmektedir.

6'ncı madde gereğince, Osmanlı uyrukluğunu taşıyarak, Yunanistan'dan ayrılmış olanlar bu topraklardaki gayrimenkullerini korumaya devam edecekler ve isterlerse bu mallarını başkaları yönetebilecektir. Ayrıca, hiç kimse yasal olarak belirlenmiş kamu yararı dışında, uygun ve peşin bir tazminat ödenmeden mülkiyetinden yoksun bırakılmayacaktır.

11'inci madde, Batı Trakya'daki Müslüman-Türk azınlıklar açısından oldukça önemlidir. Buna göre Yunanistan'a bırakılan topraklarda kalanların yaşam, mal, din ve gelenekleri güvence altına alınacak ve Yunan kökenli vatandaşlarla aynı haklara sahip olacaklardı. Ayrıca, dinlerinin gereklerini de açık bir şekilde yerine getirebileceklerdi. Halife sıfatıyla Padişahın ismi de hutbelerde okunmaya devam edecekti. Adı geçen madde ayrıca, Müslüman toplumların yönetimi konusunda önemli hükümlerde getirmekteydi. Buna göre:

1- Halihazırda mevcut olan veya sonradan oluşacak bu Müslüman toplumların muhtariyetine ve hiyerarşik yapısına dokunulmayacaktır;

2- Sahip oldukları gayrimenkul ve fonlara el konulmayacaktır;

3- Müslümanların dini liderleri ile aralarındaki ilişkilere müdahale edilmeyecek, bu dini liderler, İstanbul'daki Şeyhülislamlık makamına bağlı olmaya devam edeceklerdir;

4- Müftüler oradaki Müslüman kişilerce seçileceklerdir;

5- Başmüftü, Yunanistan'daki bütün müftülerin seçecekleri üç aday arasından Yunan Kralı tarafından atanacaktır. Bu atamayla birlikte Osmanlı Padişahı, kendisine bir belge göndererek işlevlerini yerine getirmesini sağlayacaktır. Ayrıca, diğer müftülere karar ve fetva yetkisi vermesini sağlayacak bir mektup gönderecektir.

Bu maddede, müftülerin sadece dini konularda ve vakıfların yönetimine katılmakla kalmayıp, aynı zamanda evlenme, nafaka ve vakıf yöneticilerinin tayini gibi dünyevi sorunlarla da ilgilenecekleri belirtilmektedir. Bunların kararları, Yunan makamları tarafından uygulamaya konacaktır. Görüleceği üzere 11'inci madde ile Yunanistan'daki Müslümanların maddi ve manevi olarak İstanbul ile ilişkileri kesilmemiştir.

13'üncü madde, buradaki vakıfların Evkaf Vekaleti tarafından satılana kadar Müslüman toplumlarca idare edileceğini belirtmekte, rejimin ancak uygun ve peşin tazminat verildiği taktirde değiştirilebileceğini hükme bağlamaktadır. Şayet din ve hayır kurumları yeterli gelirden yoksun kalırlarsa, Yunan Hükümeti bunlara yardım edecektir.

Üç Numaralı Protokol :

1913 Atina Antlaşmasına ek üç protokol mevcuttur. Antlaşmanın 2'nci maddesinde belirtildiği üzere Üç Numaralı Protokol, bütün Yunanistan topraklarında geçerlidir. Protokolün 7'nci maddesinden itibaren Yunanistan'daki azınlıklarla ilgili hükümler sıralanmaktadır. Bu Protokole göre:

1- Başmüftü ve müftülerle birlikte bunlara bağlı memurlar, Yunan memurlarının sahip oldukları hak ve görevlere sahip olacaklardır (md.7);

2- Başmüftü, seçilen müftüleri mali ve dinsel bakımdan denetleyebilecektir (md.8);

3- Müftüler ancak Yunan Krallığının Anayasasının 88'inci maddesi gereğince görevlerinden alınabileceklerdir (md.9);

4- Kamu yararı söz konusu olmadıkça, hiçbir vakıf istimlak edilmeyecektir (md11);

5- Müslüman toplumların manevi şahsiyeti tanınmaktadır (md.13);

6- Müslüman özel okulları ile Selanik'teki Mithat Paşa Sanayii Mektebi tanınacak ve bunların gelirleri kendi masraflarına karşılık olmak üzere saklı kalacaktır.

Bireylerden veya İslam ileri gelenlerinden oluşacak bir komisyon tarafından kurulacak okullar da aynı statüde olacaklardır.Başmüftü ve müftülerle, Yunan Hükümeti Milli Eğitim Müfettişleri bu okulları teftiş edebileceklerdir. Ayrıca buralarda eğitim, resmi programa uymak ve Yunanca zorunlu olmak şartıyla Türkçe olarak yapılacaktır (md15). (Yılmaz,

Adalar meselesine gelince; Elçiler Konferansı, 1914 Şubatında şu karara vardı: Meis Adası hariç, İtalya'nın işgal ettiği adalar İtalya'da, İmroz ve Bozcaada hariç, Yunanistan'ın işgal ettiği diğer adalar ise Yunanistan'da kalacaktı. Bu, konferansın kararı idi. Bu kararın hukuki değer kazanabilmesi için, İtalya ve Yunanistan'ın Osmanlı Devleti ile ayrı ayrı antlaşma yapması gerekiyordu ki, Birinci Dünya Savaşı patladığında daha bu antlaşmalar imzalanmamıştı (Armaoğlu, 1964, s:349-350) .

4. I.DÜNYA SAVAŞI VE YUNANİSTAN

4.1. SAVAŞ ÖNCESİ YUNANİSTAN'DAKİ SİYASİ ÇATIŞMALAR

I. Dünya Savaşı, Başbakan Venizelos'a Megali İdea'yı gerçekleştirmek için yeni bir fırsat gibi görünmüş ve bu amaçla 1915 Ocak ayı başında Venizelos, İngiltere elçisi F.Elliot ile pazarlığa girişmiştir. Yunanistan'ın savaşa katılmasına karşılık olarak Batı Anadolu'dan toprak istemiş, bu isteği de İngiltere tarafından kabul edilmiştir.

Venizelos hemen 24 Ocak 1915 günü Krala yazılı öneride bulunmuştur. Venizelos'un düşündüğü toprak ödünü; güneyde Fenike'den başlayıp Afyon ve Kütahya'dan Marmara Denizine veya Edremit koyuna varan bir hattın batısında kalan topraklardı. Venizelos önerisinin sonuna : "Yunanistan savaşa katılmaz ise Anadolu'nun, Anadolu'daki Yunanlılığın kaderi, biz olmadan, yani bize karşı tayin edilecektir. Bu durumda, bereketli topraklarda Ege'ye hakim ve bütün Yunanlılığı kapsayan büyük bir Yunanistan'ı, en ileri milli ideallerimizi gerçekleştirmek için Allah'ın bize bağışladığı fırsatı nasıl kaçırırız ? " sözlerini eklemiştir (Bilge, 2000, s: 17) .

I. Dünya Savaşı başladığında Kral Konstantin, Venizelos ile soğuk savaş içindeydi. Sanki biri Kral diğeri başbakan değil iki rakip siyasetçiydi. Kral sistemli bir biçimde Venizelos'un siyasetini sabote etme çabasındaydı. Bu nedenle Venizelos'un önerilerine sıcak bakmıyordu. Ayrıca Kral Konstantin, Alman Kayzeri'nin kız kardeşi ile evliydi ve tam bir Alman taraftarıydı. Fakat Yunanistan'ın başlıca düşmanları olan Türkiye ve Bulgaristan, Almanya ile ittifak içinde olduğundan ülkeyi Almanya ile işbirliğine zorlayamadı. Ancak tarafsız kalınmasını istedi. Bu karar Venizelos ile Kral arasında çatışmaya yol açtı. Yunanistan'ın tarafsızlığına karar verilen 5 Mart 1915 gününün ertesinde Venizelos istifa etti. Fakat 1915'te yapılan genel seçimlerde halk yine tercihini Venizelos'tan yana kullandı ve Venizelos

yine başbakan oldu. Ancak, Kralın hükümetin aldığı kararlara uymaması nedeniyle Venizelos beş ay sonra yeniden istifa etmek zorunda kaldı.

Kralın uyguladığı politikalar nedeniyle düşmanları olan Bulgaristan, Sırbistan'ı işgal etti.[8] Kral Konstantin ülkeyi bir diktatör gibi yönetmeye başlamış, Venizelos ve taraftarlarına şiddetli baskı uygulamaktaydı. Bunun üzerine Venizelos 1916 yılında yapılacak olan seçimlere katılmadı ve parlemento dışı muhalefet yapmaya başladı.

Ancak Kral Konstantin'in tamamen Almanya güdümlü siyaseti itilaf devletlerini güçlü tedbirler aldırmaya zorladı. İhtilal yapması için Girit'te bulunan Venizelos desteklendi. 1916 yılında Venizelos, Selanik'e giderek orada bir ayaklanma çıkardı ve Yunanistan'ın müttefikler yanında savaşa katıldığını ilan etti. Kuzey Yunanistan ile adalar Venizelos'u desteklemekteydi. 1917 Haziranında İngiliz ve Fransız birlikleri başarısız bir Atina işgali girişiminde bulundukta sonra şehri abluka altına aldılar. Sonunda Konstantin tahtı oğlu Aleksandr'a bıraktı ve Venizelos tekrar Atina'ya döndü (Armaoğlu, 1964, s:452) .

Venizelos'un Atina'ya geri dönüş sürecinde itilaf devletleri, özellikle İngiltere'nin desteği, Venizelos'un bundan sonraki dış siyasetini etkilemiş; Venizelos, Yunanistan çıkarlarının her zaman İngiltere'ye bağlı olduğu inancına sadık kalmıştır. Bu sadakatle Yunanistan'ı İngiltere'nin yanında büyük hayali gerçekleştirmek üzere 26 Haziran 1917 tarihinde resmen I. Dünya Savaşına sokmuştur (Çukolas, 1970, s: 24) .

---

[8] Venizelos, II. Balkan Savaşı sırasında yapılan Sırp-Yunan ittifakının uygulanmasını istemiş ancak Kral tarafından öneri kabul edilmemiştir. İttifaka göre Bulgaristan Sırbistan'a saldıracak olursa Yunanistan Sırbistan'ın yanında yer alacaktır.

4.2. I. Dünya Savaşında İngiltere'nin Yunanistan Stratejisi

19. Yüzyılda Beaconsfield'in başbakanlığı sırasında başlayıp gelişen geleneksel İngiliz-Türk dostluğu, -ki bu yakınlaşma Türkler'e olan hissi sevgiden çok Rusya'nın Yakındoğu'daki emellerine, Türkler'in Mısır ve Hindistan'a müdahale edebileceklerine karşı duyulan korkudan ileri geliyordu- 1912 Balkan savaşlarında Türkler'in askeri yönden bir çöküntüye düşmeleri sonucu ciddi bir darbe yedi (Pallis, 1997, s:65) .

Başlarında Lloyd George, Winston Churchill ve Lord Curzon olmak üzere, bir kısım İngiliz devlet adamları, Beaconsfield'ın politikasını devam ettirerek "yanlış ata" oynamaktan vazgeçilmesini teşvike başladılar. "Genç Türk" hareketinin gayretine rağmen Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünün kaçınılmaz olduğunu görmüşler, istikbalin, o tarihe kadar büyük kuvvetler tarafından Avrupa barışını rahatsız eden yaramaz çocuk muamelesi görüp sık sık cezalandırılan genç ve dinamik Balkan devletlerinde olduğunu anlamışlardı.

Bu devletlerden Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan, Slav olduklarından Rusya'nın nüfuz sahasına girmişti. Büyük Savaş'tan önce Avrupa'ya hakim olan siyasi şartlara göre, bunların yeni topraklar kazanarak genişlemesi, Rusya'nın Güneydoğu Avrupa'ya olan etkisinin artması sonucunu çıkaracaktı. Bu bakımdan İngiltere'nin Slav olmayan Balkan devleti Yunanistan'a yakınlaşması stratejik olarak zorunluluktu. Bu durum 1854 yılında Atina'da İngiliz bakan Mr. Lyons tarafından şöyle belirtilmiştir : Gerçekten bağımsız Yunanistan absürdlüktür. Yunanistan ya Rus'tur ya İngiliz ve Rus olamayacağına göre Yunanistan İngiliz olmalıdır (Tatsios, 1984, s:27) . Ayrıca Yunanistan'ın çıkarları, Rusya'nınkilerle çatışıyordu ve Kuzey ve Doğu Ege kıyıları hakkında beslediği genişleme emellerine etnolojik ve tarihi dayanaklar adı altında bahane bulmak kolay olacaktı.

19. yüzyıl boyunca Yunanlılar'ın askeri ve idari yönden bir varlık ortaya koyamadıkları ve bu konuda yetenekleri olmadığı bir gerçektir. Fakat 1909 askeri darbesiyle birinci sınıf bir devlet adamı olan Venizelos'un işbaşına gelmesiyle, büyük bir değişiklik ortaya çıktı. Yunan ordu ve donanmasının iki Balkan savaşında elde ettiği başarılar, Yunanlılar'ın itibarını artırarak, bir Avrupa Savaşı'nın çıkması halinde kıymetli bir müttefik olabileceği inancını verdi. Ticari bakımdan da Yunanistan en aktif ve ileri olan Balkan ülkesiydi. Yunan ticaret filosu gittikçe büyüyor, Karadeniz ve Ege'de herkesin önüne geçiyordu. İstanbul, İzmir ve Osmanlı İmparatorluğu'nun öteki önemli liman ve şehirlerinde gittikçe gelişen Rum toplulukları ticari ve ekonomik etki için sağlam bir dayanak olmaya başlamıştı.

Mali yönden Yunanistan'ın Londra'ya çok yakın olması olağandı. İngiliz kömürü, İngiliz manifatura malları, İngiliz sigorta ve bankacılığının en büyük ve en iyi müşterisi Yunanlılar'dı. Yunan halkının nakdi servetinin önemli bir kısmı Londra'da depo edilmişti. 1912'nin Aralık ayında Balkan Barış Görüşmeleri sırasında Venizelos ile İngiliz Hükümetinin bazı üyeleri arasında Yunanistan'la Kıbrıs üzerinde bir anlaşmaya varılması hususu konuşulmuştu. Kıbrıs’ın, Kefalonya adasında Avgostoli'de İngilizlere daimi bir deniz üssü kiralanması karşılığı olarak Yunanistan'a verilebileceği açıkça söylenmişti.

1914 yılının Ocak ayında Londra'yı İkinci defa ziyaretinde, Venizelos İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey ile İngiltere ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de daha sıkı bir işbirliği yapması planlarını görüşmek fırsatını buldu. O tarihlerde Türkiye Çanakkale Boğazı'nın ağzındaki Limni, Bozcaada ve İmroz adalarını geri almak üzereydi ve Yunan Başbakanı, İngiltere'nin kendi lehlerine bu duruma müdahale etmesini temine çalışıyordu (Pallis, 1997, s:65) . Avrupa'da savaş başlayınca herkes, Venizelos'un ve Yunan halkının İtilaf Devletleri'ne karşı olan sempatisi ve Sırbistan'la aralarında mevcut anlaşma dolayısıyla Yunan Hükümetinin de kısa zamanda İtilaf Devletleri yanında savaşa katılmasını bekliyordu.

1914’ün Ağustos ayında o zaman Donanma Bakanı olan Winston Churchill, Yunanistan'daki İngiliz Deniz Misyonu Başkanı Koramiral Mark

Kerr aracılığıyla Yunan Hükümetiyle temasa geçmiş ve Yunanistan'la İngilere'nin Türkiye ile yakın bir gelecekte savaş halinde olabileceği ihtimalini göz önüne alarak, gerekirse Çanakkale Boğazı'nın zorlanmasıyla ilgili planların hazırlanması için iki ülke kurmay heyetlerinin konuşmaya başlamasını teklif etmişti.

Makedonya'nın kaybını hala unutmamış olan Bulgaristan'ın ilk fırsatta bu kaybın acısını çıkarmak niyetinde olduğunu saklamayan tecavüzkar tutumu, Yunan Hükümetinin Türkler'e karşı bir hazırlık hareketine girişme hevesini önlüyor, her şeyden evvel Bulgaristan'ın tecavüzüne karşı garanti altına alınmayı istiyordu.

1915 Ocak ayında Avusturya'nın Sırbistan'a saldırısı, Çanakkale'ye karşı bir harekata geçilmesi yolunda Churchili'in planını kaçınılmaz hale getirmiş, İngiliz-Yunan işbirliğinin önemini de artırmıştı. Bu bakımdan Yunanlılar'a bu davranış dolayısıyla nelerin vaat edilebileceği, ne mükafat verilebileceği meselesi yeniden ortaya çıktı.

O tarihlerde İngiliz Hükümeti ve bilhassa Sir Edward Grey, Bulgar hükümetinin gerçek niyetini bilmeden, bu memleketi kendi saflarında savaşa sokmak için gayret göstermekte ısrar ediyordu. Olayların bu şekilde gelişmesi İtilaf Devletleri'yle Yunanistan arasında, Bulgaristan'a ait Batı Trakya ile Türkiye’ye ait Doğu Trakya'nın bir kısmının Yunanlılar'a verilebileceği vaat edilen gizli bir anlaşmayla sonuçlandı. Buna ilaveten muhtemelen Kıbrıs ile Kuzey Epir'in de kendilerine verileceğinin bilinmesinin, Yunanlılar'ı derhal İtilaf Devletleri safında harbe sokacağını tahmin ettiriyordu.

Ancak İngiliz Hükümeti o tarihte Yunan sorununun hallinde önemli bir husus olan Drama ve Kavala'yı içine alan Makedonya'nın zengin bir kısmının Yunanistan'a verilmesini düşünmediği gibi, bu bölgeyi kendi saflarında savaşa sokabilmek için ısrarla Bulgarlar'a peşkeş çekiyordu. Liberal Parti milletvekillerinden olan ve Bulgaristan'a karşı aşırı sempatisi olduğu bilinen Noel Buxton'ın böyle bir politika güdülmesinde İngiliz Hükümetine büyük ölçüde tesir ettiği malumdur. Bu talihsiz şartların bu şekilde bir araya gelmesi

sonucu İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edvard Grey'in bir nevi teselli mükafatı olarak Anadolu'nun bir kısmını Yunanlılar'a teklif etmiş olması mümkündür. Bu teklif; Yunanistan ve Sırbistan'ın toprak bütünlüğü aleyhine Bulgarlar'ı desteklemekte olan Fransa ve Rusya tarafından da uygun görülmüştür (Pallis, 1997, s:66) .

Ayrıca Ege'nin bir Yunan gölü haline gelmesi, İngiliz'lerin Hindistan ve Uzakdoğu'ya giden yollar üzerindeki egemenliğinin sürekliliğini sağlayacaktı. Bu nedenledir ki; İngiliz Hükümeti kesin bir suretle Batı Anadolu'nun Yunanlılar'a verileceği fikrine angaje oldu. O tarihlerde Maliye Bakanı olan Lloyd George bu çözüm yolunun en hareketli taraftarlarından biriydi. Churchill'in sonradan anılarında belirttiği gibi Lloyd George, Yunanlılar'a denizci, İngiltere'nin dostu, Doğu Akdeniz'e hakim ve Hindistan yolunu koruyan bir ulus olarak bakmaktaydı. Lloyd George daha sonra şunları söylemiştir : " Yunanlılar Doğu Akdeniz'de geleceğin ulusudurlar. Büyük Yunanistan, İngiliz İmparatorluğu için değer biçilmez kazanç olacaktır. Bugün 5-6 milyon olan Yunanlılar'a verilen topraklar onlarda kalırsa, elli yıl sonra 20 milyon olurlar. Onlar, Süveyş kanalı yoluyla bizim Hindistan, Avustralya ve Uzakdoğu'ya giden ulaştırma yollarımız üzerinde tabii denizaltı üsleridir. Onlara dostluk gösterirsek, İmparatorluğumuzun birliğini sağlayan büyük yolun başlıca koruyucularından biri olurlar."

Lloyd George böylece, dünyanın en büyük kapitalist ülkesi İngiliz İmparatorluğu'nun sömürü düzenini güvence altına almaktaydı (Artuç, 2001, s:38) . Bu suretle Yunanlılar'ın bütün enerji ve gayelerini İzmir ve Anadolu'ya çevirmelerinin en büyük sorumluluğunun İngiltere'ye ait olduğu anlaşılmaktadır.

Avrupa'daki savaşın sona ermesinden sonra, Türkiye'ye empoze edilecek barış şartlarının müzakeresi sırasında, başta Lord Curzon, Winston Churchill ve Montagu olmak üzere bir kısım İtilaf devlet adamları Yunanlılar'ın başıboş bir şekilde Anadolu'ya salıverilmelerinin mahzurlarını eleştirmeye başladılar. İngiliz Savaş Bakanlığı ve bilhassa İmparatorluk Genelkurmay Başkanı Feldmareşal Sir Henry Wilson, İtilaf Devletleri'nin daha fazla askeri

ve mali yardımı söz konusu olamayacağına göre, Yunanistan'ın başkalarının yardımı olmadan bu işi tek başına başarıp başaramayacağı noktasından, bu fikre kesinlikle karşı çıkıyordu. Hindistan Bakanlığı da, Hindistan'daki Müslümanların muhtemel tepkileri dolayısıyla endişelerini saklamıyordu. Esasen Hilafetin tehlikede oluşunu bahane ederek Müslümanlar arasında kesif bir tahrik hareketi çoktan başlatılmıştı.

Bütün bu önemli itirazlara rağmen ilk planın tatbikatında tek sorumluluk şüphesiz Lloyd George'a aittir. Lloyd George, Gladstone geleneğine uygun olarak meslektaşları arasında kendini Helenizme büyük ölçüde kaptırmış olduğu gibi, kendi deyimiyle "barbar Türkler'den" nefret ediyordu. Anadolu'yu işgalin zorluğunu aklından bile geçiremiyordu. Heyecan ve hırs dolu yaradılışı, Doğu meselelerini çok daha yakından bilen çalışma arkadaşları ve teknisyenlerinin itirazlarını bir kenara itmesine yol açtı. Ayrıca askerlerin görüşlerine fazla önem vermediği bilinen Lloyd George; Foch ve Wilson'un önerilerine rağmen, demokratik görüş bakımından kendi düşüncelerine son derece yakın bulduğu Venizelos'un inandırıcı belagatine kendisini fazlasıyla kaptırmış, Yunan başbakanının etkisi altında kalmıştı. Askeri yönü ağır basan böyle bir meselede kendisinin tecrübesizliğinin yanı sıra, Venizelos'un da aynı konularda kendisi kadar tecrübesiz bir insan olduğunu hesaba katmadan, onun ileri sürdüğü sebep ve mazeretleri kendi siyasi durumuna uygun düştüğü için aynen benimsemişti. O tarihte, yani 1919 Aralık ayında Türkiye'deki İtilaf işgal kuvvetlerini takviye edecek bir İngiliz askeri gücünün olmadığını ve İngiliz halkoyunun Türkiye'de yeni bir askeri hareket başlatılması için tek asker kullanılması veya tek kuruş sarfedilmesine karşı olduğunu Lloyd George biliyordu. Aynı durumun Fransa için de geçerli olduğunun farkındaydı. İtalya'ya gelince, bu ülke en ufak bir yardım şöyle dursun, mütarekeden beri Türkler'le flört ediyor. İtilaf Devletleri'nin isteklerine karşı koymasını destekliyordu.

Winston Churchill'in The World Crisis-The Aftermath adlı kitabında işaret ettiği gibi Lloyd George da Canning ve Gladstone'un hatalarına kapılmıştı. Yunanistan'ı Ege Denizi ve Marmara'ya hakim, kuvvetli ve varlıklı bir devlet olarak görmek hususunda samimi bir arzu duyduğu gerçekti. Ancak

Lloyd George en büyük hatasını, Venizelos iktidardan düşüp de 1920'de Kral Konstantinos tahta döndükten sonra bile, Yunan Hükümetine Anadolu'daki harekatı devam ettirme yolunda baskı yapmakla işlemiştir.

Şurası bir gerçektir ki, İngiliz Hükümeti son dakikaya kadar bu haris politikasını, daha doğrusu biri resmen tarafsız ve Yunanlılar'a karşı pek dostane olmayan, diğeri gayri resmi olarak Yunan Hükümetini her ne pahasına olursa olsun Anadolu' daki işi devam ettirmeye teşvik şeklindeki politikasını sürdürmekte ısrar etmiş ve bu politika Türkler'in zaferiyle bozulmuştur (Pallis, 1997, s:67-68) .

4.3. I. Dünya Savaşında Fransa'nın Yunanistan Stratejisi

İtilaf Devletleri arasında, kuvvetten hileye kadar her yolu kullanarak, Yunanistan'ın kendi saflarında savaşa sokulmasının en hareketli taraftarı Fransa'ydı. İngiltere ve Rusya gibi, Kral Konstantinos ve Yunan tahtı üzerinde sert baskı yapmalarını engelleyen ailevi bağlar ve yakınlığı bulunmadığından Fransız Hükümeti ta başından beri Venizelos'un Krala karşı olan mücadelesini desteklemiş, maddi ve manevi her türlü yardımı esirgememiştir. 1917'nin Haziran ayında İtilaf Devletleri adına alınacak sert tedbirlerin tatbikini üzerine alıp, M. Jonnart'ı Fransız Yüksek Komiser olarak Atina'ya yollayıp, Kral'ın devrilmesini ve Venizelos'un yeniden iktidara getirilmesini sağlayan da Fransa olmuştur.

Selanik cephesinde on Yunan tümeniyle yığınak yapılarak, İtilaf Devletleri'nin 1918'in Eylül ayında Bulgaristan ve Avusturya-Macaristan direnmesini kırışı yine Fransızlar'ın teşkilatlandırdığı bir harekattı. 1918 Aralık ayında Ukrayna'ya yapılan talihsiz bir askeri harekatta Yunan kuvvetlerine kumanda eden, bunun sonucu Yunanistan'ın Bolşeviklerin düşmanlığını

kazanmalarına yol açan ve Rusya'daki sayısız Rum kolonilerinin büyük kayıplara uğramasına sebep olan da Fransa 'ydı.

Bütün bunların sonucu olarak Barış Konferansı'nda Yunanistan' ın dileklerinin yerine getirilmesini hararetle desteklemek Fransa için büyük bir manevi yük idi. Ayrıca Venizelos'a karşı da özel bir sorumluluğu vardı. Zira Fransa, Venizelos'un güttüğü politikanın Yunanistan'da fazla popüler olmadığını, Kralın tahttan indirilmesinin büyük bir çoğunluk tarafından hoş karşılanmadığını, İtilaf Devletleri safında savaşa girecek bir ordunun kurulması için çok sert bir seferberlik tatbikatı yapıldığını bunun doğurduğu tepkileri bastırmak için Venizelos'un ayrıca sert baskılara başvurmak zorunda kaldığını biliyordu.

Bütün bu sebeplerin dışında, Clemenceau ve Briand hariç olmak üzere Fransız Hükümeti ve devlet adamlarının çoğu; 18 Ekim 1918'deki Mondros Mütarekesi'nden 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Barış Antlaşmasına kadar olan müddet zarfında, Yunanistan'a karşı sempati göstermemişler ve Barış Konferansı'nda Venizelos, isteklerini kabul ettirebilmek için Fransızlar'ın muhalefetiyle mücadele zorunda kalmıştı.

Yakındoğu'daki Fransız temsilcileri, Batı Trakya Askeri Valisi General Charpy ve İstanbul'daki Fransız Yüksek Komiseri Mösyö Defrance hareketleri ve sözleriyle Yunanlılar'a karşı bir tutum içinde olmuşlardı. Batı Trakya'dan İstanbul'a kadar olan demiryolu hattının idaresine memur edilen Fransız Albayı Delannay, Yunan Ordu Komutanlığı'nın her girişimine taş koyup, 1920'nin Mayıs ayında Doğu Trakya'nın Yunan kuvvetleri tarafından işgaline izin verildikten sonra, asker ve malzeme naklinde olmadık zorluklar çıkarmada son derece faal olmuştur (Pallis, 1997, s:69) .

Fransızlar'ın, Barış Konferansı'nda Yunanistan'a karşı olan ve Dışişleri Bakanlığı basın, askeri ve mali çevreler tarafında kuvvetle desteklenen tutumları, 1920 başlarında Rumlar'a karşı yakınlık gösteren Clemenceau'nun Konsey başkanlığından istifasından sonra daha da kuvvetlenmişti. Bu tutum karşısında işler o derece kötüye gitmeye başlamıştı ki, Paris'teki Yunan

Ortaelçisi Romanos, Clemenceau'nun yerine geçen Millerand'a, Fransız Hükümetinin bu dostluktan uzak tutumunun daha fazla devamı halinde Venizelos'un ve Yunanistan'daki Fransız yanlısı partinin durumunun son derece sarsılacağını hatırlatmak zorunda kalmıştı. Bu şikayet, Fransız hükümetinin resmi tutumunda önemli bir değişiklik ortaya çıkmasını sağladı ama gayrı resmi tutum ve bilhassa basın, Yunanlılar'a karşı olmakta devam ediyordu. Venizelos, haklı sebeplere dayanarak, bütün bu olup bitenleri; Millerand'ın Türkiye'de büyük yatırımlar yapmış olan ve bu sebeple kapitülasyon, vergi muafiyeti gibi çıkarları dolayısıyla Osmanlı idaresinin devamını isteyen Fransız mali çevrelerinin etkisi altında kalmasından ileri geldiğini iddia ediyordu. Osmanlı topraklarındaki mali ve dini Fransız nüfuzu ve çıkarlarının Yunan idaresinin genişleme emellerine karşı hatta düşmanca bir tutum içinde olduğu ve statükonun devamında ısrarlı oldukları şüphesizdi. Osmanlı Bankası, Tütün İnhisarı ve Düyunu Umumiye gibi iş çıkar çevreleri, Yunanlılar hak iddia ettikleri toprakları ele geçirecek olursa, bütün bu faaliyet ve karlarının elden gideceğinden endişeliydiler. Bu korkular yersiz değildi, zira Balkan savaşlarından sonra Yunanistan ve diğer Balkan devletleri kendilerine geçen topraklar üzerindeki Tütün İnhisarı ve Düyunu Umumiye faaliyetine son vermiş, bu gibi Fransız menfaatlerini silip atmıştı. Bunların içinde sadece Selanik Rıhtım İdaresi şirketine dokunulmamış, Osmanlı topraklan üzerinde bir nevi devlet bankası olarak faaliyet gösteren Osmanlı Bankası'nın Yunanlılar'a geçen topraklar üzerindeki çok büyük çaptaki menfaatleri Yunan Devlet Bankası'na devredilmişti. Dolayısıyla Yunanlılar'ın Türkler aleyhine elde edecekleri her karış toprak, bunlar üzerindeki Fransız menfaatlerinin ortadan kalkması olacaktı. Bu yüzden, menfaatleri haleldar olan idare meclisi azaları gibi herkes -ki bunların büyük çoğunluğu Fransız'dı- kendi çıkarları açısından Osmanlı idaresinin hiçbir şekilde toprak kaybını arzu etmiyor, bunu önleyecek her çareye başvuruyor, nüfuzlarını bu yönde kullanıyordu.

Osmanlı topraklarında çok eski zamanlardan beri Katolik okullar işletmekte olan Fransız din misyonu için de aynı şeyleri söylemek mümkündür. Bu türlü "Freres" örgütünün Anadolu'nun çeşitli yerlerinde okulları vardı ve yerli Rum ve Ermeni gibi Hristiyan azınlıklar çoğunlukla bu

okullara devam eder, Osmanlı idaresinin birtakım teknisyen kadrosunu buralardan yetişenler besler, ayrıca Tütün İnhisarı, Düyunu Umumiye ve Rıhtım Şirketi vs. için Fransızca bilmesi gereken personel de bu okullardan sağlanırdı. Bu Fransız okullarına gidenlerin hemen hepsi Rum Ortodoks ve Ermeni Gregoryan Kiliselerine mensup olduklarından arada dini çaba da gösterilir, bunların Fransız Katolik Kilisesine döndürülmelerine çalışılırdı. Türk hükümeti, Müslüman öğrencilere dokunulmamak kaydıyla misyonerlerin bu türlü faaliyetine ses çıkarmıyordu.

Yunan Krallığının kuruluşunu sağlayan 1830 Londra Protokolü, Yunan toprakları üzerinde de benzeri Katolik okulları açılmasını sağlamıştı. Ancak bu türlü okulların ana gayesinin dini yolda etki yapıp, mezhep değişikliği sağlamak ve Ortadoğu'daki siyasi emellere bu yolda hizmet etmek olduğunu bilen Yunanlılar, Anayasalarının 1. maddesinde, din değiştirmeyi hedef tutan gayretleri kesinlikle yasaklamıştı. Yakındoğu'daki Levanten denen sınıf bu türlü yabancı din okullarının gayreti sonucu doğmuştur.

Ayrıca Yunan topraklarındaki Katolik okulları devlet okullarıyla rekabet etmek zorundaydı. Halbuki Türkiye'de, yerli Hristiyanlar çocuklarını Müslüman eğitimi yapmakta olan okulları yollamadıklarından, böyle bir rekabet bahis konusu değildi. Bu sebeplerden dolayı Roma Katolik Kilise ve Misyonu, Rum iddialarına karşı Türk toprak bütünlüğünü koruma yolundaki büyük ağırlığını Türkler lehine kullanmaya başladı.

Ayrıca Fransız Hükümeti, Yakındoğu'daki siyasi ve askeri temsilcilerinin raporlarına dayanarak, müttefiklerin, Sevr Antlaşması'nın hemen hemen Türkiye'nin bağımsızlığını ortadan kaldıracak şekildeki ağır şartlarını Türkler'e empoze edemeyeceğine kanaat getirdiği gibi, aynı şeyin yardım olmadan Yunanlılar tarafından da yapılamayacağına müttefiklerin ise o günkü şartlar altında böyle bir yardımı yapamayacak durumda olduğuna inanmıştı. Gerçekten de savaş sonrasından günümüze kadar konu ile ilgili metinlere baktığımız da, bütün devlet adamlarının arasında Mustafa Kemal'in gücünü takdir edemeyen iki kişi, sadece Venizelos ve Lloyd George olmuştur. İstanbul'daki İtilaf Yüksek Komiserleri ve generallerden başka, İngiliz ve

Fransız genelkurmayları tamamen aksi görüşü savunuyor, bu görüşleri iki memleket devlet adamlarının büyük çoğunluğunca destekleniyordu (Pallis, 1997, s:70-71) .

Poincare, 1920' nin Mart ayında Paris'te, Venizelos'a Yunan ordusunun İzmir'e asker çıkarmasının büyük bir hata olduğunu, kendisinin İzmir'in Türkler' de kalmasına taraftar olduğunu; barışı sağlamak için hazırlanan şartların Türkler tarafından da kabul edilebilir şekilde olması gerektiğini söylemişti. M. Poincare, Revue des Deux Mondes adlı dergide yayımladığı haftalık siyasi makalelerinde Venizelos'un iktidardan düşüşünden evvel ve sonra da (1920-21 yılları) yukarıdaki aynı görüşü savunmuştur. Bundan başka Poincare, İngiltere'ye karşı duyduğu çekingenlik dolayısıyla, İngilizler'in, yani Lloyd George'un, Venizelos'a Anadolu'yu istila emelleri aşılamasına karşı çıkıyordu.

Aynı görüş, durumu yerinde tetkik edip değerlendirmek için 1919' un Ekim ayında İstanbul'a gönderilen eski bakanlardan tanınmış politikacı Cruppi tarafından da paylaşılmıştı. Onun raporlarında, Fransız çıkarları bakımından Mustafa Kemal'in Anadolu'da kurduğu hükümetle bir an evvel bir anlaşmaya varılması tavsiye ediliyordu.

Fransız askeri görüşü de bu hususta aynı noktadaydı. İtilaf Askeri Konseyi'nin 27 Mart 1920 tarihli toplantısında, Mareşal Foch'un başkanlığında, Yunanlılar'ın Anadolu'daki ilerleyişleri uzun boylu müzakere edilmiş ve bu ilerlemenin fevkalade tehlikeli olabileceği kararına varılmıştı. Konsey, Kemalistlerin savaş alanında yenilmesinin yeterli olmayacağına, böyle bir zafer kazanılsa bile bütün Anadolu'ya yayılacak bir çete savaşıyla başa çıkmak gerekeceğine dikkati çekmişti. Bursa'yı merkez yaparak böyle yeni bir harekat başlatılırken, irtibat yollarının güvenliği bakımından bütün Batı Anadolu kesiminin işgal altında bulundurulması gerekeceğine de değinmişti. Yunanlılar'ın Anadolu'ya çıkardıkları sekiz tümen kuvvetten üç veya dördünün İzmir'in savunmasında, ikisinin irtibat yollarının güvenliğinde kullanılması gerektiğine göre, Kemalistlere karşı iki veya üç tümenlik bir

kuvvet kalıyordu. Konsey, Yunanlılar'ın askeri güç ve kaynaklarının böyle bir kampanyayı başarıya ulaştırmaya yetmeyeceğine inanıyordu.

Bu görüş 1921'in Şubat ayında Londra'da yapılan Yüksek Konsey toplantısında da teyid edilmişti. Buna rağmen Venizelos ve Lloyd George'un müttefik askeri uzmanların görüşlerine yeterli önemi vermedikleri açıktır (Pallis, 1997, s:72) . Venizelos; Foch ve Wilson'un Yunanlılar'a karşı peşin hükümle hareket ettiklerine veya Yunanlılar'ın Anadolu'ya yayılmalarına karşı olan siyasi çevrelerin çevrelerin gizli hesaplarının etkisi altında kaldığı inancına saplanmıştı. Venizelos'un, Versay'daki Yunan Delegasyonunun askeri müşaviri Albay Raktivan'a yazdığı 15 Mart 1920 tarihli mektupta bu açıkça belirtilmekte ve şöyle denilmektedir: "Fransız Hükümetinin, Türkiye'ye empoze edilecek barış şartlarının mümkün olduğu kadar yumuşak olmasını sağlama gayretiyle, Türkiye'deki direniş tehlikesini abarttığına bilhassa dikkat edin. Fransız Hükümetinin bu tutumu, İstanbul'daki erkanın etkisi altında bulunan İtilaf Yüksek komiserleri tarafından da desteklenmekte, Türk tehlikesi olduğundan büyük gösterilmeye çalışılmaktadır. Konseydeki Fransız askeri temsilcisinin, hükümetinin siyasi görüşlerinin tesiri altında kalmasından korkuyorum". Winston Churchill'in o devrin olaylarını anlatan kitabından, yukarıdaki görüşlerin sadece Fransız askerlerine has olmayıp İngiliz Genelkurmayınca da paylaşıldığını öğreniyoruz.

Venizelos, en yüksek İtilaf askeri makamlarının düşüncesinin aksine, Sevr Antlaşması'nın şartlarını Türkler'e kabul ettirebilmek için, giriştiği askeri harekatı Anadolu'nun içlerine kadar götürmeye azimliydi. Bu görüşü Boulogne Konferansı'ndan hemen sonra, 27 Haziran 1920 tarihinde konseyin Başkan Yardımcısı Repoulis'e gönderdiği bir mektupta açıkça belirtiliyor ve Yunan Başbakanı Konferanstan evvel Lloyd George ile yaptığı önemli bir görüşmeyi naklederek şöyle diyordu: " ... ayrıca düşündüğümüz operasyon sonucu anlaşmanın imzası ve tatbikatını sağlayamayacak olursak, Yunan ordusunun baskısını biraz daha artıracağını, Anadolu'daki İngiliz kuvvetlerinin de yardımıyla bu işi halledeceğimizi söyledim. Böyle bir durum ortaya çıkarsa para ve mühimmat bakımından İngiltere'nin yardımını isteyeceğiz. Bundan başka, yeni fedakarlıklar yapması için Yunan halkını harekete geçirebilmem

için, meselenin büyüklüğünü, Türkiye'nin kesinlikle parçalanıp, Anadolu bozkırlarında hapsolacağını açıklamam gerek". Venizelos devamla şöyle der: "Şayet Türkler bu körü körüne inatlarında devam ederlerse, ki bu ihtimal bence varittir, Türkiye'nin parçalanmasına gidilmesi şart olacak ve bu işi yapmak için Yunanistan'la İngiltere'nin işbirliği yapmasından başka bir kuvvete ihtiyaç olmayacaktır ... Türkiye'nin parçalanması kararlaştırıldıktan sonra, lüzumlu yardımı sağlayıp, yeni bir seferberlikle ordu mevcudunu artırdık mı, barış anlaşmasının imzası kolaylaşacak ama biz de altından kalkılmaz mali bir yük altına gireceğiz". Bu belgeden anlaşılacağı üzere, Venizelos, Türkler'in işinin, garanti gözüyle baktığı İngiliz mali yardımıyla kolaylıkla halledileceği kanaatindeydi (Pallis, 1997, s:73-74) .

Fransızlar, Aralık 1919'da Suriye'deki Fransız Yüksek Komiseri George Picot kanalıyla Türkler'le müzakereye başlamışlardı bile. Bir kısım ekonomik imtiyazlar karşılığı Adana ve havalisini terketmeyi teklif ediyorlardı. Fransız Hükümetinin mazereti, Fransız halkoyunun harpten son derece bıktığı ve Doğu'da yeni düşmanlıklar kazandıracak, yeni mali külfetler ortaya çıkaracak bir yeni harekata razı olmadığı noktasında toplanıyordu. Bu görüş, Venizelos'un düşüşünden evvel de Fransa'da mevcuttu ve Lloyd George, Mustafa Kemal'e karşı yeni bir askeri harekata girişmek gerekirse, bu konuda Fransızlar'a güvenilmeyeceğini Venizelos'a söylemiştir. Venizelos'un düşüşünden ve 1920'nin Aralık ayında Konstantinos'un tahta çıkışından sonra Fransızlar'ın bu hissiyatı daha da artmış bulunuyordu.

Türkler'e empoze edilmeye çalışılan barış şartları aleyhine bir kampanya başlatan Poincare, başkalarının çok sert ifade ettiği görüşleri çok daha planlı bir şekilde şöyle söylüyor : "Kral Konstantinos'a karşı ne küskünlüğümüz olursa olsun, Yunanistan'ın bir uzlaşma için çok büyük fedakarlıklara katlanmak zorunda kalmayacağını ve ortak zaferden mümkün olduğu kadar çok yararlanmasını arzu ederiz. Bununla beraber, Fransa'nın çıkarlarını da hesaba katmak gerekir. Hem mali, hem askeri bakımdan Doğu'da bizim için büyük bir yük olan bu işi daha fazla desteklemek imkanı kalmamıştır.”

Bunun sonucu 20 Ekim 1921'de, Franklin Bouillon'un imzaladığı ve İngiliz parlamentosunda ve basınında büyük bir gazaba yol açan bir Fransız-Türk Anlaşması yapıldı. Anlaşmada mevcut şartlara ilaveten Fransızlar, Kilikya'daki Fransız işgal ordusunun cephane ve silahlarının büyük bir kısmını da Türkler'e verdiler.

4.4. I. Dünya Savaşında Rusya'nın Yunanistan Stratejisi

İtilaf Devletleri'nin Yunanistan'a karşı olan politikasının lideri olarak İngiltere ve Fransa görülürse de, savaştan evvelki 1915-16 yıllarında ve daha sonra 1917-22 yıllarında da Rusya'nın oynadığı rol, Yunanistan'ın aleyhine en önemli faktör olmuştur (Pallis, 1997, s: 75-76) . İstanbul ve Boğazlar' a yakın herhangi bir toprak parçasının Yunan hakimiyetine girmesine şiddetle karşı koyan Ruslar, Yunanlılar' a mükafat olarak Anadolu'nun bir parçasının verilmesini kaçınılmaz hale getirmiş ve bunun sonunda yaşananların belki de baş mimarı olmuştur.

1915'te İngiltere ile Fransa'nın Yunanistan'ın yardımını sağlamaya çok arzulu olduğu bir devirde Yunanistan'ın Çanakkale harekatına dahil edilmesini veto ettiği gibi, bu harekat başarıya ulaşsa bile Yunan askerlerinin Boğaz'dan geçip İstanbul'a girmesini önleyen Rusya olmuştu. Bu hareket, o tarihlerde yeniden İstanbul'a dönmek, Ayasofya'da Rum Ortodoks Patriğinin nezaretinde büyük bir ayin düzenlemek heyecanıyla yanıp tutuşan Yunan halkının savaş arzularının üstüne dökülen bir kova soğuk su oldu. O zaman Rusya'nın Atina'daki Elçisi Prens Demidof, 1915'in Şubat ayında Yunan halkının Çanakkale harekatını büyük bir ilgiyle izlediğini ve Yunan ulusunun İtilaf Devletleri'nin yanında tarihi görevini yapması gerektiği yolundaki halkoyunun gittikçe kuvvet kazandığını bildirmiştir. Rus hükümeti bu raporda ileri sürülen tavsiyeleri derhal bir kenara atmış ve İmparatorluk hükümetinin,

İzmir'i Türkiye'nin bir parçası olarak kabul ettiği ve bu bölgenin bir nevi tazminat olarak Yunanlılar'a teklifine karşı olduğu açıklanmıştı.

Prens Demidof, hükümetinin bu görüşünü öğrendikten sonra, İtilaf Devletleri yanında savaşa girme görüşünü destekleyen gösterilere cesaret vermenin kendi görevi olmadığına karar verdi. Onun bu hareketi İzmir'de kendilerinin de gözü olduğundan, İtalyan meslektaşı Kont Bosdari tarafından da destekleniyordu. İtalya ve Rusya'nın takındığı bu tavır Yunanistan'daki tarafsızlık akımına biraz daha kuvvet kazandırdı.

1915'te Rusya'nın İtilaf Devletleri arasında bulunuşu, Yunanlılar'a Avrupa topraklarında bir toprak vaadi imkanlarını ortadan kaldırmış, Yunan emellerinin Asya yönüne çevrilmesinde en etkili rolü oymamıştır. Rus Hükümeti 1915'te Yunanistan'ın kendi niyetlerinin dışında kalan İzmir ve Batı Anadolu topraklarına doğru yayılmasını destekliyordu. Ayrıca Ruslar, Yunanistan'ı Doğu Trakya'da, İstanbul'un hemen burnunun dibinde görmek istemiyordu. Yunanlılar'ın bu bölgeye yerleşerek, ileride fırsat bulur bulmaz İngiltere ve Fransa'nın yardımıyla, öteden beri hak iddia ettikleri İstanbul'u ele geçirmelerinden endişeliydiler.

Devrim sonrası Sovyet Rusya, "Hasta Adam"ın mirasından hiçbir hak iddia etmediğini açıklamakla kalmamış, "Kapitalist" Batılı kuvvetlere karşı olan mücadelesinde Türkler'i aktif bir şekilde desteklemiş, bu da Türkiye'nin parçalanması konusunda İtilaf Devletleri'nin hazırlamış olduğu ilk planda Yunanistan aleyhine bir boşluğun ortaya çıkmasına yol açmıştı. Bunun önemi o tarihte ne Venizelos, ne de Lloyd George ve Clemenceau gibi ileri gelen Batılı devlet adamları tarafından anlaşılmamış, hepsi Yunanlılar'ı Anadolu'ya yerleştirmek politikasını desteklemekte ısrar etmişlerdi (Pallis, 1997, s:77) .

1915 Ocak ayı başlarında Londra, Paris ve Petrograd arasında yapılan görüşmelerde, Çanakkale'ye karşı yapılacak bir hücum dolayısıyla Yunanistan'ın askeri ve deniz gücünden yararlanmak sorunu ortaya atıldığı zaman, Rus başkentindeki Fransız Büyükelçisi Paleologue, hükümetine gönderdiği bir raporda, stratejik sebeplerle Yunan askerlerinin Gelibolu

Yarımadası'na çıkması gerekse bile Rusya'nın bu kuvvetlerin buraya temelli yerleşmesine kesinlikle izin vermeyeceğinin Yunan Hükümetine bildirilmesini tavsiye ediyordu. Prens Demidof ve Kont Benckendorf da Atina ve Londra'ya aynı mealde haberler yolladılar. Aynı ayın sonuna doğru 24 Ocak'ta, İngilizler Yunanistan'a İzmir' i teklif ediyor ve Sir E. Grey' in ağzından buna Rusya ve Fransa'nın da razı olduğunu açıklıyordu. Rusya'nın görüşü, o zaman Petrograd'daki Yunan Elçisi İon Dragumis'in 22 Şubat - 5 Mart 1915 tarihli raporunda şu şekilde belirtilmiştir:

"Sazonov, Atina'daki temsilcilerine bildirdiği gibi, buna da Rus Hükümetinin Çanakkale harekatı için Yunanistan'ın yardımına ihtiyaç olmadığına inandığını, Boğazlar ve İstanbul sorununun üçüncü şahıslar dahil olmadan İtilaf kuvvetlerinin kendi aralarında halli gereken bir sorun olduğunu ve Rusya'nın İstanbul'da Yunan askerleri görmek istemediğini söyledi ... Edindiğim genel intiba, Rus Hükümetinin İstanbul'a karşı yapılacak bir harekatta bizim katılmamızı arzu etmediği ve bizi İzmir yönüne ittiği noktasındadır. Sazonov bunlardan başka bana İngilizler'in bize İzmir ile Batı Anadolu'nun büyük bir parçasını teklif etmelerinden memnunluk duyduklarını da söyledi. Şahsen, bizim İstanbul ile ilgili bir iddiamız olmadığına inandığını ancak, Rus halkoyunun tatmin edilebilmesi için hükümetinin bu şehrin işgali sırasında Yunanlılar'ın orada bulunmasını arzu etmediklerini de sözlerine ilave etti" (Pallis, 1997, s:78) .

Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra Rusya'nın hissesinin ne olacağı, 1915-17 yılları arasında İtilaf Devletleri'yle aralarında yapılan bir takım gizli anlaşmalarla tespit olunmuştu. 19. y.y. beri Rus siyasetinin en büyük amacı olan İstanbul ve Boğazlar, Fransızlar'ın büyük karşı koymasına rağmen nihayet 17 Mart 1915 tarihinde imzalanan bir Fransız-İngiliz-Rus anlaşmasıyla Ruslar'a verilmişti. İstanbul şehrinin yanısıra Boğazlar'ın iki yanı, Avrupa yakasında Doğu Trakya, Asya yakasında Sakarya Nehrine kadar İzmit sancağı da tamamen Ruslar'a terkediliyordu.

Asya'daki geri kalan toprakların akıbeti de Nisan 1916'da yapılan başka bir anlaşmayla saptandı. Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis ve bu son iki ilin

güneyinde kalan Kuzeydoğu ve Doğu Anadolu Ruslar'a kalıyordu. Aynı anlaşmayla Suriye, Kilikya ve Harput Fransa'nın, Mezopotamya da İngilizler'in oluyordu. Daha evvelki bir tarihte, 26 Nisan 1915'te yapılan bir başka anlaşma ile de Rodos, Antalya, çevresi ve Güney Anadolu'nun hudutları çizilmemiş büyükçe bir kesimi Üçlü İtilaf ile ittifak yapması karşılığında İtalya'ya bırakılmıştı (Kurtcephe, 1995, s:236) .

Bütün bu anlaşmalar tatbik edilmiş olsaydı; Türk Hükümetine, Anadolu'nun ortasında Sivas, Bursa, Kastamonu ve Konya'nın bir kısmını içine alan ve kuzeydoğu ile kuzeybatıda Rusya, batıda Yunanlılar, güneyde İtalyanlar ve Fransızlar ile Güneydoğuda İngilizler'in sardığı küçük bir toprak parçası kalacaktı. Bu durumda Aydın Vilayetindeki Yunanlılar'ın durumu oldukça güven altında olacaktı.

Çarlık Rusyası'nın çöküşü ve Bolşeviklerin iktidarı ele geçirişleri, gizli anlaşmaları yok etti. Bolşevikler Türkiye aleyhine bir toprak iddiaları olmadığını açıklamalarının yanı sıra, 1877-78 Türk-Rus Savaşı sonucu aldıkları Kars ve Ardahan'ı da Türkiye' ye iade ettiler. Ayrıca iki asırdır Türkiye'nin en büyük düşmanı olan Rusya şimdi Türk dostu oluyordu. Bunun tek sebebi, Türkiye'nin, Fransa ve İngiltere gibi kapitalist ülkelere karşı kampta oluşu ve 1918-19 yıllarında Fransızlar'ın teşvikiyle Ukrayna'ya saldıran Yunanlılar'ı Batılı kuvvetlerin oyuncağı olarak görüp kendilerine düşmanlık besleyişleriydi.

Özetlemek gerekirse, 1915-17'de Rusya İtilaf Devletleri'nden biriydi ve Yunanlılar'a verilecek tazminat Avrupa'dan ziyade Anadolu'da olabilirdi. 1915-22'de Ruslar İtilaf Devletleri'nden değildi ve Yunanlılar ve kapitalist Avrupa Anadolu’ya girmemeliydi (Pallis, 1997, s:79) .

4.5. I. Dünya Savaşında İtalya'nın Yunanistan Stratejisi

Büyük savaştan evvelki ve sonraki devrede Yunanistan'ın durumuyla ilgili olarak İtilaf Devletleri arasında hiçbir zaman bir birlik ve beraberliğin kurulamaması ve sonunda, ilgili her taraf için de acı sonuçlar veren birbirinden değişik gayeler peşinde koşulması en açık şekliyle İtalya'nın güttüğü politikada da kendisini gösterir.

İngiltere ve Fransa'nın esas gayesi savaşı kazanmakken, İtalya savaştan sonra nelerin olabileceğiyle uğraşıyordu. Dış görünüşüyle, İtalyanlar Yunanlılar'ın da savaşa sokulmasına karşıydılar. Yunanlılar'ı bir savaş yardımcısı olarak değil, Osmanlı mirasına konacak bir rakip olarak görüyorlardı. Yunanlılar'ın İtilaf Devletleri yanında savaşa girmesi yolundaki İngiliz-Fransız-Rus işbirliğine karşı koyamayacağını anlayınca, onlara uyan, fakat elinden gelen her yolla İtilaf politikasını engelleme tutumuna girdi.

1915-16 buhranlı yıllarında Venizelos ile Kral arasındaki savaşa girmekle tarafsız kalmak muadelesinin en ateşli devrinde, İtalya'nın Atina'daki temsilcisi Kont Bosdari, Krala ve tarafsızlık fikrini benimseyenlere karşı duyduğu sempatiyi saklamak lüzumunu bile duymuyordu. İtalya'nın kendisi de Anadolu'da hak iddiasında olduğundan, Yunanlılar'ın savaşa girip, İzmir'i karşılık olarak almasına razı olamıyordu (Pallis, 1997, s:80) .

Bununla beraber İtalyan Hükümeti, Yunan Hükümetini savaşa razı edebilmek için İtilaf Devletleri tarafından girişilen nota, polis tedbiri, ihtar gibi bütün sert tedbirlere katılıyor, Yunan halkının manen bezdirilerek, müttefiklere karşı antipati duymasına yol açacak her hareketi destekleyip benimsiyordu. Yine aynı sebeplerle Venizelos ve partisinin durumunu kuvvetlendirebilecek her harekette ilgisi bulunmadığını, Yunan içişlerine karışma yetkisini de kendisinde görmediğini açıklamaktan kaçınmıyordu.

1916 Eylülünde Kral Konstantinos'a karşı açıkça kafa tutarak Selanik'te ayrı bir hükümet kuran Venizelos'un bu hükümetini tanıyan en sonuncu İtilaf Devleti İtalya olmuştur. Selanik hareketine yardımcı olmak için Makedonya'ya gönderilmiş olan İtalyan askeri idarecileri, yardım yerine Venizelos'çu hükümetin asker toplama gayretlerini ellerinden geldiği kadar baltalar bir tutum içerisindeydiler.

30 Ekim 1915'de Türkiye ile mütareke imzasından sonra, İtalyan Hükümetinin bütün gayreti, Yunanlılar'ın savaş sonu mükafatından mahrum edilmesini sağlama noktasında toplandı. Ancak I. Dünya Savaşı sonrasında barış anlaşmalarının esaslarını saptamak maksadıyla Paris'te toplanan[9] harbin galipleri İtalyanlar'ın taleplerini cevapsız bıraktı. İtalyanlar daha önce İngiltere ve Fransa ile 1917'de yaptıkları St.Jean-de-Mauriene gizli anlaşması gereği İzmir'i istiyorlardı ama özellikle İngilizler burayı, İtalya gibi sözünü dinletemeyeceği bir devlet yerine Yunanistan gibi küçük ve kendi dümen suyunda hareket edecek bir devlete vermek için manevralar yapmaktaydı. Gidişatı protesto etmek için Paris görüşmelerini terk ettiyse de yirmi gün sonra görüşmelere dahil olmak üzere geri döndüler (Artuç, 2001, s:36-39) .

St.Jean-de-Mauriene Anlaşmasına güvenerek İzmir üzerindeki iddialarını İtilaf Devletleri'ne kabul ettiremeyen İtalyan Hükümeti, Yüksek İtilaf Konseyinin, Yunanlılar'a 1919 Mayıs'ında İzmir'i işgal yetkisini veren kararına ister istemez katılmak zorunda kaldı. Ama yine de bu işgali engellemek için elinden geleni yapmakta devam ediyordu. İstanbul'daki temsilcisi Kont Sforza kanalıyla, yalnız Yunanlılar'a karşı değil, İtilaf Devletleri'nin hepsine karşı olan Mustafa Kemal hareketini desteklemeye, hatta Yunanlılar'a karşı çarpışan çetecileri bile korumaya, onlara kendi işgalleri altındaki topraklara sığınma hakkı tanımaya başladı (Pallis, 1997, s: 81) .

İtalya'nın Yakındoğu'daki politikasının amaçlarını anlamak için, daha gerilere 1912-13 Balkan savaşlarından evvelki günlere gitmek gerekir. İtalya'nın Küçük Asya ile ilgilenmeye başlaması, Türk-İtalyan savaşında

---

[9] Paris Barış Görüşmeleri, 18 Ocak 1919

1912'de Oniki Ada'yı işgaliyle aynı tarihlere rastlar. Aynı yılın Mayıs ayında İtalya, Türkler'i Trablus'u boşaltmaya zorlamak için Rodos'u ve Anadolu'nun Güneybatı ucundaki diğer küçük adaları işgal etmişti, 15 Ekim 1912'de imzalanan Ouchy Anlaşması savaşa son verirken Trablus'u İtalyanlar'a bırakıyordu. Anlaşmanın 2. maddesi gereğince Trablus'un Osmanlı kuvvetlerince tamamen boşaltılmasından sonra İtalyanlar da Oniki Ada'yı boşatacaklardı. Ancak adalar konusunda Yunanistan tehlikesi vardı. Osmanlı Hükümeti İtalyanlar'ın adaları boşaltmasını müteakip Yunanlılar'ın adaları işgal etmesinden korkuyordu. Bu nedenle Osmanlı Hükümeti Balkan Savaşlarının sonuna kadar adaları boşaltmayarak muhafaza etmelerini istedi. İtalyan Hükümeti, Osmanlı Hükümetinden talep gelene kadar adaları muhafaza edeceğini taahhüt etti. Ancak adalar bir daha Türkler'in eline geçmeyecekti (Kurtcephe, 1995, s:233) . Anadolu kıyılarının yanı başındaki bu adaların ele geçirilmesi, İtalyanlar'a bir takım yeni ve haris arzular aşıladı, Anadolu için besledikleri müstemleke emelleri için atlama taşı gözüyle bakılmaya başlandı.İtalya adaları Yunanlılar'a verilene kadar terk etmedi.

Modern İtalya'nın son kuşaklardaki en büyük problemi nüfusun çok artmış olmasıydı. Büyük Savaş'tan evvel elde edilen Eritre, Somali ve Trablus gibi koloniler, çoğunluğu tarımcı olan nüfus fazlasının yerleştirilmesinde geçici bir çare olmuş, bu kolonilerdeki derhal işlenebilir toprağın sınırlı ve gelişen sanayinin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak bulunuşu problemin çözümüne yetmemişti.

Ayrıca 19. yüzyılın başından beri İtalya'nın nüfus fazlasını çekmekte olan Amerika, Kuzey Afrika'daki Fransız Kolonileri gibi yabancı ülkelere yapılmakta olan büyük göçlerin durması bu ülkelerin kitle halindeki göçlere sınırlar koyması her zaman için mümkündü. Nitekim Büyük Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Amerika Birleşik Devletleri bu türlü tedbir almaya da başlamıştı. Bu nedenle İtalya'nın Avrupa'nın hemen bitişiğinde, 520.000 km.²'lik zengin toprağı, her türlü tarım mahsulü ve zengin maden kaynaklarıyla Anadolu'ya karşı hasret ve hasetle bakması normaldi (Pallis, 1997, s:82) .

İtalya'nın istekleri öteki büyük müttefikleriyle çatışmadı pek. Rusya'nın emelleri İstanbul ve Boğazlar'daydı. Ermeni Vilayeti esasen doğuda Kafkaslar'a bitişikti. Fransa, Suriye ve onun yanındaki Adana Vilayetinin bir kısmını istiyordu. İngiltere de Filistin ve Mezopotamya'yı alacaktı. İtalya ile rekabet haline düşecek tek ülke Batı Anadolu ve İzmir üzerinde hak iddia eden Yunanlılardı.

1915'in Ocak ayında, İngiltere, Rusya ve Fransa adına, İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in Yunanlılar'a resmen "Anadolu'nun Batı kıyılarında büyük bir kesimi" vaat etmesi, (ki, bu İzmir dahil Aydın Vilayetinin büyük bir kısmını içine alıyordu) İtalyan emellerini yok edivermişti. Ancak o tarihte henüz kendisi de "tarafsız" olduğundan İtalyan Hükümeti bu teklife karşı herhangi bir şekilde itiraz edecek durumda değildi.

İtalyan Hükümetinin ve Atina'daki temsilcisi Kont Bosdari'nin ta başından beri Venizelos ve müdahaleci partisine karşı takındığı düşmanca davranışın asıl sebeplerinden biri budur. İtilaf Devletleri'nin toplu çıkarları açısından değil de, sadece İtalyanlar'ın açısından bakıldığı zaman, Yunanistan'ın tarafsız kalmasında İtalyanlar için büyük çıkar vardı. Yunanistan savaşa girmeyecek olursa, Anadolu ve Ege üzerinde hiçbir hak isteği olamayacak, meydan İtalyanlar'a kalacaktı. Kral Konstantinos'un ve savaşa girmeye karşı olan partinin davranışının değerlendirilmesinde; İngiltere ve Fransa, Yunanlılar'a bir an evvel savaşa girmesi ve Çanakkale harekatına katılması için baskı yaparken, bir başka büyük müttefikin -Rusya- Yunanlılar'ın İstanbul için beslediği ümitleri kırmış olmak için adeta ateşe su attığını, bir diğerinin -İtalya-, bütün ağırlığını savaşa girmeme taraftarlarının yanına koyduğunu hatırlamakta fayda vardır.

Yunanlılar'la İtilaf Devletleri arasındaki müzakereler devam ederken, İtalya 26 Nisan 1915 tarihli gizli bir anlaşma ile Antalya ve hinterlandının kendisine verilmesini garanti altına almıştı. Daha sonra Yunanistan, İtilaf tekliflerini reddederek, tarafsız kalmaya karar verince, İtalya St. Jean-de-Maurienne Anlaşması'yla (19 Nisan 1917) kendisine tanınan bölgeyi İzmir'i de içine alacak bir şekilde genişletmeyi başardı.

Barış Konferansı'nda evvelce yapılmış bütün anlaşmalar yeniden eritme potasına atıldı. Bu arada durum öylesine radikal bir değişikliğe uğramıştı ki, savaş sırasında yapılmış olan gizli anlaşmaların hepsi bağlayıcı niteliğini kaybetmişti. Her şeyden önce bu anlaşmalarda taraf olmayan Amerika Birleşik Devletleri bunları tanımıyordu. Türkiye sorununun çözümlenmesinde fikri danışılan Başkan Wilson, bu konuda kararlı bir tavır takındı (Pallis, 1997, s:83) . Diğer taraftan 1915-17 gizli anlaşmalarından yararlanacakların biri olan Rusya ortada yoktu artık. Savaştan çekilmiş olan Sovyet Rusya, Türkiye ile ayrı bir anlaşma imzalamıştı. Bundan başka, nihayet 1917'de Venizelos'un gayretiyle Müttefiklerin yanında savaşa giren Yunanistan'ın hukuken olmasa bile moral bakımından evvelce kendisine teklif edilmiş olan toprakları istemek hakkı doğuyordu. Müstakbel barışın esasını teşkil etmek üzere Başkan Wilson'ın 9 Ocak 1918 'de Amerikan kongresinde açıkladığı 14 noktayı[10] kabul eden İtilaf Devletleri, toprakların paylaştırılmasında milliyet prensiplerine uyulmasına da razı olmuşlardı. Bu durumda İzmir için Yunanlılar, İtalyanlar'a kıyasla daha şanslı duruma geçmişlerdi.

İtalyanlar başlangıçta, İtilaf Devletleri'nin artık tanımadıklarını ilan ettikleri St. Jean-de-Maurienne Anlaşması'na dayanarak, iddialarından vazgeçmek istemedi. Konferans'a kuvvetli bir duruma geçmek ve

---

[10] Wilson'un programı, Avrupa'nın savaş öncesine kadar sürmüş olan devletler arası kuvvet dengesi ilkesine son vermekte, onun yerine kurulacağı işaret edilen " Devletler Cemiyeti" aracılığı ile devletler arası anlaşmazlıkların çözülüp, barışın sürdürülmesi prensibini getirmekteydi. On dört maddelik barış programının ilk dört maddesi genel nitelik taşımakta olup şunlardır :
1. Gizli diplomatik görüşmeler reddediliyordu.
2. Denizlerde özgürlük,
3. Ticaret özgürlüğü,
4. Silahsızlanma ile ilgilidir. Diğer maddeler ;
5. Sömürge halklarına saygı gösterilmesi ,
6. Rus halkının dilediği yönetim biçimini seçmesi,
7. Belçika'nın savaştan önceki durumuna getirilmek üzere boşaltılması ,
8. Fransa'nın savaşta uğradığı yıkıntıları karşılamak üzere onarım bedeli verilmesi ve Alsac Loren'in geri verilmesi , 9. Milliyet ilkesine göre İtalyan sınırlarının saptanması ,
10. Avusturya halklarının Balkanlaştırılmadan muhdariyete kavuşturulması ,
11. Balkan sınırlarının milliyet, tarih ve ekonomi esaslarına göre saptanması ,
12. Osmanlı İmparatorluğu'nda Türk yoğunluğu ile meskun yerlerde bağımsız bir Türk Devleti'nin bulunması ,
13. Polonya'nın denize bir çıkıntısı olmak üzere kurtarılması ,
14. Devletler Cemiyeti Örgütü'nün kurulması.
KARAL, 1999, s:555-556

müttefiklerini bir "emrivaki" karşısında bırakmak için 5 Mart 1919'da Antalya'ya asker çıkardılar, İtalyan birlikleri Konya'nın yakınlarına kadar ilerlemeyi başardı. Mayıs başında da Rodos'un karşısındaki Marmaris ve Muğla'yı işgal ettiler.

Lloyd George, Clemenceau ve Başkan Wilson'dan kurulu Yüksek Konsey bu olay üzerine, İtalya'nın İzmir'i de işgal edebileceği endişesine kapılarak 6 Mayıs 1919'da Venizelos'a İzmir'e asker çıkarmak yetkisini verdi. Bu karar alındığı gün temsilcisi Fiume sorunu üzerinde Başkan Wilson ile tartışarak toplantılardan çekildiği için İtalya Yüksek Konsey toplantısında bulunmuyordu.

Yüksek Konsey'in başlangıçtaki kararı, Yunanlılar'ı İtalyanlar'a haber bile vermeden İzmir'e yollamaktı, fakat mevcut bağların iyice kopmasına yol açıp, Ren'deki Fransız çıkarlarının bozulmasından korktuğu için Clemenceau İtalyan Hükümetini keyfiyetten haberdar etmeye karar verdi. İtalya ister istemez resmen bu çıkarma kararını kabul ettiğini açıkladı. Ancak daha sonraki davranışıyla bu kabulünün bir emrivakiden ibaret oluğunu karara katılmadıklarını tutumlarıyla gösterdi.

Winston Churchill The World Crisis - The Aftermath adlı kitabında, 1920'de Venizelos'un yerine gelen Yunan Hükümetini, anlaşmalara ve diplomatik yazışmalara aykırı bir şekilde Lloyd George tarafından verilen gayrı resmi desteğe fazla güvenmekle suçlar. Ancak Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf Devletleri'nin hepsinin Yakındoğu'da güttükleri politikada kendi resmi durumlarından sık sık ayrıldığı, farklı yollara yöneldiği de bir gerçekti. İtilaf Devletleri arası anlaşmalara ve resmi görüşmelere taban tabana zıt olarak önce İtalya, daha sonra Fransa tarafından Türkler'e yapılan gayri resmi destek ve vaatler büyük ölçüde Yunanlılar'ın aleyhine oluyordu (Pallis, 1997, s:84) .

10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nın imzasına kadar resmen İtilaf Devletleri'nin Türkiye'ye karşı olan siyaseti ortak görünmekle beraber, İtalya, aslında mütarekeden beri bağımsız bir politika izlemekteydi. İtalya'nın resmi

tutumu, sonuç olarak Türkiye'nin bağımsızlığını tamamen yok edecek bir barış antlaşmasının şartlarını empoze etmeye çalışan müttefik politikasından yanaydı. Gayri resmi tutumuysa Anadolu'da bulunan ve bu barış şartlarının uygulanmasının imkansız olduğuna ve bu sebeple milliyetçilerle uzlaşma imkanları aramanın doğruluğuna inanmış olan temsilcilerinin davranışında kendini gösteriyordu. İtalyanlar 'ın bu gayri resmi tutumunun baş temsilci ve uygulamacısı, İstanbul'da 1918-20 yılları arasında İtalyan Yüksek Komiseri olarak bulunan, daha sonra Giolitti Kabinesinde Dışişleri Bakanlığı yapan usta diplomat Kont Sforza'ydı.

Böylece İtalya elindeki yaya iki kiriş yerleştirmiş oluyordu ... Birincisi sayesinde, Lloyd George'un politikası başarılı olur da, Türkler'in dayanması kırılacak olursa, İtalya paylaşmada nasibine düşeni alacaktı. İkincisi de ona, Türk Milliyetçilerinin kazanması halinde gizliden gizliye yaptığı yardımların karşılığı birtakım çıkarlar sağlayacak, öteki İtilaf Devletleri'nden farklı muamele görmesine yardım edecektir.

Kont Sforza kendisi de Les Batisseurs de L'Europe Modern adlı kitabında Mustafa Kemal ve diğer Türkler ile olan ilişkilerini şöyle anlatmaktadır:

"Hakikat olan, Türkiye'nin henüz ölmemiş, hatta aksi bir durumda oluşuydu. Beceriksiz bir merkezi hükümetin çökmekte olduğu hissini uyandırmasına rağmen Türkiye hakiki kimliğini bulabilirdi ve dolayısıyla ipi gerektiğinden fazla germek tehlikeli olurdu. Bizim İstanbul'un hakimi olmamıza hiçbir şey mani değildi, ancak boş bir evin hakimi olmak rizikosu da mevcut idi ve Türkiye'nin vurucu kuvvetlerinin Asya'dan çekilmesi halinde bize karşı cephe almaları mümkündü. Bu durumu ve bu görüşlerimi, işin başında Roma Hükümetine ve Sulh Konferansı'na iletmiştim. Türkiye'nin parçalanması fikrini reddeden ve bize en geniş avantajları sağlayabilecek çabuk ve onurlu bir barış için mücadele ederek memleketime hizmet edeceğime inanıyordum. Savaş sonrasında açıklanan ve Paris'te ele alınan Osmanlı İmparatorluğu'nun nüfuz bölgelerine ayrılması projelerini bildiğimden, görüşlerimin resmen onaylanmasını talep etmiyordum. Programımı açıklamam benim için yeterli idi ...".

Kont Sforza, İstanbul'daki İngiliz Askeri Polis Şefi, İtilaf Devletleri aleyhindeki faaliyet dolayısıyla Kemal Paşa'nın tehlikeli davranışına bir son vermek için tevkif edilip, Malta'ya sürülmesini teklif ettiği zaman, Mustafa Kemal'e İtalyan Elçiliğine sığınabileceğini teklif etmişti (Pallis, 1997, s: 85-86). Bilindiği gibi Kont Sforza, Yüksek Konseyin Yunanlılar'ın İzmir'e çıkmasına izin verişini şiddetle eleştirmiş ve bunun Yunanlılar için olduğu kadar İtilaf Devletleri için de kötü sonuçlar doğuracak bir adım olduğunu söylemişti.

İtalyanlar Anadolu'daki tutumuyla Yunanlılar'ın İzmir'i işgalinden sonra Kemalist hareketin başlangıcıyla ortaya çıkan keşmekeşi aktif bir şekilde desteklerken, Barış Konferansı'ndaki temsilcisi kanalıyla Anadolu veya Trakya'daki her türlü Yunan toprak talebine karşı çıkıyor, bölgenin 19 Nisan 1917 tarihli St. Jeande-Maurienne Anlaşması'yla kendilerine tanındığını iddia ediyordu. Konferanstaki İtalyan muhalefetini kırmak, Türkiye ile yapılacak anlaşmanın Anadolu'daki durum daha fazla ciddiyet kaybetmeden bitirilmesini sağlamak için, Venizelos, 1919 Temmuzunda İtalyan Hükümetiyle doğrudan doğruya müzakereye oturmak zorunluğunu duydu. Bu müzakerelerde, Konferansta İtalyanlar'ın Arnavutluk ve Güney Anadolu üzerindeki isteklerini desteklemek karşılığında, İtalyanlar'ın da Doğu Trakya, Kuzey Epir ve Anadolu’daki iddialarına karşı çıkmamaları üzerinde anlaşmaya varıldı. Yunanlılar Anadolu'daki iddialarını sadece İzmir Sancağı üzerine hasrediyor, Denizli, Menteşe ve Aydın sancaklarından vazgeçiyordu.

Bu müzakerelerin sonunda 29 Temmuz 1919'da Tittioni-Venizelos Anlaşması imzalandı Bu anlaşma ile İtalya, Trakya, Anadolu ve Epir için mutabakata varılmış Yunan isteklerini desteklemenin yanı sıra Rodos dışındaki Oniki Ada üzerinde Yunan hakimiyetini de kabul ediyordu. Rodos'un İtalya'da kalışı, İngilizler'in Kıbrıs'ı Yunanlılar'a vaat etmesinden ileri geliyordu. Ancak bu anlaşmanın en önemli şartı, İtalya'nın Barış Konferansı'ndan istediklerini elde edemeden çıkması halinde her iki tarafın da taahhütlerinden kurtulmuş sayılmasıydı.

Bu hükümden yararlanarak, Sinyor Nitti'nin yerine geçen Biolitti Hükümeti 1920 Temmuz'unda bu anlaşmayı hükümsüz ilan etti. Yeni kabinede Dışişleri Bakanlığı'na getirilen Kont Sforza, bu kararın alınmasında önemli rol oynamıştır. Dışişleri Bakanına göre anlaşmanın şartları, bilhassa Oniki Ada ile ilgili olanlar İtalya'nın çıkarlarıyla bağdaşmıyordu.

Giolitti Hükümetinin bu hareketi Venizelos tarafından şiddetle kınandı. Yunan Başbakanı, Tittoni-Venizelos anlaşmasını muteber addederek razı oldukları Sevr Barış Antlaşması'nı imzalamayacağını açıkladı (Pallis, 1997, s:87) . Yunanlılar'ın protestosu İngilizler tarafından destekleniyor, şayet İtalya Oniki Ada ile ilgili olarak Yunanlılar'a verdikleri sözü tutmayacak olurlarsa İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Anadolu'daki nüfuz sahalarını tespit eden üçlü anlaşmanın hiçbir zaman imzalanmayacağını ileri sürerek, İtalyanlar üzerinde baskı yapıyordu.

Bu baskılara dayanamayan İtalya, 10 Ağustos 1920'de Sevr'de Yunanlılar'la yeni bir anlaşma yapmak zorunda kaldı. Bu anlaşmada Rodos'un dışında bütün Ege adalarını Yunanlılar'a bırakıyordu. Bu yeni anlaşmanın yürürlüğe girmesi, Sevr Barış Antlaşması'nın yürürlüğe girmesine bağlı olmak üzere imzalanmış olduğundan, Sevr Antlaşması'nın onaylanmamış olması dolayısıyla hiçbir zaman uygulanmadı.

Tittoni-Venizelos anlaşmasının imzasından sonra, Barış Konferansı'ndaki İtalyan heyeti, bir müddet için Yunanlılar'ın Anadolu'yla ilgili isteklerine karşı koymaktan vazgeçmişti. Fakat Kont Sforza'nın Dışişleri Bakanlığı'na getirilişinden sonra bu tutum yine değişti. 1920 yılının Haziran ayında Boulugne'da, Temmuz ayında ise Spa'da, Sforza, Anadolu'daki Milliyetçi Hareketi durdurmanın imkansızlığını belirterek Türkiye ile yapılacak barış anlaşmasının yeni baştan gözden geçirilmesinde ısrar etti. Ona göre, Yunanlılar'a her istediği verilmemeliydi..

Bununla beraber İtalyan itirazları Lloyd George tarafından yine reddedildi ve 10 Ağustos 1920'de Sevr Barış Antlaşması imzalandı. Sevr Antlaşması'nın yanı sıra, Anadolu'da geri kalan bölgeleri İtalya, İngiltere ve

Fransa arasında ekonomik bölgelere göre parselleyen ve İtalya'ya Aydın Vilayetinin bir kısmı ile Konya ve Karadeniz'deki Ereğli havzasını veren Üçlü Anlaşma da imzalandı. Ancak İtalyanlar da Fransızlar gibi, bu anlaşmanın sadece kağıt üzerinde kalmaya mahkum olduğu inançlarını saklamıyordu.

Kont Sforza, İstanbul'da Yüksek Komiser olarak bulunduğu sırada Mustafa Kemal ve belli başlı milliyetçi liderlerle şahsen tanışmış olduğundan, Türkler'in bağımsızlıklarını koruyacak ve Anadolu'yu yok edecek girişimleri boşa çıkaracak "ruha" sahip olduklarına inanıyordu. Bu inançla hükümetini, İtalya'nın küçük Asya'da hiçbir toprak iddiası olmadığını resmen açıklamaya razı etti.

Sforza, kendinden evvelki İtalyan devlet adamları gibi, kendi memleketlerinin Anadolu'dan daha büyük bir toprak parçası koparabilmesini sağlamak için Yunanlılar'ın önlerinden çekilmesini istediği için Yunanlılar'ın aleyhine çalışmıyordu. Aksine, gerçeği anlamış, ne İtalya'nın, ne de öteki İtilaf Devletleri'nin Avrupa'daki savaşı bitirdikten sonra Türkiye'nin istilası için yeni bir savaşı başlatacak güce ve moral hazırlığa sahip olmadığını kabul etmişti. İtalya'nın zaten on yıldan beri savaşın sürüp gittiği Kuzey Afrika'da başı dertteydi. Anadolu'da ikinci bir Trablus çıkarmaya niyeti hiç yoktu (Pallis, 1997, s: 88-89) .

4.6. I.Dünya Savaşında Amerika Birleşik Devletleri'nin Yunanistan Stratejisi

Amerika Birleşik Devletleri, savaş sırasında İtilaf Devletleri arasında yapılan gizli anlaşmaların hiçbirinde taraf değildi. Bu bakımdan, bu anlaşmalarda Osmanlı İmparatorluğu topraklarının paylaştırılması prensiplerinin hiçbiriyle bağlı olmuyordu. Bu durum ve İstanbul ile Kuzeydoğu Anadolu'yu isteyen Rusya'nın ortadan çekilmesi, savaşın sonunda başlangıçta varılan anlaşmaların yeniden radikal bir değişikliğe tabi tutulması sonucunu doğurdu.

Başkan Wilson, Avrupa'ya geldiği zaman Türkiye sorunuyla ilgili olarak kafasında hiçbir peşin hüküm yoktu. 14 nokta programının 12. maddesinde de sorunun milliyetçilik esaslarına göre hallini düşünmüştü nazari olarak. Rum, Ermeni ve Bulgar gibi Hristiyan halk, bu nüfusun çoğunlukta olduğu bölgelerde bağımsız olmalı, Türkler'e de Türk Müslüman çoğunluğun bulunduğu topraklar bırakılmalı diye düşünüyordu.

Başkanın yanında, çoğu Amerikan üniversitelerinden toplanmış, Isaac Bowman, William Westermann, Charles Seymour, Clive Day ve benzeri ilim adamlarından kurulu kalabalık bir danışman grubu vardı. Balkan ve Türkiye sorunları sırasında bu kurul, Yakındoğu'daki Amerikan misyonerleri eğitim ve yardım teşkilatlarının personeliyle takviye ediliyor, bunlar bölgesel şartlar hakkında bilgi sağlıyordu. Bunlara ek olarak mesela General Harbord'un Ermenistan'da, Crane'in Suriye'de yaptığı araştırmalara benzer çeşitli uzmanların raporlarından da yararlanıyorlardı (Pallis, 1997, s:89) .

Yukarıda işaret olunanların dışında Başkan Wilson'ın Yunanlılar lehine bir eğilim gösterdiği söylenemez. Amerika, 1915'te İzmir'i Yunanlılar'a teklif eden İtilaf Devletleri'nin bu hareketinde taraf olmadığından, moral bakımından da bu teklifle bağlı değildi. Barış Konferansında, Küçük Asya ve Doğu Trakya ile ilgili olarak Venizelos'un iddialarını tetkik eden Amerikalı uzmanlar, her iki iddia için de olumsuz bir rapor vermişlerdi.

Birinci, yani Anadolu'yla ilgili Yunan iddialarında, Venizelos'un Konferans'a verdiği nüfus yoğunluğuyla ilgili rakamların hatalı olduğu ve İzmir Sancağının dışında diğer bütün vilayetlerin çoğunluğunun Türk olduğunu kanıtladılar. Ayrıca İzmir'in Yunanistan'a verilmesine de şu sebeple karşı çıkmışlardı: Bu liman İç Anadolu'nun normal ihraç limanıydı, bu şehrin hinterlandından ve İç Anadolu'dan ayrılması hem limanın hem İç Anadolu'nun ticari hayatına büyük bir darbe olacaktı.

Başkan Wilson, 1919 Mayıs'ında Yunanlılar'ın İzmir'e çıkmalarına sadece bu şehrin İtalyanlar tarafından işgalini önlemek gayesiyle razı

olmuştu. Başkan o tarihlerde Fiume konusu üzerinde İtalyanlar'la kesin bir anlaşmazlığa düşmüş, bu çatışma İtalyan temsilcisi Orlando'nun Konferans'tan çekilmesine kadar gitmişti. Esasen bu karara, Yunanistan sorunlar uzmanlarının fikri alınmadan varılmıştı. Bunlardan daha önemlisi: Barış Konferansındaki kararlar sırasındaki tepkilere bakarak, Başkan Wilson'un Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesine karşı olan itirazlarıydı.

Konferansın toprak sorunları Komisyonundaki üyelerin çoğunluğu, İstanbul'un hinterlandında Çatalca hattının dışında kalan Doğu Trakya'nın tamamının Yunanlılar'a verilmesinden yanaydı. Bu karar 1 Mart 1919 günü alınmıştı. Yüksek Konseydeki İngiliz ve Fransız temsilcileri, yani Lloyd George ile Clemenceau'nun her ikisi de bu kararı kabul etmiş, fakat Başkan Wilson itiraz ederek, nüfusunun pek küçük bir azınlığı Bulgar olmasına rağmen Edirne ile Kırkkilise'nin (Kırklareli) Bulgarlar'a terkini savunmuştu. Başkanın da kabul ettiği bir uzmanlar raporuna göre Bulgarlar'ın Doğu Trakya'nın hiç olmazsa bir kısmına, "Balkan savaşlarında ölen genç Bulgarlar'ın" kaşılığı olarak, hakkı doğuyordu.

Yüksek Konsey'de İngiliz ve Fransız meslektaşlarının ve Venizelos'un bizzat yaptığı baskıya ve Amerikan Senatosunda 21 Ocak 1920'de Yunanlılar'ın Trakya ile ilgili isteklerinin kabulüne dair bir karar alınmış olmasına rağmen, Başkan Wilson bu kararından dönmemekte direndi. Sonunda mesele hiçbir ilerleme kaydedilmeyecek şekle girip de, Türkiye ile yapılacak anlaşma için askıda kalmak tehlikesi ortaya çıkınca, Yüksek Konsey Nisan sonlarına doğru çoğunluk oyu ile Çatalca hattına kadar Trakya'nın tamamının Yunanlılar'a terkini karar altına aldı (Pallis, 1997, s:90).

Sonuç olarak, Başkan Wilson'un Doğu Trakya sorununu Yunanlılar'ın İzmir'i işgallerinden sonra bir yıl kadar askıda bırakması ve olayların son derece süratle geçmesi, Venizelos'un geri çekilmesini güçleştirmişti. Ve sonunda Yunanlılar Anadolu’da büyük bir hezimete uğradılar.

4.7. Müttefiklerin Yunanistan'a Verdiği Maddi Destek

I. Dünya Savaşı öncesinde Venizelos göreve gelir gelmez müttefiklerden orduyu mobilize etmek ve ülkeyi yedirebilmek için finansal destek istedi. Bu konu 24-26 Temmuz 1917 Paris'te toplanan Balkan konferansında görüşüldü. Onbeş bölüğün mobilizasyon harcamaları yılda 900 milyon frank gerektirecekti. Ayrıca 1915 müttefik kuşatmasının hazinesini eritmesi sebebiyle Yunan hükümeti bütçe açıklarını kapatmak ve diğer operasyonel harcamalarını karşılamak için acil olarak paraya ihtiyaç duymaktaydı. Bir alt komite Yunanistan'ın finansal ihtiyaçları için İngiliz hazinesi ve Fransız maliye bakanlığına şu çözümleri sundu :

1.İngiliz, Fransız hükümetleri 200 milyon drahmayı (sonradan 100 milyon drahmaya indirilmiştir) geçmeyecek şekilde kredi verecekti.

2. Bu kredi bütçe açığını ve askeri olmayan diğer harcamalar için verilecekti. Askeri ihtiyaçlar ise Paris'te bulunan İngiliz-Fransız komisyonu tarafından incelenecek, gereken para Fransa ve İngiltere tarafından eşit olarak karşılanacaktı.

3. Bu ihtiyaçlar Amerikan kredisi kullanılmadan yapılacak, böylece Yunanistan Amerika'dan da kredi kullanabilecekti.

4. Bütün askeri nakit ihtiyaçlar (Yunanistan'ın kendi kredileri ya da Amerika'dan kullanılan krediler tarafından karşılanamayan) Fransa ve İngiltere tarafından karşılanacaktı.

5. Fransız-İngiliz komisyonu Yunan savaş bakanlığında bulunacak ve verilen nakitlerin kontrolünü ve kullanımını gerçekleştirecekti.

6. Fransız, İngiliz ve Yunan subaylarından oluşturulacak bir komisyonla Yunan ordusunun reorganizasyonu için gerekli zaman ve para ihtiyaçları karşılanacaktı.

Ancak Yunanistan'ın savaş ihtiyaçları yukarıdaki çözümler tam yeterli olmamış Yunan bütçesindeki karmaşıklık nedeniyle müttefik delegeleri tekrar Paris'te toplanarak Yunanistan'ın ihtiyaçlarını masaya yatırmışlardır. Müttefikler yaptıkları hesaplarla, Yunanistan'ın 1.184.488.140 drahmaya ihtiyacı olduğunu tespit etmiş bu paranın yarısının ABD, İngiltere ve Fransa tarafından karşılaması öngörülmüştür. Yapılan yardımlar bunlarla sınırlı kalmamış Yunanistan her sıkıştığında gerek materyal gerekse nakit yardımlara devam edilmiştir.

1914- 1918 yılları arasındaki Yunan askeri borçlanması 1.155 milyon drahmayı bulmuş ve bunun sadece 110 milyon drahması kısa dönem borçlardan oluşmuştur. Toplam savaşla ilgili harcamaların 1.982.296.670 drahmaya ulaştığı düşünülmektedir. Müttefikler savaş sonrası yapılanma içinde 4.992.788.736 altın frankı ödemişlerdir.Ayrıca savaş sırasında verilen kredilerin ödemeleri sonraya ertelenmiştir (Leontaritis, 1990, s:200-246) .

4.8. Dünya Savaşı Sonunda Yunanistan

Birinci Dünya Savaşı sonunda, 1919 Ocak ayı ile 1920 Ağustos'u arasında Paris Barış Konferansı çerçevesinde imzalanan ve Almanya'yı Versailles, Avusturya'yı Saint Germain, Bulgaristan'ı Neuilly, Macaristan'ı Trianon ve Osmanlı Devleti'ni Lozan barış antlaşmalarıyla bağlayan belgeler harita üzerinde yeni düzenlemeler getirmiştir. Ancak bu yeni harita çizgileri uluslararası hayatta istikrarsız sallantılı bir ortamın doğmasına sebep olmuştur. Adı geçen antlaşmalardan Saint Germain Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun bünyesinden çıkan Macaristan'a, Çekoslovakya ve Yugoslavya'ya bağımsızlık tanıyor ve Yunanistan Yugoslavya ile

komşu oluyordu. Ayrıca Neuilly antlaşması ile Yunanistan Batı Trakya'nın Gümülcine ve Dedeağaç şehirlerini alıyordu. Bu şekilde Bulgaristan'ın Ege Denizi ile olan bağlantısı da kesilmiş oluyordu ve bu durum Bulgar-Yunan ilişkilerini gelecekte etkileyecek en önemli meselelerden biri olacaktı (Hatipoğlu, 1997, s:83-84) . Savaş sonunda Yunanistan için en önemli antlaşma 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan antlaşması olmuştur. Söz konusu antlaşma Türkiye için de hayati bir önem taşımaktadır.

Lozan Barış Antlaşması, onaltı eki ve teati edilen mektuplarla, Lozan Konferansı belgeleri olarak bir bütün ifade etmektedir. Esas Barış Antlaşması bir önsöz ve beş bölümden oluşmak üzere 143 maddedir. Birinci bölüm siyasi, ikinci bölüm mali, üçüncü bölüm iktisadi, dördüncü bölüm ulaşım yolları ve sağlıkla ilgili, beşinci bölümde ise çeşitli hükümlere ait maddeler bulunmaktadır. Lozan'a Yunanistan adına Venizelos baş delege olarak katılmıştır. Bu antlaşma ile Türkiye ile Yunanistan arasındaki hem kara hem deniz sınırı belirlenmiştir : Kara sınırı Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan'ın sınırlarının birleştikleri noktadan Arda ve Meriç'in birleştikleri yere kadar; Arda'nın akım yolu, Bosna Köy'ü Türkiye'de bırakarak, Ege Denizi'ne kadar Meriç akım yolunu izleyecektir.

Barış Antlaşmasının 5. maddesi, Türk-Yunan sınırını arazi üzerinde çizmekte görevli bir sınır komisyonunu öngörmektedir. Nehirlerde sınır, nehrin kenarı değil ulaşıma elverişli olmayan nehirlerde orta hat, ulaşıma elverişli nehirlerde ana gidiş-geliş yolunun ortay çizgisi yani talveg çizgisi olacaktır.

Deniz sınırına gelince; esas sorun, Ege Denizi adalarının kaderi ile ilgili olarak, Barış Antlaşması'nın 12. maddesinde düzenlenmektedir. Bu maddeye göre İmroz, Bozcaada ve Tavşan adaları Türkiye'ye bırakılacaktır. Ayrıca antlaşmada aykırı bir hüküm bulunmadıkça, Asya kıyısından üç milden az bir uzaklıkta bulunan adalar Türk egemenliği altında kalacaktır. Burada söz konusu olan deniz sınırlarından amaç adaların kaderi ile ilgili sınırlardır. Karasularına dair iç ve dış sınırlarla bir ilgisi yoktur. İlerleyen konularda

görüleceği üzere sonradan karasuları iki ülke arasında büyük bir problem olacaktır (T.C. Kültür Bakanlığı, s:41-42).

Antlaşmada, Yunanistan'ın savaş kanun ve geleneklerine uymadığı belirtilerek sorumluluk yüklenmiş, Yunan ordu ve idaresinin Anadolu'yu haksız işgalleri sırasında yaptıkları fiillerden doğan hasarın tamiri zorunluluğu getirilmişti. Türkiye'nin Yunanistan'dan istediği harp tazminatına karşılık, Yunanistan mali durumunun son derece bozuk olduğunu ileri sürerek , ödeme yapamayacağını belirtti. Sorun Yunanistan'ın, Karaağaç ve havalisinin Türkiye'ye bırakılması şartı ile zorda olsa çözümlenmiştir.

Antlaşmada bir önemli husus ise Türk ile Rum ahalinin mübadelesidir. Antlaşma gereğince 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren Türk topraklarında yerleşik Rum Ortodoks dinine mensup Türk tebaası ile Yunanistan topraklarında yerleşik Müslüman dininde olan Yunan tebaası zorunlu olarak mübadeleye tabi tutulmuştur (T.C. Kültür Bakanlığı, s:51-52).

I.Dünya Savaşı ve Lozan sonrasında Yunanistan göçmenlerin oluşturduğu toplumsal bir deprem yaşamıştır. Türkiye'den gelen 1.100.000 Rum'un yanı sıra, Rusya ve Bulgaristan'dan gelenlerle birlikte toplam 1.300.000'e ulaşan göçmenler, yalnızca Yunanistan'ın demografik yapısını değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda da ağır basan kentli nitelikleriyle, Yunan toplumsal dokusuna damgalarını vurmuşlardır. 1907'de 2.600.000 olan Yunanistan nüfusu, 1928'de 6.200.000'e ulaşmış; yalnız Atina'nın nüfusu 1920 ile 1928 arasında iki kat artmıştır.

Böyle kalabalık bir göçün, 1920'lerin Yunanistan'ı gibi geri, endüstrileşmemiş ve yoksul bir ülke üzerinde yaratacağı toplumsal ve ekonomik etkiler çok derin olmuştur. Bu etkiler kentlerde daha yoğun yaşanmış ancak 1923 yılının ertesinde uygulamaya sokulan 1917 toprak reformu yasası sayesinde kırsal alanda göç şoku daha iyi atlatılmıştır. Toprak reformu ile sağlanan ve Türkler'in bıraktığı tarım alanlarının tahsisi ile güçlenen yerleştirme politikası çok başarılı olmuştur. Bu yüzdendir ki iki

savaş arasında Romanya ve Bulgaristan'dakine benzer köylü hareketi Yunanistan'da görülmemiştir.

Öte yandan kentli göçmenlerin yerleştirilmesi çok çetin sorunlar yaratmıştır. Kentlerdeki göçmenlerin arasında bütün toplumsal sınıf ve katmanlardan olanlar vardı ve hepsine uygun iş sahalarının bulunmamaktaydı. Üstelik mübadele ile Türkiye'den zorunlu göçe tabi olanlardan önemli bir bölümü Ortodoks Karamanlı Türklerdi. Karamanlılar'ın İncil'leri bile Türkçe yazılmıştı ve özellikle kadınları hiç Rumca bilmiyordu. Böylece Yunanistan'da Türkiye'li göçmenlerin bir alt kültürü oluşturmaları, salt göçmenliklerinden değil başka nesnel etkenler yüzünden de kaçınılmaz oluyordu.

Öte yandan kentli göçmenler Yunanistan'ın siyasal görüntüsünü değiştirmekte önemli bir rol oynadılar. Örneğin 1924'te yapılan halk oylamasında monarşinin kaldırılması sonucu alınırken, bunda, Atina ve Pire çevresinde yerleşmiş Anadolu göçmenlerinin etkisi çok büyük oldu. Ayrıca göçmenler Yunan solu içinde de son derece önemli roller oynadı. 1918'de kurulmuş bulunan Sosyalist İşçi Partisi daha sonra Yunan Komünist Partisi (KKE) adını aldı ve bu partinin önderi olan Nikos Zahariyadis, 1923'de Anadolu'dan Yunanistan'a giden göçmenlerdendi.

Yunanistan için Anadolu macerası bir felaketle sonuçlandıktan sonra 1922 ve 1923 yıllarında darbe ve karşı darbeler yaşandı. 1923 Ekiminde Venizelosçu subayların darbesini ardından seçimleri Venizelosçular kazandı. Kral Yorgo, artık yapılması kaçınılmaz olan halk oylamasının sonucunu beklemek üzere Yunanistan'dan ayrılırken, Venizelos döndü. Ancak Venizelos'un sorumluluk almaktan kaçınmasıyla güçsüz ve istikrarsız hükümetler bir süre daha Yunanistan'ı yönetti. 1924'te Yunan halkının %70 çoğunluğu Krallığın kaldırılması için oy verdi. Ancak bir Cumhuriyet Anayasası 1927'ye kadar yapılamadı. Çünkü Yunanistan 1925-1926 yılları arasında General Pangolos'un diktası ile yönetildi. 1926 Ağustos'unda General Pangalos başka general ve subaylar tarafından devrildikten sonra 1927'de bir Cumhuriyet anayasası yapıldı. 1928'de yapılan seçimler

sonucunda Venizelos yeniden Yunanistan'ı yönetmeye başladı (Gürel, 1993, s:39-40) .

Eleftherlos Venizelos'un 1928 Ağustosu'nda yeniden başbakanlığa gelmesi ile Yunan siyasi hayatında uzlaşmacı bir dönem başlamaktaydı; ülkede kamu hizmetlerine ağırlık verilirken, tarımın desteklenmesine özen gösterildi. Eğitim sisteminde ve halk sağlığına yönelik çalışmalarda yeni düzenlemelere gidildi. Çalışan kesimlerin güvenceleri gündeme getirildi ve bütün bunları içeren bir dizi yasa çıkartıldı. Amerika Birleşik Devletleri'yle yeni bir borç antlaşması yapıldıktan başka, göçmenler için ödünç para kaynakları bulundu (Hatipoğlu, 1997, s:103) . Ancak yapılan bu iyileştirmeler Venizelos'un Yunanistan'ın iktisadi problemlerinin üstesinden gelmesini sağlayamadı. Tam tersine 1933'te Yunanistan dış borç faizlerini bile ödeyemez durumdaydı (Gürel, 1993, s:40) . Zaten Venizelos'un bu seferki iktidarı daha çok dış ilişkilere öncelik vermeyi tercih etmiştir.

5. I. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA YUNANİSTAN'IN İZLEDİĞİ DIŞ POLİTİKA

Venizelos yaşanılan acı tecrübelere binaen I. Dünya Savaşından sonraki yıllarda özellikle komşu devletlerle Yunanistan arasındaki sağlıklı ilişkilerin kurulmasına önem verdi. Bölgenin en güçlü ve gözlerini Doğu Akdeniz ile Balkanlar'a çevirmiş olan devleti İtalya idi. Her ne kadar Venizelos ülkesinin dış politikasını artık eskisi gibi sadece belli büyük devletlere bağımlı kılmak istemiyor idiyse de, komşusu sayılabilecek olan İtalyanlar'la barış içinde bulunmanın yararlarını da kestirmekteydi. Böylece, ilk iş olarak Roma'yla 23 Eylül 1928'de, yaklaşık olarak dört ay öncesi imzalanan Türk-İtalyan antlaşmasının benzeri bir antlaşma imzalandı. Yunan-İtalyan antlaşması bu aşamada, 1926'dan beri Doğu Akdeniz ve Balkanlar'daki nüfuzunu artırmak isteyen Roma yönetimi açısından ne kadar önem taşıyorsa, Yunanistan'ın güvenliği bakımından da aynı mahiyette önemliydi. Venizelos , "Roma Antlaşması" diye de anılan bu belgeyi imzalarken Oniki Ada'yı gündeme getirmemiş ve bunların o nazik dönemde masaya konmasının zamanlama bakımından yersiz olduğunu düşünmüştür. Burada İtalya ile olan ilişkileri Yunanistan için diğer ülkelerle yapacağı antlaşmalar öncesinde dönüm noktasını oluşturmuştur; bu durum aynı Türkiye'nin 1926'dan itibaren İngiltere'yle arasının düzelmesi sonucunda kazandığı diplomatik hareket serbestisini andırmaktadır (Hatipoğlu, 1997, s:104) .

Bundan sonra Venizelos 1926'dan beri tıkanmış olan Yunan-Yugoslav ilişkilerinin üzerine gidecek atıl kalmış olan Selanik limanı-Serbest Bölge konusunu hallederek, Belgrad ile bir dostluk antlaşması imzalayacaktır. Selanik limanında Yugoslavya'ya tanınan ticari amaçlı serbest bölge hakkındaki uzlaşmaya göre ;

- Serbest bölgenin kapsadığı alan 1926'da varılan son anlaşmadaki gibi 94.000 +10.000 metrekare olarak kalacak,
- Selanik'i Gevgeli'ye bağlayan ve serbest bölge çıkışlı olan demiryolunun idaresive denetimi tamamen Yunanlılar'ın elinde bulunacak,

- Yunanistan , Yugoslavya vatandaşlarının bu güzergah üzerindeki ihtiyaç ve taleplerinin karşılanması amacıyla, Belgrad'a 20.000.000 altın Frank'lık bir destekte bulunacak,
- Tren seferleri daha düzenli hale getirilip tarifeli olacak,
- Navlun ücretleri düşürülecek ve vasat bir seviyeye getirilecek ,
- Serbest bölgede veya demiryolu güzergahında çıkabilecek sorunlar uzlaştırmayoluyla müştereken tayin olunacak bir hakeme devredilecek ya da Milletler Cemiyeti'ne götürülecekti.

27 Mart 1929'da imzalanan Yunan-Yugoslav Dostluk Antlaşması'yla birlikte ele alınan Selanik limanına dair mesele bu şekilde karara bağlandı. Ancak elli yıl için yapılan bu Serbest Bölge antlaşması, ilerde II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ortaya çıkan yeni gelişmeler karşısında geçerliliğini kaybedecekti (Hatipoğlu, 1997, s:105) .

Venizelos yönetimindeki Yunanistan bundan sonra Sofya'ya yöneldi. Bilindiği gibi I.Dünya Savaşı'nın sonunda Batı Trakya'yı Yunanistan'a terk etmek zorunda kalan Bulgaristan diğer komşularıyla olduğu gibi toprak meseleleri yüzünden Atina'yla da soğuk ilişkiler içinde bulunmaktaydı; bu durumu nispeten düzeltmeyi amaçlayan Venizelos, bu ülkeye de aynı Yugoslavya'ya tanıdığı gibi Selanik'te veya Dedeağaç'ta Ege'ye açılan serbest liman teklifinde bulundu. Ancak Bulgarlar Ege'ye açılabilecekleri bir toprağa tam olarak sahip olacakları ümidini sürdürdüklerinden bu teklifi reddettiler. Venizelos Sofya ile sadece diplomatik ilişki kurmakla yetinmek zorunda kaldı.

Yunanistan'ın Arnavutluk ile ilişkileri ise Tiran yönetiminin büyük ölçüde İtalya güdümlü olmasından dolayı sağlıklı gelişmeyecek ve Epir bölgesinin kuzey kesimlerinin Arnavutluk'ta kalması yüzünden de iki ülke arasında ileriki yıllara yansıyan sürtüşmeler yaşanacaktır.

Türkiye dışında bütün Balkan ülkeleri, 1930'lu yılların başında veya yarısından itibaren diktatörlüğe yönelmişlerdir. Bunda da ilerde görüleceği üzere, Nasyonal Sosyalist Almanya ile Faşist İtalya'nın etkisi olmuştur.

Balkan ülkeleri, I.Dünya Savaşı'nın ardından ister revizyonist ister statükocu olsunlar, tek başlarına ayakta duramayacaklarının bilinciyle bir ucu batı Avrupa'ya dayalı ittifak sistemlerine yönelmişler, konumları veya izledikleri dış politika gereği, rakip olarak algıladıkları devletlere karşı savunma mekanizmaları geliştirmişlerdir. Balkanlar'daki mevcut bu durum sayesinde, Türkiye ile Yunanistan arasında beklenmedik bir yakınlaşmaya ve işbirliğine tanık olunacaktır. Balkan Paktı'na varacak bu yakınlaşma diğer anti-revizyonist devletlere örnek teşkil edecektir (Hatipoğlu, 1997, s:106-107) .

5.1. Türkiye İle Yunanistan Arasında Yapılan Antlaşmalar

Türkiye ile Yunanistan arasındaki yakınlaşma sürecinde mevcut sorunları çözmeye ve işbirliğini kurmaya yönelik bir çok antlaşmalar imzalanmıştır.

i. "Ahali Değişimi Hakkındaki 30 Ocak 1923 Tarihli Lozan Antlaşması ile 1 Aralık 1926 tarihli Atina Antlaşması'nın Uygulanmasından Doğan Sorunların Kesin Surette Çözümlenmesine Dair Sözleşme": 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan bu sözleşme ile Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesinden doğan siyasal ve ekonomik sorunlar çözüme bağlanmıştır. Bu sözleşme yapılır yapılmaz Yunanistan Başbakanı Venizelos 27-31 Ekim 1930'da Türkiye'yi ziyaret etmiş, ziyaret sonunda aşağıda belirtilen anlaşma yapılmıştır.

ii. 30 Ekim 1930 Antlaşması : Bu antlaşma iki ülkenin her durumda uyum ve anlaşma politikası izlemek, genel barışa katkıda bulunmak ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki çıkabilecek uyuşmazlıkları Devletler Genel Hukukunun üstün ilkelerine göre çözümlemek amacıyla imzalanmıştır. Antlaşmaya bir de Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Protokol eklenmiştir. Ayrıca İkamet, Ticaret ve Denizcilik sözleşmesi imzalanmıştır (Bu sözleşme, Kıbrıs bunalımı sonucu Türk-Yunan ilişkileri bozulunca 1964

yılında Türkiye Hükümetince ortadan kaldırılmıştır.) (Soysal, 2000, s:399-401) .

iii. 1933 İçten Antlaşma Belgesi: Barış amacına bağlılıklarını vurgulamak çabasıyla iki ülke 14 Eylül 1933 tarihlinde bu belgeyi imzalamış ve ilişkilerini güçlendirilmiştir. Antlaşmanın ilk üç maddesi önemli noktalara değinmektedir :

MADDE 1 – Türkiye ile Yunanistan, ortak sınırlarının dokunulmazlığını karşılıklı olarak güvence altına alırlar.

MADDE 2 – Taraflar, uluslararası nitelikte olup kendilerini ilgilendiren tüm sorunlarda önceden danışmada bulunmayı, anlaşma ve işbirliği politikalarının genel doğrultusuna ve karşılıklı ve ortak çıkarlarına uygun bulurlar.

MADDE 3 – Türkiye ve Yunanistan, temsil durumu sınırlı olan tüm uluslararası toplantılarda, içlerinden birinin temsilcisinin her iki tarafın ortak ve özel çıkarlarını savunmak görev yetkisine sahip olmasını gözönünde tutmaya hazır olup ortak temsil işinin ya her birine sıra ile, ya da en çok ilgili ülkenin özel çıkarlarının söz konusu olduğu belirli durumlarda, o tarafa verilmesini sağlamak için birlikte çalışmayı yükümlenirler (Soysal, 200, s:443-444). Bu pakt, ileride kurulacak olan Balkan Antantı'nın temelini oluşturmuştur.

5.2. Balkan Antantı

Balkan Devletleri arasında aktif işbirliğinin kurulması hususu resmi olarak ilk defa Yunanistan'ın eski başbakanlarından Aleksander Papanastasiu tarafından Milletlerarası Barış Bürosu'nun 6-10 Ekim 1929 tarihinde Atina'da düzenlediği 27. Evrensel Barış Kongresi'nde dillendirilmiştir. Papanastasiu, Balkan devletleri arasında ortak sorunları ve

çıkarları ele alacak bir Balkan Birliği Enstitüsü kurulmasını teklif etmiş ve bu teklif, kongreye katılan Balkan Devletlerinin temsilcileri tarafından kabul görmüştür (Hatipoğlu, 1997, s:160) . Balkan Antantı kurmak üzere mutabık kalan devletler, antlaşma öncesinde çeşitli konferanslarla bir araya gelmişlerdir.

I. Balkan Konferansı ; 5 -13 Ekim 1930 tarihinde Atina ' da yapılmıştır. Konferansa Arnavutluk, Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan ve Yugoslavya katılmıştır. Konferansta, bir Balkan Birliği oluşturmak için Balkan ülkeleri ve halkları arasında yakınlaşma ve işbirliğinin desteklenmesi fikri hakim olmuştur. İşbirliğinin kurumsal bir çerçeveye oturtulması ve bu yolda gerekli adımların atılması için özel ihtisas komisyonları (Organizasyon, Siyasal ilişkiler, Entelektüel, Ekonomi, İletişim ve Sosyal Politika) kurulmuştur. ı. Balkan Konferansı'nda aşağıdaki kararlar alınmıştır :

- Balkan ülkeleri arasında her yıl dışişleri bakanları düzeyinde toplantılar yapmak,
- Savaşların önlenmesi, uyuşmazlıkların çözümü, olası bir saldırı karşısında dayanışma gibi konuları içeren bir Balkan Paktı anlaşması hazırlamak,
- Balkan Birliği'nin kurulmasını sağlayacak ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel işbirliğini tesis etmek.

I. Balkan Konferansı'nda, Bulgaristan ile Yunanistan arasında azınlıklardan dolayı bir görüş ayrılığı yaşanmıştır. Ancak buna rağmen Balkan Birliği oluşturma fikri katılan tüm ülke temsilcileri tarafından ilgiyle karşılanmıştır.

II. Balkan Konferansı ; 20-26 Ekim 1931 'de İstanbul'da yapılmıştır. Teknik işbirliği alanında çeşitli örgütler kurulmuştur. Bunlar arasında; Balkan Ticaret ve Sanayi Odası, Balkan Denizcilik Bürosu, Balkan Ziraat Odası, Balkan Tıp Federasyonu, Balkan Posta Birliği ve Balkan Turist Federasyonu bulunmaktadır. Bu kurumların yanı sıra; sağlık, endüstriyel ilişkiler, tarih araştırmaları v.s. konularda işbirliğini sağlamak amacıyla çeşitli yapıların

oluşturulması kararı alınmıştır. Bu konferansta alınan kararlardan biri de bölge ülkelerinin birbirlerinin vatandaşlarına vize uygulamasını kaldırmaları olmuştur. Böylece, Balkan halklarının birbirlerine yakınlaşması amaçlanmıştır.

III. Balkan Konferansı ; 22-29 Ekim 1932 tarihinde Bükreş'te toplanmıştır. Bu konferans başlamadan Bulgaristan, konferanstan çekildiğini üye ülkelere bildirmiştir. Bulgaristan, bölge ülkelerinde bulunan azınlıklara karşı uygulanan politikalarda bir değişiklik olmadıkça bu konferanslara katılmayacağını belirtmiştir. Bulgaristan ve Arnavutluk gibi I.Dünya Savaşı sonrası oluşan sınırlardan hoşnut olmayan ülkeler sınırların yeniden çizilmesi konusunu konferansın gündemine taşımaya çalışırken, başta Yugoslavya olmak üzere diğer bölge ülkeleri azınlık meselesinin konuşulmasından ısrarla kaçınmıştır. Bu konferansın en önemli yanı, Balkan Paktı'nın ilk taslağının görüşülmesi ve kabul edilmesi olmuştur.

IV. Balkan Konferansı ; 5 -11 Kasım 1933 tarihinde Selanik ‘ te toplanmıştır. Türkiye ve Yunanistan'ın gayretleriyle Bulgaristan, konferansa yeniden katılmaya başlamıştır. Bu konferansın en önemli yönü, siyasal ve ekonomik entegrasyonun bir arada sağlanmaya çalışılmasıdır. Balkan Paktı 'nın yanı sıra bölgesel gümrük birliğinin kurulması yönünde Bulgaristan haricinde diğer Balkan devletleri arasında görüş birliğine varılmıştır (Büyükçolak, 2005, s:85-87) . Ancak Bulgaristan daha sonra tekrar uzlaşmaz bir tutum sergileyecektir.

Balkan konferansları sonunda Balkan Birliğine yanaşmayan Bulgaristan haricinde diğer dört devlet; Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında 9 Şubat 1934 tarihinde Atina'da Balkan Paktı imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Balkan Paktı’nın esas hükümleri iki ana madde etrafında toplanmaktaydı:

1. Türkiye , Yunanistan , Romanya ve Yugoslavya kendi Balkan hudutlarının emniyetini karşılıklı güvence altına aldı.
2. Taraflar, bu anlaşmada mevcut çıkarların bozulma ihtimali karşısında, karşılıklı görüşmelerle alınacak tedbirlere karar verecek ; taraflar,

anlaşmayı imzalamamış olan başka bir Balkan ülkesine karşı, birbirlerinden habersiz hiç bir siyasi harekette bulunmamaya ve tarafların onayı olmaksızın başka bir Balkan ülkesine karşı herhangi bir yükümlülük altına girmemeye yükümlü olacaktır (Hatipoğlu, 1997, s:170-171) .

Ancak Balkan Antantı, kuruluşunda ifade edilen ümitlerin aksine, askeri bir ittifaktan öteye, yani gerçek bir antanta da gidememiştir. Bu nokta da savaş öncesi diplomasisinin tekrarlanan hatalarından biridir. Balkan Antantı kağıt üzerinde, belirli ve zayıf devletlerin saldırısını önleme gibi sınırlı amacı olan ve küçük devletlerin oluşturdukları kolay çözülür bir gruplaşma pozisyonunda kalmıştır. Antant ile savaş öncesi diplomasisinin hatası tekrar edilmiş ve Balkan ülkeleri iki düşman kampa bölünmüştü. Bu hata bütün Balkan birliklerinde tekrar edilecek ve hepsi bu zayıflığa kurban gidecektir. Tam anlamı ile Balkan devletleri olan Arnavutluk ve Bulgaristan'ın birlik dışı bırakılması, işin aslına bakılırsa, Balkan Antantının ismini dahi tartışma konusu yapmış, «Arnavutluk ve Bulgaristan'ı içine almayan bir Balkan anlayışının gerçek Balkan niteliğini taşımayacağı» ileri sürülmüştür. Bugün şunu söyleyebiliriz ki, özellikle Bulgaristan'ı kazanmak için mevcut yolların hepsi tüketilmeden acele ile Balkan Antantına gidilmiştir. Bunun bir sonucu olarak, Yugoslavya ile Bulgaristan 1937 yılında anlaşmışlar ve aralarında bir dostluk ve saldırmazlık paktı imzalamışlardır. Bu yakınlaşma Antantın ana dokusunu zedelemiş ve sonunu yakınlaştırmıştır (Sander, 1969, s:11-12) .

Balkan Antantının yıkılışında önemli rol oynayan bir diğer nokta da üye devletlerin dış politikada farklı görüşlere sahip olmalarıdır. Bu konuda en çok sorumluluğu olan devlet şüphesiz Yunanistan olmuştur. Yunanistan yalnız Bulgaristan ile bitişik sınırların garantisini istiyor, Arnavutluk İtalya'nın himayesinde olduğundan ve Yunanistan da İtalya ile savaş riskini göze almadığından bir İtalyan - Arnavut ortak saldırısına karşı Yugoslavya'yı korumak istemiyordu. Türkiye'nin ise pakt imzalandıktan sonra üzerinde önemle durduğu nokta, Lozan ile silahtan arınmış bir bölge haline getirilen Boğazların silahlandırılmasıydı. Romanya, bu problemin, Balkan Antantı konferanslarında konuşulmasında ve Türkiye'nin daha önce kendisine danışmasında ısrar etmekteydi. Romanya'nın korkusu, Bulgaristan'ın

Türkiye'nin bu revizyonizminden yararlanarak Neuilly Antlaşmasının bazı hükümlerini değiştirmek isteyebileceği ve bunu yaparken de Türkiye'nin I.Dünya Savaşı sonunda imzalanmış bulunan Lozan Antlaşmasının bir hükmünü değiştirmesini örnek gösterebileceği idi. Yugoslavya ile Romanya'ya gelince, bu iki devlet Balkan Antantının genişletilmesi görüşünde birleşmekle beraber, Romanya Fransız - Sovyet ilişkilerinin gelişmesini (iki devlet 1935'te ittifak yapmışlardı) tasvip etmekte, Belgrad'ta hala Çarist Rusya'nın elçisini bulunduran Yugoslavya ise bunu hoş karşılamamaktaydı.

Bütün bu problemler Antantın 1936 Mayısında Belgrad'ta yaptığı üçüncü Bakanlar Konseyi toplantısında görüşüldü ve Yunanistan'ın İtalya hakkındaki rezervi ile Türkiye'nin Boğazları silahlandırması kabul edildi. Burada ilginç olan nokta Yunanistan ile Türkiye'nin bu sorunlarda birbirlerini sonuna kadar desteklemeleri olmuştur. Konferansta üzerinde anlaşmaya varılamayan nokta ise Antantın genişletilmesi olmuştur. Yunanistan ve önceleri daha kuvvetli bir örgüt kurmak istemesine rağmen sonradan Türkiye ile buna karşı çıkmışlar ve iki devlet Antantı, Bulgaristan'ın denize mahreçine karşı bir cephe olarak kabul etmişlerdir.

Sonuç olarak, Balkan Antantı zayıf bir örgüt olarak kurulmuş ve bu zayıflığa kurban giderek II. Dünya Savaşı içinde yıkılmıştır. Burada Balkan Antantının yıkılış nedenlerini biraz ayrıntılı olarak ele almamızın nedeni iki savaş arası devresinde Balkanlarda bir birlik kurma yolunda yapılan hataların, II. Dünya Savaşından sonra da hemen hemen aynen tekrarlanmasıdır (Sander, 1969, s:11-12) .

6. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA YUNANİSTAN

Yunanistan iki savaş arasında dış işlerinde; Balkanlarda işbirliği ve denge kurma idealiyle hareket ederken iç işlerinde hiçte dengeli ve istikrarlı bir dönem yaşamamıştır. Bu dönem darbeler ve siyasi çalkantıların yoğun olduğu bir dönemdir. 1924-1935 yılları arasında Cumhuriyet ile yönetilen Yunanistan, darbeler ve siyasi kutupların büyük mücadeleleri sonunda 1935 yılında yapılan bir seçimle yine anayasal monarşiye dönüş yaptı. On iki yılı aşkın süre boyunca İngiltere'de sürgünde olan Kral II. George ikinci kez tahta çıktı. Parlamenter hükümet bir yıl kadar yaşadıktan sonra 1936 yılında Loannis Metaxas Kral tarafından başkanlığa getirildi. Metaxas başbakan olur olmaz parlamentoyu feshetti ve 1938'de ömür boyu başbakan ilan edildi. Metaxas'ın ölümüne kadar süren ve faşist özellikler gösteren diktatörlük dönemine "üçüncü uygarlık" adını vermiş (Klasik Grek, Bizans'tan sonra), koyu bir kralcı olarak tam bir baskı rejimi yürütmüştür (Sander, 1989, s: 203).

Metaxas içeride baskıcı bir politika izliyorken dış politikada geleneksel eğilimden ayrılmadan İngilizlere yakın bir politika tercih etmişti. Güneydoğu Avrupa'nın diğer yerlerindeki modaya uyarak ekonomiyi saran Alman etkisi, 1930'ların ikinci yarısında çok çabuk gelişse de bunun Yunanistan'daki siyasi konjonktüre etkisi aynı hızda olmadı. Gelişen duruma istinaden Metaxas 1938'de resmi işbirliği bir işbirliği antlaşması imzalamayı önerdi. Ancak İngiltere teklife olumlu bakmadı. Diğer yandan, 1939 yılı Nisan ayında İtalyanlar'ın Arnavutluk'a saldırmalarının hemen ardından İngiltere ile Fransa, saldırıya karşı direnmenin seçilmesi koşuluyla Yunanistan'a (ve Romanya'ya) toprak bütünlüğü güvencesi önerdi.

1939 Eylül ayında II. Dünya Savaşı patlak verdiğinde, Metaxas, İngiltere'ye karşı tarafsızlığını titizlikle sürdürürken, aynı zamanda da Yunanistan'ı çarpışmalardan uzak tutabilmeyi umut ediyordu (Clogg, 1997, s:148-149) . Ancak bu mümkün olmadı. II. Dünya savaşında Hitler'in ilk işgal ettiği Balkan ülkesi Romanya'dır. Ardından Almanya Bulgaristan'ı zorlamaya

başlamış; Hitler, S.S.C.B. üzerine yürümeden önce Balkanlardan tamamen emin olmak ve sağ kanadını güven altına almak istemişti. Ayrıca Bulgaristan üzerinden Yunanistan'a geçip, Yunanistan'ı işgal ettikten sonra İtalya'ya yardım etmeyi planlamıştı.

Hitler'in planını sezen Alman asıllı Bulgar Kralı Boris, Yunanistan'a I.Dünya savaşından sonra kaptırdığı Makedonya ve kendisini Ege denizine çıkaracak olan bölgeyi geri almak üzere 1941 Martında Hitler ile bir pakt imzalayarak Alman ittifakına girdi. Aynı ay içinde Almanya Yugoslavya'yı da işgal etti ve Arnavutluk'ta bulunan İtalyan orduları ile Alman ordusu birleşerek Yunanistan'ı işgal etti. Bu şekilde Yunanistan savaşa dahil oldu. Mayıs ayında Girit adasının da işgal edilmesiyle Türk Trakyası haricinde bütün Balkanlar Alman hakimiyeti altına girdi (Sander, 1969, s:15-16) . Savaşın başlarında İngiltere Yunanistan'a sınırlı hava desteği sağlayabildi. Çünkü Almanya aracılığıyla İtalya ile daha şiddetli savaşa girmemeye çalışan Metaxas, Hitler'i kızdırır korkusuyla Churchill'in asker gönderme önerisini geri çevirdi. Ancak, 1941 yılı Ocak ayında ölen Metaxas'ın yerine geçen Aleksandros Korizis, İngilizler'in askeri yardımını kabul etti. İngiliz-Yunan birlikleri büyük bir hezimete uğradılar ve yenilginin yarattığı kargaşa ortamı Korizis'in intiharına sebep oldu. 1941 yılının Haziran ayında Yunanistan'ın tümü Alman, İtalyan ve Bulgarlar'ın üçlü işgali altındaydı. Ağır işgaller altında ayakta kalmaya çalışan Yunan halkının, Sovyetler Birliğinin de Almanlar tarafından işgali sonrası siyasi anlayışı değişmeye başladı. Ülke komünistleri Sovyetlere destek vermek ve ülkedeki işgale karşı direnişe geçmek üzere 1941 Eylül ayında Ulusal Kurtuluş Cephesini (EAM) kurdular. Bu örgüt, kitle destekli direniş hareketinin siyasal kanadı olarak oluşturulurken onun askeri kolu olarak da Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELAS) bulunmaktaydı. Bunların yanı sıra, komünist olmayan bir dizi direniş örgütü daha ortaya çıktı. Aralarında en önemlisi Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Cephesiydi (EDES) (Clogg, 1997, s: 150-155) . Devam eden işgal günlerinde Yunanistan işgalin yanı sıra oluşan iki siyasi kutubun çekişmeleri altında da ezilmiştir. (Hatta bu kutuplaşma ileride iç savaşa neden olacaktır.) II.Dünya Savaşı Almanlar'ın yenilgisiyle sonuçlanmış, Alman birlikleri 1944 Ekim ayında Yunanistan'dan çekildi.

II. Dünya Savaşı Yunanistan için çok çetin bir dönem olsa da getirisi çok büyük olmuştur.Savaşın son demlerinde, yani Almanya'nın tesliminden on gün, Japonya'nın tesliminden dört ay önce, Yunanistan 28 Nisan 1945'te Londra'da oluşturulan ve ABD, İngiltere, SSCB ve Fransa Dışişleri Bakanları'nın katıldıkları Dışişleri Bakanları Konseyi'ne uzun bir muhtıra sunmuş ve adaların İtalya'dan alınıp kendisine verilmesini talep etmiştir (Hatipoğlu, 1997, s:249) .

Oysa adaların hukuki sahibi Türkiye idi. 15 Ekim 1912'de imzalanan Ouchy Anlaşması ile Trablusgarb'a karşılık Oniki adayı boşaltacak olan İtalyanlar'dan Osmanlı Hükümeti Balkan Savaşları'nın sonuna kadar adaları muhafaza etmesini istemişti. Osmanlı Hükümeti, İtalyanlar'ın adaları boşaltmasını müteakip Yunanlılar'ın adaları işgal etmesinden korkuyordu. İtalyan Hükümeti, Osmanlı Hükümetinden talep gelene kadar adaları muhafaza edeceğini taahhüt etmişti. II.Dünya Savaşı sürerken Musolini'nin devrilip, İtalya'nın savaştan çekilmesi üzerine Oniki Ada'yı Almanlar işgal etti. Ancak 1945 yılında Almanya'nın da teslim olmasıyla adalar itilaf devletlerinin eline geçti. Yapılan pek çok toplantı sonrasında özellikle İngiltere'nin desteğiyle Oniki Ada[11], 10 Şubat 1947'de Paris'te imzalanan barış antlaşmasıyla Yunanistan'a verildi. Aslında İngiltere'nin Akdeniz'deki stratejik deniz trafiğine, piyonu pozisyonundaki Yunanistan sayesinde hakimiyetini kurmak istemesi Yunanistan'a Oniki Ada'nın hediye edilmesinin başlıca sebebi idi. Ancak gerekçe olarak adalarda oturanların çoğunun Rum olması ileri sürüldü ve Yunanistan Oniki Adayı aldı. Oysa ki I.Dünya Savaşı sonunda Lozan barış görüşmeleri sırasında, halkın %75-80'ni Türk olan Batı Trakya, Yunanistan için stratejik öneme sahip olması gerekçesiyle Yunanistan'a bırakılmıştı. Türkler'in hukuki hakları, adalarda mevcut azımsanmayacak miktarda Türk nüfusu ve Oniki Ada'nın Türkiye açısından stratejik konumu

[11] Rodos, Kasos (Kaşot), Karpethos (Kerpe), Aliminya (Limoniye), Simi (Sömbeki), Tilos (İlyaki), Nisiros (İncirli), Mandraki (Yalı Adası), Kos (İstanköy), Astropalya (Stampalya, Koçbaba), Kalimnos (Kilimli), Levyos (Leros), Lipos (Lipso), Chalke, Kharki (Herke), Patmos, Meis . Oniki Ada, kelime manası gereği sadece oniki adet adayı akla getirse de bu ad, Güney Ege'de irili ufaklı 20'den fazla adayı ifade etmektedir. Britannica Ansiklopedisine göre adaların ismi Türkler'in bu adaları yönetirken uyguladıkları özel bir sistemden gelmektedir. Osmanlılar'ın bu adaları yönetmek için uygulamış oldukları "12 üyeli mahalli meclis" sisteminin adalara ismini vermiş olması ihtimali yüksektir.

(Örnek olarak; Tilos adası: Türkiye'ye 12 Deniz Mili, Yunanistan'a 210 Deniz Mili mesafede – Rodos Adası: Türkiye'ye 10 Deniz Mili, Yunanistan'a 210 Deniz Mili mesafede – Kos Adası: Türkiye'ye 3,5 Deniz Mili, Yunanistan'a 100 Deniz Mili mesafededir.) gözardı edilerek Oniki Ada Yunanlılar'a bırakılmıştır (Taşkıran, 1996, s:86-91) .

Bu tarihten sonra Yunanistan'ın büyümesi sona ermiştir. 1950-1974 yılları arası Kıbrıs'ta meydana gelen gelişmeler Yunan yayılmacılığı olup Rumlar yeni topraklara sahip olsa da Güney Kıbrıs Rum kesimi olarak tanıdığımız Yunanistan'dan farklı bir ülke teşekkül ettiğinden Yunanistan'ın büyümesi olarak ele alınmamıştır.

Yunanlılar'ın şu ana kadar anlatılan toprak büyümesi (Şekil-6.1) ve ilgili uluslararası bağıtlar bir özet halinde şu şekildedir (İsmail, s:10) :

24 Haziran 1830 Londra Protokolü ;

Eğriboz-Kuzey Sporat ,Kiklat adaları ve Mora'da bağımsız Yunanistan kuruldu.

47.516 Km.²

8 Haziran 1865 İstanbul Antlaşması ;

İngiltere ile Yunanistan arasında yapılan antlaşma gereği yedi ada Yunanistan'a terkedildi.

50.211 Km.² (%5.67)

2 Temmuz 1881 İstanbul Antlaşması ;

Tesalya ile Epir ve Narda'nın bir kısmı Yunanistan'a verildi.

67.270 Km.² (%41.57)

30 Mayıs 1913 Londra Antlaşması

Selanik, Güney Makedonya'nın bir kısmı ve Girit Yunanistan'a verildi.

97.237 Km.² (%204.64)

10 Ağustos 1913 Bükreş Antlaşması

Epir ve Güney Makedonya'nın büyük bir kısmı Yunanistan'a verildi.

102.730 Km.² (%216.20)

13 Ağustos 1914 Londra B.Elçiler Konferansı

Gökçeada, Bozcaada, Menteşe Adaları, Rodos ve Meis dışında işgal ettiği adalar Yunanistan'a verildi.

108.311 Km.² (%227,94)

27 Kasım 1919 Neully Antlaşması

Batı Trakya'yı Bulgaristan'dan aldı.

129.880 Km.² (%273,33)

10 Şubat 1947 Paris Antlaşması

Menteşe Adaları ile Rodos ve Meis Adası Yunanistan'a verildi.

251.895 Km.² (%530,12)

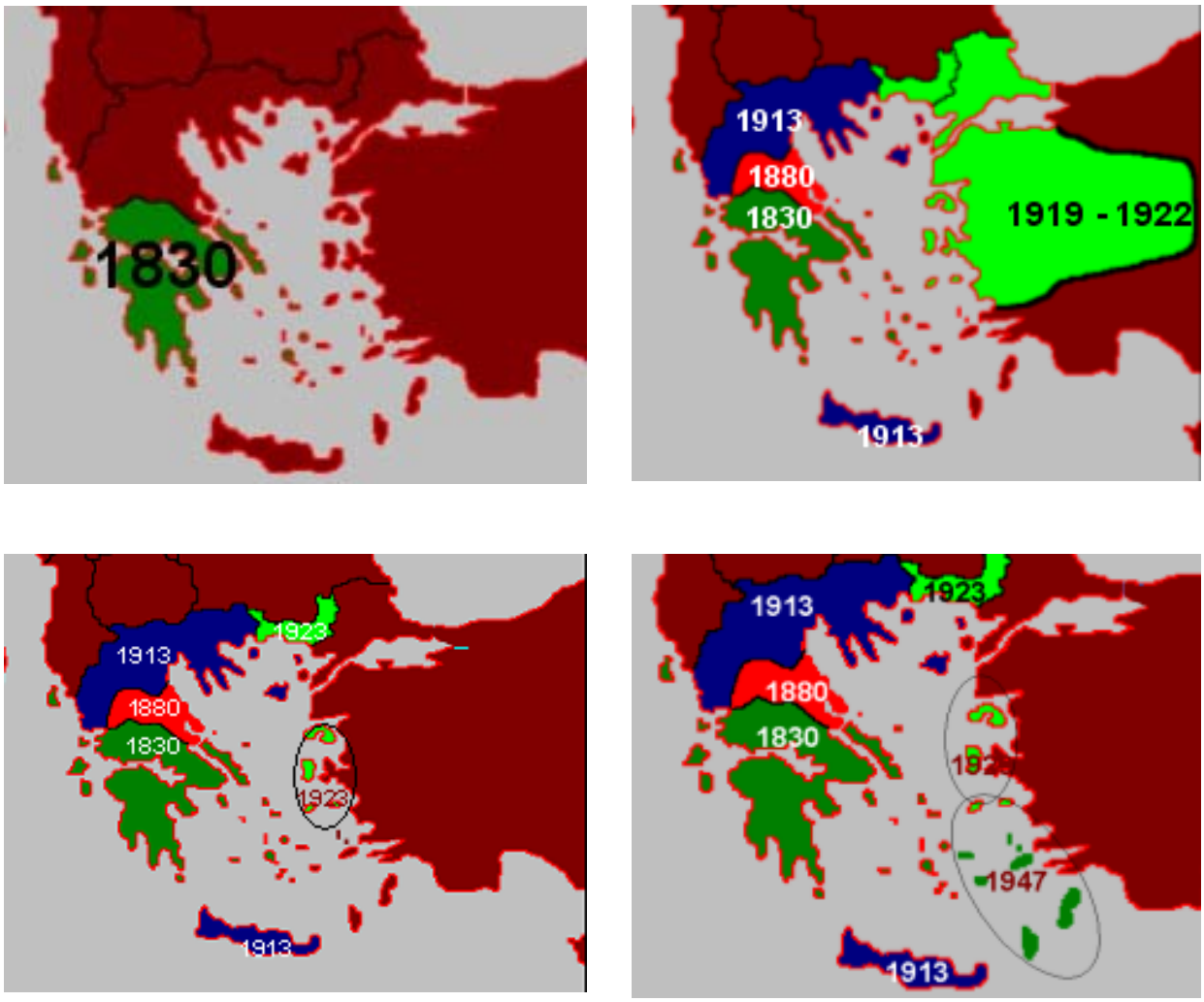

Şekil 6.1. Yunanistan'ın Toprak Büyümesi

7. YUNAN İÇ SAVAŞI

II.Dünya Savaşının sonunda Sovyetler Birliğinin Balkanlarda komünist blok kurması planı doğrultusunda gelişen politikaların da etkisiyle 4 Aralık 1944 günü Yunanistan'da iç savaş başladı. O gün, İngiliz işgal kuvvetince desteklenen ve Yunan Başbakanı tarafından verilen bir ültimatom ile Ulusal Kurtuluş Ordusunun (ELAS) silahlarını bırakıp Atina'yı terk etmesi istendi.

II. Dünya savaşından önce diktatör Metaksas'ı devirmek için kurulmuş olan bu örgüt, savaş içinde Nazilere karşı direnme hareketinde çok önemli rol oynayan solcu unsurları kapsamaktaydı. Churchill'e göre ELAS, Sovyet direktiflerine uygun olarak, savaş sırasında düşmandan çok Hür Demokratik Yunan Ordusuna (EDES) karşı savaşmıştır. ELAS verilen ültimatoma uymayınca Atina'daki iki taraf arasında çarpışmalar oldu. Atina ve çevresinde iç savaş üç hafta kadar sürdü ve ELAS'ın siyasal kolu EAM mütarekeyi kabul ettiğinden iç savaşın ilk aşaması 11 Ocak 1945'te sona erdi. Mütarekeden sonra Atina'da 12 Şubat 1945 tarihinde Yunanistan'daki İngiliz Komutanı ile ELAS'ın komünist liderleri arasında barış antlaşması imzalandı. Anlaşma hükümlerine göre bir yıl içinde yapılacak plebisitle ülkenin cumhuriyetle mi, krallıkla mı yönetileceğine karar verilecekti. Yapılan oylamada % 70 seçmen ülkenin krallıkla yönetilmesi doğrultusunda oy kullandı.

Seçimler sonucu yeni hükümetin kurulması ve kralın Yunanistan'a geri dönmesiyle iç savaşın ikinci aşaması başladı. Zaten, seçimler esnasında komünist çeteler Kuzey Yunanistan'da özellikle Makedonya'da etkili olmaya başlamışlardı. Kralın geri dönmesiyle tedhiş hareketleri daha da arttı. Ve Yunanistan birincisinden nitelik farklı olan ikinci iç savaş başlattı. Yunan komünistlerinin bu faaliyetleri kuzeydeki üç komşu devlet, Arnavutluk, Yugoslavya ve Bulgaristan tarafından da desteklenmekteydi.

İç savaşı yalnız başına durduramayacağını anlayan Yunan hükümeti, 1946 aralığında B.M Güvenlik Konseyine şikayette bulundu ve asilerin dış

yardım aldığını iddia etti. Bu organın kurduğu araştırma komisyonu, Arnavutluk, Yugoslavya ve Bulgaristan'ın yardımda bulunduğunu tespit ettiyse de, Sovyetler Birliğinin vetosu karşısında karar alımında güçlük çekilmiş ve Yunan iç savaşı 1949 yılına kadar bütün şiddetiyle devam etmiştir (Sander, 1969, s:38-40) . İç savaşın sonlanmasını iki ana sebep sağlamıştır; Bunun ilki Yunan komünist çetecilere destek vermekte olan Tito'nun, Yugoslavya'nın Sovyetler'in oluşturduğu bloktan çıkarılması sonucu bu desteği kesmesidir. Diğer bir sebepse savaştan sonra dünyanın en güçlü devleti olan A.B.D' nin çıkarları doğrultusunda güttüğü politikalardır. II. Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmadan iç savaşla mücadele etmek zorunda kalan Yunanistan bu süre zarfında dış politika ve stratejiler belirlemekle uğraşamamış tamamen iç istikrarı kurmak üzere mücadele etmiştir.

8. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ VE YUNANİSTAN'IN DIŞ POLİTİK HEDEFLERİ

8.1. Sovyet Tehditi Ve Truman Doktrini

Başkan Truman'a göre Amerikan Dış politikasının dönüm noktası, 1947'nin başlarında Yunan iç savaşındaki komünist zaferidir. II. Dünya Savaşının sonu Yunanistan'a barış getirmediğine yerine sol ve sağ arasında çatışmaları körüklediğine Yunan iç savaşından bahsederken değinilmiştir. Bu çatışmalardan komünistlerin başarılı çıkması bir anda Batılı devletleri panikletti. Ancak buna rağmen o döneme kadar Yunan sağını destekleyen İngiltere,1947 yılının Şubat ayında, daha fazla Yunanistan'a destek veremeyeceğini açıklayarak bölgedeki taahütlerini tek taraflı olarak bıraktı ve problemi A.B.D 'nin başına attı. Eğer A.B.D Yunanistan'da komünist olmayan bir rejim istiyorsa bunu tek başına başarması gerekiyordu. Başkan Truman alınacak tedbirlerin Amerika'ya büyük külfet yükleyeceğinin bilincinde olarak Amerikan kamuoyunu ikna etmek zorundaydı. Truman, 12 Mart 1947 tarihinde kongrede o döneme kadar yapılan en ağır ve korkutucu soğuk savaş konuşmasını yaptı. Konuşmada ; Yunanistan'daki savaşın Yunan iç işleri meselesi olmadığını savaşın dış güçler tarafından çıkarıldığını uluslararası komünizmin büyümekte olduğunu ve emirlerin Moskova'dan geldiğini belirtmiştir. Amerikanın görevinin silahlı azınlıklar veya dış güçlere direnç gösteren özgür halkları desteklemek olduğunu ve Yunanistan'daki komünist zaferin benzer ülkelere de domino etkisi göstererek sıçrayacağını söyledi. Eğer Yunanistan silahlı bir azınlığın kontrolü altında kalırsa komşusu Türkiye'de ve sonra bütün Ortadoğu'da aynı sıkıntı gözükebileceğini vurguladı. Siyasi tarih literatürüne bu konuşma Truman Doktirini olarak geçmiştir (Williams and Piotrowski, 1993, s:40). Başkan mesajında, Yunanistan ile Türkiye'ye ekonomik yardım için 400 milyon dolar istedi. Truman ayrıca bu iki devlete, hükümetlerin isteği üzerine sivil ve askeri personel gönderme izni de istemiştir.

Kabul edilen Truman doktirini sonucunda A.B.D tarafından Yunanistan'a 300 milyon dolar[12] verildi. Böylece Yunanistan dünya savaşından sonra Amerikan yardımı alan ilk ülke oldu. A.B.D açısından da bakacak olursak Amerika, Yunanistan'dan önce bağımsız hiç bir ülkenin bu kadar sorumluluğunu üstlenmemiştir (Greece Is The Hot Spot In The Cold War, Republished April 1949 with permission of the The New York Times). Truman doktirininin ilk uygulaması çok başarılı oldu. A.B.D yardımı Yunanistan'daki dengeyi değiştirdi ve sol blok dışındaki bölgede A.B.D çağı başladı.

Truman doktirin açıklamasından üç ay sonra A.B.D Avrupa'daki menfaatlerini korumak için Marshall planını başlattı. Programı ilk kez tanıtan hükümet sekreteri George Marshall tarafından açıklandı. Programın hedefi, Avrupa'daki ciddi hasar görmüş ekonomileri canlandıracak kaynak yaratmaktır şeklinde açıklandı. Marshall Planı birçok Avrupalı ülke tarafından insanı bir yardım olarak görülmüştür. Ancak bu plan A.B.D 'nin uluslararası sistemdeki öncülüğünü ve göreceli olarak sınırsız ticaret yapma imkanı sağlamıştır. Bu plan Avrupa'daki kapitalist finansal sistemi ayağa kaldırmış ve Rusya'ya karşı önemli bir politik silah haline gelmiştir (Williams and Piotrowski, 1993, s:41).

Bu gelişmeler gerek S.S.C.B. gerekse diğer Balkan ülkelerinde tepkiyle karşılanmıştır. Sovyetlere göre bu durum güneyde düşman bir bloğun kurulmasının başlangıcıydı. Mareşal Tito ise Yugoslavya ile Yunanistan'ın gelecekteki ilişkilerine iyimser yaklaşmadığını beyan etmiştir. Bulgaristan Vatan Cephesi Yönetiminin aldığı bir kararda ise Truman doktrini sonrasında Yunanistan'ı Balkanlarda birer tehlike olarak belirlediklerini ve Balkanlardaki diğer devletlerin bu duruma karşı tedbir alacaklarını ifade etmiştir.

Kısaca Truman doktrini, dünyanın resmen iki bloka ayrılıp Sovyet-

[12] Türkiye'ye verilen 100 milyon dolardır.

Amerikan mücadelesi ile birlikte soğuk savaş dönemine girilmesinin başlıca nedeni olmuştur. Doktrin sonrası Balkanların komünist devletleri arasında ittifak görüşmeleri hızlanmış komşuları tarafından Yunanistan'a (Türkiye'ye de) tavır alınmıştır.

Yunanistan ise büyük zararlara mal olan iç savaştan sonra ülkenin toparlanabilmesi için bölgede barış arayışı içinde olmuştur. Bu amaçla, Arnavutluk ve Bulgaristan'a denk bir ağırlık yaratmak üzere bölgenin kuvvetli devletleri Türkiye ve özellikle Yugoslavya ile sıkı işbirliği imkanları aramıştır. Ülkenin çok kötü olan ekonomik durumunu düzeltmek için de her zamankinden daha fazla A.B.D 'ye bağlanmıştır (Sander, 1969, s:56-64) . A.B.D verdiği paraların kontrolü için bazı tedbirleri Yunanlılar'a kabul ettirmiştir. Her Yunanlı bakanın Amerikan tavsiyeci ve denetleyicileri vardı. Askeri operasyonlar bile Yunan Amerikan ortak topluluğu tarafından yönetilmekte ve alt seviyelerde de Amerikan gözlemciler bulunmaktaydı. Yunanlılar tamamen Amerikan malzemeleri kullanmaktaydı silah ve operasyon yapısı da Amerika tarafından belirlenmekteydi (Legg, 1969, s:73).

8.2. Nato'nun Teşekkülü Ve Yunanistan'ın Nato'ya Katılması

İkinci Dünya savaşı Batılı ülkelerle Sovyetler Birliğinin faşizme karşı demokratik cephe içinde birlikte savaştıkları bir dönemdi. Ortak düşmana karşı verilen bu topyekün ölüm kalım savaşında dahi, Batılılarla Sovyetler Birliği arasında varolan uzlaşmazlıklar savaş sonunda, kurulacak olan yeni dünyanın biçimlenme sürecinde, giderek, tam bir karşıtlık ve çatışmaya dönüştü. Savaş sonrası Sovyetler birliği lehinde olan durum değerlendirmesi yapacak olursak ;

- Almanya ve Japonya uğradıkları kesin askeri yenilgiler sonucu, anılan iki büyük gücün Sovyetler Birliği'nin batısında ve doğusunda oluştura

geldikleri denge mihrakları çökmüş ve yerlerini büyük birer kuvvet boşluğuna terk etmişlerdi.

- Avrupa'daki başlıca galipler, yani İngiltere ve Fransa savaştan son derece yorgun ve zayıf düşmüş bir durumda çıkmışlardı. Her ikisinin de imparatorlukları, birçok halde komünistlerin de aktif bir biçimde katkıda bulundukları, sömürgeciliğin tasfiyesine yönelik, milli kurtuluş hareketlerinin baskısı altındaydı.

- İnsan zayiatına ilişkin rakamların incelenmesinde de görülebildiği üzere Avrupa'daki savaşın kaderi Doğu cephesi ve Balkanlarda belirlenmiş; savaştan en ziyade maddi tahribata ve insan kayıplarına uğrayarak çıkma pahasına, Polonya, Macaristan, kısmen Avusturya, Çekoslovakya, Romanya ve Bulgaristan mihver güçlerinde yada mihvere bağımlı rejimlerden Sovyetler tarafından arındırılmıştı. Eski Almanya'nın doğu kesimi Sovyet işgali altına düşmüştü. Yugoslavya'da, 1948'e değin, Sovyetlerle iyi ilişkiler içinde kalan bir komünist rejim kurulmuştu. Yunanistan akıbeti belirsiz bir iç savaşa yuvarlanmıştı. Dolayısıyla, Orta Avrupa, ve Balkanlarda askeri altyapıya dayalı kesin bir Sovyet üstünlüğü belirlemiş bulunuyordu.

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), işte Doğu-Batı savaşımının Soğuk Savaş döneminin başlangıç yıllarında, Batı`da oluşturulan askeri bir bağlaşma sonucu kurulmuştur. Nitekim S.S.C.B.' nin 1947 haziranında Paris Konferansı sırasında takındığı tavır, gitgide güçlenen Sovyet Bloku karşısında Batı'nın ortak bir güç halinde birleşmesi gereğini kesin bir zorunluluk halinde ortaya çıkardı. Belçika 1945'te bir Batı Federasyonu kurma fikrini ortaya atmıştı. Benelüks bu konfederasyonun ilk adımı oldu. 1948 martında İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanan Bürüksel Antlaşması, bir savunma birliğinin yanı sıra, iktisadi ve kültürel işbirliğini öngörüyor, bölgesel bir nitelik taşımaktan da öte bir camia kuruyor, Sovyet İdeolojisi karşısında Atlantik Medeniyeti kavramını ortaya koyuyordu. 1948 Eylül'ünde de Brüksel Antlaşması çerçevesinde bir askeri organ kurulmuş ve "Batı Birliği Savunma Örgütü" adını almıştı.

Ne var ki Brüksel Antlaşması'nın birleştirdiği ülkelerin gücü, Sovyet Bloku ile dengeyi sağlamak için yeterli değildi. Bu konuda A.B.D de çalışmalara başlanmıştı. Senatör Vanderberg, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'na da danışarak bir rapor hazırladı. Bu rapor : A.B.D 'nin hukuki yoldan, karşılıklı yardım ilkesine dayanan bölgesel ve toplu tedbirlere başvurmasını ve ulusal güvenliğini tehlikeye düşürecek silahlı bir saldırı durumunda, tek tek ya da toplu olarak meşru savunma hakkını kullanma kararlılığını doğrulayarak, barışın korunmasına katkıda bulunmasını öneriyordu. Bu karar tasarısı 11 Haziran 1948 tarihinde Amerikan Senatosu tarafından kabul edildi. Artık Nato'ya giden yol açılmıştı.

Kuzey Atlantik Antlaşması 4 Nisan 1949 tarihinde Washington'da Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İngiltere, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz ve A.B.D arasında imzalanarak Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü yani NATO kuruldu. NATO Antlaşması tüm üyeler için ortaklaşa savunma ilkesine dayanmıştır ve en önemli özelliği budur. Bu ortaklaşa savunma antlaşmasının 5. maddesinde şöyledir : "Taraflar içlerinden birine yada birkaçına karşı Avrupa'da yada Kuzey Amerika'da ortaya çıkacak silahlı bir saldırının bütün taraflara yöneltilmiş bir saldırı sayılması ve dolayısıyla taraflardan her birinin böyle bir saldırı durumunda, B.M. Antlaşmasının 51. maddesi ile tanınan tek tek yada ortak meşru savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği yeniden kurmak ve sürdürmek için , silahlı kuvvetler kullanımı da dahil olmak üzere, gerekli göreceği harekete, tek ve öteki taraflarla anlaşma halinde, hemen başvurmak yoluyla saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardım etmesi konusunda anlaşmışlardır." (Sander, 1989, s:212-213) .

"Bu nitelikte olan her silahlı saldırı ve bunun sonucunda alınan her önlem hemen Güvenlik Konseyi'nin bilgisine sunulacaktır. Bu önlemler, B.M. Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği yeniden kurmak ve sürdürmek için gereken önlemleri alması ile son bulacaktır."[13]

---

[13] NATO'nun bu en önemli maddesi incelendiğinde NATO'dan bir yıl önce kurulan Brüksel Antlaşmasının aksine , "otomatik yardım", yani bir saldırı durumunda silahlı kuvvetlerin kullanımı ile hem yardıma koşmak öngörülmemiştir. SANDER, 1989, s: 214

NATO'nun bir başka amacı ,üyeleri arasında ekonomik ve siyasal istikrarı sağlamak ve yakın ilişkiler kurmaktır. NATO temelde askeri bir kuruluş olmasına rağmen, nihai karar merkezi siyasal ve sivil otoritelerdir. Tarihsel süreçte NATO'nun en önemli özelliği, A.B.D 'nin barış zamanında Avrupa ülkeleri ile yaptığı ilk askeri ittifak olmasıdır. Ayrıca Sovyetler Birliği, NATO ittifakı karşısında 1955 yılında Varşova Paktı'nı kurmuş ve dünyadaki iki blok kesin çizgilerle ortaya çıkmıştır. NATO ile Varşova Paktı arasındaki güç ilişkisi, silah teknolojisinde ortaya çıkan gelişmelerin yol açtığı strateji düzenlemeleri ve sonunda beliren kritik dengeler, 1950 sonrası dünya tarihinin temel belirleyicilerinden biri olacaktır (Sander, 1989, s: 216-217) .

NATO'ya her fırsatta dahil olmak isteyen Yunanistan'a (tıpkı Türkiye gibi) karşı Amerikan tutumu, Kore Savaşı ertesinde değişti. Kore Savaşı, 1950 yazından başlayarak A.B.D 'nin dünyaya bakışını değiştirdi. Artık Yunanistan ve Türkiye A.B.D ve Batı için "gerekli" olmuştu. Soğuk Savaş koşullarına karşın, bir dünya devleti rolünü oynamaya karar veren A.B.D için bölgesel-küresel ayrımı ortadan kalkacaktı. A.B.D, Sovyetler Birliğini "çevreleme" politikası çerçevesinde, bu politikaya uygun her yerde üsler kurmaya, askeri güç bulundurmaya başlayacaktı. İşte Yunanistan ve Türkiye Kuzey Atlantik ülkesi olmamasına rağmen mevcut politika değişikliği nedeniyle başvurdukları NATO ittifakına 1952 yılında kabul edildiler. Ancak NATO'ya giriş öncesinde Yunanistan'da tıpkı Türkiye gibi Kore'ye asker göndererek kanlı bir bedel ödediler (Vaner, 1990, s:174) .

Bu yıllarda, Yunanistan'ın önemli ittifaklar kurup Türkiye ile flört ettiği dengeli ve güçlü bir dış siyaset izleyeceği düşünülse de Yunanistan farklı bir dış politika içine girmiştir. Bu dönemde soğuk savaşın kendi ülkelerinde ceryan ettiğini inanan Yunanistan, soğuk savaşta ön saflarda olmasına güvenerek (Greece Is The Hot Spot In The Cold War, Republished April 1949 with permission of the The New York Times). I.Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle ülke içi problemler nedeniyle bastırdığı veya ertelediği megali idea hayallerini gerçekleştirmek üzere harekete geçti. NATO'ya giriş sonrası ilişkilerde kısa süreli de olsa bir samimi hava esmiş karşılıklı üst düzey

ziyaretler yapılmış, 9 Ağustos 1954'te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Bled'de Balkan İttifakı imzalanmışsa da Büyük Yunanistan hayalinin bir aşaması olan Kıbrıs sorunu ile Balkan ittifakı sona ermiş, Yunanistan Kıbrıs haricinde de hayallerinin peşinde bölge huzurunu bozacak çeşitli politikalar izlemiştir. Yunanistan için 1955 yılı sonrası Büyük Yunanistan'ı yaratma çabasının ağır bastığı dönem olacaktır.

8.3. Soğuk Savaş Döneminde Yunanistan'ın Megali İdea Doğrultusunda İzlediği Dış Politika

8.3.1. Kıbrıs'ı Ele Geçirme Çabaları

Kıbrıs konumu nedeniyle her zaman stratejik bir ada olmuştur. 19.y.y. sömürgeliğin iki aktif alanı Afrika ile Uzak Doğu'dur. Bu her iki alana ulaşılacak jeopolitik ve stratejik yol Osmanlı toprakları üzerinden geçmektedir. Dönemin en büyük sömürgecisi olan İngiltere elindeki sömürgeleri birbirine bağlayan bu yolların Osmanlı Devleti gibi gücünü yitirmiş, zayıf, her zaman etkisi altında tuttuğu bir devletin elinde bulunmasını kendi çıkarları için uygun görüyordu. Ancak İngiltere, dönemin önemli rakibi Çarlık Rusya'sının Osmanlı Devleti üzerinden sıcak denizlere inme arzusunun önüne geçebilmek, diğer yandan Doğu Akdeniz, Süveyş Kanalı ve Asya'ya yönelik ticaret yollarının güvenliğini sağlamak bahanesi ile İmparatorluğun içindeki bunalımları (Abdülaziz ve V. Murat'ın tahttan indirilmesi) ve Osmanlı için büyük bir hezimet olan Ayastefanos Antlaşması ve Berlin Kongresi ile sonuçlanan 1877-78 Osmanlı Rus Savaşını da fırsat bilerek İmparatorluğu bir ittifaka ikna etmiştir. Bu nedenle 19.y.y. sonlarına kadar İngiltere Çarlık Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerinden sıcak denizlere inme politikası karşısında yer alarak. Osmanlı Devletini korumuş ve kollamıştır (Cicioğlu, 2001, s:25) . 4 Haziran 1878'de İstanbul'da yapılan anlaşma gereğince İngiltere, Berlin Kongresinin Asya'da Osmanlı İmparatorluğu hudutları içinde bıraktığı topraklarına Rusya tarafından vaki olabilecek saldırıları silah kullanmak suretiyle savunmayı taahhüt etmiş, karşılığında da Osmanlı Devleti

Kıbrıs Adasının İngiltere tarafından işgaline ve Ada'nın onun tarafından idaresine rıza göstermiştir. “Kıbrıs Antlaşması” diye anılan söz konusu antlaşmanın 1 Temmuz 1878 tarihli Ek'inin 6. maddesinde Rusya'nın 1877-78 savaşında Asya'da almış olduğu bazı vilayetleri (Kars, Ardahan ve çevresi) Osmanlı Devletine iade etmesi halinde, İngiltere'nin de Kıbrıs'ı geri vermesi taahhüdü yer almıştır. Bu nedenledir ki, Lozan Antlaşmasına kadar İngiltere'nin ada üzerindeki egemenliği fiili (de facto) kalmıştır.

İngiltere, Osmanlı İmparatorluğunun I. Dünya Savaşında İttifak Ülkeleri yanında yer alması üzerine 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs'ı ilhak ettiğini resmen açıklamıştır. Lozan antlaşmasını takiben de 10 Mart 1925 günü Kıbrıs İngiltere'nin sömürgeleri arasında yer almıştır. İngiltere adada bir koloni yönetimi kurarak, 1960'a kadar Kıbrıs'tan çıkmamıştır.

İngiliz yönetimi boyunca, adanın iki halkı ortak bir gelecek için güçlerini birleştirememiş, İngiliz yönetimine karşı ortak bir antikolonyalist mücadele yürütememişlerdir. Bunun sorumluluğu, büyük ölçüde adanın daha güçlü unsuru olan, Rum tarafındadır. Kaldı ki Kıbrıslı Rumlar’ın İngilizlere karşı verdikleri mücadele, bir bağımsızlık mücadelesi olmamıştır. Onların varmak istedikleri nokta, bağımsızlık değil, başka bir bağımlılık olmuş, yani enosisi, Yunanistan'a bağlanmayı, bu devlet tarafından ilhak edilmeyi istemişlerdir. Rumların bu mücadelesi, daha Osmanlı döneminden beri güçlenmiş ve toplumunun önderliğini ele geçirmiş bulunan Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesinin önderliğinde yürütülmüştür. Kıbrıslı Türkler, anlaşılabilir nedenlerle, Kilise önderliği altında Yunanistan'a bağlanma çabalarına destek vermemişlerdir (Gürel, 1993, s: 53) .

Her zaman enosis çerçevesinde Kıbrıs’a ilgisi olan Yunanistan, I. Dünya savaşı sonrasında Kıbrıs’ın tıpkı Yedi Ada (İyon Adaları) örneğinde olduğu gibi İngilizler tarafından kendilerine armağan edileceğini ummuş, ancak bu konuda düş kırıklığına uğramışlardır. 1915'te İngiltere'nin Yunanistan'a savaşa girmesi karşılığında Kıbrıs'ı önermesi, enosis için bir fırsat doğurduysa da, Yunanistan bunu değerlendirememiştir. Savaşın

sonunda İngiltere'den çok daha önemli topraklar (Batı Anadolu) için destek isteyen Venizelos, İngiltere'nin elindeki Kıbrıs'ı sorun haline getirip bu devleti kendisinden uzaklaştırmak istememiştir. Ancak iki savaş arası dönemde, Yunan hükümetleri, açıktan olmasa da Kıbrıs'la ilgilenmeyi ve başta Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi olmak üzere, adadaki enosisçi unsurlara yoğun destek sağlamayı sürdürmüştür (Gürel, 1993, s:54) .

1882 yılında kabul edilen Anayasa ile, Ada'nın yönetimi, İngiliz Yüksek Komiserinin başkanlığında 6'sı hükümet, 9'u Rum ve 3'ü de Türk cemaatleri tarafından seçilen 18 üyeli bir Yasama Meclisine bırakılmıştır. Bu sistem çoğunluğu Rum'lara vermediği gibi, başabaş oylamalarda Yüksek Komiserin oyu ile Rum'ların siyasi isteklerine set çekilmesine imkan sağlıyordu. 1925'te Ada'nın İngiliz İmparatorluğunun bir sömürgesi haline getirilmesinden sonra Yüksek Komiser yerini Vali'ye bırakırken Yasama Meclisinin üye adedi de 24'e yükseliyordu. Yeni 6 üyelik Rum'larla hükümet temsilcileri arasında paylaşılmakla birlikte, üye adedindeki bu artış, Rum'ların çoğunluğu sağlamalarına yine de yetmiyordu (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 16) .

Rum'ların Enosis'i barışçı yollardan gerçekleştirmelerini engelleyen bu düzen 1931 ayaklanmasına kadar devam etmiştir. İngilizler'in birleşmeyi müsaade etmeyecekleri kanısına varan Rumlar, bu tarihte, barışçı yolardan elde edemediklerini zorla almak amacı ile sokak hareketlerine girişmişler ve önemli tahribata yol açmışlardır. Hareketin geniş halk tabakalarına yayılması üzerine, İngilizler, 12 Kasım 1931 tarihinde Yasama Meclisini feshederek 6 üyeli bir Yürütme Konseyi kurmuştur. 1 Aralık 1931 'de çıkardıkları üç kanunla da, Köy Muhtarlarının Vali tarafından atanmasını, Hükümetin izni olmadan cemaatlerin kendi bayraklarını çekmemelerini ve kiliselerde çan çalmamalarını, Ekim olaylarındaki tahribatın tazminini, siyası partilerin yasaklanmasını ve yerlerine yenilerinin kurulmamasını, basına sansür konulmasını, okullarda Yunan ve Türk tarihlerinin okutulmamasını karar altına almışlardır. Bu tedbirlerle birlikte valiye de olağanüstü yetkiler tanınmıştır. 1933 ve 1937 yılında yapılan değişiklikler mevcut düzene esasta

bir yenilik getirmemiştir.

II. Dünya Savaşı ile birlikte hem Yunanlıların ve Kıbrıs'lı Rumların hem de İngiltere'nin tutumunda belirli değişiklikler gözlenmeye başlanmıştır. İngilizler, Yunanlıları kazanmak için, daha liberal bir idareye doğru yönelmişlerdir. Bunun sonucu olarak 1943'de Belediye seçimleri yapılmış, bu seçimleri Limasol ve Magosa'da Komünist partisi (AKEL) kazanmıştır. Enosis'i destekleyen sağcı orta direk ise Lefkoşe'de olumlu sonuçlar almıştır. Ada'da sağ ve solun Enosis için birlikte mücadele edecekleri sanılırken durum böyle olmamış, bu iki grup kendi aralarında çatışmaya başlamışlardır. 1945 yılında Yunan milli gününde vuku bulan çatışmalar bu yönden önem taşır.

II. Dünya Savaşı, Yunanistan açısından da yeni politikaların yürürlüğe konulmasına imkan vermiştir. Nitekim, 1941'de Almanya'nın Yunanistan'a saldırısından önce İngilizlerin Balkan'larda bir direnme cephesi kurulması yolundaki önerisini, Yunanlılar, Kıbrıs'ın kendilerine verilmesi şartına bağlamışlardır. Ancak, bu talep karara bağlanmadan Almanlar Yunanistan'ı işgal etmişlerdir. Yunan taleplerinin mahiyeti 1943 yılında daha da yayılmacı bir politikanın bu ülke tarafından izlendiği görüntüsünü vermektedir. Gerçekten Yunanistan, Kıbrıs'a ilaveten, İtalya'dan Oniki adaların, Arnavutluk'tan Kuzey Epir'in, Bulgaristan'dan da Doğu Trakya'nın kendisine verilmesini istemiyle başlamıştır. Arnavutluk ve Bulgaristan'ın demirperde gerisinde kalmaları Yunanistan'ın taleplerini Oniki Adalar ve Kıbrıs üzerine yoğunlaştırmasına yol açmıştır .

Savaşın sona ermesini takiben, Yunanistan'ın, enosisin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerinde görünürde geçici bir duraklama devresine girdiği gözlenmiştir. Zira, bir yandan siyasi,ekonomik ve askeri yönlerden tamamen İngiltere'ye bağlı bulunan, diğer yandan ülke içinde kısa sürede bir iç savaş haline dönüşecek ciddi karışıklıklara gebe olan Yunanistan'ın bir süre için başka türlü hareket etmesine imkan yoktu. Bununla birlikte, bu devrede enosis sahipsiz kalmamış, bu rolü Yunanlı ve Kıbrıslı komünistler yüklenmişlerdir. Sovyetler Birliği Doğu Akdeniz'e çıkmak

için 1945'den itibaren Türkiye, Yunanistan ve İran üzerinde baskı yapmaya başlamış, ancak Kıbrıs'daki İngiliz mevcudiyeti bu baskılarda daha ileri gitmesine imkan vermemiştir. İşte bu devrededir ki, Moskova'nın talimatı üzerine Yunanlı ve Rum komünistler enosis lehinde vaziyet almışlar, bundan başka Türkiye'nin Trakya'daki topraklarını dahi talep etmişlerdir. Komünistlerin bu siyaseti özellikle AKEL içinde çatlaklara yol açmış, 1949 yılında enosise karşı olanlar partiden ihraç edilmişlerdir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 17) .

1949'dan sonra gelişmeler yeni bir boyut kazanmıştır. İç savaş sonrasında, dünyanın soğuk savaşa girdiği dönemde Rusya tehdidine karşı A.B.D ’nin kanatları altına giren ve yapılan ekonomik yardımlarla palazlanan Yunanistan, 1950'li yılların başından itibaren Kıbrıs ile ilgileneceğini belli etmiş ve ABD, bu devlete destek olanların başında gelmiştir. Bunun başlıca nedeni, bu dönemde, ABD ve İngiltere'nin, Kıbrıs'ı da içine alan Orta Doğu bölgesine ilişkin politikalarında uyum sağlayamamalarıdır (Gürel, 1993, s:55). Yunanistan'daki iç savaşın sona ermesini takiben Ada'daki enosis faaliyetlerinin öncülüğünü Rum Ortodoks kilisesinin ele almasıdır. Kilisenin ilk girişimi, Kıbrıs'ın geleceği konusunda amacı İngilizlere baskı oluşturmaya yönelik bir referandumun Ocak 1950'de tertiplenmesi ve oylamaya katılanların %96'sının oylarını enosis lehine kullanmaları olmuştur. 1950 yılındaki diğer önemli bir gelişme Makarios'un Kıbrıs Rum Ortodoks kilisesinin başına geçmesidir. Makarios'un iş başına gelmesiyledir ki Kıbrıs'lı Rumlar Kilisenin liderliğinde enosis faaliyetlerini hızlandırmışlar ve gerektiğinde terörist faaliyetlere girişilmesini mümkün kılmak üzere 1951 yaz aylarından itibaren Albay Grivas ile dirsek teması kurmuşlardır.

Kıbrıs'taki bu gelişmeler Yunanistan'ı da etkilemiş ve Şubat 1951'de Yunan Dışişleri Bakanı Sofokles Veniselos Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını ilk defa resmen ortaya atmıştır. Bu talep, Kıbrıs'lı Rumlar, komünistler ve kilise tarafından desteklenmiştir. Ekim 1952 seçimleri Yunanistan'ın Kıbrıs politikası açısından bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Seçimleri kazanan

Mareşal Papagos, iç savaştaki askeri başarılarını Kıbrıs'ta enosisi gerçekleştirmek suretiyle dış politikada da sürdürerek Yunanistan'ın vazgeçilmez adamı olduğunu ispatlamak peşine düşmüştür. Yunanistan, bu politikanın ilk işaretini, Kasım 1952'de Genel Kurula bağlı III. Komisyonda İnsan Hakları ve Milletlerin kendi geleceklerine kendilerinin egemen olması (Self-Determination) konuları görüşülürken Kıbrıs sorununu ortaya atmakla vermiş oluyordu. Yunan Temsilcisi, bu münasebetle yaptığı konuşmada, ilk defa olarak Kıbrıs sorununa değiniyor ve 'Self-Determination' ilkesinin Kıbrıs halkına da uygulanmasını talep ediyordu. Böylece, Yunanistan, Self-Determination gibi ulvi bir prensibi toprak ilhakına yönelik yayılmacı bir maksat için kullanmaya başlıyordu.

Yunanistan, benzer bir teşebbüsü, İngiltere nezdinde de yapmıştır. İngiltere'nin o yıllardaki Rumlar'ın isteğine sıcak bakmayan kesin tutumu nedeniyle Yunanistan İngiltere'yi ikili görüşmelere yanaştırmak amacı ile 16 Ağustos 1954 'te Birleşmiş Milletlere (B.M) müracaat etmiştir. Yunanistan'ın konuyu Birleşmiş Milletlere götürerek milletlerarası bir mahiyet almasına neden olmuştur. Zira, bu devrede İngiltere'nin Kıbrıs politikası şu iki ana nokta üzerinde toplanıyordu: Birincisi, İngiltere'nin, Ada'nın statüsünde bir değişikliğe gitmeyi asla düşünmemesinden başka Kıbrıs üzerindeki haklarını hiçbir devletle müzakere etmemekte kararlı olması idi. İkincisi ise, 1945-1954 yılları arasında vuku bulan olayların (Asya ve Afrika'daki bağımsızlık hareketlerinin hız kazanması Sovyetler Birliği'nin Kore Savaşı gibi savaşları her an ve her yerde çıkarabileceğinin anlaşılması, 1951 yılındaki İngiltere-İran petrol ihtilafı, Mısır - İngiltere ihtilafının Orta-Doğu sorunu üzerindeki olumsuz etkileri, 1952 yılındaki Nasır darbesi gibi) Kıbrıs'ın esasen önemli olan stratejik durumunu ve konumunu daha da arttırılması şeklinde özetlenebilir. Nitekim, bu nedenledir ki, İngiltere, Kara ve Hava Kuvvetleri Genel Karargahlarını Kıbrıs'ta tesis ettiği Oikelia ve Akrotiri üslerine nakletmiştir.

Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler nezdinde bu girişimi, Kıbrıs'taki gidişat yüzünden zaten tepkili olan Türk kamuoyu tarafından çok sert

karşılanmıştır. Başbakan Menderes, 28 Ağustos 1954 tarihli açıklamasında, “Kıbrıs hiçbir zaman Yunanistan'ın olmamıştır.” diyerek net ve kesin bir tutum almıştır. Kıbrıs Türk toplumu da bu girişime karşı çıkmıştır. BM Genel Sekreterine gönderdikleri mesajda “Türk toplumunu Rumlar’ın boyunduruğu altına sokacağı için enosis ve self-determination'ı kabul etmiyoruz.” Denilmiştir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 18-19) .

Yunanistan ise B.M.'lerde umduğunu bulamamıştır. İngiltere konunun bir iç sorun olduğunu savunurken, Türkiye de masum bir nitelik taşıyan self-determination ilkesinin gerisinde Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak niyetinin yattığını ifade ile adanın Türkiye açısından taşıdığı tarihi, coğrafi ve stratejik bağları üzerinde durmuştur. B.M. Genel Kurulu bu görüşleri gözönünde tutarak 17 Aralık 1954 tarihinde 50 aleyhte ve 8 çekimser oya karşı çoğunlukla “şimdilik” konuyu müzakere etmeme yolunda karar almıştır. Karar, Yunanistan ve Kıbrıs Rumlarında bu karar şok etkisi yaratmış ve Ocak 1955'ten itibaren Atina ve Selanik'te İngiliz ve A.B.D aleyhtarı gösteriler başlamış, bu ülkelerin konsolosluklarına hücum edilmiş, bayrakları yakılmıştır. EOKA'ya (Kıbrıslı Savaşçılar Milli Organizasyonu – Ethniki Organosis Kyprion Agoniston) yeşil ışık yakılmış, Makarios ile Grivas'ın liderliklerinde girişilen faaliyetler için gerekli silah, cephane ve patlayıcıları Yunanistan, parayı ise Ortodoks kilisesi sağlamıştır. EOKA bildirileri kiliselerde basılmış, papazlar gençleri EOKA'ya yazılmaya teşvik etmişlerdir. Atina radyosu da teşvik edici yayınlara yer vermiştir.

1955 ilkbaharı Kıbrıs krizinde önemli bir devreyi oluşturmuştur. Zira bu tarihlerdedir ki, Kıbrıs'ı bir iç sorun sayan ve bu nedenle Yunanistan dahil hiçbir ülke ile görüşmemeye kararlı olduğunu defaatle açıklayan İngiltere, Bağdat Paktına karşı olan Arap ülkelerinin reaksiyonlarının şiddetlenmesi, Süveyş'in tahliyesi dolayısıyla Orta-Doğu'daki durumunun zayıflaması ölçüsünde Kıbrıs'ın öneminin artması, Kıbrıs'taki İngiliz üslerine yönelik terörizm faaliyetlerinin yoğunluk kazanması, Kıbrıs konusunun Türk Yunan ilişkileri üzerinde olumsuz etki yapacağının anlaşılması ve nihayet

Türkiye'nin Kıbrıs'ta meşru menfaatlerinin bulunduğunun bilincine varmış olması gibi hususları dikkate alarak politikasında önemli değişiklikler yapabileceğinin işaretlerini vermeye başlamıştır. İlk işareti Londra Konferansı teşkil etmiştir. Kıbrıs'ın geleceğini sadece Yunanistan ile ikili planda görüşmek yerine işe Türkiye'yi de katarak konuyu tamamen çıkmaza sokmak suretiyle öncelikle Kıbrıs'ın tamamını bu mümkün olmadığı taktirde bazı bölge veya bölgeleri üs şeklinde elinde tutmak İngiltere'nin Kıbrıs politikasının ana mihverini oluşturmuştur.

29 Ağustos-7 Eylül 1955 tarihleri arasında gerçekleşen Londra Konferansı'na ilişkin davet, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlarda değişik şekillerde karşılanmıştır. Türkiye, meşru menfaatlerinin nihayet dikkate alınmış olmasından memnundur ve bu nedenle daveti olumlu karşılamıştır. Türk toplumunun tepkisi aynı yolda olmuştur. Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar ise davetten rahatsızlık duymuşlardır. İlk önce bu girişimin yeniden B.M.'lere müracaatlarını önlemeye yönelik olduğunu düşünmüşler, sonra da Türkiye'nin de taraf olarak çağırılmasının işleri daha da karıştıracağını sezmişlerdir. Daveti reddetmenin olumsuz etki yapacağının bilincinde oldukları için, Yunanistan, bir yandan Konferansa katılacağını İngiltere'ye bildirirken, diğer yandan da sorunun B.M.'ler Genel Kurulunun 1955 yılı toplantı devresi gündemine alınmasını 25 Temmuz 1955 tarihinde istemiştir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 20) .

Yunanistan, görüşmeler sırasında, Türkiye'nin Kıbrıs ile herhangi bir ilişkisinin bulunmadığını iddia etmiş, Kıbrıs'ta self-determination hakkının ilke olarak kabulü kaydı ile geçici bir süre için muhtariyete razı olabileceklerini belirtmiştir. Türkiye ise, Adanın Türkiye ile olan tarihi, coğrafi, stratejik, ekonomik, kültürel ve hukuki bağları üzerinde durmuş, adanın statüsünde değişiklik yapılmasına karşı olduğunu açıklamış, ancak egemenliğin devri kaçınılmaz olursa adanın gerçek maliki olan Türkiye'ye iadesi gerektiği tezini savunmuştur.Türk Dışişleri Bakanı ayrıca, adaya muhtariyet verilebilmesi için Yunanistan'ın self-determination hakkından

vazgeçtiğini bildirmesi ve şiddet olaylarının sona erdirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yunanistan bu şartları kabul etmediği için konferanstan olumlu sonuç alınamamıştır.

Londra Konferansından sonuç alınamadığını gören ve yakın bir gelecekte de bunun mümkün olamayacağı izlenimini edinen İngiltere, 1955 sonbaharından itibaren değişik bir taktik uygulama yoluna gitmiştir. Bu taktiğin esasını Yunanistan'la ikili müzakereler açmak teşkil etmiştir. İngiltere, bu müzakereler sırasında, Kıbrıs'a geniş muhtariyet vermeye hazır olduğunu, muhtariyetin ilkelerinin ada halkı ve özellikle Makarios'la saptanacağını, ilkeler saptandıktan sonra Türkiye'nin onayını alacağını Yunanistan'a bildirecek ve karşılığında şiddet olaylarına son verilmesini isteyecektir.

Daha önceleri muhtariyete karşı olumsuz tutum alan Türkiye'nin bu kez ilke olarak kabul ettiği plan çerçevesinde adaya yeni atanan Vali General John HARDİNG ile Makarios arasında başlayan müzakerelerde, İngiltere'nin verdiği önemli tavizlere rağmen (self-determinasyon ilkesini tanımak gibi) ne muhtariyetin kapsamı ne de şiddet olaylarının sona erdirilmesi konularında bir sonuca ulaşılabilmiştir. İngiltere, prensip itirazının Makarios'tan kaynaklandığını sanarak onu 9 Mart 1956'da Seychelles adalarına sürgüne göndermek kararı almıştır.

İkili müzakereler sırasında İngiltere'nin tutumunda gözlenen yumuşama Türkiye'yi telaşlandırmıştır. Dışişleri Bakanı, 24 Şubat 1956 tarihli açıklamasında, Kıbrıs'a oluşacak muhtariyetin Türk toplumuna da eşit şartlar içinde aynen uygulanması icap ettiğini, bunun da, en iyi biçimde, bir Konfederasyon çerçevesinde sağlanabileceğini söyleyerek konfederasyon fikrine yeşil ışık yakmıştır.

Bu arada İngiliz Hükümeti Lord Radcliffe'e Kıbrıs için bir Anayasa hazırlama görevini vermiştir. 1956 Temmuzunda adaya giden Lord Radcliffe her iki toplum lideri ile görüşmüştür. Bu görüşmelerde Türk toplumu lideri,

Lord Radcliffe'den muhtariyet rejimini saldırgan faaliyetlerin sona erdikten sonra yürürlüğe koymasını ve hazırlanacak Anayasanın Türk ve Rum toplumları için eşitlik öngörmesini, Türk toplumunun, Rum toplumunun egemenliğine bırakılmamasını istemiştir. Muhtariyet Anayasası 19 Aralık 1956 yılında yayınlanmıştır. Planda yer alan ilkeler şöylece özetlenebilir:

- Anayasa , Kıbrıs halkının korku ve şiddetten masun bir seçim yapılmasından sonra yürürlüğe konulacaktır.
- İngiliz Hükümeti, en az 10 yıllık bir muhtariyet döneminden sonra, uluslararası durumun ve stratejik şartların izin vermesi halinde, self-determinasyon konusunu ele alabilecektir.
- Self-determinasyon ilkesi, adadaki durumun karmaşıklığı ve Türkiye'nin çıkarları dikkate alınarak, Kıbrıs halkına değil fakat Rum ve Türk toplumlarının onayına ayrı ayrı sunulacaktır.
- Adanın egemenliğinin el değiştirmesi konusundaki görüşlerini ise, hem Rum hem de Türk toplumları ayrı ayrı tertiplenecek referandumlarla belirteceklerdir.

Yunanistan self-determinasyon tarihi belli olmadığı için planı reddetmiş, Türkiye ise, mevcut tereddütlerine rağmen, İngiltere'nin nihai çözüm şekli olarak taksimi kabul etmesinden memnuniyet duymuştur. Esasen bundan sonradır ki, Türkiye, taksim fikrine öncelik erecektir. Lord Radcliffe'in planı yürürlüğe girmemiş olmakla birlikte, bunun Londra ve Zürih antlaşmalarını etkilediği kuşkusuzdur.

1957 yılında Kıbrıs'taki şiddet olayları artmış ve Türk toplumu bu faaliyetlerin başlıca hedefi haline gelmiştir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 21-22) . 1957 yılında A.B.D. artan şiddet olaylarının yanı sıra, Orta-Doğu'ya ilişkin Eisenhower doktrininin başarıya ulaşması için Kıbrıs sorununun B.M. 'ler dışında üç ülke ansında bir an önce halledilmesinin istemiştir. Çünkü Amerika’nın iki önemli çabası vardır :

1. Doğu Akdeniz'de Sovyetler Birliği etkisinin genişlemesini önlemek,
2. NATO'daki uyumu azaltacak Yunanistan ve Türkiye arasındaki sorunları çözmek.

Bu nedenle A.B.D, Kıbrıs sorununun çözümüne Sovyetler Birliğinin ortak olmamasını sağlamak için meselenin uluslararası arenaya taşınmasını önlemeye çalışmış ve sorunun NATO ailesi içinde çözülmesini sağlamaya çalışmıştır (Keridis and Perry, 2001, s: 231).

Kıbrıs'la ilgili B.M. 'ler Genel Kurul kararı tarafların esasları bilinen tutumlarını tekrarladıkları müzakereler sonucu 26 Şubat 1957'de kabul edilmiştir. Kararda, Adada barış ve nizamın tesis edilmesi istendikten sonra, barışçı, demokratik ve adil bir çözüm şeklinin bulunması için görüşmelerin devam etmesi tavsiye edilmektedir. Müzakerelerin "ilgili taraflar" arasında yapılması önerilse de Yunanistan'ın itirazı nedeniyle bu ibare karar metninden çıkarılmıştır. Tabiatı ile bu itirazın amacı, Kıbrıslı Türklerin B.M.'lerce "ilgili taraf" olarak kabul edilmesini önlemeye yöneliktir.

Yunanistan, yukarıdaki değişikliğe rağmen, kararı tatminkar bulmamıştır. Zira, barış ve nizamın tesisi Rumlar'ın saldırılarına son verilmesi anlamına geliyordu. Nitekim, kararın kabulünden iki hafta kadar sonra 14 Mart 1957'de General Grivas saldırılara son verildiğini açıklamak zorunda kalmıştır. Ayrıca, kararın genelde Yunanistan'ın Kıbrıs Rum toplumunun ileriye dönük planlarını etkileyebilecek bir içerik taşıdığı da gerçektir.

Aynı dönemde İngiltere, bazı şartlarla Ada'yı terk edebileceğine bir ilke kararı almıştır. Bunun için İngiltere'nin ileri sürdüğü şartlar şöyle özetlenebilir:

- İngiliz üsleri İngiliz egemenliğinde kalacaktır.
- Adanın geri kalan kısmı İngiltere , Yunanistan ve Türkiye'nin müşterek idaresine bırakılacaktır. Bu üç ülke , savunma , dış ilişkiler ve diğer önemli bazı konulardan sorumlu olacak, işler bir Vali aracılığı ile yürütülecek ve iki toplumun ayrı yasama meclisleri olacaktır.

Yunanistan, bu planı self-determinasyonu öngörmediği ve işe Türkiye'yi karıştırdığı için reddetmiştir. NATO Genel Sekreterinin Kıbrıs'a 20 yıl süre ile muhtariyet verilmesi ve adanın geleceğinin bu sürenin bitiminde saptanması yolundaki önerisi de Yunanistan tarafından makbul bulunmamıştır. Yunanistan'ın uzlaşmaz tutumunun tek nedeni, “self-determinasyon” kararını BM’lerden çıkaracağına ilişkin kuvvetli tahminidir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 23) . Fakat, Aralık 1957'deki Genel Kuruldan da beklenen karar 2/3 çoğunluğu alamadığı için çıkamayınca, tarafları müzakereye davet eden Şubat 1957 tarihli Genel Kurul kararı geçerli olmaya devam etmiştir.

Bu gelişmeler Rum saldırılarının Kıbrıs’ta yeniden başlamasına ve 1958 yılında giderek artmasına neden olmuştur. 1958 yaz aylarındaki olaylar iki toplum arasında bir mücadeleye dönüşmüş ve çok kan döküldüğü çarpışmalar ancak Türk ve Yunan hükümetlerinin ısrarları ile Ağustos 1958'de durdurulabilmiştir.

Bu devre içinde İngiltere iki yeni inisiyatif daha almıştır. Bu inisiyatiflerden ilkini, Vali Sir Foot’un hazırladığı ve Ocak 1958'de yayınlanan “Muhtariyet Anayasası” teşkil etmiştir. Sir Foot'un planında, Türk toplumunun azınlık haklarının garanti edildiği yedi yıllık bir muhtariyet devresi öngörülmekte ve bu sürenin sonunda Türk toplumuna da uygulanması kaydı ile self-determination ilkesinin kabul edileceği belirtilmektedir. Türkiye, iki toplumun artık bir arada yaşayamayacağı noktasından hareketle planı reddetmiş ve “Taksim’de” ısrarlı olduğunu açıklamıştır. Daha sonra İngilizlerin yedi yıllık devrenin sonunda Türkiye’ye üs verilmesine ilişkin önerisi de Türkiye'nin tutumunu değiştirmesine yetmemiştir. Yunanistan ise, Türkiye'ye üs verilmesi olgusunu içerdiği için öneriyi kabul etmediğini derhal açıklamıştır.

Foot planının başarısızlığı karşısında İngiltere yeni bir planla ortaya çıkmıştır. 19 Haziran 1958 tarihinde Avam Kamarasında

açıklanan ve “MAC MİLLAN PLANI” diye adlandırdığı bu yeni önerinin başlıca özelliğini, hazırlanış safhasında Türkiye ve Yunanistan dahil sorunla doğrudan ilgili hiçbir tarafın ön tasvibini almamak hususu teşkil etmiştir.

Planın ana hatları aşağıda özetlenmiştir :

- Türk ve Rum toplumları ayrı muhtar idarelere sahip olacaklardır.
- Türkiye ve Yunanistan, Vali nezdine birer temsilci atayacak ve Vali, dış ilişkiler, savunma ve iç güvenlik alanlarındaki yetkilerini bu temsilcilerle birlikte kullanacaklardır.
- Toplumların ortak sorunları, Vali, 4 Kıbrıs'lı Rum ve 2 Kıbrıs'lı Türk'ten oluşan bir konsey marifetiyle çözümlenecektir.
- Tarafların ayrı belediyeleri olacaktır.
- Bu statü 7 yıl sürecek ve adada İngiltere'nin egemenliği devam edecektir. Bu süre sonunda Türkiye ve Yunanistan , statünün devamını müştereken arzu ederlerse , statü devamlı bir hal alacak ve bu taktirde İngiltere egemenlik haklarını Türkiye ve Yunanistan ile paylaşacaktı . Diğer bir deyimle , ya üçlü bir idareye yada tam bağımsızlığa gidilecektir.

Türkiye, 7 yıllık süre sonunda taksimin öngörülmemiş olması ve iki toplumu bunca kan dökülmesinden sonra bir arada tutmanın imkansızlığı nedenleriyle planı reddettiğini açıklamıştır. Bu planı takibendir ki, Denktaş “derhal taksim” sloganını ortaya atmıştır. Yunanistan da planı kabul etmemiştir. Onun nedeni, diğer bilinen hususlar dışında, 7 yıl sonunda self-determinasyon ilkesinin tanınmamış olmasıdır. Kısaca, Türkiye'nin “TAKSİM”, Yunanistan'ın “ENOSİS” yolundaki ısrarları sonuç alınmasına imkan vermemiştir.

Irak'ta , Temmuz 1958'de vuku bulan ve Haşimi idaresinin sona ermesine yol açan darbe hareketi ve bunun Ortadoğu' da sebep olduğu karışıklık, 'MAC MİLLAN planının bazı değişikliklerle “15 AGUSTOS PLANI” adı altında yeniden ortaya atılmasını gerektirmiştir. Yapılan değişikliklere göre, ayrı belediyeler kurulması bir süre için ertelenmekte,

Valinin nezdindeki toplum temsilcilerinin rolleri istişari bir yöne dönüştürülmekte ve plan olduğu gibi derhal yürürlüğe konulmaktadır. Türkiye, planı taksim ilkesi ile bağdaşır gördüğü için bu hususta İngiltere ile işbirliği yapacağını ve 1 Ekim 1958'de temsilcisini Kıbrıs'a göndereceğini açıklarken, Yunanistan planı reddetmiş ve EOKA'nın adadaki saldırıları yeniden başlamıştır.

Mac Millan planının 1 Ekim 1958'de yürürlüğe konulacağının açıklanması ve Türkiye'nin planı kabul etmesi, Türkiye'ye rağmen enosisin gerçekleştiremeyeceğinin anlaşılması ve adadaki toplumlar arasındaki çarpışmaların taksimi adeta zorunlu hale getirmesi, B.M.'lerden Self-Determinasyon kararının alınamayabileceği hususunda ciddi tereddütlerin belirmesi ve nihayet Mac Millan planının İngiltere'de muhalefet tarafından da desteklenmesi Makarios'un bağımsızlık fikrini benimsemesine yol açmış ve yaptığı bir mülakatta görüşlerini özetle şöyle açıklamıştır:

- Muayyen bir süre devam edecek olan muhtariyetin amacı Ada'ya bağımsızlık verilmesidir. Böylece, enosis ve taksim bertaraf edilmiş olacaktır.
- Bağımsız Kıbrıs BM'lerin garantisi altına konulacak ve Commonwealth'de kalacaktır.
- Kıbrıs'a ilişkin tüm sorunlar İngiltere ile Kıbrıs halkının temsilcileri arasında çözümlenecektir.

Birleşmiş Milletlerin 4 Aralık 1958 tarihinde aldığı karar da bağımsızlık fikrinin ağırlık kazanmasına neden olmuştur. Zira, bu kararda self-determinasyon'dan bahsedilmemesinden başka, "doğrudan doğruya ilgili üç hükümet" ve "Kıbrıs halkının temsilcileri" Kıbrıs sorununa geçici veya devamlı bir çözüm şekli bulmaya davet edilmekteydiler.

Yunanistan'ın, Türkiye'nin güvenlik sorununu anladığını ve Kıbrıs Türklerini bir toplum olarak kabul ettiğini açıklaması ve bu ilkeler çerçevesinde Parlamento'dan müzakere yetkisi alması üzerine Türkiye

ve Yunanistan arasında derhal görüşmelere başlanılmıştır. Bu görüşmeler sonunda iki ülke Dışişleri Bakanları, Zürih'te 6-11 Şubat 1959 tarihlerinde, toplanmışlar ve 11 Şubat 1959'da bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğuşu ve Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilişkileri hakkındaki üç anlaşmayı parafe etmişlerdir. İngiltere ile Kıbrıs temsilcilerinin (Makarios ve Dr. Fazıl Küçük) katılmaları ile 17-19 Şubat 1959 tarihlerinde Londra'da yapılan görüşmeler neticesinde 19 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşmaları resmen imzalanmıştır .

8.3.2. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (16 Ağustos 1960-Aralık 1963)

Çalışmalar 18 ayda tamamlanmış ve hazırlanan Anayasa 16 Ağustos 1960 günü Türkiye ve Yunan hükümetleri ile Kıbrıs Rum ve Türk toplumlarının temsilcileri tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Anayasa referanduma sunulmamış olmakla birlikte, Zürih ve Londra Antlaşmalarını takiben 1959 yılı sonunda yapılan ve adaylardan Makarios'un anlaşmalar lehinde, Klerides'in aleyhinde vaziyet aldığı seçim kampanyası sonunda Makarios'un çok büyük bir çoğunlukla seçimleri kazanması, Kıbrıs Rumları'nın da ortaya konan çözüm şeklini kabul ettikleri anlamına geldiği kuşkusuzdur.

Hazırlanan anayasanın Kıbrıs'ta öngördüğü sistem görevsel bir federasyondur. (Fonctional Federation). Kıbrıs devletinin kurulmasına ilişkin anlaşmanın 1. maddesi, "Akrotiri" ve "Dhekelia" üslerini İngiltere'nin egemenliği altında bırakmıştır. Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan İttifak Anlaşması ile taraflar Kıbrıs'ın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne yönelecek herhangi bir saldırıya mukavemet ve onu bertaraf etmek taahhüdünü yüklenmişlerdir. Garanti Anlaşması ile Kıbrıs Cumhuriyeti, kurulan nizamı muhafaza etmek taahhüdünü yüklenmiş, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan da bu nizamı ve Kıbrıs'ın bağımsızlığı ile toprak bütünlüğünün devamını korumayı garanti etmişlerdir. Bu üç devlet

ayrıca kurulan statüde bir değişiklik ve bozukluk olduğu takdirde bunu eski haline getirmek için gerekli tertipleri almak hakkına sahip kılınmışlardır. İttifak gereği Kıbrıs'ta üçlü bir karargah kurulmuş ve bu Karargaha Yunanistan'ın 950, Türkiye'nin 650 subay ve er ile katılması kararlaştırılmıştır (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 24-26) . Yukarıdaki şartlarla 16 Ağustos 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti 21 Eylül 1960'da Birleşmiş Milletler'in, 24 Mayıs 1961 'de Avrupa Konseyinin üyesi olmuştur.

Yunan alayının Kıbrıs'a gelişi, Kıbrıs Rumları arasında büyük bir heyecan yaratırken, Yunanistan'ın adadaki varlığına dayanarak, bağımsız Cumhuriyeti'ni enosise giden yolda bir sıçrama tahtası olarak kullanabilecekleri düşüncesini kuvvetlendirmişti. Nitekim, Cumhuriyetle birlikte yeraltına geçen EOKA, Yunan alayı subaylarının yönetiminde yeniden organize oluyor ve Yunan alayından sağlanan silah ve cephane ile vurucu gücünü artırıyordu. Garanti anlaşması gereği adada 950 Yunan askerinin konuşlanması gerekirken daha sonraları anılarını açıklayan Yunanlı General Karayannis 1960-1963 döneminde gizlice eğitilip örgütlenen Rumların sayısının 5000' den fazla olduğunu ifade edecekti.

Buna paralel olarak yeni açılan Yunan Büyükelçiliği de, Kıbrıs Rumları içinde enosisçi fanatik kesimlerin örgütlenmesi, Yunanistan' a gönderilip onore edilmesi, enosisçi Rum basınına maddi -manevi destek sağlanması ve okullara Yunanistan' dan milliyetçi öğretmenler getirtilip, Türk düşmanı fanatik bir kuşak yetiştirilmesi için yoğun bir çaba içine giriyordu.

Rumların milli hislerini coşturma çalışmaları çerçevesinde 10 Ekim 1962 tarihinde Yunan Prensesi İrini adaya getirilmişti. Kıbrıs Rumları arasında büyük heyecan yaratan Prenses İrini'nin adayı ziyareti vesilesi ile bir açıklama yapan eski EOKA' cılardan oluşan *“Kıbrıs Mücahitler Cemiyeti”* Kıbrıs Rumlarının Yunanistan'la birleşmek için mücadele halinde olduklarını belirterek, Zürih ve Londra anlaşmalarına saldırıyordu.

Prenses İrini'yi Lefkoşe girişinde karşılayan Rum Belediye Komisyonu Başkanı Spanos ise Kıbrıs'ı, *"Güney Yunanistan'ın bir hudut boyu"* olarak tanımlıyordu. Prenses İrini onuruna bir kabul düzenleyen Cumhurbaşkanı Makarios da *"Kıbrıs'a tarih boyunca hakim olan Yunan ruhundan"* söz etmiştir (İsmail, s:85) . Nitekim, gerçekte enosis taraftarı olduğu kendi sayısız beyanları ile sabit olan Makarios'un Zürih ve Londra Antlaşmalarını enosis'e yönelik bir sıçrama tahtası olarak kabul ettiği de bağımsızlıktan hemen sonra anlaşılmıştır. Bu nedenle Kıbrıs Rum tarafı anayasanın birçok maddesini uygulamamak yoluna gitmiştir. Örneğin, Kamu hizmetlerindeki %70-%30 oranı hiçbir zaman yerine getirilmemiş, EOKA elemanlarının kamu hizmetlerine alınması için özel bir dikkat sarfedilmiştir. Dışişlerinde yapılan tayinlerden Başkan Yardımcısına bilgi dahi verilmemiştir. Lefkoşe, Limasol, Magosa, Larnaka ve Baf'ta kurulması öngörülen Türk belediyeleri oluşturulmamıştır. Bu konuda Anayasa Yüksek Mahkemesinin verdiği karara uyulmamış ve bunun üzerine söz konusu mahkemenin Başkanı Prof. Forsthoff görevinden istifa etmiştir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 27) .

Kıbrıslı Rumlar anayasada istekleri doğrultusunda değişiklik yapabilmek için Anayasanın işlemez bir içerik taşıdığı iddiasını Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren sürmüşlerdir. Nitekim Cumhuriyet'in kurulmasından kısa bir süre sonra, 30 Kasım 1963'te Makarios meşhur 13 noktalık değişiklik tekliflerini Yunanistan'ın bilgisi dahilinde hazırlamış ve ilk olarak Yunanistan'a sunmuştur. Bunun öncesinde Makarios'un , 5 Aralık 1963'de bu konudaki niyetini Yunan hükümetine resmen bildirdiği bilinmektedir. Konu ile ilgili olarak bir açıklama yapan Yunan Başbakan Yardımcısı Sofoklis Venizelos, Makarios'un Anayasa değişiklik önerilerini resmen kendilerine bildirdiğini ifade etmiştir (İsmail, s:86) . Devletin oturmasına imkan vermeden ve Anayasa'nın bir takım hükümlerinin işlemesine olanak dahi sağlanmadan ortaya atılan değişiklik teklifleri aşağıdadır:

1. Veto hakları kaldırılmalıdır.
2. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cumhurbaşkanına vekalet edebilmelidir.

3. Millet Meclisi Başkanı ve Bakan Yardımcısı Millet Meclisinin tümü tarafından seçilmelidir.

4. Millet Meclisi Başkan Yardımcısı Millet Meclisi Başkanına vekalet edebilmelidir.

5. Anayasa'da toplumlar için ayrı çoğunlukların öngörüldüğü oylama sistemleri kaldırılmalıdır.

6. Birleştirilmiş belediyeler kurulmalıdır.

7. Adalet teşkilatı birleştirilmelidir.

8. Güvenlik kuvvetlerinin polis ve jandarma diye ikiye ayrılmasına son verilmelidir.

9. Güvenlik ve Savunma kuvvetlerinin sayıları kanunla saptanmalıdır.

10. Kıbrıslı Rum ve Türklerin kamu hizmetlerinde ve silahlı kuvvetlerdeki istihdama oranı nüfusa orantılı olarak değiştirilmelidir.

11. Kamu Hizmetleri Komisyonunun üye adedi 10'dan 5'e indirilmelidir.

12. Kamu Hizmetleri Komisyonunun kararları basit çoğunlukla alınmalıdır.

13. Cemaat Meclisleri lağvedilmeli ve yeni bir sistem öngörülmelidir. Bununla birlikte

14. Türk toplumu kendi meclisini muhafaza etmek isterse bunu yapmakta serbest olmalıdır .

Türk Cemaat Meclisi Başkanı Dr. Küçük tarafından derhal reddedilmiş ve değişikliklerin amacının ilk safhada Anayasayı ortadan kaldırmak sonra da Türkleri Rumların tam emrine sokmak olduğu açıklanmıştır. Türkiye de 16 Aralık 1963 tarihinde söz konusu değişiklik tekliflerini reddetmiştir.

Kıbrıs Rumları'nın ve Yunanistan'ın aksine iddialarına rağmen, Makarios önerilerinin amacının, ilk önce Kıbrıs sorununun halledilmediğini dünya kamuoyuna duyurmaya, bundan sonra da Zürih-Londra Antlaşmalarının ihtiyaca cevap vermediğini ve işlemediğini öne sürerek

değiştirilmesi gerektiği izlenimini yaratmaya yönelik olduğu 1963'de hazırlanıp Türkiye'nin Makarios önerilerini reddetmesinin hemen ertesinde yürürlüğe sokulan ve 1966 yılında bir gazetede açıklanan **EK-A** da tam metni yer alan AKRİTAS PLANI' ndan kolaylıkla anlaşılmaktadır.

21 Nisan 1966 tarihli Kıbrıs Rum gazetesi PATRİS'de yayınlanan habere göre Cumhuriyetin kuruluşunu hemen takiben Rum liderliği ile Yunan ordusu tarafından birlikte hazırlanan ve 21 Aralık 1963 günü yürürlüğe konulan iş bu planın amacı, saptanan dönemlerde ve önceden tasarlanan metot ve taktiklerle Kıbrıs Cumhuriyetinin varlığına son vermek ve enosisi gerçekleştirmektir. Bu amaca ulaşmak için, kurulacak yeraltı ordusu marifeti ile Türk'lerin herhangi muhtemel bir mukavemetin bertaraf edilmesi öngörülmektedir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 27-28) .

Kıbrıs 1964-1967 devresinde fiilen Yunanistan'ın işgali altına girmiştir. Makarios'un 13 anayasa değişikliğinin Türkler tarafından reddedilmesi ardından Yunan subayları tarafından gizlice eğitilip silahlandırılan 5000 kişilik gizli EOKA gücü, adanın her yanında saldırıya geçti. Bu saldırılara 950 kişilik Yunan alayı mensupları da katıldı. Kıbrıs'taki Yunan alayı komutanı Psarakis ise enosis için EOKA' nın başlattığı mücadelenin süreceğini açıklarken, Yunan Parlamentosunda konuşan Başbakan Papandreou da, Zürih ve Londra anlaşmalarının değiştirilmesi gerektiğini açıklıyordu (İsmail, s:88-89). Nitekim, Kıbrıs Rum Muhafız teşkilatındaki Yunan subay ve erlerin sayısı 1967 yılında 20.000'ı aşmıştır (İsmail, s:29) .

1964 yılı baharında Rumlar adadaki Türklere yönelik yeni bir hücum serisine başladı. 5 Ağustos 1964'de Rum ve Yunan birlikleri Erenköy bölgesindeki Türk halkına karşı saldırıya geçti. 9 Ağustos 1964'de ise Yunan uçakları Erenköy bölgesini bombaladı, saldırı ve bombardımanda birçok Türk öldürüldü. Türkiye, bu durum üzerine hava Kuvvetleri ile sınırlı bir polis harekatı düzenledi ve Türk Halkına yönelik toplu bir katliamı önledi. Rum ve

Yunan birlikleri bozguna uğradı. Bu gelişme üzerine 12 Ağustos 1964'te Rum birlikleri Komutanı Yunanlı General Karayannis istifa etti.

Erenköy bölgesindeki Rum-Yunan saldırılarının durdurulmasına karşın, Yunanistan'dan adaya sürekli olarak asker, silah, top, tank çıkarılmaya devam edildi. Böylece, adanın %97'lik kısmı işgal edilerek, Türk Halkı tüm adaya dağılmış vaziyette ve toplam %3'lük bir toprak parçasında ağır bir kuşatma ve ambargo altına alındı. Bu durumun verdiği rahatlık içinde olan Yunanistan, Türkiye ile olan tüm uzlaşma kapılarını kapattı.

27 Ekim 1964 tarihinde Selanik Üniversitesi'nde bir konuşma yapan Yunan Başbakanı Yorgo Papandreou, Yunanistan'ın Kıbrıs üzerinden Doğu'ya yayılma stratejisini şöyle açıklamıştır : "*Bütün Rumlar enosisten yanadır. Kıbrıs, Büyük İskender'in Doğu'yu fethetme rüyasının gerçekleşmesi için bir sıçrama tahtası olmalıdır. Kıbrıs, küçük bir ülke olduğu için tek başına buna ulaşamaz. Ancak Yunanistan'la birleşmesi halinde Kıbrıs Halkı Orta Doğu'daki tarihi görevini gerçekleştirme fırsatını elde edebilir."* (İsmail, s:90) .

1964 baharında Kıbrıs Rumlarının Türklere yönelik yeni bir hücum serisine karşılık olarak müdahale etmek durumunda kalacağını bildiren Türkiye Başbakanı İsmet İnönü'ye ABD Başkanı Johnson'un 5 Haziran 1964 tarihinde gönderdiği mektupta, Türkiye'nin muhtemel bir Kıbrıs harekatı sırasında ABD 'den aldığı silahları kullanamayacağı gibi, böyle bir harekatın Sovyet müdahalesine yol açması halinde NATO üyelerinin Türkiye'yi Sovyetlere karşı korumak mecburiyetinde olup olmadıklarını inceleme şansının kalmayacağını bildirmiştir. Bu mektupla A.B.D. Yunanistan yanlısı bir tutum içinde olduğunu belli etmiştir.

İşte Johnson mektubun yarattığı olumsuz havayı gidermek amacı ile, ABD hükümeti, BM'ler arabulucusunun himayesinde ABD eski Dışişleri Bakanlarından Dean Acheson'un katılımı ile Cenevre'de yapılan

görüşmelerde bulunmuş, 1964 Ağustos'unda "ACHESON PLANI" diye isimlendirilen iki taraflı yeni bir öneri ortaya atmıştır. Meis adasının Türkiye'ye iadesini, Kıbrıs'ta iki Türk Kantonu kurulmasını ve Türkiye'ye Karpas yarımadasında askeri üs verilmesini ve bunların karşılığında Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını öngören bu plan, "çifte enosis" anlamını taşıdığı için Yunanistan ve Makarios tarafından reddedilmiştir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 30) .

Yunanistan 'da 1965 yazında , 1967 Nisanındaki albaylar darbesine yol açacak istikrarsızlıklar başlamış. 15 Temmuz 1965'te Yorgo Papandreou, Kral II. Konstantin ile, Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanının değiştirilmesi konusunda düştüğü anlaşmazlık sonunda istifa etmiştir. Uzun süre ülkeyi azınlık hükümetleri yönetmiş, sonunda, Aralık 1966'da, parlamentodaki iki büyük partinin önderleri, Yorgo Papandreou ve Kanellopulos, seçimlere gidilmesi konusunda anlaşmaya varmıştır. Seçimler 28 Mayıs 1967'de yapılmış ancak 21 Nisan 1967'de bir grup albay, Yunanistan'da bir darbeyle yönetime el koymuştur (Gürel, 1993, s:61) . Böylelikle II.Dünya Savaşından sonra diktatörlükle yönetilen ilk Batı Avrupa ülkesi olan Yunanistan'da, "Albaylar Cuntası" olarak adlandırılan, ülkenin en uzun süren askeri yönetimi başlamış oldu. Bu eylemden sonra kral bir gölge sivil hükümetin yönetimi devralmasını kabul etti. Ancak gerçek yönetim albay Georgios Papadopoulos, Albay Nikolaos Makarezos ve Tuğgeneral Stylianos Pattakos'taydı. Kralın 13 Aralık'ta yönetimi almak için bir harekette bulunduysa da karşı darbesi başarısız oldu ve sürgüne yollandı. Bu olaydan sonra gölge sivil yönetim son buldu. Papadopoulos başbakan oldu (Crampton, 2002, s:214) .

Albaylar Cuntasının lideri Papadopulos, Türk Başbakanı Demirel'in görüşme önerisini kabul etti ve ikisi 1967 Eylülünde bir araya geldiler. Papandopulos, Acheson Planının yeniden canlandırmak istercesine, Demirel'e, Türkiye'nin enosisi kabul etmesi karşılığında adada üs vermeyi önerdi. Demirel bunu reddederek, Kıbrıs Türklerinin hepsine birden yetecek

büyüklükte toprağın, bu halka bırakılmasını istedi. Anlaşma sağlanamadı.

Kıbrıs açısından ümitli gelişmelere yol açabilecek bir olay Türkiye Başbakanı Demirel ile Yunanistan başbakanı albaylar cuntasının lideri Papadopulos'un Eylül 1967'de Trakya'da yaptıkları zirve toplantısı teşkil etmiştir. Mayıs 1966'dan bu yana diplomatik alanda devam eden görüşmelerin bir sonucu olarak bu zirveden, Yunanistan'ın enosis ümidini muhafazaya devam etmesi, Türkiye'nin de coğrafi federasyonda ısrar eylemesi dolayısıyla bir netice alınamamıştır. 1967 Kasımında Rumların Boğaziçi (Kofina) ve Geçilkale'ye (Ayios Theodoros) yaptıkları saldırılar sonunda ABD'nin giriştiği diğer bir aracılık teşebbüsü de Yunanistan ile Türkiye arasındaki muhtemel bir savaşı önlemesinin ve 20.000 yunan askerinin Kıbrıs'tan çekilmesine yol açmasının dışında nihai bir çözüm şekli bulunması açısından hiçbir sonuç vermemiştir .

Kıbrıslı Türklerle doğrudan görüşmeyi reddeden Kıbrıs Rum yönetimi (KRY), özellikle 20.000 Yunan askerinin adayı terketmesi üzerine bu tutumunu değiştirmek zorunda kalmıştır. Bunun sonucu olarak, toplumlararası görüşmeler BM'ler Genel Sekreterinin Özel Temsilcisi Osario Tafall'ın himayesinde 3 Haziran 1968 tarihinde başlamıştır. Kıbrıs Anayasasının yeniden düzenlenmesi amacına yönelik bulunan bu görüşmeler 20 Eylül 1971 tarihinde kesilmiştir. Belirtmek gerekir ki görüşmelerin kesilme tarihi 1967'de 20.000 Yunan askeri ile birlikte adadan ayrılması şart koşulan Grivas'ın adaya tekrar dönüş tarihi ile çakışmaktadır. BM'ler Genel Sekreterinin devamlı girişimleriyle iki grup arasındaki temaslar tekrar sağlansa 15 Temmuz 1974 darbesi görüşmelerin tekrar kesilmesine sebep olmuştur (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 31) .

8.3.3. Kıbrıs’ta Yunan Darbesi

15 Temmuz 1974 Yunan cuntası ve Grivas taraflarının Makarios'a karşı darbe yaptıkları gündür. Makarios, Kıbrıs'ta kilisenin idaresini eline aldığı 1950 yılından bu yana devamlı olarak enosis taraftarlığı yapmış olmasına rağmen Yunan cuntası Makarios'u uzaklaştırma kararı almıştır.

Makarios, 1964'de Türkiye'nin, Erenköy'e saldıran Yunan-Rum birliklerini bombalamasından ve 1967'de Geçitkale-Boğaziçi saldırılarından sonra Türkiye'nin sergilediği kararlı tutumdan, bunun sonucu Yunan tümeninin adadan çıkarılmasından gerekli mesajı almıştı. Ona göre Türkiye, silahlı yoldan enosise asla izin vermeyecekti. Bu nedenle uzun vadeli enosis stratejisine yöneldi. Bu strateji, Türklerin ekonomik yönden çökertilmesine, adadan göçe zorlanmasına ve direnişin kırılarak enosisin zaman içinde kendiliğinden gerçekleşmesine dayanıyordu (İsmail, s:95) .

Kıbrıs’ta sorunlar tırmanarak büyürken, Yunan halkı mevcut dikta yönetiminin yanı sıra büyük ekonomik sorunlarla da baş etmek zorunda kalınca ülke içinde huzursuzluk arttı. 1973 Mayıs ayında Atina üniversitesinde vukuu bulan öğrenci isyanı ve sonrasında Deniz Kuvvetlerinde çıkan isyan sonucunda ülke iyiden iyiye kaosa sürüklenmeye başladı. Bir de Papadopulos, sekiz yıl süresince seçilmiş başkan olabilmek için seçim yapılmasını isteyince (Crampton, 2002, s:219), 1973 kasımında ihtilalci Papadopulos hükümeti, Ioannides önderliğindeki bir başka subaylar grubu tarafından devrildi. Bu yeni cunta, eskisinden de fanatik subaylardan oluşuyordu (Gürel,1993, s:63) . Yeni Yunan Cuntası üyeleri, Makarios’un uzun soluklu stratejisini benimsememiş, bütün şartların zorlanarak ve bütün yolların denenerek enosise kısa yoldan ulaşmak ve böylece enosisi gerçekleştiren kişiler olarak birer milli kahraman olmak arzusundaydı. Bu çerçevede Makarios'u devirerek, yönetimi ele almayı ve ani bir genel harekatla Türk halkını yok ederek enosisi ilan etmeyi planlamaktaydılar. Bunun *yasal* temeli ise 26 Haziran 1967'de Rum Meclisi'nin oy birliği ile aldığı

enosis kararıyla hazırlanmıştı. Yunanistan ile tam bir işbirliği içinde alınan bu kararda *"Yunanistan-Kıbrıs işbirliği ile en kısa zamanda enosisin gerçekleştirilmesi"* öngörülmekteydi.

Yunanistan, bu çerçevede terör örgütü EOKA'yı *"EOKA-B"* adı ile yeniden örgütledi. 1970'li yılların başından itibaren adada bulunan Yunanlı subaylar bunun için yoğun bir faaliyet gösterdi. Bombalama, kamplardan silah çalma vb. eylemlerle kendini gösteren EOKA-B, 8 Mart 1970'de Makarios'un helikopterine de ateş açarak suikast girişiminde bulundu. 28 Ağustos 1971'de Yunanistan tarafından gizlice adaya gönderilen Grivas, EOKA-B 'nin başına geçti ve saldırılar tekrar yayılmaya başladı.

25 Nisan 1974'de bir bildiri yayınlayan Makarios, Yunan Cuntası tarafından organize edilip yönetilen EOKA B'yi yasadışı ilan etti. ve 26 Haziranda *"Yunan istihbarat servislerinin EOKA B'yi yönlendirdiğini"* belirterek, Kıbrıs Rum ordusunun, Yunan Genel Kurmayı yönetiminden alınıp Rum yönetimine bağlanacağını açıkladı. Makarios, 2 Temmuz 1974'de ise Yunan hükümetine bir mektup göndererek *"EOKA B'yi desteklediği için"* Cuntayı protesto etti. Makarios mektubunda Kıbrıs'ta son yıllarda yaşanan terör olayları ile kendisine yapılan suikast girişimlerinden Yunanistan' ı sorumlu tutuyor ve Rum ordusunda görev yapan, ancak EOKA B'ye ve teröre destek veren 650 Yunanlı subayın geri çekilmesini talep ediyordu.

Makarios'un gönderdiği mektubu tartışmak üzere 13 Temmuz 1974'de Yunan Cuntası'nın başı General Gizikis başkanlığında, Yunan Genel Kurmay Başkanı, Yunanistan'ın Kıbrıs Büyükelçisi ve Rum Milli Muhafız Ordusu'nun (RMMO**)** Yunanlı komutanının katılımı ile bir toplantı yapıldı. Bu toplantının ardından 15 Temmuz 1974'de Yunanlı subayların yönetimindeki RMMO ve EOKA B Makarios'a karşı bir darbe gerçekleştirdi (İsmail, s:95-96) .

Makarios ile Yunan Cuntası ve Cuntanın Kıbrıs'taki uzantısı arasında gerçek amaç açısından hiç farklılık olmasa da aralarındaki taktikte önemli bir

fark vardır. Anlaşıldığına göre Makarios, Türkiye'nin müdahale edemeyeceği kesin şekilde belirleninceye kadar enosise teşebbüs edilmemesine 1967 krizinde karar vermiştir. “Arzu edileni” değil ve fakat “mümkün olanı” yapmak bu tarihten sonra Makarios'un Kıbrıs sorununa yaklaşımının ana ilkesini teşkil etmiştir. Ancak Yunan cuntası ne bahasına olursa olsun bir an önce enosisi gerçekleştirmek ve böylece hem içeride hem dışarıda prestij kazanmak peşindedir. Bu nedenle Cunta idaresi, enosise zamanı gelmediği için taktiksel olarak karşı koyan Makarios ile ters düşmüş ve onu bir darbe yönetimden almıştır.

15 Temmuz 1974 günü gerçekleştirilen darbe sonucunda EOKA yanlısı, adadaki saldırıların yönlendiricilerinden, sağcı Nikos Sampson iş başına getirilmiştir. Akabinde Rumlar adada tam hakimiyeti ele geçirebilmek için tekrar saldırılara başlamıştır. Türkiye, birlikte müdahale için İngiltere'ye gitmiş, ancak İngiltere'nin müşterek bir harekete katılmayacağını anladıktan sonra Türkiye, garanti antlaşmasından doğan meşru hakkını tek başına kullanma kararı alarak 20 Temmuz 1974 günü barış harekatına başlamıştır. Aynı gece, Güvenlik Konseyi 353 sayılı kararını kabul ederek garantör devletleri bölgede barışın tesisi ve Kıbrıs'ta anayasal hükümetin yeniden kurulması için derhal müzakereye davet etmiştir (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 32).

Türkiye’nin müdahalesi İoannidis’i de koltuğundan etti. Eski politikacılar ve subaylar toplanarak ülkeyi demokrasiye götürmek ve mevcut kaos ortamını yatıştırmak için Karamanlis’in başa gelmesine karar verdi. Karamanlis 24Temmuz 1974’te başa geçti (Crampton, 2002, s:220) .

Güvenlik konseyinin aldığı karar gereğince, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri Bakanları 25 Temmuz 1974'te Cenevre'de toplanmış ve 30 Temmuz günü kabul ettikleri bir deklarasyonla Kıbrıs'ta Türk ve Rum toplumlarının oluşturduğu iki muhtar idarenin mevcudiyetini not ettikten başka aşağıdaki hususlarda mutabakat sağladıklarını açıklamışlardır:

- Bir güvenlik kuşağı kurulacaktır.

- Yunan ve Kıbrıslı Rum kuvvetleri tarafından yerleşim mahali haline getirilmiş bölgeler derhal boşaltılacaktır.

- Esir alınmış olan askeri ve sivil kişiler değiştirilecek veya serbest bırakılacaktır.

- Bölgede barışın yeniden tesisi ve Kıbrıs'ta anayasal Hükümetin kurulması amacı ile görüşmeler yapılacaktır.

Ancak Rumlar mutabık kalınan hususlara uymamış bunun üzerine Türk birlikleri 14 Ağustos 1974 sabahı tekrar harekete geçerek, İkinci Barış Harekatını başlatmıştır. İkinci Barış Harekatı başladıktan sonra, Yunan Savaş Konseyini toplayan Karamanlis, Türkiye'ye karşı savaşa girilmesini istemişse de bu talep Generaller tarafından kabul görmedi. Karamanlis, Girit'ten zırhlı birliklerin Kıbrıs'a gönderilmesini ve bu arada Yunan denizaltılarının Türk gemilerine, Yunan hava kuvvetlerinin ise Türkiye'deki hedeflere saldırmasını istedi. Ancak Yunan ordusu böyle bir saldırıya cesaret edemedi. Büyük bir ihtimalle, Karamanlis'in düşüncesi, Türkiye ile doğrudan doğruya savaşan bir Yunanistan'ın, en azından Amerikan müdahalesini tahrik edeceği ve iki devletin arasına ABD'nin girmesinin sağlanacağıydı. Ancak bunları gerçekleştiremeyen Karamanlis, Batıyı, NATO'nun askeri kanadından çekilerek protesto etmeyi uygun buldu. Barış Harekatının başlamasından dört saat sonra, Karamanlis'in emriyle, Yunan kuvvetleri NATO kumandasından ayrıldı. Yunanistan'ın yeniden NATO'nun askeri kanadına dönmesi, ancak Türkiye'nin onaylamasıyla mümkün olacaktı. Bu da, NATO komutanı Rogers'ın araya girip Yunanistan'ın Ege hava sahasına ilişkin olarak ortaya çıkarttığı sorunların çözüleceğine ilişkin bir "asker sözü" vermesiyle 1980 sonunda gerçekleşecekti. Türkiye'deki askeri yönetimin önderi Kenan Evren, hiçbir zaman yürürlüğe sokulmayacak olan "Rogers Planı" karşılığında, Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönmesine izin verecektir (Gürel, 1993, s:65) .

İkinci Barış Harekatı 16 Ağustos 'da sona ermiş, Türk kuvvetleri, bugün KKTC'nin topraklarını oluşturan bölgeyi denetim altına almıştır. Bu

sırada BM nezdinde süren görüşmeler sonucunda Rumlar Türkler'in azınlık statüsünde olması hususunda bir çaba içine girmişlerdir. Türk toplumu bu tavra cevaben 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) kurmuştur (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 33) .

KTFD'nin ilanı üzerine teşkil edilen Kurucu Meclis'in hazırladığı Anayasa 8 Haziran 1975'de referanduma sunulmuş ve kabul edilerek 17 Haziran 'da yürürlüğe girmiştir. Bu metin, geçici bir Anayasa mahiyetinde olup, Federal Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulması halinde gerekli değişikliklerin yapılmasına ve Federal Anayasaya uyarlanmasına imkan vermekteydi. KTFD'nin ilanı ile yerel seviyede yapılmakta olan görüşmelere Rumların inisiyatifi ile son verilmiştir. Ancak, 12 Mart 1975'de kabul edilen 367 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ile, B.M. Genel Sekreteri (BMGS), Kıbrıs sorununu çözümlemek amacı ile iki toplum arasında yeni bir müzakere serisinin başlatılması için girişimlerde bulunmakla görevlendirilmiştir. Böylece, 28 Nisan 1975'de başlayıp altı tur devam eden ve 6. turu 12 Şubat 1977 tarihli DENKTAŞ-MAKARIOS zirvesinden sonra 7 Nisan 1977'de nihayet bulan VİYANA GÖRÜŞMELERİ dizisi politika sahnesine çıkmıştır.

Bahse konu altı turluk görüşmelerden kifayetli sonuçlar çıkmadığı gibi, 1977 yılından sonra çeşitli ülkelerin veya Birleşmiş Milletlerin aracılığıyla da yapılan onlarca görüşmeden barışçıl bir sonuç çıkmamıştır. Yunanistan ve ada Rumlar'ı Türkler'in varlığını hiçbir zaman kabullenmediler. Rumlar, adanın yönetimini Türkler'le paylaşmaya kesinlikle yanaşmadılar. Ada hakkında yapılan görüşmelere daha güçlü bir zeminde devam edebilmek azim ve inancı ile 15 Kasım 1983 tarihinde Kıbrıs Türk toplumu bağımsızlığını ilan ederek KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ adını aldı. Bağımsızlık ilanından sonra, Kıbrıs Rumları, Türkler'in bağımsızlığını tanıdıkları anlamına gelmesinden çekindikleri içindir ki, Ağustos 1984'e kadar KKTC ile herhangi bir şekilde temas kurmaktan kaçınmış ve Kıbrıs Türk Toplumu, KKTC ve Türkiye aleyhinde geniş bir propaganda kampanyasına girişmiştir. Ağustos 1984 'te B.M.G.S.'nin aldığı yeni bir

inisiyatif başarı ile sonuçlanmış ve iki toplum arasında görüşmelere başlanmıştır (Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), s: 34) .

15 Kasım 1983 tarihinden sonra Kıbrıs adası üzerindeki anlaşmazlıklar Türkiye ile Yunanistan dışında iki farklı ülkenin meselesi olarak ele alınması gerekmektedir. Ancak Yunanistan'ın Megalo İdea çerçevesinde adada tam bir Rum hakimiyeti kurmak üzere çabaları ve desteği halen de devam etmektedir.

8.4. Yunanistan'ın Ege Politikası

8.4.1. Ege Denizinin Coğrafi Yapısı

Yunanistan, Ege Denizinin stratejik ve ekonomik değerleri üzerinde egemen olabilmek için megalo idea bahanesiyle bölgede kendi lehine olan fizikî ve siyasî coğrafyadan istifade edip Ege Denizi'ni bir Yunan gölü haline dönüştürmeyi hedeflemektedir. Türkiye ve Yunanistan ana kıtaları ile güneyden Çuha, Küçük Çuha,Girit, Kaşot, Kerpe ve Rodos adalarının çevrelediği Ege Denizi; kabaca 35 - 41 derece kuzey enlemleri ile 23-28 derece doğu boylamları arasında yer alan bir kıyı denizidir.(Şekil -8.1.)

Ege Denizi'ndeki toplam ada, adacık ve kayalık sayısı hakkında değişik kaynaklarda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bazı kaynaklarda, Ege Denizi'nde 3.000'den fazla ada,adacık ve kayalıkların bulunduğu belirtilmekte; Yunanistan'ın da, 2383 ada adacık üzerinde hâkimiyeti bulunduğu iddia edilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Dz.K.K.'lığı Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı'nın yaptığı çalışmalarda bu sayının 1800 civarında olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan meskun olanların da 100 civarında olduğu; geriye kalanların büyük bir çoğunluğunu ise, insanların yaşamasına elverişsiz kayalıkların oluşturduğu bilinmektedir.

Yüzölçümü 100 km² den büyükler 24 kadar olup daha küçükleri ile birlikte tüm adaların toplam yüz ölçümleri 23 000 km² civarındadır. Bu alan ise, Ege'nin tüm deniz alanlarının yaklaşık dokuzda birine denk düşmektedir. Ege sorunlarının en çetini olan karasularının genişliği meselesinin altında işte Ege Denizi'ndeki bu adalar yatmaktadır (Başeren, 2003, s:5) .

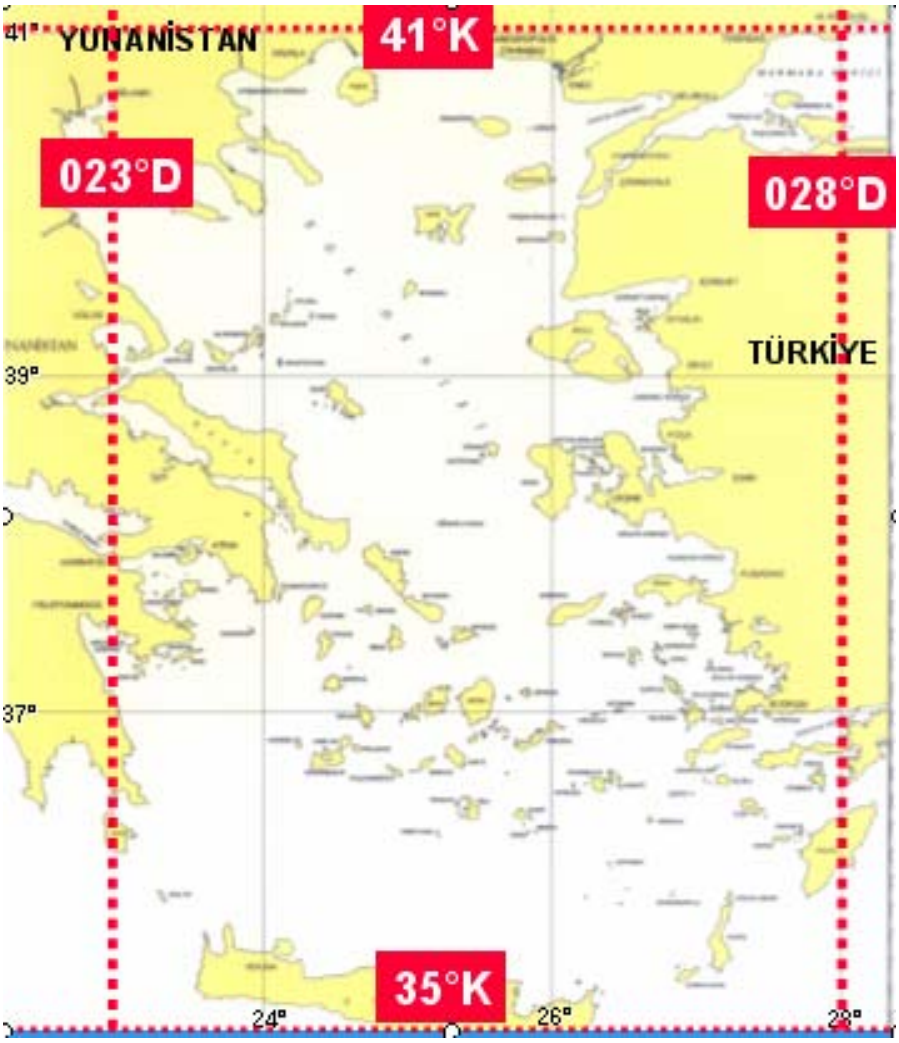

Şekil 8.1. Ege Denizi

Boyu kuzeyden güneye 660 km.; genişliği kuzeyde 270, ortada 150, güneyde 400 km.dir. (Şekil – 8.2.) 214.000 km² alanı bulunmaktadır (Başeren, 2003, s:19) .

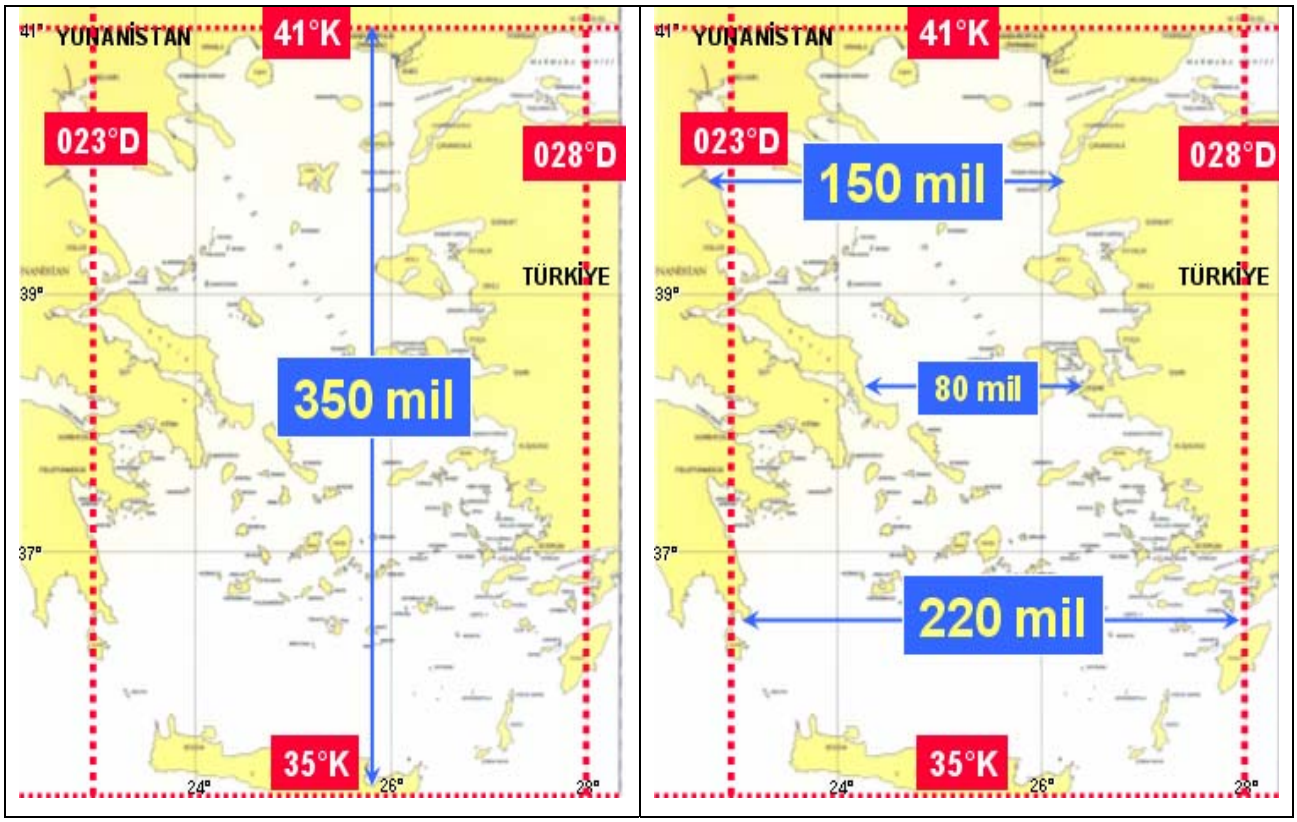

Şekil 8.2. Ege Denizini Eni, Boyu

Ege Denizindeki adaları, genel coğrafi konumları, jeopolitik ve stratejik önemleri, egemenlik devirlerinin tarihsel boyutları ve Ege Denizinin statüsünü tayin eden uluslararası antlaşmaların düzenleniş biçimleri dikkate alındığında beş gruba ayırmak mümkündür (Şekil – 8.3.). Bunlar : Boğaz-önü adaları, Saruhan Adaları, Menteşe Adaları, Kuzey Sporat Adaları, Kiklat Adalarıdır.

Kuzeyden güneye Anadolu sahilleri önünde dizilmiş Boğaz-önü, Saruhan ve Menteşe Adalarından oluşan üçlü gruba Doğu Ege Adaları da denmektedir.

Şekil 8.3. Ege Denizinde Mevcut Ada Grupları

1. Boğaz-önü Adaları **:** Bu adalar Çanakkale Boğazı'nın savunmasında ileri üs olarak kullanılabilmekte ve aynı zamanda deniz ulaşımında kontrol noktası olabilmektedir. (Şekil – 8.4.)

Şekil 8.4. Boğazönü Adaları

2. Saruhan Adaları : Türkiye'nin güvenliği açısından çok önemlidirler. Anadolu içlerine açılan istikametin karşısında bulunmakta olup Anadolu'ya yapılacak bir taarruzda ileri üs görevi görecek konumdadırlar. (Şekil – 8.5.)

Şekil 8.5. Saruhan Adaları

3. Menteşe Adaları : Oniki Adalar bu grup içinde bulunmaktadır. Türkiye'nin güney limanlarına hakim konuma sahiptirler. Menteşe adaları, Ege ve Doğu Akdeniz harekat alanlarını birbirinden ayırır. (Şekil – 8.6)

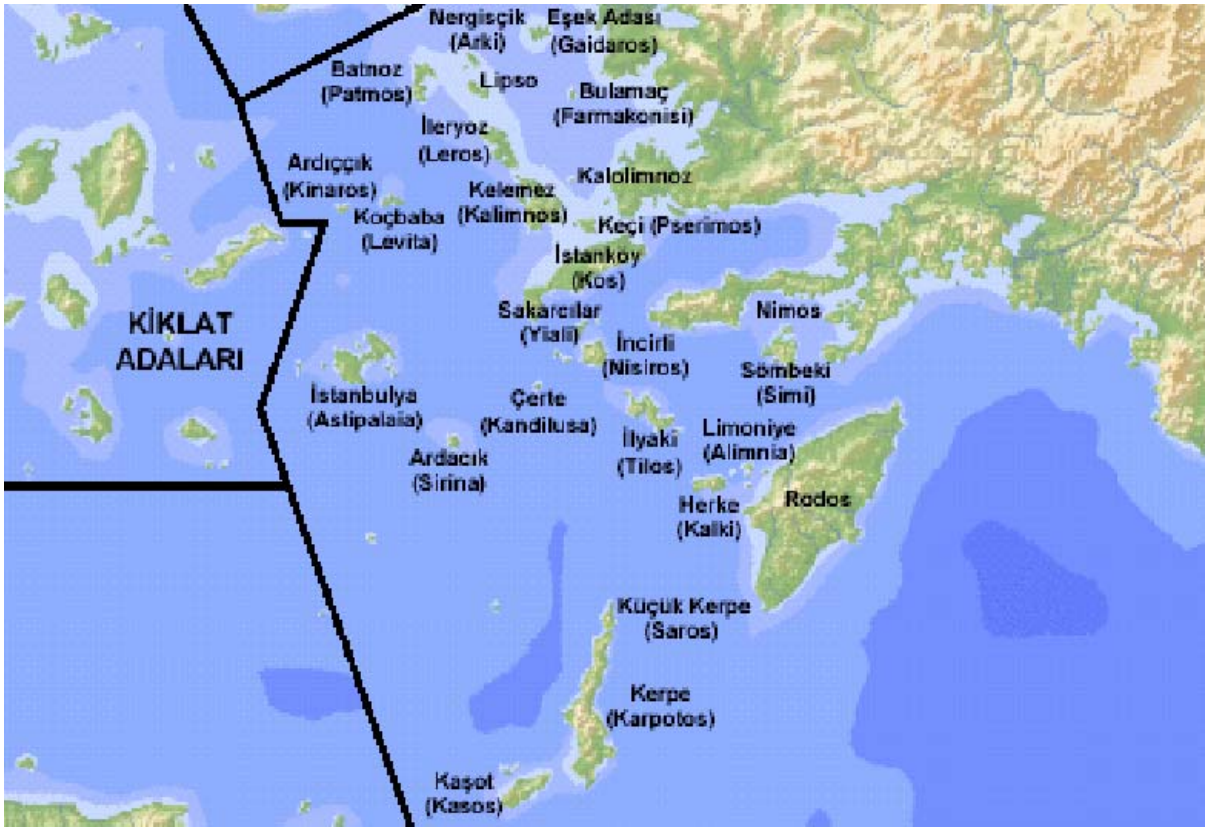

Şekil 8.6. Menteşe Adaları

4. Kiklat Adaları : Menteşe adaları gibi kuzey-güney istikametindeki bütün deniz yollarının kontrol altında tutan bir konuma sahiptir. (Şekil – 8.7.)

Şekil 8.7. Kiklat Adaları

5. Kuzey Sporat Adaları : Coğrafi konum açısından Yunanistan kıyılarına yakın olduklarından diğer adalar kadar Türkiye'ye tehdit oluşturacak stratejik öneme sahip değildir. (Şekil – 8.8.)

Şekil 8.8. Kuzey Sporat Adaları

Yunanistan'ın megali idea yayılmacılığı çerçevesinde çeşitli girişimlerde bulunduğu ve Türkiye ile itilaf yaşamasına neden olan konular temel olarak aşağıdaki başlıklar altında ele alınabilir :

- Kıta sahanlığı ve karasuları sorunu,
- 10 mil hava sahası ve FIR Hattı sorunu,

- Ege'de aidiyeti belirsiz ada, adacık ve kayalıklar sorunu,
- Ayrıca savaş anında megali ideaya hizmet edecek adaların silahlandırılması sorunu,

8.4.2. Karasuları Ve Kıta Sahanlığı Sorunu

Ege'de Yunanistan ve Türkiye'ye düzenlemelerin gerçekleştirildiği Lozan Barış Antlaşması'nda ya da iki devletin müşterek rızası ile gerçekleştirilmiş başka herhangi bir belgede karasularının genişliğine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Lozan Barış Antlaşması 6. ve 12. maddeleri hükümleri karasularının genişliğini tespit amacı taşımamaktadır. Bu hükümlerin karasuları ile ilgili olduğu hakkında antlaşmanın hazırlık çalışmalarında her hangi bir kayıt da bulunmamaktadır. Bununla beraber, adalar üzerindeki hâkimiyete ilişkin olan bu hükümlerin o dönemde her iki devletin de uygulamakta olduğu üç mil karasuları genişliği nedeniyle bu mesafeyi ölçü aldıkları düşünülmektedir.

Ancak, Lozan Barış Antlaşması yapıldığında ve takip eden on yılı aşkın bir zaman diliminde her iki devletin de karasuları genişliği üç mil olması nedeniyle Lozan Barış Antlaşması'nın yapıldığı dönemin Antlaşma'ya esas olmuş koşullarından birisi, bu üç mil karasuları genişliğidir. Bu durumun izleri antlaşma metnine de yansımıştır. Lozan Barış Antlaşması 6. maddede "işbu Muahedede hilâfına bir hüküm olmadıkça, hududu bahriye, sahilden üç milden dun mesafede kain ada ve adacıkları ihtiva eder" hükmünü taşımaktadır. Aynı doğrultuda 12. madde c bendinde "Asya sahilinden üç milden dun mesafede kain adalar, işbu Muahedede hilâfına sarahat bulunmadıkça, Türkiye hâkimiyeti altında kalacaktır" hükmüne yer verilmiştir. Bu durum karşısında, Lozan Barış Antlaşması yapıldığı zaman Ege Denizi'nde üç mil karasuları dışında mevcut açık deniz alanlarının, Türkiye ile Yunanistan arasında Lozan Barış Antlaşması ile kurulan dengenin bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. Karasuları uyuşmazlığının bu genişlik

meselesi yanında, karasularının ölçülmeye başladığı esas hatlar ve sınırlandırma ile ilgili yanları da bulunmaktadır. İki ülkenin karasularının birbiriyle örtüştüğü yerlerde karasuları arasında,Türkiye ile İtalya arasında "Anadolu sahilleri ile Meis adası arasında ada ve adacıkların ve Bodrum körfezi karşısındaki adanın ciheti aidiyeti" hakkında 4 Ocak 1932 tarihli antlaşma 5. maddede "Yüksek Akit taraflardan, iki taraf tespit edilmiş bulunan hattı hudut, şarkta Tugh burnu cenubundan üç mil mesafede bulunan bir noktada Türkiye ile İtalya arasında asla münakaşaya dahil bulunmayan umumi hudud-u bahri ile birleşir" hükmüne yer verilmiştir. Bu maddenin metninden Türkiye'nin "deniz hududundan" ve "üç mil"den bahsedilmekteyse de bu hükmü Türk karasularının genişliğini genel olarak tespit eden bir hüküm saymaya imkan yoktur. Üç mile yapılan atıflar sadece bazı ada ve adacıkların ciheti aidiyetini tespit bakımındandır (Başeren, 2003, s:93) .

Yunanistan ulusal çıkarlarına uygun olarak, 17 Eylül 1936 tarihinde karasularının genişliğini 6 mile çıkarmıştır. Yunanistan'ın karasularını genişletmesi garip bir biçimde 20 Temmuz 1936'da imzalanan Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin hemen arkasından gelmektedir. Türkiye'nin Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile askerden arındırılmış bir statü altına konulan ve bir uluslararası boğazlar komisyonun yönetimine bırakılan Türk boğazlarının, yeniden askerileştirilmesini sağlayan ve boğazların denetimini tümüyle Türkiye'ye bırakan Montreux Sözleşmesi'nin Türk yöneticilerinde yarattığı memnunluk havası ve 14 Eylül 1933'te iki devlet arasında imzalanan Samimi Antlaşma Misakı ile 9 Şubat 1934'te Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan Balkan Paktı'nın yarattığı dostluk havası nedeniyle Türkiye, Yunanistan'ın karasularını genişletmesine itiraz etmemiştir. Yunan karasularının 6 millik genişliği, 29 Eylül 1973 gün ve 187 Sayılı Yasa Gücündeki Kararname ile teyit edilmiştir. Bu kararname ve bakanlar kurulunun önerisine istinaden, bir cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile bu genişliğin artırılabileceği kabul edilmiştir.[14]

---

[14] Türkiye bu dönemde, Yunanistan'ın bahse konu kararına gereken tepkiyi verememiştir. Bunun nedenleri arasında Musul Sorununun yeni çözülmüş olması, ayrıca Montreux ve Hatay sorunlarının bu

Yunanistan'ın 6 mil karasuyu ilanını sonrasında Kasım 1973'te Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO), Ege Denizi'nin doğusundaki bazı bölgeleri kapsayan 27 adet petrol arama ruhsatı vermesi (Resmi Gazete, 1 Kasım 1973) "Kıta Sahanlığı" meselesini ortaya çıkarmış ve 1974 yılı içerisinde de yeni ruhsatlar vermeye devam etmesi olayı körükleyen husus olmuştur (Resmi Gazete 18 Haziran 1974).

Fiili duruma bakıldığında Yunan hükümeti, 1973 yılından çok önce eşit mesafe yöntemini kendi görüşüne göre uygulayarak bir sınır çizgisi çizmiş ve ona dayanarak bütün Ege'de petrol ruhsatları vermiş bulunuyordu. Çizgiyi Yunan adaları ile kıyılarımız arasından geçirmişlerdi. Dolayısıyla Türkiye'ye, sadece bir iki önemsiz bölge hariç karasuları şeridi kalmamış ve Yunanistan bütün Ege kıta sahanlığını benimsemiş oluyordu. İşte bu nedenledir ki 1973 yılında TPAO tarafından Ege'de petrol arama ruhsatı verilmesine ititraz eden Yunanistan 7 Şubat 1974 tarihli bir nota vermiştir. Türkiye ise 27 Şubat tarihinde cevabi bir nota yayınlamıştır. Yunanistan'ın yarattığı bu fiili duruma Türkiye, verdiği notada zikrettiği ruhsatlara ek olarak Çandarlı araştırma gemisini Ege'ye çıkararak ve TPAO'ya gerçek kıta sahanlığı sınırlarına göre yeni ruhsatlar vererek cevap verdi (Yolga, !988, s:163) . Bu gelişmelerden çok büyük rahatsızlık duyan Yunanistan Türkiye'nin araştırmalar yapacağını bildirdiği bölgelerden bir kısmının, bölgedeki Yunan adalarının kıta sahanlıkları olduğunu ve bu nedenle bu girişimin Uluslararası Hukuka aykırı olduğunu bildirerek itiraz etti. Hatta, Yunanistan daha da ileri giderek sorunu, 19 Ağustos 1976 tarihinde tek taraflı bir başvuru ile Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) önüne getirdi. Fakat Divan, yetkisizlik gerekçesiyle davayı reddetmiştir (Acer, 02.09.2006) .

---

dönemde ortaya çıkmaya başlaması gelmektedir. Ayrıca o dönemlerde. Türk-Yunan dostluğunun en parlak devrini yaşaması, Türkiye'nin, Yunanistan'ın karasularını 6 mile çıkarmasına karşı gereken tepkiyi vermesine engel olan nedenlerdendir. Bu gelişmeler sonucunda Yunan karasularının 6 mil Türk karasularının 3 mil olarak kabul görmesi durumu 1964 yılına kadar devam etmiştir.

1982 yılında yapılan Birleşmiş Milletler III. Deniz Hukuku Konferansında karasuları genişliğinin üst sınırı konusunda, başından beri, 12 milin kabulü hususunda güçlü bir eğilim ortaya çıkmıştır. Karakas'ta 109 devlet, 12 mil karasuları genişliğine taraftar olduklarını gösteren tasarılar sunmuş, açıklamalar yapmışlardır. Konferansın neticesinde imzalanan III. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde de, bu doğrultuda bir hükme yer verilmiştir. Sözleşmenin 3. maddesine göre ; "Her devlet karasularının genişliğini, işbu sözleşmeye uygun olarak belirlenen esas çizgilerden başlayarak 12 deniz milini geçmeyecek bir sınıra kadar saptamak hakkına sahiptir."

Yunanistan'ın karasuları konusunda itilaf içinde bulunduğu Türkiye de III. Deniz Hukuku Konferansına katılmış ve katkılarda bulunmuş olmakla beraber, Sözleşme'ye taraf olmamıştır. Bu nedenle, Sözleşme'nin Türkiye'yi bağlamamaktadır. Yunanistan ise Sözleşmeyi imzalamış ve onaylayarak taraf olmuştur (Başeren, 2003, s:103-104) .

B.M. Deniz Hukuku Sözleşmesinde, karasularının azami genişliğini tespit eden bu hükme rağmen, bugünkü uygulamaya baktığımızda devletlerin genişlik konusunda farklı ölçüler benimsedikleri görülmektedir. Bugün tespit edilen bazı uygulamalar şu şekildedir: Yirmi devlet üç deniz mili genişlik ; iki devlet dört deniz mili genişlik ; dört devlet altı deniz mili genişlik ; seksenbir devlet oniki deniz mili genişlik ; bir devlet onbeş deniz mili genişlik ; bir devlet yirmi deniz mili genişlik ; iki devlet otuz deniz mili genişlik ; iki devlet otuzbeş deniz mili genişlik ; dört devlet elli deniz mili genişlik ; bie devlet yetmiş deniz mili genişlik ; bir devlet yüz deniz mili genişlik ; bir devlet yüzeli deniz mili genişlik ve onüç devlet 200 deniz mili genişlik uygulamaktadır. Bu veriler karasularının genişliği konusunda benimsenmiş sabit bir ölçütün olmadığını ortaya koymaktadır (Özman, 1988, s:175) .

Yunanistan ayrıca, III. Deniz Hukuku Konferansında 12 mil genişliğini savunmanın yanı sıra takım ada devleti olduğunu da ileri sürmüştür. Yani

hem bir anakara ülkesine sahip olduğunu ama bunun yanı sıra birçok kaya, ada ve adacıklara da sahip olduğunu ve bu adaların yapısını, Ege'de kendisinin bir takımada olduğu yönündeki iddiaya kadar götürmüş ve Yunanistan'ın doğusunda Türkiye'ye en yakın yer alan adaların birbirlerine doğru düz hatlar çekmek suretiyle sınırın tespit edilmesi ya da karasularının oradan itibaren ölçülmesi yönünde bir adım atmaya çalışmıştır. Bu talep Yunanistan'ın Ege'yi tamamen kendi egemenliğine tabi kılmak niyetinin bir göstergesidir. Ancak 1982 Sözleşmesinde Yunanistan'ın istediği şekilde bir tanım ortaya çıkmamıştır (Baykal, 2004). 6 mil karasuları sınırına göre Ege egemenlik sahaları Şekil – 8.9.'da olduğu gibidir.

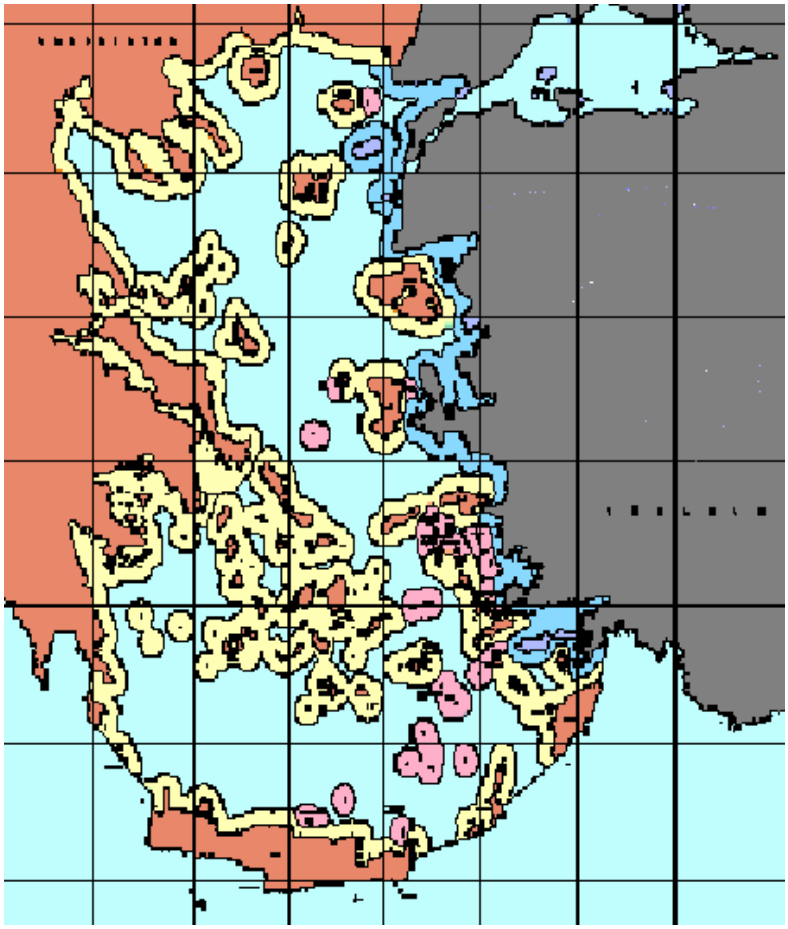

Sarı: 6 mil Yunan karasuları

Açık Mavi:6 mil Türk karasuları

Pembe: Aidiyeti belirsiz adalara ait karasuları

Şekil 8.9. Ege'de 6 Mil Egemenlik Sahaları

6 mil karasuları genişliğine göre Türk karasularının alanı 14.322 km^2 (% 7,5), Yunan karasuları alanı 79.007 km^2 (% 41,5)'dir. Açık denizler alanı ise 96.793 km^2 (%51)'dir. Karasuları 12 mile genişletildiği taktirde ortaya çıkacak durum şöyle olacaktır: Türk karasuları alanı 18.209 km^2 (% 9.6), Yunan karasuları alanı 116.607 km^2 (% 61.3) açık deniz alanı ise 55.306 km^2 (% 29.1) olacaktır. Daha da önemlisi Türkiye'nin Ege'de denizle bağlantısı 126.5 km. ile 12 mil uygulandığında bu 11.9 km'ye inecektir (Tercüman, 15 Mayıs 1982) . Aşağıdaki tabloda durum karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Tablo 8.1. 6 ile 12 Deniz Mili Karasularının Kapsadığı Alanların Karşılaştırması

	6 Deniz Mili		12 Deniz mili		6 Milden 12 Mile Çıkartıldığında Artış Yüzdesi (%)
	Alan (km^2)	Alan (%)	Alan (km^2)	Alan (%)	
Türkiye Karasuları	14322	7,5	18209	9,6	27,1
Yunanistan Karasuları	70007	41,5	116607	61,3	66,5
Açık Deniz Alanları	96793	51	55306	29,1	**(-)** 42,8 ↓

Coğrafi konum ne olursa olsun, her devletin Karasularının genişliğini 12 mil olarak saptama hakkına haiz olduğunun görüşünün istisnasız olarak kabulü Şekil -8.10. 'da da görüldüğü üzere, Ege Denizi gibi dar ve özellikler taşıyan bir denizde yalnız karasuları bakımından değil, karasularının ötesinde kalan açık denizler kesiminde söz konusu olan kıt'a sahanlığı ve ekonomik bölge haklarının da Türkiye için fiilen ortadan kalkmasına ve bu açıdan mevcut ve geçerli hukuk uyarınca eşit durumda bulunan kıyıdaş devletlerden Türkiye'nin haklarını yitirmesine ve yine mevcut ve geçerli hukuk uyarınca kullanmakta olduğu açık denizler serbestilerinin bu arada ulaştırma hakkının, bir başka hukuki rejime tabi kılınmasına yol açacaktır (Toluner, 1996, s:99) .

Sarı: 6 mil Yunan karasuları

Açık Mavi:6 mil Türk karasuları

Pembe: Aidiyeti belirsiz adalara ait karasuları

Şekil 8.10. Ege'de 12 Mil Egemenlik Sahaları

Ege'de karasularının genişliği 6 mil kalmayıp Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkardığı taktirde açık deniz statüsünde bulunan pek çok alan Yunanistan'ın karasuları içinde kalacaktır. Anadolu'nun Ege kıyılarıyla açık deniz arasına çok yerde Yunanistan'ın karasuları girecek ve adalar arasındaki sular, iki ada nedeniyle oluşan, kıyıları aynı devletin egemenliğine tabi boğazlar niteliğini kazanacaktır. Bu durum açık denizin bir kesimi ile yabancı bir devletin karasuları arasında kullanılan boğazlar konumuna girer ki, Konvansiyonda bu konumda bulunan boğazlardan yalnız deniz yoluyla

geçiş için zararsız geçiş rejiminin uygulanması öngörülmüştür. Zararsız geçiş ise transit geçiş ile ilgili istisnalar hariç "serbest geçiş" ile "egemenlik kavramları" arasında bir denge rejimi arasında bulunan geçiş düzenidir. Zararsız geçiş rejimine göre, geçiş bir devletin karasularından sürekli ve kesintisiz yapılmalıdır ve bir demirleme veya durma sadece seyir şartlarını zorlarsa veya olağanüstü durum var ise yapılabilir. İlaveten geçiş süresince balıkçılık ve araştırma yapılmasına müsaade edilmemektedir. Bu anlamda geçişle ilgili olmayan hiçbir faaliyete izin verilmemektedir. Askeri faaliyete ilişkin kısıtlamalar daha serttir.

Sahildar devlete karşı yapılacak bir tehdit veya silah kullanımı kabul edilemeyeceği gibi özel askeri faaliyetlerde, örneğin; askeri tatbikatlar, silah atışları, uçak veya helikopterin fırlatılması kaldırılması veya indirilmesi ve istihbarat toplanması yasaktır. Denizaltılar geçişlerini satıhtan ve bayraklarını göstererek yapmalıdırlar. Bu kuralları ihlal eden harp gemilerinin sahil devletince karasularını terk etmesi istenebilir. Belki de daha önemlisi uçaklar için zararsız geçiş hakkının hiç olmayışıdır. Böylece Türk uçakları, Yunan müsaadesi olmadıkça milletlerarası boğazlardan yapılacak transit geçişler hariç hava sahasına hiç giremeyecektir. Böylece bu uçaklar ya kuzeyden kara üzerinden endirekt uçuşlar yapacaklar ki -bu da diğer sınırdaş devletlerin rızasına bağlı olacaktır- ya da çok güneye inerek Akdeniz suları üzerinden uçacaklardır. Meseleyi daha da karıştıran husus zararsız geçişin belirgin sahalarda güvenlik gerekçeleriyle geçici olarak durdurulabilmesidir. Ancak bu geçiş durdurulması her devlete eşit olarak uygulanacaktır.

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında karasuları genişliklerinin artırılması sebebiyle yüzün üzerindeki boğaz sahildarların genişletilmiş karasularınca kaplanmış olacaktır. Bu sular böylece sahildar devletin zararsız geçiş rejimine tabi olacaktır. Bu durum Konvansiyonda büyük denizci devletler tarafından kabul edilemez bulunmuştur. "Bu durumda Hürmüz, Cebelitarık veya Malaga boğazları gibi milletlerarası dar geçitlerden geçecek harp gemileri temel savunma tedbirlerini almaktan önlenmiş olacaklar ve denizaltılar da satıhtan geçmek mecburiyetleri dolayısıyla düşmanları tarafından kolayca tespit edilebileceklerdir.

Anlaşıldığı üzere Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkartması, Megali İdea'ya uygun olarak Ege Denizi'ni bir Yunan gölü haline getirecektir. Türkiye bu durumu kabullenmemiş olup Yunanistan'ın Ege'de karasularını 6 milin üzerine çıkartmasını savaş sebebi (casus belli) kabul etmiştir. Ayrıca uluslararası arenada da benzer davaların kararlarına ve uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak haklarını korumaya çalışmaktadır.

8.4.3. 10 Mil Hava Sahası Ve FIR (Flight Information Region - Uçuş Malumat Bölgesi) Hattı Sorunu

Yunanistan yıllardır Türk askeri uçaklarının Ege'de Yunan hava sahasını ihlal ettiklerini iddia etmekte, Türkiye'de her seferinde uçaklarının uluslararası hava sahalarında ve uluslararası havacılık kurallarına uygun olarak uçtuklarını ifade ederek Yunanistan'ın bu iddialarını reddetmektedir. Yunanistan 6 Eylül 1931 yılında yürürlüğe giren bir kraliyet kararnamesi ile, o tarihte 3 mil olan karasularının genişliğini "hava seyrüseferinin tanzimi ve polisliği" amaçlarıyla 10 mile çıkarttığını ilan etmiştir. 8 Ekim 1936 tarihinde ise Yunan karasularının genişliği 6 mile çıkarılmıştır. Halihazırda her iki ülkenin karasuları 6 mil olup taraflar bunu karşılıklı olarak resmen kabul etmiş bulunmaktadır. Türkiye ve Yunanistan birbirlerinin 6 mil olan karasularını tanıdıklarına göre onun üzerindeki 6 mil olan hava sahasını da tanımış olmaktadırlar, zira bir ülkenin karasularının genişliği ne kadar ise onun üzerindeki hava sahasının genişliği de o kadardır. Gerek karasuları ve gerekse bunun üzerindeki hava sahası o ülkenin hükümran alanlarıdır. Bütün uluslararası anlaşmalar ve dünyadaki hükümranlık anlayışları bu şekildedir. Bunun aksi bir uygulama uluslararası anlaşmaların ihlali demektir. Yunanistan ise "Ege'de benim karasularım 6 mil ancak 1931 yılında çıkardığım bir kararname ile bunun üzerindeki hava sahası 10 mildir ve bu 10 millik hava sahası da benim hükümran hava sahamdır" demektedir.

Türkiye,Yunanistan'ın Ege'de karasularının genişliğinin 6 mil olmasına karşılık onun üzerindeki hava sahasının 10 mil olmasının uluslararası anlaşmalara ve hukuk kurallarına aykırı olduğunu iddia ederek kabul etmemektedir. Yıllardır devam eden bu anlaşmazlık sonucu olarak Ege'de 6-10 mil içinde uçan bütün Türk askeri uçakları Yunan uçakları tarafından önlenmekte ve taciz edilmektedir. Bu durum her iki ülkeyi zaman zaman çok ciddi krizlerin eşiğine de sürüklemektedir.

ABD'nin Şikago kentinde düzenlenen uluslararası konferans sonunda hazırlanan "Uluslararası Sivil Havacılık Konvansiyonu" (Şikago Sözleşmesi) 7 Aralık 1944 tarihinde kabul edilmiş ve öngörülen sayıda ülke tarafından onaylanarak 4 Nisan 1947 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Konvansiyon ile Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO) adı altında bir organizasyon kurulmuştur. ICAO bu gün dünyada sivil havacılık alanında yegane otorite olarak kabul edilmekte ve üye devletler onun kural ve kaidelerine harfiyen riayet etmektedirler.

1944 Şikago Sözleşmesi, ülkeyi basit bir ifade ile "kara parçaları ve buna bitişik karasuları" olarak tarif etmektedir. Bu ifadeyi biraz açmak gerekirse bir ülkenin egemenlik alanı, sahip olduğu kara parçası (adalar dahil) onun etrafındaki karasuları ve onun üzerindeki hava sahası olarak kabul edilmektedir. Kara parçaları ve buna bitişik karasuları üzerindeki hava sahası ise "milli ve hükümran" hava sahası olarak kabul edilmektedir. Bu tarifin ve limitin dışında kalan açık deniz alanları üzerindeki hava sahaları ise "uluslararası" hava sahalarıdır. Hükümran hava sahalarında ülkeler tam ve münhasır egemenliğe sahiptirler. (Şikago Sözleşmesi 1. ve 2. maddeleri)

NATO dokümanlarında da NATO hava sahası "NATO ülkeleri ve bu ülkelerin kara suları üzerindeki hava sahası" olarak tarif edilmektedir. "Karasuları ve hava sahası" ile ilgili bir başka tarif ise Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde yer almaktadır. (Part II, Section 1, Article 2) Buna göre; bir ülkenin egemenlik alanı "o ülkenin kara parçaları, kara suları ve onun üzerindeki hava sahası" olarak tarif edilmektedir (Öznal, 02.09.06) . Kara suları, kıta sahanlığı ve FIR Hattı konusunu doğrudan etkileyen bir

antlaşma vardır ki bu antlaşma Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadında yer almasını sağlamıştır.

Yunanistan'ın Ağustos 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekatını bahane ederek NATO'nun askeri kanadından ayrıldığı Kıbrıs konusunda anlatılmıştır. Yunanistan'ın NATO'ya dönüşüne yeşil ışık yakmayan Türkiye bir antlaşma sonunda Yunanistan'ın NATO'ya tekrar dahil olmasına onay vermiştir. Rogers Anlaşması olarak adlandırılan bu antlaşmaya göre ;

- Ege'nin uluslararası hava ve deniz sahalarını uluslararası hukuk kuralları gereğince kullanmayı kısıtlayacak bir çözüm kabul edilemez.

-Yunanistan'ın 1974 öncesi koşullarla eski sorumluluk saha ve düzenlemelerini kapsayacak şekilde NATO'nun askeri entegrasyonuna dönüşü kabul edilemez.

-Ege'deki nihai komuta sorumluluğu (hava ve deniz için) COMAIRSOUTH (Güney Avrupa Hava Kuvvetleri Komutanlığı) ve COMNAVSOUTH (Güney Avrupa Deniz Kuvvetleri Komutanlığı)'dan daha aşağı indirilmez (Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 1995, s:183) .

Karasuları dışına taşan Yunan ulusal hava sahasına üçüncü taraflar da karşı çıkmışlardır. İngiltere 1940'da durumu protesto etmiştir. A.B.D, özellikle 1997 yılından itibaren, Yunanistan'ın 10 mil hava sahası iddiasına karşı bir bakıma resmî bir tavır almış, bu iddianın kabul edilir olmadığını muhtelif vesilelerle resmî ağızlardan ilân etmiştir. A.B.D ve diğer ülkelerin Yunanistan'ın Ege'de 10 mil hava sahasına ilişkin tutumunu tanımadıklarını; bu nedenle, Yunan ülkesinden 6-10 millik bölgede uçan Amerikan, Türk ya da diğer uçakların hava sahasını ihlâl ettiğini kabul etmediklerini beyan etmiştir. Ege'de NATO tatbikatlarına katılan A.B.D uçakları da, Yunanistan'ın 6 millik karasuları dışına taşan hava sahası iddiasını dikkate almamaktadırlar.

Şubat 1997'den bu yana Ege'de yapılmakta olan RAP (Recognized Air Picture) kısa adı ile bilinen tanımlanmış hava resmi aktarım uygulaması, Yunanistan'ın bu iddialarının büyük ölçüde azalmasına da yol açmıştır. Buna ilâve olarak ABD'nin, NATO Askeri Komite Başkanı'nın, RAP sistemi nedeniyle NATO teknik kadrolarının ve hatta Yunan basını ve bazı diplomatlarının 6-10 mil Konusundaki Yunanistan'ın tutumunu haksız bulan açıklamaları da mevcuttur. RAP kayıtlarında Türkiye'nin Ege Adalarının 6-10 mili içersinde yapmış olduğu uçuşların "ihlâl" olduğu yolundaki Yunan iddiaları, Şubat 1997'den bu yana NATO otoritelerince sürekli olarak reddedilmektedir.

Yunanistan'ın 10 mil hava sahası iddiasını, resmen tanıyan bir ülke veya uluslararası kuruluş mevcut değildir. Bilâkis A.B.D açıkça, NATO ise dolaylı yollardan 10 mil iddia ve uygulamasını kabul etmediklerini ortaya koymuşlardır (Başeren, 2003, s:149-150) . Yunanistan izah edilen tüm gerekçelere rağmen Ege'de 10 mil hava sahası olduğu hususunda ısrar etmekte ve bu konuyu zorlayacak çeşitli hava sahaları ve hava koridorları belirleyerek konuyu devamlı gündemde tutmaktadır.

8.4.4. Ege'de Aidiyeti Belirsiz Ada, Adacık Ve Kayalıklar Sorunu

Yunanistan' ın Kasım 1995' ten itibaren Ege Denizi'nde egemenliği uluslararası antlaşmalarla devredilmemiş bazı ada, adacık ve kayalıkları iskana açma planlarının duyulması, Ege'de ortaya çıkacak olan egemenlik uyuşmazlığının habercisi olmuştur. Yunanistan'ın söz konusu iskan politikası, iktisadi sosyal açılardan değerlendirildiğinde anlamsızdır. Halen meskun olan adalarda bile bağımsız bir iktisadi yaşam yoktur; buralardaki iktisadi sosyal yaşantının sürdürülmesi özel önlemlerle mümkün olmakta ve Yunanistan'a ağır bir fatura getirmektedir. Yunanistan'ın aidiyeti belirsiz ada, adacık ve kayalıkları deniz yetki alanları kazanmak için

iskana açtığını düşünmek de yanlıştır. Gerçi, adaların yaşamaya elverişli olup olmamaları ve kendilerine ait bir ekonomik yaşamlarının bulunup bulunmaması, kıta sahanlığına sahip olup olmamalarını etkiler; ancak, bir adanın, sahilleri karşılıklı olan iki devletin ülkelerinin ana karaları arasındaki ortay hattın ters tarafında bulunması, yani, komşu devletin kara ülkesine yakın olması durumunda (Ege Denizi'nde Anadolu sahillerine yakın bulunan Saruhan ve Menteşe Adaları grubuna dahil olan egemenliği devredilmemiş ada, adacık ve kayalıkların durumu) bu adaya ya dar bir kıta sahanlığı tanınır ya da hiç tanınmaz. Üstelik bu durumun adanın meskun olup olmaması hususuyla ilgisi yoktur; bu konumdaki adalar meskun olsalar da kıta sahanlığına sahip olamamaktadırlar.

Yunanistan'ın Ege'deki ıssız ada, adacık ve kayalıkları deniz yetki alanları kazanmak için iskana açtığını düşünmek yanlış olduğu kadar aynı zamanda yanıltıcıdır da; çünkü, Megali İdea'ya dayanan ve Ege'yi bir Yunan gölüne çevirmeye çalışan yayılmacı Yunan politikasını, kıta sahanlığına ilişkin kazanımlar elde etmek gibi, masum görülebilecek bir çerçeveye oturtabilir. Uyuşmazlık, Yunanistan'ın uluslararası antlaşmalar ile kendisine devredilen adalar ve verilen hakların da ötesinde, Anadolu sahillerinden itibaren 3 milin dışındaki alanlarda yer alan bütün ada, adacık ve kayalıklara sahip olmak istemesinden çıkmıştır. Yunanistan'ın iskana açmayı planladığı ada, adacık ve kayalıklara ilişkin seçimi dikkate alınarak politikasının muhtemel hedefleri değerlendirildiğinde, bunlar ve diğer bazı ada, adacık ve kayalıklar üzerindeki şüphe duyduğu hakimiyetini, başta Türkiye olmak üzere, diğer devletlere onaylatmak istediği görülmektedir (Başeren, 2003, s:39) .

8.4.5. Adaların Silahlandırılması Sorunu

1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ve 1947 Paris Antlaşması gereğince Yunanistan'ın Limni, Semadirek, Doğu Ege Adaları ile Oniki Ada'da ve bunlarla bağlantısı olan adalar ile Meis Adasında sadece Kolluk

Kuvvetleri bulunduracağı, Silahlı Kuvvet bulunduramayacağı ve tahkimat yapmayacağı esasa bağlanmıştır. 1936 yılında İmzalanan Montrö Sözleşmesi ise Türk Boğazlarının statüsünün haricinde herhangi bir değişiklik getirmemiştir. Sorunun kaynağını, Yunanistan'ın 1964 yılından itibaren adaları silahlandırmaya başlaması ve bunlardan Limni'yi NATO planlarına ve tatbikatlarına dahil ettirme çabaları teşkil etmektedir (Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 1995, s:154) .

Yunanistan, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından II. Dünya Savaşına kadar geçen zaman içinde ortaya çıkan gelişmelere ve II. Dünya Savaşı sırasında Atlantik Şartı ile B.M. Bildirisinin kabulüne, özellikle de Türkiye ve Yunanistan'ın NATO antlaşmasına taraf olmasına işaret ederek, şartların değişmesi nedeniyle, Doğu Ege Adalarının silâhsızlandırılmış statülerinin ortadan kalktığını iddia etmektedir. Buna göre ;
Lozan Barış Antlaşması'ndan II. Dünya Savaşına kadar geçen zaman içinde hem iki devlet arasındaki ilişkiler hem de genel olarak uluslararası koşullar Doğu Ege Adalarının silahsızlandırılmış statüsüne gerek bırakmayacak ölçüde değişmiştir. Savaştan çıkarak Lozan Konferansına giden Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler, 1930'larda dostluğa dönüşürken uluslararası ilişkilerin genel durumu da, Türkiye'nin Montrö Sözleşmesi'nin yapılmasına yol açan girişimleri sırasında değindiği gibi değişmiştir. Boğazlar için geçerli olan koşulların değişikliği adalar için de geçerlidir (Başeren, 2003, s:90) .

Yunanistan diğer yandan NATO savunma sistemi çerçevesinde sorunu ele alarak, öncelikle Limni olmak üzere Yunanistan'a ait olmak üzere Yunanistan'a ait olmak üzere Yunanistan'a ait olan adaların NATO savunma planları içerisinde alınmasını, bu yolla silahlandırma girişimlerine meşruluk ve destek sağlama gayretlerini sürdürmektedir.

8.5. Megali İdea Çerçevesinde Yunanistan'ın Pontus Politikası

8.5.1. Pontus Tarihine Genel Bakış

Pontus veya Pont Euxim, eski Yunanlılar'ın Karadeniz'e verdikleri bir isimdir. Pontus adı genellikle Doğu Karadeniz sahilleri için kullanılmakla beraber, tarif ettiği alan zaman zaman değişiklik göstermiştir. Yeşilırmak, Kızılırmak ve Kelkit havzası Pontus sayıldığı gibi, bu alan daha da genişleyerek, Doğu'da Kafkasya'dan bütün Karadeniz kıyılan boyunca Sinop ötesine kadar yayılmıştır. Yakın devirlerde ise bu bölge Samsun ve Trabzon şehirlerinden ibaret sayılmıştır.

Bu bölgede tarihi Pontus Krallığı da M.Ö. 301 'de Pers menşeli Mithridates Sülalesi tarafından kurulmuştur. Pont devleti olarak da bilinen bu devlet yaşadığı çağda (M.Ö. 301-63) Doğuda Roma İmparatorluğu'nun rakibi olabilecek bir güce erişmiştir. Ancak M.Ö.66'da Roma orduları tarafından üç parçaya bölünen bu krallık M.Ö. 63'de ortadan kaldırılmıştır (Sarınay, 1999, s:1) . Daha sonra Doğu Karadeniz bölgesinde, Doğu Roma'nın, yani Bizans'ın zayıflaması ile Trabzon Devleti (1207-1461) kurulmuştur. Bizans Prensi Aleksi Komnen tarafından kurulan bu devlet ile önceki Pont Krallığı arasında herhangi bir ilişki mevcut değildir.

Bölgenin yerli halkını da genellikle Kafkasya ve Anadolu'nun içlerinden gelenler oluşturmaktaydı. Bu sebeple eski çağlarda bölgede ırk bakımından mensubiyetlerinin tespiti imkansız bir takım kavimler yaşamıştır. Bunların bir kısmının Gürcülerin soyundan geldikleri belirtilmektedir. Gologlu ise Fransız kaynaklarına dayanarak, daha Pontus Krallığı'nın kurulduğu dönemde bölgede oturmakta olan halkın üç bölüm olduğunu, bunların; İranlılar, kıyı şehirlerinde Yunanlılar ve bölgenin asıl yerli halkı olan Turanlılar olduğunu ileri sürmektedir. Diğer taraftan bölgede hristiyanlığın yayılmasından önce Greklerin ve Fenikelilerin kıyı şehirlerinde koloniler kurdukları bilinmektedir.

Bölge halkı Roma hakimiyetine girmesine paralel olarak hristiyanlaşmaya başlamıştır. Trabzon Devleti döneminde buraya bir kısım Bizans soyundan gelen aileler de yerleşmiştir. Bölgenin bu karışık sosyal yapısından dolayı hristiyanlığı kabul eden Ortodoksların tamamının Grek asıllı olduklarını söylemek mümkün değildir. Çünkü bölgedeki Ortodoks halk helenceye benzer bir dil konuşmakla beraber, yerel bir diyalekt kullandıkları ve kendilerine özgü pek çok adetlerinin bulunduğu bilinmektedir. Bu sebeple bölgedeki hristiyan olan halkın 1071‘de dahi İstanbul’la pek bağlantıları yoktu.

11. yüzyıldan itibaren Anadolu’da yeni bir devir başlamıştır. Öncelikle Orta Asya'dan Orta Avrupa'ya kadar geniş bir bölgeye yayılan Kıpçak Türkleri 1080 yıllarından itibaren Kafkasların güneyine geçerek, Azerbaycan, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinin kuzey kesimlerine inmişlerdir. Diğer taraftan Moğol baskısının önünden çekilen Türkmen grupları da bölgeye gelmeye başlamışlardır. Böylece daha Trabzon devleti yıkılmadan, bölge geniş ölçüde Türkleşmiştir. Nihayet 1461 yılında bölgenin Osmanlılar tarafından fethini müteakip Bizans'ın son kalıntıları da ortadan kalkmıştır. Bundan sonra bölgeye yoğun bir Türk iskanı yapılmıştır. Hristiyan unsurlara da geleneksel Osmanlı hoşgörüsü ve millet sistemi içinde dini, kültürel ve ekonomik alanda her türlü haklar tanınmıştır.

Doğu Karadeniz bölgesinin gerek siyasi tarih, gerekse sosyal yapı açısından Yunanlılar’la ciddi anlamda bir ilişkisi olmamakla beraber, bölgede kurulan ilk Pont Krallığı ile, 1207’ de kurulan Trabzon devletini birbirine karıştıran Yunanlılar, ortaya bir Rum Pontus devleti çıkarmışlar ve bu temele dayanarak 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bu devleti tekrar diriltme iddiası ile Doğu Karadeniz kıyılarında Rum Pontus devleti kurma hayaline kapılmışlardır (Sarınay, 1999, s:2-4) .

8.5.2. Pontusçuluk - I. Dünya Savaşı Sırasında Pontus Devleti Kurmak Üzere İzlenen Politikalar

Pontusçuluk 19. yy sonlarında özellikle İngiltere, Fransa, Rusya ve A.B.D tarafından zaman zaman ve gerektiği kadar destek bulan, Yunan megali ideasının bir uzantısı olarak Doğu Karadeniz kıyılarında kurulması planlanan bir devletin doğuşunu hazırlamak için başvurulan her türlü faaliyet (siyasi, askeri, dini, etnik kışkırtına, kültürel vs.) olarak tanımlanabilir (Pehlivanlı, 1999, s:81) .

Doğu Karadeniz bölgesinde yaşayan hristiyan Ortodoks nüfus, 19. yüzyılın başından itibaren Rum Ortodoks Kilisesi ile gelişmekte olan Rum burjuvazisinin birlikte yürüttükleri faaliyetlerin etkisi altına girecek ve kökeni ne olursa olsun Anadolu'da yaşayan Türkçe veya Helence konuşan bütün Ortodoks hristiyanlar, Yunan toplumuna ait olma duygusunu benimsemeye başlayacaklardır. Bölgedeki hristiyan halk üzerinde Yunanlılık bilincinin yerleşmesi ve gelişmesinde Fatih Sultan Mehmet'in geniş yetkiler vererek canlandırdığı İstanbul Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin büyük rolü olmuştur.

Doğu Karadeniz kıyılarında bir Pontus Rum devletinin kurulması fikrinin, Filik-i Eterya'nın kuruluşu ve Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması başlangıç yıllarını oluşturmaktadır. Zira Doğu Karadeniz Bölgesi Pontus adıyla megali idea’nın hedeflerinden biri olarak ortaya konulmuştur. Nitekim bağımsız Yunanistan’ın kurulduğu 1830’dan sonra Doğu Karadeniz bölgesine olan ilgi artmıştır. 1870’den sonra da özellikle Yunanistan’dan gelen Rumların sayısı artmış, Atina’da yetişmiş siyasi kişiler Samsun’u merkez yaparak çalışmaya başlamışlardır. Bu konuda Yerasimos, Samsun ve Trabzon gibi şehirlerdeki Rumların ticaret sayesinde oldukça zengin olduklarını, ekonomik gücün ister istemez siyasi istekleri harekete geçirdiğini belirtmekte ve 1870’de İstanbul’da yayınlanan Pontus’la ilgili bir kitaba

dayanarak bölge Rumlarında milli Helen ideallerinin hayli kökleştiği görülür demektedir.

Pontus İdeali, 1904 senesinde Merzifon'da faaliyet sahasına geçmiştir. O tarihte Merzifon Amerikan Kolejinde Rumlar biri Rum İrfanperver Kulübü, diğeri Pontus Kulübü namıyla iki kulüp kurmuşlar ve bilahare buna bir musiki kısmı ekleyerek Pontus Cemiyeti adı altında bir cemiyet kurmuşlardır. Bu ilk cemiyet Samsun, Merzifon, Trabzon, Gümüşhane, Amasya, Giresun, Ordu ... gibi şehirlerde yapılacak başka faaliyetlerin temeli mahiyetindedir (Sarınay, 1999, s:5) . Cemiyetin faaliyetleri ve Amerikan Kolejinin desteği, kolejin 16 Şubat 1921'de aranması üzerine ele geçen belgelerden anlaşılmıştır. Bundan sonra kolej bine yakın Rum gencini Pontusçuluk için yetiştirmiştir. Pontusçuluk konusunda siyasi bir hareketin mümkün olabileceği fikri de 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanından sonra açıkça ortaya atılmaya başlamıştır.

Bölgede ilk silahlı çeteyi de Amasya Metropoliti Germanos 1908 yılında Samsun'da kurmuş (Sarınay, 1999, s:6), Yunanlı Destaunis şirketinin gemisiyle getirilen ve Kadıköy'de Mercanis'in kahvesinde depolanan 50 civarında Manlicher marka tüfek ile bölgede ilk milis teşkilatını silahlandırmış,hatta çetelerden 20 kadarını Balkan Savaşlarında Yunan ordusunun yanında savaşmak üzere cepheye göndermiştir (Yerasimos, 18.08.2006) . Trabzon'daki Yunan Konsolosluğu da 18 Ekim 1912'de Trabzon Metropolitine bir tezkere yazarak, Yunan Kralı 1. Yorgi'nin isim günü olan 23 Nisan'da Aya Gregoriyos Kilisesi'nde tören yapılmasını istemiş ve böylece konu tamamen bir Yunanlılık konusu haline gelmeye başlamıştır.

Diğer taraftan, Yunanistan'ın megali idea'yı gerçekleştirmek üzere, Etnik-i Eterya'dan Mavri Mira'ya kadar kurdurduğu birçok cemiyete paralel olarak Türkiye'de Pontus Cemiyetleri de kurulmaya başlamıştır. Türkiye'de ilk Pontus "İçtimagahı" İnebolu'da halkın Manastır olarak adlandırdığı bir yerde Amerika Rum göçmenlerinden rahip Klematyos tarafından tesis edilmiştir (Sarınay, 1999, s:7) . 1908 yılında Samsun'da "Müdafaa-i Meşrute" daha sonra da "Mukaddes Anadolu Rum" cemiyetlerinin kurulması

ile Pontus teşkilatı genişletilmiştir. 1909 yılında Trabzon Metropoliti vasıtasıyla Atina'daki “Asya-i Suğra” cemiyetinin emri altına giren Pontus Cemiyeti metropolit ve papazların öncülüğü ve çalışmaları sayesinde Batum’dan İnebolu’ya kadar Karadeniz bölgesinde şubeleri açılmış, ilk Pontus risalesi de 1910’da yayınlanmıştır.

İstanbul'da yayınlanan Patris Rum gazetesinin (17 Ocak 1919'da) yazdığına göre Paris'te bulunan bir Rum heyetinin kurmayı hayal ettikleri Pontus Cumhuriyeti'nin sınırlarını gösteren ve ilk defa Paris'te bastırılan haritaya göre Türklere ait şu şehirler Pontus Devleti sınırları içinde gösteriliyordu: Trabzon, Giresun, Ordu, Canik, Sinop, Gümüşhane, Şarki Karahisar, Tokat, Amasya, Çorum, Yozgat sancaklarının tamamı, Erzurum vilayetinin İspir ve Bayburt kazaları, Erzincan Sancağı'nın Refahiye ve Kuruçay kazalarının tamamı, Sivas vilayetiyle, Koçgiri, Hafik, Yenihan kazaları kısmen, Kastamonu vilayetinin Tosya, Taşköprü kazalarının tamamı, İnebolu kazasını kısmen içine alıyordu. Hayali ülkenin başşehri olarak da Samsun gösterilmekteydi. Ülkenin yüzölçümü 70.000 km^2 olarak kabul edilmekteydi (Pehlivanlı ,1999, s:82). İşte Pontus Cemiyeti'nin amacı, bahse konu yerlerde ileride Yunanistan’la birleştirmek üzere eski Pont devletini tekrar dirilterek bağımsız bir “Pontus Cumhuriyeti” kurmaktı (Sarınay, 1999, s:8) . Bu amacı gerçekleştirmek isteyen Pontus Cemiyeti, bölgede kurduğu çetelerle faaliyetlerine başlamıştır. I. Dünya Savaşı’nda Rus ordularının Trabzon’u işgal etmeleri üzerine Pontusçuluk faaliyeti bir ivme kazanarak açıkça ortaya çıkmıştır. I. Dünya Savaşı başladığı zaman seferberlik emrine karşı çıkan veya askerden kaçan Rumları Pontus Cemiyeti ve Metropolitikler örgütleyerek çeteler teşkil etmişlerdir. Bizzat Rusların 2000 tüfekle silahlandırdıkları ilk çete reisleri Vasil Usta ve Ayı çetesi lideri Dimitrios Haralambidis, başta olmak üzere Rusların yardımları ile Türkleri öldürmeye ve Türk köylerini yakmaya başlamışlardır. Vasil Usta anılarında, Sivas'a kadar gidip Niksar, Tokat, Reşadiye havalisinde "genel ayaklanmayı" başlatmak üzere 10.000 kadar gönüllü toplandığını ileri sürmüştür. Sonrasında Vasil Usta, Batı Pontus gerillasının şefi ilan edilecektir (Yerasimos, 18.08.2006) .

Savaş içinde Pontus çetelerinin en önemli hedefleri, Türkiye'yi zayıf düşürmek, Türk ordusunu meşgul ederek düşmana dolaylı destek sağlamak, Türk ordusunu arkadan vurmak ve sonuçta bölgedeki Rum varlığını ispatlayarak Türkiye'nin yenilmesi halinde emellerini gerçekleştirmekti. Diğer taraftan 1917 Ekiminde Kafkasya'daki Pontuslularla Doğu Karadeniz'den oraya giden bir takım Pontuslular 12 bin kişilik bir ordu kurmuşlar ve bu sayıyı 50 bine çıkarmak için çaba sarf etmişlerdir. Rus makamları bunu destekleyerek, Rus ordusunda ve donanmasında görevli olup da Pontus Kafkas birliğine katılmak isteyen Pontuslulara izin vermiş ve bu birliğe gerekli olan silah ve cephaneyi sağlamıştır. Pontus Cumhuriyeti'nin kurulması amacıyla Trabzon ve çevresine çıkarılmak üzere hazırlanan bu birlik Bolşeviklerin Kafkasya'yı işgalleri üzerine dağılmış, bir kısmı kaçarak Türkiye'deki çetelere katılmışlardır. Rusların 1916'da Trabzon'u işgal etmeleri üzerine Vali Cemal Azmi Bey'den şehrin yönetimini devralan Metropolit Hrisantos, Rusların bölgeyi boşaltması üzerine onların bıraktıkları silahlarla çeteleri donatmıştır. Bölgedeki Rumlardan yaklaşık olarak 80 bini Rus ordusu ile birlikte Kafkasya'ya göç etmiştir .

Rusların çekilmesinden sonra bölgede faaliyet gösteren Pontus çeteleri ise, Türk hükümetinin aldığı tedbirlerle kontrol altına alınmıştır. Genel olarak bölgede devlet hakimiyetinin tesis edilmesine paralel olarak Pontusçuluk faaliyeti gizli kabuğuna çekilmiş, kilise, okul ve kulüplerde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Doğu Karadeniz bölgesindeki Osmanlı devletinin hakimiyeti yeniden tesis etmesinden sonra, Pontusçuluk faaliyetleri; Rusya, Yunanistan, Avrupa ve Amerika'da hızlanmış ve uluslararası bir boyut kazanmaya başlamıştır. Nitekim 5 Mayıs 1917'de Tiflis'te "Yunanistan Kafkaslar Kongresi" yapılmış, 1917 Ekim ayı ortalarında Atina'da Karadeniz kıyı şehirlerinde yaşayan Pontusluların temsilcilerinin katıldıkları, bölgedeki Rumlar bağımsız bir devlet içinde birleştirmeyi amaçlayan önemli bir kongre

yapılmıştır. Gene Ekim 1917'de Paris'te "Pontus Milli Merkezi" kurulmuş ayrıca A.B.D 'de de aynı amaçla özel bir komite teşkil edilmiştir (Sarınay, 1999, s:9-10) . Eylül 1917 tarihinden itibaren de Paris'te Fransızca olarak Journal Des Hellenes, Mediterranee Orientale, Londra'da Esperia ve Atina'da yayınlanan çeşitli gazete ve bültenlerle yoğun bir propaganda başlatılmıştır.

I. Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti'nin mağlup olarak çıkması ise Rumlar açısından yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Zira 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi, İtilaf Devletleri'ne Osmanlı Devleti'nin bir çok noktasını işgal etme imkanını veriyordu. Mütarekeden hemen sonra harekete geçen Rum Cemiyetleri, 2 Kasım 1918'de Giresun Eski Belediye Reisi Constantin Constantinidis başkanlığında Marsilya'da bir kongre gerçekleştirdiler. Daha önce (Şubat 1918'de) yine aynı yerde bir kongre yapılmış ancak bir sonuç alınamamıştı. Şimdiki kongre ise hedefine ulaşmış ve Constantinides'i Pontus meselesine bir çözüm bulmakla görevlendirmiştir. Constantinides ilk iş olarak İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na bir yazı göndererek, Pontuslu Rumlara şimdiye kadar hiç kimse tarafından gerekli dikkatin verilmediğini belirtti ve yardım talebinde bulundu.

Avrupa Devletleri nezdindeki faaliyetlerinde kamuoyu desteğini arkasına almak isteyen Rum cemiyetleri, Avrupa ve Amerika kamuoyunu ve devlet adamlarını etkilemek üzere gazetelere ilanlar, raporlar, yazılar, resim ve istatistikler gönderdiler. Bunlarda Rum nüfusunun Türklerden çok olmasa bile azımsanmayacak bir nispette olduğu vurgulanarak Wilson Prensipleri'ne göre milli devletlerinin kurulmasını istiyorlardı.

Rum Cemiyetler, bu tür faaliyetlerden başka başkenti Trabzon olmak üzere bir Pontus Devleti kurulmasını sağlamak için Avrupa başkentlerini ziyaret etmek üzere komiteler teşkil ettiler. Rusya'daki Pontus Rumlarını temsilen dört delegeden oluşan bir heyet İstanbul'a geldi. Burada Fener Rum Patrikhanesi ile istişarelerde bulunan heyet, daha sonra buradan Atina'ya oradan da Paris'e hareket etti. Heyet, Paris Sulh Konferansı'na ve Müttefik Devletlere birer muhtıra verecekti . Yine aynı günlerde Trabzon Rumlarının

isteklerinin neler olduğunu izah etmek üzere bir heyet seçildi. Bu heyet de Rusya'dan gelen heyet gibi önce İstanbul'a buradan da bir Yunan torpidosuyla Yunanistan'a hareket etti . Pontus Rum Cemiyeti'nin İstanbul Şubesi de, cemiyetin Avrupa'daki azalarıyla temaslarını artırmak ve teşebbüslerini genişletmek üzere, azalarından Arzuoğlu Efendi'yi Paris'e göndermeye karar verdi. Önceden Samsun Mebusluğu'nda bulunmuş olan bu kişi, önce Atina, sonra Paris'e giderek faaliyetlerine devam edecekti. Heyetlere, kamuoyu ile yakın ilişkiler içersine girme görevi de verilmişti (Okur, 2004, s:93-94) .

Temmuz 1918'de Pontus'un bağımsızlığının ve I. Dünya Savaşı'nda Kafkaslara giden Rumlar'ın tekrar eski vatanlarına dönme arzularının dile getirildiği bir başka Pontus Kongresi de Bakü'de toplanmıştır. Nihayet 1918 Ekiminde Pontus Milli Merkezi Batum'da kurulmuştur. Sonuçta 30 Ekimde 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandığı zaman Türkiye dışındaki Pontus organizasyonu büyük oranda tamamlanmıştır (Sarınay, 1999, s:13) .

8.5.3. Yunanistan'ın Soğuk Savaş Dönemininden Günümüze Kadar Yürüttüğü Pontus Politikası

Pontus meselesi Lozan Anlaşması ile beraber tarihe mal olmuş olmasına rağmen, Yunanistan tarafından suni olarak tekrar yaratılmaya çalışılmaktadır. Yunanistan'da bilhassa 1974'ten sonra kurulan hükümetler aracılığı ile kurulan ve Türkiye aleyhine faaliyette bulunan bir çok dernek kurulmuştur. Bu çerçevede Yunanistan'da sözde "Pontus Soykırımı" iddiaları 1985 yılından itibaren giderek artmıştır. Özellikle PASOK yönetim kurulu üyesi ve "Halkların Hakları ve Kurtuluşu İçin Yunan Birliği" adlı kuruluşun ileri gelenlerinden Mihalis Haralambidis bu meselelerin canlanmasında önemli rol oynamıştır.

Yunanistan'ın Pontus konusundaki en çarpıcı faaliyeti bu amaçla kurdurduğu derneklerdir. Bu çerçevede Yunanistan, yurt içi ve yurt dışında

176 adet Pontus derneği kurdurmuştur. Bu derneklerin koordineli bir şekilde çalışmalarını sağlamak amacıyla federasyon oluşturdukları dikkati çekmektedir. Türkiye'ye karşı daha etkili bir propaganda faaliyeti yürütebilmek amacıyla oluşturulan Pontus Dernekleri federasyonları şunlardır :

- Güney Yunanistan Pontuslular Dernekleri Federasyonu,
- Avustralya Pontuslular Dernekleri Federasyonu,
- Ukrayna Pontuslular Dernekleri Federasyonu,
- Rusya Pontuslular Dernekleri Federasyonu,
- Kıbrıs Pontuslular Birliği,
- Pontuslular Dernekleri Pan-Helenik Federasyonu,
- Almanya Pontuslular Dernekleri Federasyonu,
- Gürcistan Pontuslular Dernekleri Federasyonu,
- Kazakistan Elen Cemaatleri Federasyonu,
- Ermenistan Pontuslular Birliği,
- ABD ve Kanada Pontus Dernekleri Federasyonu, (Sarınay, 1999, s:153-54) .

Yunanistan'da bu dernek ve federasyonlar vasıtasıyla periyodik olarak ülke içinde ve dışında uluslararası "Pontus Helenizmi Kongreleri" düzenlenmektedir. 14-24 Mayıs 1922 tarihinde Selanik'te "Pontus Helenizmi Dünya Kongresi" düzenlenmiş, kongreye dünyadaki bütün Pontus dernekleri katılmıştır. Yunanistan ise bu tip toplantılara başbakan, bakan seviyesinde katılmaktadır.

Türkiye'ye yönelik politikalarını AB'nin arkasına saklanarak yürüten Atina'nın planı, Türkiye'nin savunma güçlerinin AB saldırısı altında zayıfladığı bir dönemde sözde Ermeni soykırımına bir de Pontus soykırımını eklemek

şeklindedir. Atina'nın bu politikayı sistemli olarak geliştirmesindeki amaç, "Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Ortodokslara yapılan soykırımı tanımadığı sürece Avrupa Birliği'ne kabul edilmemesi" nin sağlanmasıdır (Özdağ, 02.09.2006) . Nitekim Yunanistan Pontus konusunu bir soykırım olayı olarak uluslararası kuruluşlar nezdinde gündeme getirmektedir. Yapılan kongrelerde, yayınlanan kitap, makale ve bildirilerde Türklerin 350 bin Pontuslu'ya soykırım uyguladığı iddia edilmektedir. Bu iddialarda soykırımın iki aşamada gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Birincisi 1916-1918 yıllan arasında, yani I.Dünya Savaşı sırasında, ikincisi de Mustafa Kemal Paşa'nın liderliği döneminde yani 1919-1923 yılları arasındadır. Bu dönemlerde Türkiye'de yaşayan 700 bin Pontuslu'dan 350 binin katliam ve sürgün metotlarıyla yok edildikleri iddia edilmekte ve sadece 180 binin Yunanistan'a dönebildiği belirtilmektedir. Özellikle, Ermenilere uygulandığı iddia edilen soykırım günümüzdeki "Kürt Sorunu" ile paralellikler kurularak Türkiye'nin soykırımı tanıması ve tazminat ödemesi talep edilmekte ve Türkiye'nin Pontus soykırımını tanımadığı sürece AB'ne kabul edilmemesi için Yunanistan içinde ve Avrupa ülkeleri nezdinde propaganda yapılmaktadır (Sarınay, 1999, s: 55) . Ayrıca konu ile ilgili olarak Yunanistan içinde Avrupa Parlamentosu merkezinde, İngiltere'de, Almanya'da ve Moskova'da çeşitli sergiler düzenlemektedirler. 1991'de Almanya'daki Alman Pontus Dernekleri Federasyonu'nca, "1916- 1923 Yılları Arasında Katledilen Pontusçular Fotoğraf Sergisi" açılmıştır. Pan Helenik Pontuslular Derneği, BM ve AGİK'e çeşitli yazılar yazıp dünyanın dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Aynı dernekler aracılığı ile Yunanistan'a yerleştirilecek Pontuslular için Avrupa toplu-luğundan kredi alınmaktadır. 1990 yılında Avrupa Parlamentosunun Strazburg'daki binasında sergi düzenlemişlerdir. Yine Yunanistan'da, "Pontus Küçük Asya Bankası" kurulmuştur (Pehlivanlı, 1999, s:110) .

Diğer taraftan Yunanistan, kurduğu yukarıda belirtilen Pontus dernekleri vasıtasıyla turizm mevsimlerinde Doğu Karadeniz bölgesine "Unutulmayan Kaybolan Vatanlara Gezi" adı altında periyodik geziler de düzenleyerek olayı canlı tutmaya çalışmaktadır. Ayrıca Yunanistan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasına paralel olarak bu ülkeden göçmen olarak gelen

Rumları, Pontus'lu Rumlar adı altında Batı Trakya'ya yerleştirerek, Türklerin yaşadığı bu bölgenin demografik yapısını tamamen bozmayı ve Türkleri asimile etmeyi de amaçlamaktadır. Bu amaçla bölgede istimlak edilen topraklara Pontus göçmenleri için toplu yerleşim merkezleri kurulmaktadır. Avriani gazetesi bu politika ile "duyarlı sınır bölgelerinin takviyesinin amaçlandığını" belirtmektedir (Sarınay, 1999, s:59) . Ayrıca Yunanistan tarafından Pontus fikrini geliştirmek doğrultusunda Rumca bilen bazı Türk gençleri Yunanistan'a celbedilmiş ve bunların PKK militanları tarafından özel eğitim alınması sağlanmıştır (Gedikli, 2002, s:27)

Bilindiği gibi Batı Trakya'daki Türk azınlığın hak ve menfaatleri Lozan Antlaşmasının 37-45 nci maddeleriyle teminat altına alınmıştır. Ancak Lozan Antlaşmasını müteakip çok sayıda Rumun mübadele neticesinde Yunanistan'a göçmeleri Yunan hükümetini zor durumda bırakmıştı. Yunan hükümeti bu göçmenleri Batı Trakya'daki Türklerin yaşadığı bölgelere yerleştirmeye kalkınca iki ülke arasında bir bunalım yaşanmış, yeniden savaşın eşiğine gelinmişti. Konu Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun 19 Mart 1927 tarihinde aldığı bir kararla çözümlenmişti. Buna göre ilke itibariyle Batı Trakya'ya göçmen yerleştirilmesi yasaklanmamakla beraber bazı şartlara bağlanmıştı. Bu çerçevede göçmenlerin ancak devlete ait ve devlet tarafından iktisap edilecek yerlere iskan edilmesi ve iskan keyfiyetinin bu bölgedeki Türk azınlığına tanınmış hakların ihlaline müncer olmaması hükme bağlanmıştır.

Ancak, Yunan hükümetlerinin, yukarıda bahsettiğimiz antlaşmalara rağmen Batı Trakya'daki Türk azınlığı zaman içerisinde -tedricen- eritmeyi, bir devlet siyaseti halinde sistemli bir şekilde sürdürdüklerini görmekteyiz. Maksatları Batı Trakya'nın demografik ve etnik yapısını değiştirmektedir. Bu maksat çerçevesinde 1987-1992 yılları arası eski S.S.C.B.'den getirilen 42.529 Rum Batı Trakya'ya yerleştirilmiştir ki bu rakamı 100.000'e çıkarmayı planlamaktadırlar. Batı Trakya'da ev sahibi yapılan veya modern binalarda gerçek değerinden çok düşük kiralarla barındırılan Pontuslu Rum sayısı yıl

içinde yıllar yılı devamlı artmıştır. Batı Trakya'da Rumlar için inşa edilen konutlarda 1993 Mayısı sonunda 1580 Rus göçmeni otururken bu rakam 1994 Nisan ayı sonunda 4.529 olmuştur. Bu planları Kıbrıs Rum Yönetimi eski dışişleri bakanı Yorgo Yakavu yapmış ve Yunanistan hükümeti ile "Elen Soydaşlara Yardım Vakfı" finanse etmiştir.

Ancak Yunanistan kendi imkanlarını düşünmeden sadece politik maksatlarla kucak açtığı bu insanlara gerekli kolaylıkları ve iyi hayat şartlarını sağlayamamıştır. Bu yüzden Batı Trakya'ya yerleştirilen Rumlar, zaman içerisinde Atina'ya gitmek eğilimi içine girmişlerdir. Öte yandan asıl sebep, bu insanların Yunanca'nın yerli lehçelerini iyi bilmemeleri yüzünden yerli halkla anlaşıp kaynaşamamalarıdır. Bundan dolayı birçok göçmen, ülkenin ya daha müreffeh yerlerine veya geldiği yere geri dönmeye çalışmaktadır. Tüm bu problemlere rağmen Yunanistan 100 bin göçmen yerleştirmeyi hedefinden vazgeçmemiştir (Pehlivanlı, 1999, s:112-113) .

Daha önce bahsedildiği gibi, Mütareke döneminde Doğu Karadeniz bölgesinde toplam 250 bin-260 bin civarında Rum yaşamaktaydı. Justin Mc Carthy'e göre de bu rakam 260 bin 313'tür. Dolayısı ile 350 bin Rum'un yaşamadığı bir bölgede, 350 bin kişinin soykırıma uğratıldığını iddia etmek bilinçli bir propagandadır. Kaldı ki Mübadele ile Yunanistan'a ulaşan bölge Rumlarının sayısının 182.169[15] olduğu bizzat Yunanlılar tarafından da doğrulanmaktadır. Bu rakama Yunanistan dışında ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelere göç edenleri ekleyecek olursak 210 bin civarına ulaşmaktadır. Yaklaşık 250-260 bin insandan 210 bini Yunanistan ve diğer ülkelere göç ettiğine göre kaç kişinin öldüğü veya kaybolduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Yerasimos, Yunan kaynaklarına dayanarak Trabzon, Sivas ve Kastamonu vilayetlerinde yaklaşık 450 bin kişinin yaşadığını belirtmekte ve bunlardan 86 bin kadarının I. Dünya Savaşı sırasında Rusya'ya göç ettiğini ve 322 bin 500 kişinin de nüfus mübadelesi sırasında Yunanistan'a ulaştığını vurgulamaktadır. Yerasimos'un oldukça

[15] 1926 Yunanistan nüfus sayımı rakamları, MC CARTHY, 1998, s: 336

yüksek gösterdiği bu rakama Yunanistan'ın dışındaki ülkelere de göç edenleri ilave edersek iddiaların gerçek dışı olduğu kesindir.

Bu tarihi kaynaklara rağmen Yunanistan, 19 Mayıs gününü sözde "Pontus Soykırımını Anma Günü" olarak kabul eden bir yasa çıkarmıştır. 24 Şubat 1994 tarihinde Yunan Parlamentosu'nda oybirliği ile kabul edilen bu yasa 7 Mart 1994 tarihinde Yunanistan Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Kıbrıs Rum Yönetimi Temsilciler Meclisi de aynı yönde bir karar almıştır. Yunan basınında çıkan haberlere göre, 19 Mayıs gününün milli bir bayram olarak anılması ve bütün eğitim kurumlarında konuyla ilgili konuşmalar yapılması ve Kiliselerde ayinler düzenlenmesi öngörülmektedir (Sarınay, 1999, s:56-57) . Yunan Başbakanı Mitsotakis "Dedelerimiz, Pontus topraklarına dönüş hayalini size miras olarak bırakarak öldüler. Bu mirası kalbinizin içinde koruyun" şeklinde demeç vermiştir. 1993'te bu yaklaşım devlet politikası olarak kendisini açığa vurmuştur. Yunan parlamentosu bununla da yetinmeyerek 1998'de 14 Eylül'ü "Küçük Asya Helenlerinin Türk devleti tarafından soykırıma uğratılmasının yıldönümü" ilan etmiştir (Gedikli,2002,s:27). Yunanistan Başbakanı Kostas Karamanlis, 2006 yılında Atina'da düzenlenen "6. Dünya Pontus Helenizmi Konferansı"nda yaptığı konuşmada, "Pontus Helenizmi uzun, tarihi yolculuğunda başarılı olduğu kadar oldukça güç dönemlerden de geçmiştir. Bu dönemlerin en trajik olanı 1916-1922 yılları arasında yaşanan soykırım dönemidir. Ancak Pontuslu kardeşlerimiz, mücadele vermek durumunda oldukları zorluklara karşın, Yunan toplumuna hızlı bir şekilde entegre olmayı başarmışlardır. 80 yılı aşkın süre içinde ülkenin kalkınmasına büyük katkıda bulunmuşlardır" görüşünü dile getirmiştir .

Yunanistan'ın Pontus faaliyetleri çerçevesinde ileri sürdüğü bir diğer iddia da Doğu Karadeniz bölgesi başta olmak üzere, halen Anadolu'da gizli hristiyanların yaşadığıdır. Bu iddiaya göre, Anadolu'nun Türkleşmesi, dolayısıyla İslamlaşması sırasında, Türkler'den korkan birçok hristiyan korkularından Müslümanlığı kabul eder görünmüşlerdir. Gerçekte bunlar gizli

gizli hristiyanlık inancının gereğini yerine getirmişler, ancak dışarıya karşı Müslüman gözükmüşlerdir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bugün dahi, Helence konuşan hristiyanların yaşadığı iddia edilmektedir. Halbuki Osmanlı millet sistemi içinde hristiyanlara her türlü dini özgürlüğün verildiği bütün dünya tarihçilerinin kabul ettiği bir gerçektir. Zira tüm Anadolu'da olduğu gibi, Doğu Karadeniz bölgesinde de yaygın bir şekilde kiliseler mevcuttu. Anadolu'da yüz binlerce ortodoks hristiyan bu kiliselerde ibadetlerini rahatça yaparken bir kısmının inancını saklamak zorunda kalması inandırıcı değildir (Sarınay, 1999, s:58) . Yunanistan bu tür iddialarla bölge insanında bir şüphe ve kimlik krizi yaratmaya çalışmaktadır.

Halihazırda Türkiye aleyhine faaliyette bulunan 450'nin üzerinde derneğin kurulduğunu biliyoruz. Bu 450 kuruluştan Türkiye'den toprak talebinde bulunan örgüt ve dernek sayısı 51' dir. "Birleşik Küçük Asya Kurtuluş Cephesi", "Gökçeada - Bozcaada -Trakyalılar Derneği", "Küçük Asya ve Kıbrıs Halkları Mücadelesini Koordinasyon Komitesi (SEALMAK)" "Küçük Asya Ispartalılar Derneği", "Milli Haçlı Orduları Örgütü" "Patra Anadolulu Mübadiller Derneği" gibi dernekler bu elli bir dernekten bazılarıdır (Pehlivanlı, 1999, s:109) .

9. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE YÜRÜTÜLEN DİĞER POLİTİKALAR VE AVRUPA ENTEGRASYONU

Yunanistan'ın NATO'ya girdikten sonra dış politik hedeflerinin büyük Yunanistan'ı yaratmak doğrultusunda geliştiğini önceki bölümlerde vurgulanmıştır. Yunanistan'ın Albaylar Cuntası olarak adlandırdığımız en uzun dikta dönemine sebep olan askeri ihtilalin önemli sebeplerinden biri de budur. Soğuk savaş dönemi sürerken içte Yunanistan'ı komünistlerden kurtarmak, dışta ise büyük Yunanistan'ı gerçekleştirmek için darbe yapan Albaylar, içte ve dışta büyük bir başarısızlığa imza atmıştır.

Uluslararası arena, özellikle Avrupa, gerçekleşen askeri darbeyi tepkiyle karşıladı. Cunta döneminde 1961 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuyla (AET) yapılan anlaşma donduruldu.[16] Ayrıca Avrupa yatırım bankası daha önce anlaşılmış olan uzun dönemli kredileri de dondurdu. Yunanistan vakti geldiği halde NATO başkanı yapılmadı ve Avrupa Konseyinden atılacağını anlayan Yunanistan 1969 yılında konseyinden çekilmek zorunda kaldı.

Papadopulos'un cunta yönetimi uluslararası alanda sadece Amerika'dan destek görmüştür. Cuntanın, Yunanistan limanlarını A.B.D'ye açmış olması da A.B.D'nin rejime destek vermesinin önemli bir sebebiydi. Ayrıca Amerika, cuntanın komünist karşıtlığından da memnundu. Ancak ironiktir ki ; yine bu dönemde Yunanistan'ın komünist Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkileri daha iyi düzeye gelmiştir. Papadoupulos ilk gezisini Romanya'ya yapmış, 1971 yılında Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya'nın dış işleri bakanları Atina'na bir araya gelmiştir. Bunların yanı sıra geçmişten farklı olarak Albaylar, bazı Afrika ülkeleriyle de iyi ilişkiler kurdu.

---

[16] Bu anlaşmaya göre Yunanistan 1984 yılında AET'ye dahil olacaktı.

Yunanistan dış politikasında Türkiye'nin yanı sıra Arnavutluk'ta kritik pozisyon taşımaktadır.Yunanistan, Arnavutluk'la da Yunan azınlık hakları sebebiyle savaş halini sürdürdü. 1971'de Arnavutluk ile diplomatik ilişkiler geliştirilmiş ve ticaret anlaşması yapılmıştır. Ancak bu anlaşmada azınlık hakları yer almadığından bir çok milliyetçi Yunan'ın rejime verdikleri destek darbe almıştır (Crampton, 2002, s:218-219) .

Papadopulos'un dış politikada Yunanistan aleyhine gelişen uygulamaları ve ülke içindeki hem ekonomik hem kamusal kaotik durum Ioannides önderliğinde başka bir subay grubu tarafından devrilmesine yol açtı. Ancak Ioannides döneminde de sorunlar büyüdü. Ülkenin seçkinleri demokratikleşme kararı aldı ve Karamanlis 24 Temmuz 1974'te başa geçti. 1970'lerde Yunanistan 1950'li Yunanistan'ın ayna görüntüsüydü. 1950'lerde orta sağ, tam sağın yardımıyla sol üzerinde egemenlik kurmuştu. 1967-74 yılları arasında ise Yunan demokrasisine tehdit sağcılardan gelmiştir. Bu yüzden yeni yöneticiler sol görüşle çalışmayı seçti.

Yunan politik hayatındaki diğer hareketler Türkiye ile olan gerginlik gibi değişmemiştir.1974 Ağustos'unda Türk güçleri Kıbrıs'ın 5/2'sini kontrol altına aldı. Bir çok Yunanlıya göre Amerika'ya yakın olmak ve NATO'da bulunmak Yunanistan'a pek bir yarar sağlamamıştı. Karamanlis, NATO askeri kanadında Yunan askeri gücünü çekti ve dört Amerikan üssünün Yunanistan'dan çıkarılacağını açıkladı.

Karamanlis ülkede istikrarın sağlanabilmesi için ülkeyi seçime götürdü. 17 Kasım 1974 tarihinde yapılan seçimlerde tüm politik spektrumun temsilcileri yer aldı. En sol tarafta iki komünist parti ve EDA (Yunanistan Komünist Partisi) ; ekonomini ulusallaştırılması ve dış politikanın nötralizasyonu için bir kampanyada bir araya geldi. Orta solda Pan Helenik Sosyalist Hareket (PASOK) adında yeni bir parti kuruldu ve Andreas Papandreou tarafından yönetilmeye başlandı. Bu parti 1967 darbesi ve askeri yönetimin sorumlularının cezalandırılmasını istiyordu. Ayrıca Amerika, NATO ve AET konusunda şüpheli davranıyorlardı. Merkezde eski dış ilişkiler bakanı Georgios Mavros başkanlığında bir parti kuruldu. Bu parti de PASOK gibi

cumhuriyetçiydi ama AET'yi savunmaktaydı. Orta sağda Yeni Demokrasi Partisi adında Karamanlis'in liderliğinde yeni bir grup oluştu. Bu parti eski ERE (Ulusal Radikal Birliği) partisinin devamıydı: Özgür girişimciliğe, AET ile entegrasyona önem vermekteydi. Bunun daha sağındaysa Milliyetçi Demokratik Birlik Partisi vardı. Monarşist olan parti otoriter rejimi savunuyordu.

Yeni Demokrasi Patisi seçimlerden %54 oy alarak birinci çıktı. 300 koltuklu parlemantonun 219 unu kazandı. Karamanlis kurtarıcı ilan edildi. Zaten partinin sloganı " Ya Karamanlis ya da tanklar"dı. 8 Aralık'ta monarşinin geleceğini belirleyecek referandum yapıldı. Yunanlılar %69 cumhuriyetten yana oldular. Monarşi sorunu ortadan kalktıktan sonra ordunun sorunu kaldı. Sivilleri başa ordu getirmişti. Ancak ordunun Yunan politikasına tekrar karışmayacağının garantisi yoktu. 1975 Şubatında bu tehlikenin gerçek olduğu ortaya çıktı. Bir askeri kumpas ortaya çıkarıldı. Üç cuntacı ölüm cezasına çarptırıldı ancak kahramanlaşmamaları için cezaları ömür boyu hapse çevrildi. Cuntanın üç lideri Papadopoulos, Makarezos ve Pattakos ise bir adaya yerleştirildi. Ordu ise politik ortamdan ayrıldı (Crampton, 2002, s:220-222) . Böylece Karamanlis, başa geçtikten sonra monarşiyi kaldırdı ve askeri politik arenadan çekti. Bu sayede politik stabiliteyi sağlayacak milli birliği oluşturdu.

Karamanlis döneminde de Yunanistan dış politikasında en öncelikli konu her zaman ki gibi Türkiye oldu. Yunanistan Türkiye üzerindeki hayallerinin mantıksızlığını bir türlü kavrayamamış ve her çabası büyük gerginliklere yol açmıştır. Karamanlis döneminde Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan en gergin anlar ise 1976'da Türk Araştırma gemisi Sismik 1'in Ege'de yaptığı petrol arama çalışmaları nedeniyle olmuştur. İki ülke arasındaki gerilimi Avrupa yatıştırdı.Ancak, Ankara ile olan bu gerginlik Atina'nın yeni dış politika arayışlarına itti. Yunanistan Türkiye ile olan sorunlarda Amerika'nın Türk tarafını tutacağını düşündü. Çünkü Türkiye daha büyük ülkeydi ve Sovyetler'in komşusu olduğu için komünizme karşı uç hat konumundaydı. Ayrıca Kıbrıs'ta da Amerika'nın Yunanistan'ı yalnız bıraktığını

düşünüyorlardı. Bu nedenle Türkiye'ye karşı alternatif dengeler gerekli olduğuna karar verirdi. Önlerinde iki seçenek vardı :

İlk seçenek, Yunanistan'ın kuzeyinde olan komşuları Osmanlı İmparatorluğunun devamı olan ülkeye duygusal antipati duymaktaydı. Komünist rejim altındaki bu ülkelerde duygusal antipati aynı zamanda politik bir hal almıştı. Ayrıca Yunanistan'da Türk karşıtı düşünceler, komünist korkular kadar öne çıkmaktaydı. Bu şekilde komünizm ve Türk karşıtı Yunanistan komünist ama Türk karşıtı rejimlerle iş birliği yapabilirdi. Nitekim 1975'in ilk yarısında, Ankara ile olan Ege gerilimi en üst noktasına ulaşmadan önce Karamanlis, Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristan'ı ziyaret etmiş ve bu ziyaretler sonraki bir kaç yılda devam etmiştir. Bu ülkelerin katılımıyla 1976'da Atina'da Balkan zirvesi yapıldı. Önemli bir karar alınmasa da bir birliktelik sağlandı.

Diğer seçenek ise Avrupa'ydı. Askeri yönetim döneminde dondurulan AET ile birliktelik anlaşmasını tekrar aktive etti. Karamanlis tarafından AET'ye tam katılım için ilk başvuru 12 Temmuz 1975 yılında G.Fitzgerald'a (Avrupa Birliği Başkanı ve İrlanda Dışişleri Bakanı) yapıldı.Yunanistan'ın AET'ye katılmak istemesinin sebepleri şunlardı :

- Yunanistan topluluğun kendi demokratik politik sisteminin stabilitesini sağlayacak bir çerçeve olduğunu düşünüyordu.
- Bölgedeki ve uluslararası sistemdeki anlaşma yapılacak gücü arttırma, özellikle Türklere karşı ayrıca savaş sonrası oluşan güçlü Amerikan bağını azaltmada etkili olacaktı .
- Topluluğa girmek Yunan ekonomisinin ve Yunan halkının gelişmesi ve modernizasyonu için güçlü bir faktör olacaktı.
- Yunanistan bir Avrupa ülkesi olarak Avrupa modelinde ve Avrupa entegrasyonunda varolmak ve etkili olmak istemekteydi.

Temmuz 1976'da Yunanistan'ın AET'ye girmesi için görüşmeler başladı. Karamanlis, 1977 yılında Yunanistan'ı AET ye sokacak hükümetin toplumdan destek alarak bu işi yapması gerektiğine karar verdi. Bu yüzden

kasım ayında normalden bir yıl önce genel seçim kararı aldı (Crampton, 2002, s:224) . Seçimlerde Yeni Demokrasi Partisi oyunu düşürdüyse de yine birinci parti oldu. İkinci parti ise PASOK oldu. PASOK'un bu çıkışı Yunan siyasetinin geleceği hakkında da ip uçları veriyordu.

Karamanlis, tekrar başa geçtiğinde AET ile görüşmelerini Mayıs 1979 tarihine kadar muhaliflere rağmen kararlılıkla sürdürdü ve Yunanistan'ın 1961 yılında yaptığı başvuruya göre 1984 olan giriş tarihi, 1981 yılına çekildi. 1981 yılında Yunanistan AET'ye onuncu üye olarak katıldı. Karamanlis'in beş yıllık görev süresi çok başarılı geçti. Karamanlis'in dış ilişkilerde önemli kazanımı Yunanistan'ın AET'ye tam üye olma yolunda ilerlemesidir. Ayrıca Yunanistan'ı barışçı demokratik ve diğer Balkan ülkelerinin başaramadığı ekonomik büyümeye ulaştırmanın başarısı önemli bir şekilde Karamanlis'e aittir. Karamanlis kazanırken bırakmayı seçti. Mayıs 1980'de başkan Tsatsos'un ikinci dönemi de sona erdi. Karamanlis onun yerine çıkarak başkan oldu ve partisinin kontrolünü Georgios Rallis'e bıraktı. Rallis'in ilk icraatı Yunanistan'ı tekrar NATO'nun askeri kanadına sokmak oldu. Ancak bir yıl sonra yapılan seçimlerde halk tercihini PASOK'tan yana kullandı (Crampton, 2002, s:225). Yunanlılar cunta rejiminin arkasında Amerikan desteğine ve Kıbrıs'ta Amerikalılar'ın Türkleri durdurmak için hiç bir şey yapmadıklarına, Batı'nın ise pasif kaldığına inanıyorlardı. PASOK'un kullandığı bu durum Yunan komünist partisine gidecek oyları da kendine çekti, güçlü milliyetçi sloganlar ile Papandreou, Amerikan ve Batı karşıtı komünist partinin oylarını aldı (Kapsis, 1988, s:41-63) ve Ekim 1981'de Papandreou Yunanistan'ın ilk sosyalist hükümetini kurdu.

Yunan politikasındaki değişiklik PASOK başa geçmesinin ardından belirgin bir hale geldi. PASOK' un dış ve savunma politikası güçlü milliyetçi ve sosyalist terminoloji içermekteydi. Bu tutumda askeri güçlerin arttırılması, Balkanlar'da, Akdeniz'de, Batı Avrupa ve Ortadoğu'daki ülkelerle ilişkilerin güçlendirilmesi ve daha bağımsız bir dış politika izlemek ilk hedef olmuştur (Tsoumis, 1988, s:103-104) . Papandreou'nun deyişiyle Yunanistan'ın "biri İngiliz biri Amerikalı iki akciğerle " nefes aldığı günler değişmişti (Vaner, 1990, s:177) .

İlk olarak, Yunanistan, Amerika ve NATO ile bağlarını çözmüş ve AET'ye iyice yakınlaşmıştır. Fakat Papandreou, Avrupa ile NATO'yu tamamen ayrı tutmuş AET ile ilişkilerini daha çok ekonomik bazda oturtmuş, ekonomi politikasını AET'nin gücüne dayandırmıştır (Verney, 1993, s:134-135) . İkinci olarak, Yunanistan, bir çok Balkan ülkesi, Doğu Avrupa ülkesi ve Sovyetler Birliği ile ilişkilerini güçlendirmiştir. Üçüncü olarak ise uluslararası sistemde bağımsız görünmeye başlamıştır (Diamandouros, 1993, s:9) .

Yunanistan'ın AET' ye katılması 1981-2002 yılları arasında 3 ayrı döneme ayrılabilir. 1981-1985 yılları arası birinci dönem, 1985- 1895 yılları arası ikinci dönem, 1995-2006 yılları arası üçüncü dönemi oluşturur : İlk dönem Avrupa entegrasyonu ile ilgili güçlü şüpheler üzerine kurulmuştur. Ekonomik alanda AET Yunanistan'daki temel ekonomik alanlarda finansal destek vermeye hazırdı. Ancak PASOK hükümeti bazı sektörlerin kontrolünün özel şirketlere geçmesini istememiş ve Mart 1982'de Yunanistan AET'nin kendisinden bazı sektörlerde devlet tekelini azaltmasını istememelerini talep etmiştir. Ancak AET bunu kabul etmemiş ve Yunan ekonomik sorunlarını aşmanın tek yolunun AET politikalarını sürdürmek olduğunu söylemiştir.

1983-1985 yılları arasında Yunanistan, bilerek veya bilmeyerek, üç ortamda Avrupalılaşma ayarlarına direnç göstermiştir. Bunlar : Özelleştirme politikaları, dış politika yönlenmesi (AET ortak bir dış politika istemiştir) ve güvenlik ve savunmaya yönelik devlet politika uygulamalarıdır (Ioakimidis, 1996, s:37-38) . Ancak ülkenin aydınlarına göre Yunanistan zamanla savunma politikasındaki farklılıkları değişecek ve milliyetçi önceliklerini azaltacaktı (Kavakas, 2000, s:144-161) .

Nitekim, 1985'ten sonra Yunanistan topluluk politikasına daha yakın davranmaya başladı. Yunan politikasındaki bu U dönüşü 1985 ten sonra daha belirgin olmuştur. Çünkü, ilk olarak Yunanistan AET'nin ekonomik kaynaklarını kullanmaktaydı. Özellikle tarım politikaları Yunanistan lehineydi ve topluluktan çıkmak ekonomik dengeleri bozacaktı. İkinci olarak PASOK

Türkiye ile olan ilişkilerinde AET' nin önemini fark etti ve sonrasında, AET' nin Türkiye tehdidini anlaması ve ona karşı ortak politika oluşturtmasını sağlamaya çalıştı. 1985'te ikinci defa PASOK seçildiğinde Yunanistan devamlı AET standartlarına uymak için çalıştı.

Soğuk savaşın son bulduğu 1990-1993 yılları arasında başta olan Yeni Demokrasi Hükümeti de, 1990'ların ikinci yarısında tekrar başa geçen PASOK hükümeti de bu uyum programını uyguladı. İkinci safha süresince Yunan politikası AET ile daha güçlü entegrasyon pozisyonu aldı. 1988' ten sonra Yunanistan Federal Entegrasyon Modelini desteklemiş, ayrıca eğitim, sağlık, çevre, dış ve güvenlik politikalarında birlikte çalışmaya başlamıştır. Ancak ekonomi sektöründe farklılıklar devam etmiştir.

1981 yılında Papandreou iktidara geldiğinde Yunanistan'ı NATO'dan çıkaracağını ve ülkedeki Amerikan üslerini kapatacağını söylediyse de (Veremis, 1993, s: 181-190) sonrasında Amerikan üslerinin boşaltılmasından ve yeniden NATO'nun askeri kanadından çıkılmasından vazgeçildi. Papandreou, Çeauşescu ve Zhivkov tarafından ortaya atılan Balkanlar'da Nükleer Serbest Bölge fikrine destek oldu. Ayrıca Yunan Sosyalist Hükümeti Batılı ortaklarının Polonya'ya uygulamak istediği engellere karşı çıktı. Sovyet savunma sistemi Pasifik üzerinde Kore uçağını Eylül 1983'te düşürdüğünde AET başkanlığını yapmakta olan Yunanistan Avrupa ülkelerinin protestolarını engelledi. Aynı zamanda anti batı hareketlerine (Nikaragua ya da Filistin'dekiler gibi) sözle destek oldu. Bunlardan başka, 17 Kasım gibi bir çok Amerikan ve iş adamını öldüren terörist organizasyonu engellemek için hiç bir şey yapmadı (Crampton, 2002, s:225) .

Türkiye ile ilişkiler düzelmediği gibi özellikle karasuyu problemi daha da tırmandı. Papandreou, Varşova Paktı'ndan bir tehlike beklemediğini, Türkiye'den bir tehlike beklediğini beyan etmiş ve bütün politikasını Türkiye'nin genişlemesini engelleyecek şekilde şekillendirmiştir (Meinardus, 1996, s:159) . 1981'den sonra NATO'yu Türklere karşı düşmanlığını deklare edecekleri bir platform olarak kullanıldı ve PASOK' un dış politikası Türk tehdidine karşı oluşturuldu ve 1985'te "Yeni Savunma Doktrini" uygulamaya

sokuldu (Vaner, 1990, s:178) . Ancak Türk tehdidine karşı olan bu savunma doktrininin gerektirdiği yüksek askeri harcamalar ve iç politikadaki bazı başarısızlıklar Yunanlılar arasında PASOK'un popülaritesini azaltmıştır (Pridham, 1996, s:81) . 1989 seçimlerinde sonuçlar Yeni Demokrasi Partisi ile PASOK'un koalisyon yapmasını gerektirdi (Crampton, 2002, s:229) . Yunanistan soğuk savaş sonrası döneme işte bu koalisyonla girdi.

10. SOĞUK SAVAŞ SONRASINDAN GÜNÜMÜZE YUNANİSTAN DIŞ POLİTİKASI

1990-1993 yılları arası dünyada soğuk savaş gerginliğinin yerini Balkanlar'da ve Basra Körfez'inde savaş gerginliğine bıraktı. Dış ilişkilerde Mitsotakis A.B.D ile uyumlu bir politika izledi. Haziran 1990'da Washington'a 25 yıl aradan sonra ilk giden başbakan oldu. Devam eden ayda Amerikan-Yunan Savunma İşbirliği Anlaşması'nı 8 yıl daha uzatıldı. Ancak bu anlaşmayı halen Amerikan karşıtlığını sürdüren Yunan halkı, Amerika'nın üs sayısını dörtten ikiye düşürmesiyle kabul etti.

Yunanistan Amerika'yı memnun etmek için İsrail devletini de tanıdı. Ancak işgal topraklarını kabul etmedi. Yunanistan, 1990 yılında körfez krizi çıktığında Suudi Arabistan'a giden askeri birliklerin transit geçişine izin verdi. Ayrıca uluslararası deniz gücüne bir gemiyle katıldı. 1990'lı yıllarda Yunan politikası üç temel noktada biçimlenmiştir :

- Eski komünist devletlerin değişimi,
- AB[17] standartlarına çıkabilmek için ekonominin disipline edilmesi,
- Türkiye ile olan ilişkiler (Crampton, 2002, s: 335) .

Soğuk savaşın bitmesinin ardından Yunan parti liderleri Mitsotakis (Yeni Demokrasi Partisi), Papandreou (PASOK) ve Florakis (Sol Koalisyon), bir konuda karar birliği yaptı ; bu da soğuk savaş sonrasında Balkan ülkelerinin Batı uygarlığı, AB ve NATO ile entegre olma rüyasını Yunanistan'ın sağlayabileceğiydi. Çünkü Yunanistan'da bir Balkan ülkesiydi bu vasfıyla da diğer Balkan ülkeleriyle iyi ilişkiler kurabilirdi. Böylece Yunanistan bölgesel bir güç olacak ve belki de bu güç Türkiye ile yaşadığı dış politika sorunlarında Yunanistan'a uluslararası alanda yardımcı olacaktı.

[17] 7 Şubat 1992 tarihinde AET'ye üye ülkelerin dışişleri ve maliye bakanlarınca imzalanan Maastricht Antlaşması ile AET adı AT (AB) dönüşmüştür. KARLUK, 1996, s:81

Ancak 1993 yılında patlak veren ve Balkanlar'ı kasıp kavuran Yugoslavya iç savaşında Yunanistan hiç de aldığı karar doğrultusunda davranmadı. 1990 yılı bakış açısıyla Yunanistan'ın sorunu çözmede önemli rol oynaması ve bölgesel güç olduğunu hissettirmesi beklenirken durum bundan farklı gelişme gösterdi. Çünkü Yunanistan savaşan devletler arasında denge unsuru olmak yerine Sırbistan yanlısı, Miloseviç taraftarı bir politika izledi.

Bu dönemde Yugoslavya'nın dağılmasıyla beraber bağımsızlığını ilan eden Makedonya, Yunanistan'ı en çok meşgul eden konulardan biri oldu. Makedonlar kurdukları devlete Makedonya Cumhuriyeti adını vermek istedilerse de Yunanistan bu duruma büyük tepki göstermiş ve ülkeyi Makedonya Cumhuriyeti olarak tanımamıştır. Yunanistan bu ismin bir Yunan ismi olduğunu ve başka bir ülke tarafından kullanılamayacağını söylemiştir. Yunanistan'ın gösterdiği bu büyük tepkinin sebebi bağımsız bir Makedonya Cumhuriyeti'nin, kendi Makedon bölgesinde sorun çıkaracağını düşünmesidir. En büyük sorun Makedonya ismindeki devletin Yunanistan içindeki Makedonya bölgesinden toprak talep edebileceğiydi. Ayrıca başka bir korkuda Makedonya devletinin oluşmasıyla Yunanistan'daki Makedonyalı nüfusun azınlık hakları talep edecek olmasıydı (Crampton, 2002, s:336) . Sonuç olarak; kararında ısrar eden Makedonya'ya Papandreou, Yunan diplomatlarının aksi görüşüne rağmen, ambargo uygulamaya karar verdi. (Ioakimidis, 1999, s:140-170) Amerika'nın, B.M.'nin ve AB'nin orta yolu bulma çalışmalarıyla Şubat 1994 yılında başlayan ambargo Eylül 1995'te kaldırıldı. AB'de Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyetini, Makedonya Cumhuriyeti olarak tanımayacağını açıkça belirtti. Makedonlar uluslararası arenada "Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti" (EYMC) olarak tanınmayı kabul etti[18] ve Yunanistan'ın önem verdiği kültürel simgeleri kendi ulusal sembolleri olmaktan çıkardı. Ancak anayasasında Makedonya Cumhuriyeti adını korudu. Bu şekilde anlaşmaya varıldıktan sonra iki devlet aralarındaki ilişkileri

[18] Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, en az 20 ülke Makedon Devletini Makedonya Cumhuriyeti olarak tanımaktadır. Bu ülkelerden bazıları : Türkiye, Filipinler, İran, Estonya, Malezya, Rusya, Pakistan, Çin , Bulgaristan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ, Ukrayna, Belarus, ve Litvanyadır. Amerika'da 2004 yılında ülkeyi Makedonya Cumhuriyeti olarak tanımıştır. Yunanistan Amerika'nın aldığı bu karara çok büyük tepki göstermiştir. http://experts.about.com/e/f/fo/Foreign_relations_of_Greece.htm , 03.09.06

güçlendirecek anlaşmalar yaptı. Yunanistan bu devlete yatırım yapan ilk yabancı yatırımcılardan biridir. 460 milyon Yuro'dan fazla yatırım yapmıştır. Yunan dış politikası Makedonya'nın NATO ve AB ye girmesini de desteklemektedir. Makedonya, AB' ye girdikten sonra ilişkilerin daha da artması beklenmektedir.

Yunanistan 1980'li yıllara kadar Arnavutluk ile savaş halini korumuştur. 1991'de Arnavutluk'taki komünist rejim yıkıldıktan sonra da Yunanistan'ın Arnavutluk'la sorunları devam etti. İki ülke arasındaki problemin temelini Arnavutluk'ta bulunan Yunan azınlık oluşturmaktaydı. Yunanistan bu azınlığın sayısını 300 bin olarak ifade ederken Arnavutluk bu rakamın 5 yada 6 da birini kabul etmekteydi. Komünizmin yıkılması azınlıkların seslerini yükseltmesini sağladı ve doğal olarak Yunanistan, Yunan azınlığın yanında yer aldı. Arnavutluk'un sınır kontrollerini gevşetmesiyle birlikte Yunanlılar'la birlikte birçok Arnavut göçmenin de Yunanistan'a geçmesiyle birlikte aradaki gerginlik arttı .

10 Nisan 1994'te Yunan sınırına yakın bir Arnavut askeri karakoluna Yunan komandolar baskın yaptı. Baskında iki Arnavut askeri öldü ve üç asker yaralandı. Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki kriz Ağustos 1994' te, Arnavutluk mahkemesinin Yunan etnik örgütü Omonia'ya üye beş kişinin Arnavutluk hükümetine karşı oldukları gerekçesiyle hapis cezası vermesiyle tepe noktasına ulaşmıştır. Yunanistan bu duruma Arnavutluk'a yapılan tüm AB yardımlarını dondurarak ve 115 bin Arnavut vatandaşını sınır dışı ederek cevap vermiştir ve Arnavutluk sınırını kapatmıştır.

Aralık 1994'te Arnavutluk iki Omonia üyesini serbest bırakıp, diğerlerinin cezalarını indirince Yunanistan, Arnavutluk'a yapılan yardımlara sınırlı miktarda izin verdi. 1996 yılında Arnavutluk'ta Yunan okullarının ve konsolosluğunun açılmasını sağlayan ve Yunanistan'da bulunan 300 bin Arnavut göçmenin durumunu belirleyen bir anlaşma imzalandı.

Arnavutluk'taki merkezi yönetim 1997 yılında çökünce Yunan güçleri İtalyan güçleri ile birlikte ülkede düzeni oluşturdu ve Nisan ayından Ağustos

ayına kadar Arnavutluk topraklarında kaldı. Eylül 1997'de savunma işbirliği ile ilgili üç anlaşma imzalandı ve o günden sonra Yunan Arnavutluk ilişkileri günden güne gelişti (Crampton, 2002, s:336-338) . Şu an halihazırda Arnavutluk hükümetini isteğiyle 250 Yunan askeri personeli Arnavutluk'ta eğitim ve Arnavutluk askeri gücünün yeniden yapılandırılması için çalışmaktadır.

Yugoslavya'nın parçalanması esnasında Yunanistan'ın savaşan devletler arasında denge unsuru olmak yerine Sırbistan yanlısı, Miloseviç taraftarı bir politika izlediğinden bahsetmiştik. Ancak Yunanistan bu yanlılığını sürdüremedi. Yunan politikasındaki bu değişikliğin sebebi sergilenen tutumun Yunan ulusal çıkarlarına zarar vermekte ve Yunanistan'ın bölgedeki etkisini azaltmakta olduğunun fark edilmesidir. Ayrıca Türkiye bölgede daha yapıcı bir Balkan politikası izlemekte ve kendine müttefikler kazandırmaktaydı. Bu durum Yunanistan'ın geleneksel düşmanı karşısında durumunu zayıflatmaktaydı. Diğer taraftan Andreas Papandreou'dan sonra gelen Costas Simitis son 25 yılda Yunanistan'ın başına geçen en pragmatik ve az milliyetçi bir başkandı.

Simitis partisini daha dengeli ve müttefiklerle uyumlu bir dış politika uygulamanın ülke çıkarları için daha yararlı olacağına ikna etti. Uygulamaları milliyetçiler tarafından devamlı eleştirilse de Simitis yönetiminde Yunanistan, yapıcı bir Balkan politikası uygulamış ve Arnavutluğun yeniden yapılandırılmasında lider hale gelmiştir. Kaçınılmaz olarak Kosova sorununa da ilgisiz ilgisiz kalamayan Yunanistan sorunun çözümünde birleştirici bir rol oynamış Balkan devletleriyle ilişkilerini gün be gün geliştirmiştir.

Yunanistan'ın Balkanlara dönük dış politikasının temel eksenleri şu şekilde özetlenebilir :

- İlk etapta, " Güvenlik , Dostluk ve Eşit İş Birliği " paketi yoluyla siyasal iş birliği yollarını aramak, ardından da bunu "Balkan ülkeleri arasında anlaşma" formuna dönüştürmek,

- Demokratik bir toplum kurmak ve demokratik kurumlar geliştirmek isteyen Balkan ülkelerine kanun hazırlama, kamu yönetimi ve kamu görevlilerinin eğitilmesi konularında yardım ederek iş birliği yapmak,
- Ekonomik iş birliğine öncelik vererek , bölgede bir "Ekonomik İş Birliği Alanı" oluşturmak. Bunu gerçekleştirmek için çevre ülkelerle, enerji, ulaştırma, iletişim ve turizm v.b. konularında iş birliği yapmak,
- Arnavutluk ve Makedonya ile iyi komşuluk ilişkileri kurmak , ikili ilişkileri geliştirmek,
- NATO ' nun Barış Girişim Planı' nın Balkanlar 'ı da kapsayacak şekilde genişletilmesini sağlamak,
- Avrupa Birliği'nin Balkan ülkelerine dönük geliştirdiği yardım programlarını aktif olarak desteklemek.

Yunanistan, 1990 sonrası dönemde bölgedeki itibarını ve prestijini üst düzeye çıkarmak için yoğun bir çaba içine girmiştir. Yunanistan, 1996 yılına kadar uzlaşmacı olmayan ve saldırgan bir dış politika izlemiştir. Ancak, bölgesel rekabette Türkiye karşısında avantaj sağlayabilmek için özellikle 1996 yılında K. Simitis'in iktidara gelmesinden sonra daha ılımlı ve iş birliğine dönük bir dış politika izlemeye başlamıştır. Yunanistan, elindeki tüm kartları bölgede üstünlük elde etmek için kullanmaktadır. En önemli kozu da AB üyeliğidir. AB üyeliğinin kendisine sağladığı siyasi ve ekonomik avantajları bölgenin menfaati doğrultusunda harekete geçirerek hem üçüncü ülkeler nezdinde konumunu önemli kılmayı hem de Türkiye karşısında taraftar toplamayı hedeflemektedir (Büyükçolak, 2002, s:123) .

Ayrıca Yunanistan, aralarında Arnavutluk, Bosna-Hersek, Sancak, Kosova, Makedonya ve Bulgaristan'ın bulunduğu ve Türkiye tarafından yönlendirildiğine inandığı bir "Müslüman Çemberi" ile çevrelendiği korkusunu taşımaktadır. Bu inancın yarattığı korku, Yunanistan'ı Türkiye'nin izlemiş olduğu politikaların tersini yapmak gibi bir yönelime itmiştir. Yunanistan uzun yıllardır, toprak bütünlüğü bir NATO müttefiki tarafından tehdit edilen tek Batı Avrupa ülkesi olduğu şeklindeki görüşünü çok çeşitli platformlarda dile getirmektedir. Yunanistan; Balkanlar, Doğu Akdeniz ve Ege'de ortaya çıkan

konjonktürü bölgesel istikrar ve iş birliği sağlamak yerine, Balkanlar'da Türkiye ile giriştiği rekabette üstün gelebilmek için bir araç olarak kullanmaktadır (Büyükçolak , 2002, s:124) .

2001 yılında Balkan ülkelerine 5,6 milyar dolar dış yatırım yapılmış bunun 2,4 milyar doları Yunanistan tarafından yapılmıştır. Ayrıca 2003 yılında Balkanların yeniden yapılanması için Yunan ulusal planına göre beş yıl için 550 milyon dolarlık yatırım parlamento tarafından onaylanmış ve ikili anlaşmalarla altı Balkan ülkesine verilebilir duruma gelmiştir (Greece's foreign policy at crossroads: Europe, the USA, the Eastern Mediterranean. Speech by the Ambassador of Greece HE George V. Savvaides , 14 February 2003) .

Yunanistan, hem Avrupa Birliği hem de NATO üyesi tek bölge ülkesi olması nedeniyle kendisini Balkanlar'ın en önemli ve istikrarlı ülkesi olarak görmektedir. Yunanistan'ın bu yaklaşımı, Yunan dış politikasının Soğuk Savaş sonrası dönemdeki özgün bir yönünü ifade etmektedir. Yunanistan'ın bölge içinde kendisine yüklediği misyon Balkan ülkelerinin AB ile ekonomik bütünleşmesini sağlamak, NATO ile olacak siyasal ve askeri bütünleşmesine ise katkıda bulunmak olarak özetlenebilir. Bu durum çoğu Yunan devlet adamlarınca sıklıkla dile getirilmektedir (Büyükçolak , 2002, s:120) .

Soğuk Savaş yılları boyunca Yunanistan kendi güvenlik kaygılarını ve uluslararası sorunlarını NATO ve daha çok Amerika Birleşik Devletleri perspektifinden değerlendirmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Yunanistan bir nebze de olsa A.B.D'den koparak AB'ye yaklaşmıştır (Büyükçolak , 2002, s:124) . Bir anlamda Yunanistan'ın A.B.D'den kopuşu, NATO'nun bir savunma örgütü olarak önemini kaybetmeye başlamasıyla ilişkilendirilebilir. Varşova Paktı'nın çözülmesiyle, Batı ittifakı'na ait kollektif savunma gücünün varlığını gerektiren açık tehdit de ortadan kalkmış, AB'ye yaklaşmak Soğuk Savaş sonrası Yunan dış politikasının bir eğilimi olmuştur. 1989 yılından itibaren, Yunan dış politikasının odaklandığı temel konular: "Yunanistan'ın ekonomik geleceğini belirleyecek olan AB'nin gelecekteki yapısı ile Yunanistan'ın güvenliğini teminat altına alacak Batı ittifakı'nın (NATO)

kollektif savunma ve güvenlik iş birliğinin şekli" biçiminde özetlenmiştir. Bu eğilimle Yunanistan'ın dış politikasını Avrupalılaştırmıştır (Büyükçolak , 2002, s:128) .

Soğuk savaşın bitmesine neden olan S.S.C.B.'nin dağılması sonrasında bağımsızlıklarını ilan eden Türk Devletleri ile Türkiye'nin ilişkileri ve bahse konu Türk Devletlerinin stratejik, ekonomik kritik önemleri nedeniyle Türkiye'nin dünya siyasetindeki yükselişi zaten yoğun bir Türk paranoyasına sahip Yunanistan'ı daha da büyük bir paniğe sevk etti. Yunanistan sadece bugüne yönelik olarak Türkiye karşısında imkan ve kabiliyetlerinin yetersizliğini hissetmekle kalmayıp, aynı zamanda iki ülke arasındaki güç farkının Türkiye lehine giderek açılacağından da derin endişe duyan bir ülke haline geldi. Yunanistan, uluslararası gelişmelerin, bunlar içinde özellikle de A.B.D'nin Avrasya üzerindeki mücadelesinin Türkiye'ye vaat ettiği kazanımlar üzerinde Türkiye'den bile fazla kafa yormuş ve kendi adına büyük bir telaşa kapılmıştır. Yunanistan'da egemen olan bu kötümser havada aslında bir ölçüde Türk iç siyasetin bir malzemesi olarak ortaya atılan Adriyatik'ten Çin Seddine kadar uzanan bir Türk Dünyasının varlığı konusunun etkisi de bulunmaktadır.

Soğuk Savaş sonrasında, Yunanistan'ın en temel kaygısı, "A.B.D'nin en önemli stratejik partneri olmaya aday" gördüğü Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve diplomatik gücünün Yunanistan aleyhine artması olasılığıdır. Yunanlı yazarlar tarafından yapılan değerlendirmelerde özellikle de Türkiye'nin artan gücü ile ilgili tartışmaların kaynağında enerji kaynaklarının yeniden paylaşım konusu bulunmaktadır. Türkiye'nin Orta Asya ülkelerinin enerji kaynaklarının taşınmasında en önemli rotalardan biri olması ve Amerika Birleşik Devletleri'nin de Türkiye ile ortaklığa verdiği önem Yunanistan tarafından dikkatle izlenmiştir.

Yunanistan'ın, 1990'ların ortalarından itibaren şekillenmeye başlayan Kafkasya ve Karadeniz siyasetinde Rusya Federasyonu'nun önemli bir yeri vardır. Yunanistan Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkaslar üzerindeki etkinliğini dengelemek için Rusya'nın hala tam olarak etkisinden kurtulamamış olan

Kafkasya ve Karadeniz ülkeleriyle özel ilişkiler kurma çabası içindedir. Bu bağlamda, Yunanistan'ın özellikle de enerji alanında (doğal gaz boru hatları, elektrik üretimi vb.) Rusya ile işbirliği yapma arzusunda olduğu dikkat çekmektedir. Bulgaristan'ın da katılımıyla Karadeniz'den Ege'ye gerçekleştirilecek boru hattı projesine Yunanistan büyük destek vermiştir.

Yunanistan Karadeniz ülkeleriyle kurulacak işbirliğini desteklemiş bu bağlamda 1992 yılında bölge ülkeleri ile 1992 yılında İstanbul'da bir deklarasyon imzalanmıştır. Bahse konu deklarasyon yerini 1998 yılında Rusya, Gürcistan, Azerbaycan, Ermenistan, Türkiye, Bulgaristan, Moldova, Ukrayna, Arnavutluk ve Yunanistan'ın kurucu üye olduğu Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne bırakacaktır (Barutçu, 07.05.2006) .

Yunanistan-Rusya ilişkilerinin, Haziran 1993 tarihinde imzalanan "Dostluk ve İşbirliği Antlaşması", Aralık 1995'te imzalanan "Yasal Çerçeve Protokolü" ve Selanik'te bir Rus, Sen Petersburg'da ve Novorossisk'te ise birer Yunan konsolosluğunun açılması kararından sonra yeni bir hız kazanmıştır. Yunanistan, Rusya Federasyonu ile arasındaki yakınlaşmayı pekiştirmek için Güney Rusya'da yaşayan Rum Ortodokslar üzerinde de durmaktadır. Yunanistan, bu nüfusu kendi siyasal amaçları için bir araç olarak kullanılabileceğini düşündüğünden, ekonomik kriz yüzünden Yunanistan'a göç etmelerini arzu etmemiş ve bu nedenle özellikle de Krasnodar bölgesinde Yunan özel sektörünün yatırımlarını teşvik etmiştir.

Yunanistan'ın Rusya Federasyonu ile geliştirdiği siyasi, askeri ve ekonomik ilişkilerin ortak paydası, Kafkasya'da ve Orta Asya'da Türk-Amerikan işbirliğinin ve dolayısıyla artacağı varsayılan Türk nüfuzunun önünü kesmektir. Bu amaç doğrultusunda, Yunanistan, bir taraftan bazı Kafkas ve Karadeniz ülkeleriyle çok yönlü (siyasi, dini ve ekonomik) ilişkiler geliştirmeye çalışırken aynı zamanda bu ilişkilerin Rusya'ya rağmen değil, Rusya'nın çıkarlarına uygun bir şekilde gerçekleşeceği konusunda onu ikna etmek gayreti içindedir.

Yunanistan'ın, 1990'ların ortalarından itibaren, İran ve Ermenistan'la olan diplomatik-siyasi temaslarına iktisadi, ticari ve kültürel bir boyut kazandırma arayışına girdiği görülmektedir. Bu çok yönlü çabaların Yunanistan, İran ve Ermenistan arasındaki işbirliği zeminini güçlendirmeyi hedefleyen gayretler Olduğu kadar, bu üç ülke arasında askeri-güvenlik konularındaki yakınlaşmanın bir kılıfı olduğu da söylenebilir.

Yunanistan, Ermenistan'ın bağımsızlığını 31 Aralık 1991'de kabul etmiş ve 1993'de Erivan'da bir temsilcilik açmıştır. Erivan'ın bağımsızlığından sonra iki ülke arasında imzalanan diplomatik, ekonomik ve bilimsel anlaşmalar sözde kalmamış, geçen yıllar boyunca Yunanistan-Ermenistan ilişkisi giderek ilerlemiştir. Yunanistan'ın Ermenistan'a birçok yönden yardım eli uzatan bir pozisyon belirlediği görülmektedir. Yunanistan'ın Ermenistan'a sunduğu bir başka yardım da Yunanistan'ın Ermenistan'dan yana bir AB üyesi ülke olarak Dağlık Karabağ çatışmasında barış misyonluğunu üzerine almak için teklifte bulunmasıdır. Bunu izleyen önemli bir gelişme, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) AGIT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) tarafından Nisan 1995'de oluşturulacak üç bin kişilik barış gücü içinde Yunanistan-GKRY kuvvetlerinin görev almasına ilişkin önerisidir.

Yunanistan, Ermenistan ile arasındaki yakınlaşmaya Gürcistan'ı da çekerek bir bölgesel işbirliği zemini yaratmaya da çalışmaktadır. Yunanistan'ın tıpkı Ermenistan ile imzaladığına benzer işbirliği anlaşmalarını Gürcistan ile imzaladığı görülmektedir. 1992 yılında Gürcistan'ın bağımsızlığını resmen tanıyan ve 1995'te Tiflis'te büyükelçilik açan Yunanistan'ın Gürcistan ile olan ilişkisi Gürcistan Dışişleri Bakanı Chihucidze'nin Kasım 1994'de Yunanistan'a yaptığı ziyaret sonrasında ısınmaya başlamıştır. Gezi sonrasında iki dışişleri bakanlığı arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinden postayla ilgili komünikasyon ve telekomünikasyon alanına kadar uzanan beş belge imzalanmıştır. Yunanistan Gürcistan ile olan ilişkisinde, Tiflis, Rustavi, Kutaisi ve Tsalka'nın dağ köylerinde yaşayan ve sayıları yaklaşık olarak 80 bini bulan Pontus-Rum kökenli halkı iki ülke arasında bir köprü olarak kullanmak da istemektedir. Yine Yunanistan'ın, Gürcistan'daki iç karışıklıklardan dolayı Yunanistan'a göç

etmiş olan Pontus-Rum kökenlileri geriye Gürcistan'a yollamak istemesi de bu politikanın bir sonucudur.

Yunanistan, İran ve Ermenistan arasındaki siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirme isteği 1995 yılında açıkça ifade edilmeye başlamış, 1997'de ekonomik işbirliği grubu çalışmalarına başlamış ve Mayıs 1998'de ulaşım ve iletişim konularında üçlü işbirliğini derinleştirmek ve güçlendirmek yolunda bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bunu, Kasım 1998 tarihinde Yunanistan Kalkınma Bakanı Vasso Papandreou'nun Tahran'ı ziyareti ve Yunanistan ile İran arasında tarım, araştırma, teknoloji, telekom ve kültürel miras konularında bir işbirliği memorandumu imzalanması takip etmiştir.

28 Haziran 1999'da Yunan Savunma Bakanı Tsohatzopoulos'un Yunanistan'ın İran ve Ermenistan ile bir savunma anlaşması imzalayacağını söylemesi üzerine ise, Türkiye kadar ABD'nin dikkati de Yunanistan üzerinde toplanmıştır. Yunanistan, İran ve Ermenistan arasındaki temaslar sürmüş ve Yunan Savunma Bakanı Temmuz 1999 tarihinde İran Cumhurbaşkanı Muhammed Hatemi ile biraraya gelmiştir. Ayrıca Yunan silahlı kuvvetlerine mensup subaylar Ermeni ordusuna önemli yardımlarda bulunmuştur. 1993-1997 arası dönemde iki ülke arasındaki ticaret hacmi çok düşük seviyelerden başlayarak 100 misli bir artış göstermiştir. Yunanistan, Ermenistan'a 10 milyon Dolar'lık kredi açmıştır.

Bugün, Türkiye açısından dikkatle izlenmesi gereken bir gelişme, Yunanistan ve GKRY'ndeki birtakım think-tank kuruluşlarının Amerika-İran arasındaki gayri resmi yakınlaşmanın aracılığına soyunmalarıdır. Eğer Amerika-İran ilişkilerindeki olumlu trendler gerçek açılımlara dönüşürse, bu Amerika'nın Türkiye'ye karşı bir başka alternatif güce kavuşması anlamına gelecektir ve Yunanistan'ın tercihi daha bugünden böyle bir olasılığa karşı hazırlanmak ve bu gidişat karşısında kendisine önemli bir rol biçmek yönündedir.

Anlaşıldığı üzere Yunanistan, aynı savunma örgütü içinde olmasına rağmen Türkiye'yi, bu ülke ile sorunları bulunan komşularıyla çevrelemeye

çalışmıştır. "Düşmanımın düşmanı benim dostumdur" sözü bu politikanın sloganı olarak kabul edilebilmektedir. Ermenistan ve İran işbirliklerinin yanı sıra Yunanistan, Suriye ile de 1995 yılında bir savunma anlaşması imzalamıştır .

Yunanistan'ın Kafkasya ve Karadeniz bölgesindeki arayışları sadece Yunanistan ve Rusya'ya tarihi, dini, kültürel açıdan yakın ülkelerle de sınırlı değildir. Yunanistan açısından çok daha değerli olan, Kafkasya'da Türkiye'ye yakın olan Azerbaycan, Gürcistan, Orta Asya'da ise, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan gibi ülkelerle bir yandan Rusya kanalıyla bir yandan da Amerika'yı da arkasına alarak kuracağı iktisadi, ticari ilişkilerdir. Yunanistan'ın uzun vadeli amaçları, bu ülkeleri de kendi ile belli konularda işbirliğine çekerek hem ekonomik potansiyelini arttırmak hem de Türkiye'nin bu ülkelerle yakınlığı dolayısıyla kullanabileceği siyasi, diplomatik kozları elinden alma yönündedir.

Yunanistan Azerbaycan Bakü büyükelçiliğini Mayıs 1993'te açmıştır. Aynı yıl iki ülke arasında Ekonomik, Sanayi ve Ticaret İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır. 1993 ile Eylül 1996 arasında Yunanistan'ın Azerbaycan ile olan ticaret hacmi 100 kat artmıştır (Büyükçolak,2002, s:125-127). Kazakistan'da da bir büyükelçilik açan Yunanistan, dönemin Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos'un Kasım 1996'da gerçekleştirdiği Özbekistan ziyaretinden sonra Taşkent'te de bir büyükelçilik açacağını ilan etmiştir. 1997'de İslam Kerimov'un Yunanistan'a gerçekleştirdiği ziyaret iki ülke arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması da dahil olmak üzere bir dizi anlaşmayla sonuçlanmıştır. Yunan kaynaklarına göre, Kazakistan'da 40 bin (Alma-Ata'da), Özbekistan'da 5 bin (Taşkent'te) ve Kırgızistan'da (Bişkek'de) 600 Pontus-Rum kökenli yaşamaktadır.

Yunanistan’ın 90’lı yıllardan sonra da Türkiye ile olan ilişkiler istikrarlı olmamıştır. Kıbrıs sorunu çözülemedi. Türkiye Yunan ve Kıbrıs Rum kesiminin birlikte savunma doktrinine kuşkuyla yaklaştı. Ege sorunu da büyük sıkıntı yarattı. 1995 Haziran’ında Yunan parlamentosu 1982 B.M. Deniz Kanununu değiştirdi. Türkiye Yunanistan’ın kıta sahanlığını 12 mile

çıkaracağından şüphelenerek ve böyle bir hareketin savaş sebebi sayılacağını deklare etti. Yunanistan ise böyle bir niyetleri olmadığını ancak isterlerse yapabileceklerini belirtti.

Figen Akat adlı bir Türk gemisi 25 Aralık 1995 günü Ege Denizi'ndeki Kardak Kayalıkları'nda karaya oturması Ege'de iki ülke arasındaki kıta sahanlığı problemini tırmandırdı. Yunanistan, deniz kazasının kendi karasularında olduğunu ileri sürdü. Türkiye ise, söz konusu adaların kendisine ait olduğunu belirtti. Yunanlılar, bir süre sonra Kardak'a asker çıkarıp, bayrak dikti. Bunun üzerine iki ülkenin deniz kuvvetleri, adanın çevresinde konuşlandı. Dönemin Türk Başbakanı Tansu Çiller, "O asker gidecek, o bayrak inecek" çıkışıyla Türk Silahlı Kuvvetleri'nin savaşı göze aldığını ifade etti ve 30 Ocak 1996 gecesi Türk SAT ve SAS Komandoları Kardak'ı kuşatmış olan Yunan donanmasının arasından geçerek adaya çıktı. Savaşın eşiğinden iki ülkenin arası dönemin A.B.D. Başkanı Bill Clinton ile NATO Genel Sekreteri Javier Solana girişimleriyle normale döndü.1947'den beri ilk defa Türkiye ve Yunanistan bir toprak için karşı karşıya geldi. Bu olay Kasım 96 da Yunan hükümetinin kendi güçlerini geliştirmek için 10 yıllık program oluşturmasını teşvik etti. NATO içinde en yüksek orantı olan gayri safi milli hasılasının %4.6 sını savunma için harcayan ve bütçe açığını kapatmak için devlet harcamalarını kısmaya çalışan bir ülkede meydana geldi.

Kardak krizi tepe noktasına ulaştığı sırada Yunan politikasında önemli bir değişiklik meydana geldi. 1993 ten beri sağlık sorunları olan Papandreou 1995 sonunda hükümet başkanı görevini yürütemeyeceği anlaşıldı. 15 Ocak 1996 da istifa etti ve 6 ay sonra vefat etti. Yerine Kostos Simitis geçti.Simitis Karamanlis'in 20 yıl önce yaptığı gibi Türk sorunu ile uğraşmak ve Avrupa Para Birliğine girişi sırasında daha güçlü olabilmek için seçim yapmak kararı aldı. Seçimler 22 Eylül 1996'da yapılacaktı. Simitis Yunanlılar'a sıkı para politikasının devam edeceğini ancak karşılığında AB para birliğine dahil olunacağını anlatan bir seçim kampanyası düzenledi (Crampton, 2002, s:339) . Yeni Demokrasi Partisi bu defa popülist yaklaşım gösteren daha önce PASOK 'un vaat ettiği vergi reformu ve zenginliği vadeden parti oldu.

PASOK seçimlerden 6 puanlık düşüşle %41 oy ve parlamentoda genel çoğunluk olan 162 sandalyeyle çıktı.

Simitis yönetiminde Türk sorunu devam etti. 1997 de iki hükümet AB'nin önerisi olan akıllı adamlardan oluşan bir komisyonun Türk Yunan sorununu inceleme komisyonu kurulmasını kabul etti. Temmuz ayında Madrid'de barışı koruma birbirlerinin etki alanlarını tanıma ve dostça ilişkileri ilerletme kararı aldı. Ekimin sonunda Yunanistan, Yunan Savunma Bakanını Kıbrıs'tan gelirken taşıyan uçağı Türk uçaklarının taciz etmesi sebebiyle anlaşmanın bozulduğunu duyurdu ve takip eden ay AB'nin genişleme listesine Türkiye'nin girmesini önledi. 1998'de Kıbrıs Rum kesiminin Rus S-300 füzelerini kendi topraklarına yerleştirme kararı ciddi anlaşmazlıklara sebebiyet verdi. Türkler füzeleri adadan güç kullanarak çıkartmakla tehdit etti. Bu aşamada Yunan delegasyonu AB'nin Türkiye'ye yapacağı insani yardımı engelledi. Sorun Nicosia hükümetinin füzeleri Kıbrıs yerine Türkiye'den daha uzakta olan Crete'ye yerleştirmeyi kabul etmesiyle son buldu.

Türkiye tarafından sürekli dile getirilen ve Atina'nın sürekli reddettiği Yunanistan'ın PKK'ya yardım ettiği iddiası Şubat 1999'da PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla ispatlandı. Geçmişte de ASALA'ya da destek veren Yunanistan her zaman Makarios'un "Türkler'e karşı daima Ermeni ve Kürt işbirliğine yardım edin" önerisine uygun hareket etmiştir (İlhan, 1989, s:34-35) . Türk askerleri tarafından Kenya'da ele geçirilen Öcalan emekli bir subay tarafından Yunanistan'a kaçırılmış daha sonrada Nairobi'deki Yunan konsolosluğuna götürülmüştü. Bu garip olay Yunan davranışında değişikliğe sebebiyet verdi. Yunanistan'ın teröre verdiği destek uluslararası arenada ispatlanınca Türkiye ile olan ilişkilerinde ılımlı, sıcak bir politika takip etmeye başladı. Yeni yaklaşımını gösteren en önemli işaret Atina'nın Türkiye'ye uyguladığı AB vetosunu kaldırmasıdır. Bu davranış Yunan Türk diyaloguna yeni bir ivme kazandırmıştır. Ayrıca Türkiye'nin AB' ne katılmasındaki Helsinki Aralık 99 da alınan önemli bir engeli ortadan kaldırmıştır.Ancak Yunanistan Helsinki'den eli boş dönmemiştir. Türkiye'ye desteği sayesinde AB Kıbrıs meselesinin Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB katılımı için bazı AB üyelerinin daha önce belirttiği gibi engel olmamasını sağlamıştır.Ayrıca AB

her üye ülkenin aralarındaki toprak anlaşmazlıklarını mantıklı bir zamanda bitiremedikleri taktirde uluslararası adalet divanına götürmesi gerektiğine karar vermiştir. Böylece Yunanistan Türkiye'nin AB üyeliği engelini kaldırarak çok önemli iki yurtdışı politika hedefine ulaşmıştır (Keridis and Perry, 2001, s:236) . Yunanistan bu manevrasıyla günah çıkarır gibi göründüyse de yine verdiğinden fazlasını almıştır.

Yunanistan özellikle son yıllarda İstanbul'da bulunan Rum Ortodoks kilisesini ekümenlik vasfı kazanması ve Heybeliada Ruhban Okulu'nun devlet denetiminde olmaksızın açılması için özel bir çaba sarfetmektedir. Günümüzde 200 milyon insanın oluşturduğu Rus Ortodoks kilisesi mevcut iken İstanbul'daki Patrikhane'nin ekümenlik olarak kabul adilmek istenmesine kuşkuyla bakmak gerekmektedir. Avrupa ve AB'nin Rus kilisesi'nin gücünü kırmak için kendi lehlerine yaptıkları manevralar yine Yunanlılar'ın ekmeğine yağ sürmektedir. Bu sayede Yunanistan megali idea hayalini Türkiye içinden destekleyebilecek ve hatta bu doğrultuda öğrenciler bile yetiştirebilecektir. Ortodoks Kilisesi, Yunan milliyetçiliğinin asıl temsilcisidir. Yunan milliyetçiliği sanıldığı gibi Eflatun, Aristo ve Batı Avrupa'nın liberal ve sosyalist fikirlerinden etkilenmemiştir. Her ne kadar Yunanistan tarafından kabul edilmese de Helen uygarlığı tarihin sayfalarında kalmış değerlerdir, günümüzde yaşamamaktadır.

Yunan milliyetçiliği papaz teokrasisinin bir ürünüdür (Onay, 2005, s:89). Ekümenlik avantajıyla etkinliğini arttıracak Yunanlı din adamları Yunan milli ideali için Türkiye de etkin olarak çalışmak amacı içindedirler.

11. SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu tebaası Rumlar içinde 18.y.y. sonlarından itibaren Avrupa'nın ve özellikle Rusya'nın da etkisiyle bağımsızlık fikirleri belirmeye başlamış, bu fikirler 19.y.y. başı itibariyle aktif mücadele şeklini almıştır. Ortodoks Rumları Osmanlı tebaalığından kurtararak üzerlerinde kendi hegemonyasını kurmak isteyen ve Bizans'ı tekrar canlandırarak özellikle boğazlar üzerinde egemenlik mücadelesi veren Rusya, Rumlar'a ilk ivmeyi kazandırmış, Osmanlı'nın yıkılarak topraklarının paylaşılma vaktinin geldiğini düşünen Avrupa'nın büyük sömürgeci devletleri Yunanlılar'ı bağımsızlığa götürecek desteği sonuna kadar vermişlerdir.

1814 yılında Odessa'da kurulan Filiki Eterya derneği sonradan megali idea olarak adlandırılacak hedeflerini ;

- Yunan ulusuna bağımsız bir ülke sağlamak,
- Batı Trakya ve Selanik'in Yunanistan'a ilhakı,
- Ege adalarının ilhakı,
- Oniki adanın ilhakı,
- Girit adasının ilhakı,
- Batı Anadolu'nun ilhakı,
- Kıbrıs'ın kurulacak Yunanistan'a bağlanması,
- Pontus Rum Devletinin yeniden kurulması,
- İstanbul'un ele geçirilmesi ve Bizans İmparatorluğu'nun diriltilmesi,
- Makedonya'nın ilhakı şeklinde belirledi.

Arkasına Rusya'yı, Avrupa'nın büyüklerini ve Osmanlı Devleti içinde de Patrikhane'yi alan Filiki Eterya başkanı Aleksandros İpsilantis Yaş şehrine doğru harekete geçerek 3000 kişilik kuvvetiyle ilk organize Yunan ayaklanmasını başlattı. Bastırılan ilk isyan sonrasında çıkan ve hemen hemen tüm Ege'ye yayılan isyanlarda da Rumlar tam bir başarı sağlayamadı. Bu noktada bastırılmış olan isyanlara ilk müdahale Rusya'dan geldi.

I.Aleksandr'ın ölümünden sonra başa geçen Çar I.Nikola'da Doğu Akdeniz bölgesini Rusya'ya engel olabilecek bir kuvvetin denetimine bırakmayı uygun görmüyordu. Bunun üzerine İngilizlerle müzakereye başlayan Rus Çarı 4 Nisan 1826 tarihinde kabul edilecek olan Petersburg Protokolünü yaptı. Bu belgede özetle "Yunanistan Osmanlı Devleti'ne vergiyle bağlı olacak ama özerk bir devlet durumuna gelecek ve bütün Türkler Yunanistan'dan çıkarılacak " denmekteydi. Osmanlı Hükümetinin protokolü kabul etmemesi, belgeyi imzalayan Rusya, İngiltere, ve Fransa'yı harekete geçirdi. Osmanlı Devleti Navarin'de büyük bir yenilgiye uğradı. Yenilgi sonrasında Osmanlı Devleti 14 Eylül 1829 Edirne Antlaşması ile Bab-ı Ali'ye Yunanistan hakkında üç büyüklerin kendi aralarında imzalamış oldukları Londra Protokollerini peşinen kabul etmeye mecbur kaldı. Akabinde Londra'da 3 Şubat 1830'da yeni bir protokol imzalayan üç büyükler bununla tam bağımsız bir Yunanistan devleti kurdular. Kuruluş aşamasında aşağıdaki üç husus dikkate değerdir :

- Yunanistan ayaklanmalardan (yani verdiği savaştan) yenik çıktığı halde toprak kazanmış ve bağımsızlık elde etmiştir.
- Kurulan Yunan Devleti Yunanlılar tarafından değil ; Fransa, İngiltere ve Rusya tarafından kurulmuştur. Hatta bu üç devlet Osmanlı Devletini mecbur bırakmak için Navarin'de Yunanlılar için savaşmıştır.
- Yunanlılar başkaları tarafından toprak ve devlet hediye edilen şanslı bir halktır.

Bu nokta da şu husus da önemlidir : Her ne kadar Avrupalı büyükler Osmanlı'yı yıkmak ve emperyal hedeflerine ulaşmak için Yunanistan'ı piyonlarından biri olarak görmüş ve kullanmışsa da Yunanlılar bir piyon olarak çok büyük kazanımlar elde etmiştir. Avrupalı devletlerin mecburiyetlerini çok iyi kullanmış, mağdur ve mazlum Yunan rolü ile başarılı bir dış politika uygulamıştır. Yunanistan, Avrupalı büyüklerin kanatları altında devamlı topraklarını genişletmiştir. Sınırları en son II. Dünya Savaşı'ndan sonra genişlemiş, 12 Ada İngiltere'nin desteğiyle Yunanistan'a hediye edilmiştir. Hal böyle iken kimin piyon kimin oyuncu olduğu konusu tekrar müzakere edilebilecek bir konudur.

Diğer önemli bir hususta, özellikle kuruluş aşamasında, Yunanistan'ın milli kimliğini ve dış siyasetini doğrudan etkileyen Helen soyundan gelme hikayeleridir. Rumlar antik Helen medeniyetinin mirasçıları olarak kendilerini takdim etmiş Avrupa'nın önde gelen aydınlarının desteğini almışlardır. Öyle ki bu aydınlar uluslararası emperyal çıkarları gereği değil gayet içtenlikle Yunan medeniyetinin dünya kültürüne kattıklarına hayran oldukları için bu bağımsızlık hareketine büyük sempati beslemişlerdir. Avrupa aydınlarının verdiği bu destek Rumlar'ın propagandalarında etkin bir rol oynamış, başarılarını daha da hızlandırmıştır.

Ancak günümüz Yunanlılar'ının Helen soyundan gelmediği bir çok yerli yabancı tarihçi tarafından ortaya konan bir gerçektir. İşte bu nedenle Yunanistan'da, günümüz Yunanlılar'ının Helen olmadığına dair tarih tezlerine cevap vermek ve halkın antik dönemlerdeki Yunanlılar olduğunu kanıtlamak için çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalarda en büyük ağırlık, tarih içinde sürekliliği sağlamak ve özellikle klasik dönemden çağdaş Yunanistan'a varıncaya dek ortaya çıkan 2000 yıllık "boşluğu" doldurma görevini üstlenen tarihçilere düşmüştür. Çeşitli çalışmalar sonucunda Yunanistan'ın milli tarihçisi Paparigopulos tarafından akıcı bir milli tarih metni başarıyla yazılmıştır. Yani yakın döneme kadar ki Yunanistan tarihi bir kurgudan ibarettir. Yunanistan bu kurguyu dış siyasette prim ve prestij kazanmak maksadıyla sıkça kullanmaktadır.

Yapılan Balkan Savaşları ve I.Dünya Savaşı sonunda imzalanan Lozan Barış anlaşması ile Yunanistan hemen hemen günümüz sınırlarına ulaşmıştır. I.Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan komşularıyla arasındaki pürüzleri giderme yoluna gitmiş, Balkan devletleri arasında ortak sorunları ve çıkarları ele alacak bir Balkan Birliği Enstitüsü kurulmasını hususunda etkin çaba sarf etmiştir. Bunun sonucunda Balkan Antantı kurmak üzere mutabık kalan devletler, antlaşma öncesinde çeşitli konferanslarla bir araya gelmişlerdir. Ancak Antanta Bulgaristan ve Arnavutluk'un dahil olmaması ve Antanta dahil ülkelerinin dış politikalarında farklı görüş ve önceliklere sahip olması bu işbirliğini zayıf bir ortaklıktan öteye gidememesine neden olmuştur. Nitekim Balkan Antantı II.Dünya Savaşı içinde yıkılmıştır.

II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın tümü Alman, İtalyan ve Bulgarlar'ın üçlü işgali altında kalmıştır. Ağır işgaller altında ayakta kalmaya çalışan Yunan halkının, Sovyetler Birliğinin de Almanlar tarafından işgali sonrası siyasi anlayışı değişmeye başladı. Ülke komünistleri Sovyetlere destek vermek ve ülkedeki işgale karşı direnişe geçmek Ulusal Kurtuluş Cephesini (EAM) ile Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusunu (ELAS) kurdular. Bunların yanı sıra, komünist olmayan bir dizi direniş örgütü daha ortaya çıktı. Aralarında en önemlisi Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Cephesiydi (EDES). Devam eden işgal günlerinde Yunanistan işgalin yanı sıra oluşan iki siyasi kutubun çekişmeleri altında da ezilmiştir. II.Dünya Savaşı Almanlar'ın yenilgisiyle sonuçlanmış, Alman birlikleri 1944 Ekim ayında Yunanistan'dan çekildi.

II.Dünya Savaşından Yunanistan yüzölçümünü genişleterek çıkmıştır. Yunanistan bir kez daha hiç bir şey yapmadığı halde Oniki Ada'yı topraklarına katmıştır. 1945 yılında Almanya'nın da teslim olmasıyla adalar itilaf devletlerinin eline geçmiştir. Yapılan pek çok toplantı sonrasında özellikle İngiltere'nin desteğiyle Oniki Ada, 10 Şubat 1947'de Paris'te imzalanan barış antlaşmasıyla Yunanistan'a verilmiştir. Aslında İngiltere'nin Akdeniz'deki stratejik deniz trafiğine, piyonu pozisyonundaki Yunanistan sayesinde hakimiyetini kurmak istemesi Yunanistan'a Oniki Ada'nın hediye edilmesinin başlıca sebebi olmuştur. Bu genişleme Yunanistan'ın son genişlemesi olmuştur. Yunanistan bir kez daha İngiltere'nin stratejik planları üzerinden büyük menfaat sağlamayı bilmiştir. İngiltere'nin piyonu görünümüyle Yunanistan savaş sonunda gayet başarılı bir dış politika izlemiştir. Ancak II. Dünya Savaşı dış politikada Yunanistan'a Oniki Adalar'ı kazandırmışken savaş sırasında oluşan komünist cephe ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir.

4 Aralık 1944 yılında başlayan iç savaş 1949 yılına kadar bütün şiddetiyle devam etmiştir. Bu dönemde tamamen kendi iç meselesine yoğunlaşan Yunanistan'ın etkin ve planlı bir dış politikası yoktur. İç savaş ;

1. Yunan komünist çetecilere destek vermekte olan Yugoslavya'nın

Sovyetler'in oluşturduğu bloktan çıkarılması sonucunda verdiği desteği kesmesi,

2. A.B.D' nin S.S.C.B. tehdidi karşısında güttüğü politikalar sayesinde sonlanmıştır.

S.S.C.B. tehdidi nedeniyle başlayan soğuk savaş Yunanistan'ın tüm gidişatını değiştirmiştir. Diğer Balkan devletleri gibi Yunanistan'ın S.S.C.B. güdümüne girmesini engellemek isteyen A.B.D. Marshall yardım planı ile ülkeye 300 milyon dolar para bağışında bulunmuştur. Ancak A.B.D verdiği paraların kontrolü için bazı tedbirleri Yunanlılar'a kabul ettirmiştir. Her Yunanlı bakanın Amerikan tavsiyeci ve denetleyicileri olmuş, askeri operasyonlar bile Yunan Amerikan ortak topluluğu tarafından yönetilmiş ve alt seviyelerde de Amerikan gözlemciler bulunmuştur. Kısaca Yunanistan bir manda misali, tamamen Amerika tarafından yönlendirilen bir ülke pozisyonuna düşmüştür.

Amerikan yardımları ile daha istikrarlı bir iç politikaya ve ekonomiye sahip olan Yunanistan dış politikadaki en önemli hedefini 4 Nisan 1949 yılında kurulan NATO'ya girmek olarak belirlemiştir. Kore'ye asker göndererek diyet ödemek kaydıyla Yunanistan bu hedefine 1952 yılında ulaşmış ve NATO'ya kabul edilmiştir.

Bu yıllarda, Yunanistan'ın önemli ittifaklar kurup Türkiye ile flört ettiği dengeli ve güçlü bir dış siyaset izleyeceği düşünülse de Yunanistan farklı bir dış politika içine girmiştir. Bu dönemde soğuk savaşın kendi ülkelerinde cereyan ettiğini inanan Yunanistan, soğuk savaşta ön saflarda olmasına güvenerek, özellikle ülke içi problemler nedeniyle I. Dünya Savaşı'ndan sonra bastırdığı veya ertelediği megali idea hayallerini gerçekleştirmek üzere harekete geçmiştir. NATO'ya giriş sonrası Türkiye ile olan ilişkilerinde kısa süreli de olsa bir samimi hava esmiş karşılıklı üst düzey ziyaretler yapılmış, 9 Ağustos 1954'te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Bled'de Balkan İttifakı imzalanmışsa da Büyük Yunanistan hayalinin bir aşaması olan Kıbrıs sorunu ile Balkan ittifakı sona ermiş, Yunanistan Kıbrıs haricinde de hayallerinin peşinde bölge huzurunu bozacak çeşitli politikalar izlemiştir. Yunanistan için 1955 yılı sonrası Büyük Yunanistan'ı yaratma çabasının ağır

bastığı ve devamlı Türkiye ile yarış halinde bulunacağı bir dönem olacaktır. Bir süredir bastırılmış olan Türk ve Türkiye paranoyası yeniden canlanacaktır.

II. Dünya Savaşının sona ermesini takiben , Yunanistan'ın , megali idea doğrultusunda enosisin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerinde görünürde geçici bir duraklama devresine girdiği gözlenmiştir. Zira, bir yandan siyasi,ekonomik ve askeri yönlerden tamamen İngiltere'ye bağlı bulunan, diğer yandan ülke içinde kısa sürede bir iç savaş haline dönüşecek ciddi karışıklıklar yaşayan Yunanistan'ın bir süre için başka türlü hareket etmesine imkan yoktu. Bununla birlikte, bu devrede enosis sahipsiz kalmamış, bu rolü Yunanlı ve Kıbrıslı komünistler yüklenmişlerdir. Sovyetler Birliği Doğu Akdeniz'e çıkmak için 1945'den itibaren Türkiye, Yunanistan ve İran üzerinde baskı yapmaya başlamış, ancak Kıbrıs'daki İngiliz mevcudiyeti bu baskılarda daha ileri gitmesine imkan vermemiştir. İşte bu devrededir ki, Moskova'nın talimatı üzerine Yunanlı ve Rum komünistler enosis lehinde vaziyet almışlar ve Kıbrıs kaynamaya başlamıştır.

Kıbrıs'taki bu gelişmeler Megali idea doğrultusunda bir hedefi daha gerçekleştirmeye heveslenen Yunanistan'ı da etkilemiş ve Şubat 1951'de Yunan Dışişleri Bakanı Sofokles Veniselos Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını ilk defa resmen ortaya atmıştır. Yunanlılar Kıbrıs’ın tıpkı Yedi Ada (İyon Adaları) ve Oniki Ada örneğinde olduğu gibi İngilizler tarafından kendilerine armağan edileceğini ummuş, ancak bu konuda düş kırıklığına uğramışlardır.

1945-1954 yılları arasında vuku bulan olayların (Asya ve Afrika'daki bağımsızlık hareketlerinin hız kazanması Sovyetler Birliği'nin Kore Savaşı gibi savaşları her an ve her yerde çıkarabileceğinin anlaşılması, 1951 yılındaki İngiltere-İran petrol ihtilafı, Mısır - İngiltere ihtilafının Orta-Doğu sorunu üzerindeki olumsuz etkileri, 1952 yılındaki Nasır darbesi gibi) Kıbrıs'ın esasen önemli olan stratejik durumunu ve konumunu daha da arttırmıştır. Bu nedenledir ki, İngiltere, Kara ve Hava Kuvvetleri Genel Karargahlarını Kıbrıs'ta tesis ettiği Oikelia ve Akrotiri üslerine nakletmiştir. Bu sebeple İngiltere, Ada'nın statüsünde bir değişikliğe gitmeyi kabul etmemiştir. Ancak

daha sonrasında Bağdat Paktına karşı olan Arap ülkelerinin reaksiyonlarının şiddetlenmesi, Süveyş'in tahliyesi dolayısıyla Orta-Doğu'daki durumunun zayıflaması ölçüsünde Kıbrıs'ın öneminin artması, Kıbrıs'taki İngiliz üslerine yönelik terörizm faaliyetlerinin yoğunluk kazanması, Kıbrıs konusunun Türk Yunan ilişkileri üzerinde olumsuz etki yapacağının anlaşılması ve nihayet Türkiye'nin Kıbrıs'ta meşru menfaatlerinin bulunduğunun bilincine varmış olması gibi hususları dikkate alarak İngiltere, politikasında önemli değişiklikler yapabileceğinin işaretlerini vermiştir. Ama bu değişiklik Kıbrıs'ın Yunanlılar'a hediye edilmesi şeklinde olmamıştır.

Adada Türk varlığı da göz önüne alınarak Kıbrıs Cumhuriyeti adında uzun ömürlü olmayacak bir federasyon kurulmuştur. Yunanistan kendi açılarından tam bir fiyasko olan Kıbrıs'ın pozisyonunu hazmedememiş ülkede bir askeri ihtilale yol açacak istikrarsızlıklar başlamıştır. Nitekim 21 Nisan 1967'de bir grup albay, Yunanistan'da bir darbeyle yönetime el koymuştur.

Uluslararası arena, özellikle Avrupa, gerçekleşen askeri darbeyi tepkiyle karşılamıştır. Cunta döneminde 1961 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuyla (AET) yapılan anlaşma ve Avrupa yatırım bankası daha önce anlaşılmış olan uzun dönemli kredileri de dondurulmuştur. Yunanistan vakti geldiği halde NATO başkanı yapılmamış ve Avrupa Konseyinden atılacağını anlayan Yunanistan 1969 yılında konseyinden çekilmek zorunda kalmıştır.

Yunanistan dış politikada bu diyetleri öderken Kıbrıs'ta hakimiyeti de bir türlü sağlayamamıştır. Süreç uzadıkça artan gerginlik ve bu gerginliğin yol açtığı katliamlar Türkiye'nin duruma müdahalesini gerektirmiş ve Türkiye 20 Temmuz 1974' te adaya barış harekatı düzenlemiştir. İki NATO ülkesini karşı karşıya getiren olayda Yunanistan NATO'dan istediği desteği göremediğinden durumu protesto ederek NATO'nun silahlı kanadından çekilmiştir.

Enosis hayali Kıbrıs'ta bir Türk Devletinin doğmasına sebep olmuş üstüne üstlük Yunanistan NATO harici kalmıştır. Ancak Kıbrıs'ta hali hazırda iki ülkenin çekişmesi devam etmektedir. Hatta adanın ikiye bölündüğü

düşünülürse ada üzerinde Türkiye, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olmak üzere dört ülkenin mücadelesi devam etmektedir.

Yunanistan açısından Kıbrıs hayalinin doğurduğu en güzel sonuç Albay Cuntasını sona erdirmesi, demokrasiye dönüşün yolunu açmasıdır. Yunanistan demokrasiye döndüğünde Kıbrıs'ın faturasını Amerika'ya çıkarmış, Amerikan karşıtı politikalar izleyerek Avrupa'ya yakınlaşmıştır. Avrupa ile ilişkilerini hızla düzelten Yunanistan aynı hızla Avrupa Birliğine giriş süreci yaşamış, 1981'de AET'ye onuncu üye olarak girmiştir. Sonrasında Yunanistan yoğun bir Avrupa'ya entegre süreci yaşayacaktır. Bu süreç içinde askeri güçlerin arttırılması, Balkanlar'da, Akdeniz'de, Batı Avrupa ve Ortadoğu'daki ülkelerle ilişkilerin güçlendirilmesi ve daha bağımsız bir dış politika izlemek ilk hedef olmuştur.

Yunanistan Avrupa ve diğer ülkelerle ilişkilerini güçlendirirken Türkiye'ye köstek olmayı tercih etmiştir.Dönemin başbakanı Papandreou, Varşova Paktı'ndan bir tehlike beklemediğini, Türkiye'den bir tehlike beklediğini beyan etmiş ve bütün politikasını Türkiye'nin genişlemesini engelleyecek şekilde şekillendirmiştir. 1981'den sonra NATO'yu Türklere karşı düşmanlığını deklare edecekleri bir platform olarak kullanılmış NATO'ya geri dönmesi için Yunanistan'ı veto etmeyen Türkiye, Avrupa Birliği giriş sürecinde devamlı Yunanistan'ın vetosuyla karşı karşıya kalmıştır. Türk tehdidine karşı oluşturduğu Yeni Savunma Doktrini'ni 1985'te uygulamaya koymuştur. Yunanistan ayrıca megali idea hırsından hiç vazgeçmemiş, Türkiye ile Ege'de problemler yaşamıştır. Karasularını 12 mile çıkaracağını belirtmiş karşılığında Türkiye'nin konuyu savaş sebebi sayacağı restiyle karşı karşıya kalmıştır. Ege'de halihazırda sürtüşmeler devam ederken bir yandan Pontus mücadelesi ile resmen Türkiye'ye karşı yıkıcı faaliyet göstermeye başlamıştır.

Soğuk Savaş'ın sonlanması ile Yunanistan'ın sadece Türkiye'ye odaklanmış olan tehdit anlayışı değişmek zorunda kaldı. Komünist rejimleri birer birer terk eden Balkan ülkeleri ilk önce Yunanistan'ı heveslendirmiş, bu

ülkelerle iyi ilişkiler kurarak bölgesel bir güç olmayı planlamıştır. Bu şekilde Türkiye'ye karşı elinin daha güçleneceğini ve karşılığında bazı ideallere ulaşabileceğini düşünmüştür. Ancak özellikle Arnavutlukla ve dağılan Yugoslavya'dan ayrılan Makedonya Cumhuriyeti ve Arnavutlukla yaşadığı problemler Yunanistan'ı zor durumda bırakmıştır. Üstelik Balkan devletleriyle tarihi ve dini bağlarla bağlı olan Türkiye bölgede Yunanistan için bertaraf edilmesi gereken önemli bir rakip haline gelmiştir.

Diğer yandan S.S.C.B.'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını ilan eden Türk Cumhuriyetleri bütün kozları Türkiye'nin eline vermiş, Yunanistan'ı panikletmiştir. Bu nedenledir ki ilk olarak komşu konumunda olan Arnavutluk ve bir iç tehdit niteliği taşıyan Makedonya ile problemlerini halletmeye çalışmış, uzun bir sürece yayarak ülkeler arasında iyi ilişkiler sağlanmıştır. Ancak şu bir gerçektir ki Makedonya Cumhuriyeti Yunanistan'ın yumuşak karnıdır. Özellikle Türkiye'nin bölünmesi için verdiği destekte aynı silahın gün gelip kendisini vurabileceğinin hesabını iyi yapmalıdır.

Soğuk savaş sonrası uluslararası şartlar daha çok Türkiye lehine gelişince Yunanistan uzun zamandır mesafe koyduğu Amerika ile ilişkilerini geliştirme ihtiyacı hissetmiştir. Ayrıca bağımsızlıklarını ilan etmiş olsalar da tam olarak Rusya'dan ayrı hareket edemeyen Kafkas ve Karadeniz ülkelerine yaklaşabilmek için Rusya ile iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmış özellikle de enerji alanında (doğal gaz boru hatları, elektrik üretimi vb.) Rusya ile işbirliği yapmak doğrultusunda hareket etmiştir.

Özellikle Yunanistan'ın PKK terör örgütüne verdiği destek aleniyet kazandıktan sonra ki Türkiye ile flörtü eski sıcaklığı ile devam etmese de sürmektedir. Ancak Yunanistan ne kadar iyi niyetli olursa olsun hiç bir zaman büyük Yunanistan hayalinden vazgeçmeyeceği bir gerçektir. Son olarak Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ne giriş ve sonrasında yürüttüğü dış siyaset bunun bir göstergesidir. Yunanlılar'da bir Türk paranoyası mevcuttur ve tüm politik kararlarında bunu hissetmek mümkündür. Yunanistan, Türkiye üzerindeki taleplerinden hiç bir zaman vazgeçmeyecek ve bu doğrultuda Ermenistan ile olan ilişkilerindeki gibi "Türkiye'nin düşmanı dostumdur"

sloganına uygun dış siyaset yapacaktır. Bulunduğu tüm organizasyonlarda Türkiye aleyhine çalışmaktan vazgeçmeyecek, belki bazı şartlar zorlarsa en fazla vazgeçmiş görünecektir. Bu nedenle Türkiye Yunanistan'ın hassas noktalarını doğru tespit ederek Yunanistan'ın yeri geldiğinde sinsi, yeri geldiğinde aleni saldırılarını bertaraf edecek stratejileri geliştirmelidir.

Ayrıca son yıllarda popüler olan Fener Rum Patrikhanesinin ekümenlik olarak kabul edilmesi hususu Türkiye için kritik bir konudur. Bu sayede Yunanistan megali idea hayalini Türkiye içinden destekleyebilecek ve hatta ekümenliğe bağlı olarak açılacak Heybeliada Ruhban Okulu sayesinde geçmişte olduğu gibi büyük Yunanistan'ı yaratma çabası içinde olan birçok din adamı resmen Türkiye içinde yetiştirilecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR :

"1897 Türk-Yunan Harbi", Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 520, Kültür Eserleri Dizisi: 25

AKIN İlhan F. , " Siyasi Tarih 1870-1914", Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1983

Akraditas Planı , KTFD Enformasyon Daire Yayını, Lefkoşe, 1982

ARIKAN Sabri , "Tarihi Soru Girit Meselesi Denilen Siyasi Oyunun Son Perdesi Nasıl Oynandı Nasıl Kapandı? Kıbrıs'ınki Nasıl Kapanacak?", Kırım'ın Bahçesaray Şehrinde Yayınlanan Tercüman Gazetesinden 1883-1918, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, No:2, İstanbul, 2004

ARMAOĞLU Fahir H. , "Siyasi Tarih 1789-1960", Sevinç Matbaası, Ankara, 1964

ARTUÇ İbrahim , " Yeniden Doğuş Türk Kurtuluş Savaşı", Kastaş Yayınevi, 1.Cilt, İstanbul, Kasım 2001

BAŞEREN Sertaç Hami , "Ege Sorunları", Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, Yayın No:15, İstanbul, 2003

BAYKAL Ferit Hakan , "Ege'de Karasuları Sorunu ve Çözüm Önerileri", Deniz Hukuku Sempozyumu Konuşması, 2004

BİLGE Suat , "Büyük Düş Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", 21.Yüzyıl Yayınları, 2000

BÜYÜKÇOLAK Kamil Mehmet , “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk-Yunan İlişkilerinde Yeni Bir Boyut:Balkanlar”, “Türkiye-Yunanistan, Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar”, Balkan Araştırmaları Dizisi:7, ASAM Yayınları, Ankara, 2002

CİCİOĞLU Hasan , “Türkiye ve KKTC’nin Coğrafi Bölge Üzerindeki Tarihi Önemi ve Yeri”, “Avrupa Birliği Kıskacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını), Kıbrıs Araştırmaları Merkezi, KKTC,2001

CLOOG Richard , “Modern Yunanistan Tarihi”, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1997

CRAMPTON R.J., “The Balkans Since The Second World War”, Longman, First Published, Great Britain, 2002

ÇUKOLAS Konstantin , “Yunanistan Dosyası – The Greek Tragedy”, Ant Yayınları, İstanbul,1970

DIAMANDOUROS Nikiforos P. , “Politics and Culture in Greece 1974-1991 : An Interpretation” , “Greece 1981-1989:The Populist Decade”, St.Martins Press, Newyork, 1993

Ege Denizi ve Ege Adaları, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1995

EYİCİL Ahmet , “Siyasi Tarih”, Aralık, 1991

GEDİKLİ Yusuf , “Pontus Meselesi”, Bilge Karınca Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2002

GÜREL Şükrü Sina , “Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri 1821-1993”, Ümit Yayıncılık , Ankara, 1993

HATİPOĞLU Murat , “Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954”, Siyasal Kitabevi, Haziran 1997, Ankara

HATİPOĞLU Murat, “Yunanistan’daki Gelişmelerin ışığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları:85, Sayı:A.23, 1988, Ankara

HERACLIDES Alexis , “Yunanistan ve Doğu’dan gelen Tehlike Türkiye, Türk-Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları”, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2002

HIRSCHON Renee, “Heirs Of The Greek Catastrophe- The Social Life of Asia Minor Refugees in Piraeus”, Clarendon Press, Oxford, 1989

HÜLAGÜ Metin , “Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı”, Erciyes Üniversitesi Yayınları No:131, Kayseri, 2001

IOAKİMİDİS Panayiotis, “'The Europeanisation of Greece's Foreign Policy: Progress and Problems”, “The Foreign Policies of the European Union's Mediterranean States and Applicant Countries in the 1990s”, Macmillan, 1999

IOAKİMİDİS Panayiotis, “Contradictions Between Policy and Performance”, “Greece in a Changing Europe”, Manchester University Pres, Manchester, 1996

İLHAN Sedat , “Türk-Yunan İlişkileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları: 6, Ankara, 1989

İSMAİL Sabahattin , “Kıbrıs’ta Yunan Sorunu (1821-2000)”, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları – 5, KKTC

KAPSIS Yannis, “Thr Philosophy and Goals of PASOK’s Foreing Policy”, “Greece Under Socialism”, Orpheus, Newyork, 1988

KARAL Ender Ziya , “Osmanlı Tarihi”, 9. Cilt, “II.Meşrutiyet ve I.Dünya Savaşı 1908-1918”, 2.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi,Ankara,1999

KARLUK Rıdvan, “Avrupa Birliği ve Türkiye”, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İstanbul, 1996

KAVAKAS Dimitris, “Greece in Maners”, “The Foreing Policies of European Union Member States”, Manchester University Press, Manchester, 2000

KERİDİS Dimitris, PERRY Charles M., “Greek-Turkish Relations In The Era Of Globalization”, The Institute for Foreing Policy Analysis Inc., U.S.A., 2001

KURTCEPHE İsrafil , “Türk-İtalyan İlişkileri 1911-1916”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995

KÜTÜKOĞLU Mübahat S. , “Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları”, Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri(20 Temmuz 19754’e Kadar), Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri, GnKur Basımevi, Ankara, 1986

LEGG Keith R., “ Politics in Modern Greece”, Stanford University Press, Stanford, California, 1969

LEONTARİTİS George B. , “Greece And The First World War: From Neutrality To Intervantion, 1917-1918”, East European Monographs, Boulder,1990

MC CARTY Justin , “Ölüm ve Sürgün”, İnkılap Yayınevi, 2.Baskı, 1998, İstanbul

MCWILLIAMS Wayne C. & PIOTROWSKI Harry , “The World Since 1945 – A History Of International Relations”, Third Edition, Lynne Rienner Publishers, 1993

MEINARDUS Ronald, “Third Party Involvement in Greek Turkish Disputes”, “Greek Turkish Conflict in the 90s”, Mac Millan, London, 1996

MİLLAS Herkül, “ Yunan Ulusunun Dğuşu”, İletişim Yayınları, 1.Baskı, Ekim 1994, İstanbul

ÖZCAN Murat , “Tarihin Işığında Yunan Mezalimi”, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul, Nisan 2003

ÖZKAYA Yücel , “1821 Yunan (Eflak-Buğdan) İsyanları ve Avrupalıların İsyan Karşısındaki Tutumları”, Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri(20 Temmuz 19754’e Kadar), Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri, GnKur Basımevi, Ankara, 1986

PALLIS Alexander Anastasius , “Yunanlılar’ın Anadolu Macerası (1915-1922)”, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2.Baskı, İstanbul, 1997

PRIDHAM Geoffrey, “Linkage Politics Theory and the Greek-Turkish Rapprochement”, “Greek Turkish Conflict in the 90s”, Mac Millan, London, 1996

SALIŞIK Selahattin , “ Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eterya” , Kitapçılık Ticaret Ltd. Şirketi Yayınları, Kasım, 1968, İstanbul

SANDER Oral , “ Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965)” Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:276, Ankara, 1969

SANDER Oral , “ Siyasi Tarih Birinci Dünya Savaşının Sonundan 1980’e Kadar”, İmge Kitabevi Yayınları: 4, 1. Baskı, Ankara, 1989

SARINAY Yusuf , SÜNBÜL Tahir , “ Emperyalizm ve Büyük Hayal”, Günce Yayıncılık, Ankara, 1999

Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu (SİSAV), “Kıbrıs Sorunu Gelişmeler Görüşmeler, İstanbul

SOYSAL İsmail , “Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye’nin Siyasal Antlaşmaları 1920-1945”, 1. Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000

T.C. Kültür Bakanlığı, “70.Yıldönümünde Lozan”, ISBN:975-17-1165-7

TAŞKIRAN Cemalettin , “Oniki Ada’nın Dünü Bugünü”, GnKur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1996

TATSIOS Theodore George , “The Megali İdea And The Greek-Turkish War Of 1897: The Impact Of The Cretan Problem On Grek Irredentism 1866-1897”, Columbia University Press, Newyork, 1984

TOLUNER Sevin , “ Milletler Arası Hukuk Dersleri”, Beta Basım Yayım, 1996, İstanbul, s: 99

TSOUMIS J.George, “Defense Policies of PASOK”, “Greece Under Socialism”, Orpheus, Newyork, 1988

TURAN Şerafettin , “Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu Boyutlar,Taraflar”, Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri(20 Temmuz 19754’e Kadar), Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri, GnKur Basımevi, Ankara, 1986

Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea”, T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, GnKur.Basımevi, Ankara

TÜRSAN Nurettin , “Yunan Sorunu”, 3. baskı, Ankara, 1987

VANER Semih , “Türkiye, Yunanistan ve Super Güçler:Biri Diğerine, Üçü Birine mi Karşı Yoksa Herkes Kendisi İçin mi?”, “Türk-Yuna Uyuşmazlığı”, Derleyen: Semih Vaner, Metis Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, 1990

VEREMIS Thanos, “Defence and Security Policies Under PASOK”, “Greece 1981-1989:The Populist Decade”, St.Martins Press, Newyork, 1993

VERNEY Suzannah, “From the Special Relationship To Europenazim: PASOK and European Community”, “Greece 1981-1989:The Populist Decade”, St.Martins Press, Newyork, 1993

MAKALELER :

ACER Yücel, “Ege Kıta Sahanlığı Sorunu ve Uluslararası Yargı Kararları”, http://www.usakgundem.com/makale.php?id=91 , 02.09.2006

BARUTÇU Hakkı, “Devletlerin Birlikte Davranma Nedenleri ve İşbirlikleri”, http://www.tasam.org/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=29 , 07.05.06

BÜYÜKÇOLAK Kamil Mehmet, “ Balkanlarda İşbirliği : Soğuk Savaş Sonrası Döneme İlişkin Bir Analiz”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı Doktora Tezi, Danışman: Prof.Dr.Cengiz OKMAN, İstanbul, 2005

Greece's foreign policy at crossroads: Europe, the USA, the Eastern Mediterranean. Speech by the Ambassador of Greece HE George V. Savvaides , 19 February 2003 , This speech was delivered to the American Jewish Committee, Palm Beach County Chapter at the Florida Atlantic University, 14 February 2003

http://greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=403&article=229, 09.09.06

OKUR Mehmet, “Pontusçu Rumlar’ın Avrupa’daki Faaliyetleri ve Paris Barış Konferansındaki Girişimleri”, Ata Dergisi, Sayı:12, Konya, 2004, s: 93,94

ONAY Yaşar, “Moskova-Atina-Lefkoşe-Avrupa Birliği Dörtgeni ve Geçmişten Günümüze Ekümenlik İddiaları, Stratejik Analiz Dergisi, 2005

ÖZDAĞ Ümit , http://www.umitozdag.com/detay_makale.asp?id=348 , 02.09.06

ÖZMAN M.Aydoğan , “Ege’de Karasuları ”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:34, Temmuz-Aralık , Ankara, 1988

ÖZNAL Erdoğan, “Ege’de 6-10 Mil Konusu”, Aralık, 2003, http://www.saemk.org/makale.asp?islem=ayrinti&id=3&dil=tr , 02.09.06

PEHLİVANLI Hamit, “Tarih Perspektifi İçerisinde Pontus Olayı : Yakın Tarihimize ve Günümüze Etkileri”, “Pontus Meselesi ve Yunanistan Politikası (Makaleler)”, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara,1999

Reports from Greece to THE NEW YORK TIMES by Anne O’Hare McCormick, Republished April 1949 with permission of the The New York Times.

SARINAY Yusuf, “Pontus Meselesi ve Yunanistan Politikası”, “Pontus Meselesi ve Yunanistan Politikası (Makaleler)”, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara,1999

YERASİMOS Stefanos, “Pontos Meselesi (1912-1923)”, Paris Üniversitesi Öğretim Görevlisi,

http://www.karalahana.com/makaleler/tarih/pontus_meselesi.htm , 18.08.2006

YILMAZ Türel, "Tarihi Perspektif İçinde Batı Trakya ve Batı Trakya Türk Azınlığının Haklarını Koruyan Antlaşmalar (1878-1923)" http://www.dicle.edu.tr/dictur/suryayin/khuka/turel.htm , 23.08.2006

YOLGA Namık K., "Ege Kıta Sahanlığı Sorunu", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:34, Temmuz-Aralık , Ankara, 1988

GAZETELER :

Resmi Gazete, 1 Kasım 1973

Resmi Gazete , 18 Haziran 1974, Karar No: 7/8594

Tercüman, 15 Mayıs 1982, "Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda Türkiye Delegasyon Başkanı Büyükelçi Namık Yolga'nın Tercüman Gazetesi tarafından düzenlenen açık oturumda verdiği rakamlardır."

İNTERNET SİTELERİ :

http://bucatarih.sitemynet.com/seminer/karma/nato.html , "Soğuk Savaşın Kaynakları ve NATO'nun Kuruluşuna Yol Açan Gelişmeler" 02.09.06

http://www.ntvmsnbc.com/news/379182.asp, 07.07.2006

http://www.venizelos-foundation.gr/endocs/biografia.jsp, 02.09.06

http://www.ahistoryofgreece.com/biography/venizelos.htm, 02.09.06

http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/Policy/European+Politics/Greece+in+the+EU/, 18.08.2006

http://www.mfa.gr/english/foreing_policy/eu/greece/history.html, 18.05.2006

Güç, Tehdit ve İttifaklar – Neo Realist Bir Perspektiften Soğuk Savaş Sonrası Yunan Dış Politikası , http://www.saemk.org/yayin_detay.asp?sbj=icerikdetay&id=26&dba=002&dil=tr, 02.09.2006

http://greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=403&article=229, 09.09.06

http://www.greekhelsinki.gr/english/articles/AIM25-7-98.html , 03.09.06

http://experts.about.com/e/f/fo/Foreign_relations_of_Greece.htm , 03.09.06

http://www.hartford-hwp.com/archives/62/407.html , 03.09.06

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılı İstanbul doğumludur. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamlamış olup Erenköy Kız Lisesi mezunudur. 1993 yılında Deniz Harp Okuluna girdi ve 1997 yılında Deniz Harp Okulu'nun Endüstri Mühendisliği bölümünden mezun oldu. 2002 yılında Marmara Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Yönetim Organizasyon Bilim dalında ilk yüksek lisansını tamamladı.

Halen Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda İkmal Yüzbaşı rütbesiyle görev yapmakta olup İngilizce bilmektedir.

EK 1 - AKRADİTAS PLANI

Başpiskopos Makarios'un verdiği son demeçler Milli davanın yakın bir gelecekte alacağı yönü gösterdi. Geçmişte de belirttiğimiz gibi milli davalar bir günde halledilemez. Milli davaların çeşitli gelişim merhalelerinin tamamlanması için belli zaman tahditleri koymak da mümkün değildir. Davamız şimdiye kadar yer almış olan gelişmelerin, bu süre içinde belirmiş şartların ve alınmış tedbirlerin ışığında, bu tedbirlerin ayarlanması ve tatbiki de göz önüne alınarak incelenmeli ve alınacak tedbirler iç ve dıştaki politik duruma uygun olmalıdır. Bütün bu işlem gerçekten güçtür ve bir çok safhadan geçilmesi şarttır; çünkü sonucu etkileyecek olan çok ve çeşitli nedenler vardır. Herkesin, alınan tedbirlerin esaslı bir inceleme sonucu alındığını ve gelecekte alınacak tedbirlerin temelini teşkil ettiğini bilmesi kafidir. Ayrıca, şimdi düşünülen bu tedbirlerin, ilk adımını ve self-determinasyon hakkımızın kayıtsız şartsız ve tam olarak tatbiki olan değişmez gayemizin yalnız bir safhasını teşkil ettiğini de bilmesi kifayet eder.

Esas gaye değişmeyip aynı kaldığına göre, incelenmesi gereken husus bu gayenin gerçekleştirilmesi için izlenecek yol ve usuldür. Bunlar da, zaruri olarak, iç ve dış (uluslararası) taktikler diye ikiye ayrılmalıdır, çünkü, davamızın, içte ve dıştaki takdimi ve yönetilmesi ayrıdır.

A. DIŞTA KULLANILACAK METOD

EOKA mücadelesinin son safhasında Kıbrıs davası dünya kamuoyuna ve diplomatik çevrelere “Kıbrıs halkının self-determinasyon hakkına kavuşması” şeklinde sunulmuştu. Fakat hatırlanacağı gibi bu arada Türk azınlığı sorunu, bilinen şartlar altında ortaya atılmış ve toplumlararası çarpışmalardan sonra iki toplumun birleşik bir idare altında beraber yaşayamayacağı fikrini kabul ettirmek için büyük çaba harcanmıştı. Sonunda

problem birçok uluslararası çevrelerin zannınca Londra ve Zürih anlaşmaları ile halledilmiş ve bu anlaşmalar mücadele eden taraflar arasındaki görüşmeler sonunda varılan çözüm olarak gösterilmişti. Bu sebeple ilk hedefimiz, uluslararası alanda, Kıbrıs probleminin çözümlenmediği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği kanısını yaratmak ve yaymak olmuştur. Aşağıda belirtilen kanıların yaratılması ilk gaye olarak kabul edilmiştir:

1) Bulunmuş olan hal çaresi tatminkar ve adil değildir.

2) Varılan anlaşma çatışmış olan tarafların iradesi sonucu elde edilmemiştir.

3) Anlaşmaların tadili arzusu Rumların imzalarını inkar etme niyetinden değil onların varolması için elzem oluşundan doğmaktadır.

4) İki toplumun bir arada yaşaması mümkündür, ve yabancıların güvenmesi, ve dayanması gereken kuvvetli unsur Türkler değil Rum ekseriyetidir.

Yukarıdaki gayeleri gerçekleştirmek çok güç ise de tatminkar sonuçlar alınmıştır. Birçok diplomatik temsilciler, anlaşmaların tatminkar ve adil olmadığına, gerçek görüşmeler sonucu değil de gözdağı ve baskı ile imzalandığına ve birçok tehditler sonunda empoze edildiğine inandılar. Anlaşmalar sonucu varılan hal çaresinin halkın tasvibine sunulmamış olması elimizde önemli bir kozdu. Liderliğimiz de aklıselimle hareket ederek bir referandumdan kaçındı. (Aksi halde, 1959'daki atmosfer içinde halk anlaşmaları mutlaka tasvip ederdi). Genel olarak dışarıya Kıbrıs'ın şimdiye kadar Rumlar tarafından idare edildiğini, Türlerin ise sadece olumsuz köstekleyici bir fren rolü oynadığını gösterdik. Birinci safha faaliyetlerimizi ve gayelerimizi böylece tamamladıktan sonra ikinci safhayı uluslararası bir seviyede gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bu ikinci safhadaki gayemiz aşağıdaki hususları belirtmek ve kabul ettirmektir :

1) Rumların gayesi Türkleri ezmek değil idari mekanizmanın adalete aykırı ve makul olmayan kısımlarını ortadan kaldırmaktır.

2) Bunların hemen ortadan kaldırılması gerekir, çünkü “yarın” çok geç olabilir.

3) (yayınlanmamıştır)

4) Bu gözden geçirme sorunu Kıbrıs'lıların bir iç sorunudur ve bunun için kimseye, dıştan herhangi bir müdahale (güç kullanılsın ve kullanılmasın) hakkını vermez ve öngörülen değişiklikler makuldür, adildir ve azınlığın makul addedilen haklarını da korur.

Genel olarak denilebilir ki bugünün uluslararası düşünüşü her türlü baskının (bilhassa azınlıklara yapılan baskının) karşısındadır. Şimdiye kadar Türkler dünya kamuoyunu Adanın Yunanistan'a ilhak edilmesinin kendilerini köle durumuna sokacağına inandırmakta başarı gösterdiler. Bu şartlar altında mücadelemizi "enosis" değil de "self-determinasyon" temeline dayanarak dünya kamuoyunu etkileyebiliriz. Self-Determinasyon hakkımızı tamamen ve engellenmeden kullanabilmemiz için de anlaşmalardan (Garanti ve İttifak anlaşması) ve anayasanın halk iradesinin kayıtsız bir şekilde ifadesini engelleyen ve dış müdahale tehlikesi arz eden bazı hükümlerinden kurtulmamız gerekiyor. Bu sebeple ilk hedefimiz, Kıbrıslı Rumlarca kabul edilmemiş diye belirtilmesinde karar kıldığımız Garanti Anlaşmasının elimine edilmesidir. Garanti anlaşması ortadan kalktıktan sonra önümüzde, bizi bir plebisitle kendi geleceğimizi seçmekten alıkoyabilecek hiçbir hukuki ve manevi engel kalmayacaktır.

Yukarıdaki izahattan anlaşılacağı üzere planımızın başarısını temin etmek için kademeli bir "çaba ve gelişme" yolu seçilmesi gerekiyor. Bu çabalar ve gelişmeler gerçekleşmezse gelecekteki davranışlarımız kanun bakımından haksız, politik yönden ise başarısı imkansız bir hale girer. Ayrıca Kıbrıs'ı ve halkını (Rumları) büyük tehlikelerle karşı karşıya bırakmış oluruz.

İzlenecek hareket hattı şöyledir :

(a) Anayasanın olumsuz maddelerini tadil etmek ve bunun sonunda Garanti ve İttifak antlaşmalarını "de facto" olarak ortadan kaldırmak.

Bu adım kaçınılmazdır; çünkü herhangi bir anlaşmanın olumsuz yönlerini tadil etmek ihtiyacı genellikle bütün dünyaca kabul edilmiştir ve makul addedilmektedir. (Burada bir pasaj yayınlanmamıştır). Buna karşılık

böyle bir tadil çabasını önlemek gayesini güden herhangi bir dış müdahale haksız ve gereksiz sayılmaktadır.

(b) Bunu gerçekleştirir gerçekleştirmez Garanti Anlaşmasının müdahale hakkı kanunen ve esas olarak tatbik edilmez.

(c) Garanti ve İttifak antlaşmalarının self-determinasyon hakkını kısıtlayıcı hükümleri böylece ortadan kaldırıldıktan sonra Kıbrıs halkı (Rum toplumu) kendi iradesini serbestçe ifade edip uygulayabilecektir.

(d) O zaman, devlet kuvvetlerinin (Polis gücü) ve buna ek olarak dost ülke askerlerinin, dıştan veya içten gelen herhangi bir müdahaleye karşı koyması mümkün olacaktır, çünkü o zaman tamamen bağımsız bir durumda olacağız.

Görülüyor ki harekatın (a) maddesinden (d) maddesine kadar olan kısımlarının belirttiğimiz sıraya göre tatbik edilmesi şarttır. Bunun sonucu olarak da beliren gerçek şudur ; Eğer uluslararası alanda başarı şansı umuyorsak mücadelemizin herhangi bir safhasını bir önceki safha tamamlanmadan açıklamamak zorundayız. Örneğin, yukarıda belirttiğimiz dört safhanın gerekli sırayı teşkil ettiği kabul edilirse, bu sıranın (d) maddesi önceden açıklandığı zaman (a) maddesindeki tadilattan söz etmek anlamsız ve faydasız olur, çünkü anayasanın olumsuz hükümlerini tadil etmek yollarını ararken böyle bir revizyonunun Devlet ve Anlaşmaların fonksiyonu için gerekli olduğu bahanesini öne sürmekle gülünç bir duruma düşmüş oluruz .

Yukarıda belirtilenler, hedef ve gayelerimiz ve uluslararası alanda izlenecek usul ile ilgili noktalardır.

B. İÇ CEPHE

İç alandaki hareketlerimiz yapacakları tepkiye, dışta bu hareketlerin yorumlanmasına ve yapacaklarımızın milli davamız üzerindeki etkisine göre düzenlenecektir.

1) 'Aşılmaz' diye tanımlayabileceğimiz tek tehlike askeri güç kullanılarak yapılacak bir dış müdahale ihtimalidir . Kısmen veya tüm olarak

kendi gücümüzle karşılayabileceğimiz bu tehlike, yaratması muhtemel maddi zarardan ziyade politik alanda yapacağı olumsuz etki yönünden önemlidir. Eğer dış müdahale planımızın “c” safhası uygulanmadan önce yapılırsa böyle bir müdahale tamamen haklı görünmese de hukuki yönden geçerli sayılabilir ki bu da uluslararası alanda ve Birleşmiş Milletlerde aleyhimize olur. Son zamanlarda yer almış olan buna benzer olayların tarihi gösteriyor ki hiç bir müdahale olayında (müdahale hukuk dayanağından tüm olarak yoksun olsa bile) mütecaviz, saldırıya uğrayandan önemli tavizler koparmadan ne Birleşmiş Milletler ne de diğer kuvvetler tarafından sökülüp atılamamıştır. İsrail’in 1956’daki Süveyş saldırısında, harekatın Birleşmiş Milletler tarafından tatbikine ve Sovyetler Birliği’nin duruma müdahale tehdidine rağmen, saldırıyı yapan İsrail, geri çekilmesine karşılık Kızıl Denizdeki Eliat limanını iade etmesini bilmiştir. Kıbrıs için böyle bir durumda çok daha büyük tehlikeler vardır.

İyi çalışır ve yukarıda (a) safhasında belirtilen teşebbüsünüzü başarılı kılarsak göreceğiz ki hem müdahaleyi haksız gösterecek hem de bütün dünyanın desteğini kazanmış olacağız, çünkü Garanti anlaşmasına göre, garantör devletler (İngiltere, Yunanistan ve Türkiye) arasında müzakereler yer almadan müdahale yapılamaz. Asıl uluslararası desteğe işte bu devrede (müdahale öncesi temas devresi) ihtiyacımız olacaktır . Böyle bir desteği de ancak Anayasada yapılmasını teklif ettiğimiz değişiklikler haklı ve akla yakın görüldüğü zaman kazanabiliriz. Bu sebeple öne süreceğimiz değişiklikleri kararlaştırırken çok dikkatli olmamız gerekir. Bu durumda, ilk adım, müdahale tehlikesini ortadan kaldırmak için anayasayı tadil etme teklifi yapmaktır.

İzlenecek taktik : (yayınlanmamıştır).

2. Aşikardır ki müdahalenin haklı gösterilmesi için anayasadaki basit bir revizyon teklifinden daha ciddi bir sebep, daha yakın bir tehlike olması gerekir. Bu sebepler şunlar olabilir:

(a) “a” ve “c” hareketi yerine getirilmeden ENOSİS 'in ilanı.

(b) “Türklerin katliamı” diye aksettirilebilecek ciddi toplumlar arası huzursuzluk ve çarpışma.

İlk sebep, birinci safha için hazırlanan plan gereğince kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Böylece geriye “toplumlararası çatışma” tehlikesi kalmış oluyor. Tahrik edilmeksizin Türklere karşı bir katliama girişmek veya hücum etmek niyetimiz yoktur. Bu sebepten (Bu kısım Rum yayın organlarınca gizli tutulmuş yayınlanmamıştır) Türkler şiddetli reaksiyon göstererek olaylar ve çatışmalar yaratabilirler, veya çarpışmalar yaratarak Rumlar'ın kendilerine hücum ettiği ve bu yüzden can ve mal emniyetleri için müdahalenin kaçınılmaz olduğu intibaını yaratmağa çalışabilirler.

İzlenecek taktik :

1.Anayasayı tadil etme çabalarımız gizli olmayacak. Daima barışçı görüşmelere hazır görüneceğiz ve hareketlerimiz hiç bir zaman tahrik edici veya sert bir şekil almayacak.

2. Patlaması muhtemel her olay, başlangıçta kanun çerçevesinde ve kanuni kuvvetler (devletin polis gücü) tarafından, belli bir plana göre karşılanacaktır. Bütün hareketlerimiz hukuki bir çerçeve içinde yapılacaktır.

3. (Bu madde gizli tutulmuş yayınlanmamıştır)

4. Türklerin, Anayasayı tadil için girişeceğimiz ciddi hareketlere tepki göstermeyeceğini düşünmek ve genel planımızın yukarıda anlatılan birinci safhasını gerçekleştirme çabalarımıza karşı olaylar ve çatışmalar yaratmayacaklarına inanmak safdillik olur. Bu sebeple teşkilatımızın varlığı ve kuvvetlenmesi zaruridir. Çünkü:

(a) Türklerin içten gelen bir direnmesine karşı bizim karşı hücumumuz ani olmazsa Rumlar arasında (özellikle kasabalarda) panik yaratılması tehlikesi vardır. O zaman geniş ve çok önemli bölgeleri Türklere kaptırmak tehlikesi de doğacaktır. Halbuki Türklere hücum gücümüzü ani olarak ve etkili bir şekilde gösterebilirsek kendilerine gelecekler ve hareketleri önemsiz, tecrit edilmiş olaylara inhisar edecektir.

(b) Türklerin planlı veya plansız herhangi bir hücumu karşısında (bu hücum bir gösteri olsun veya olmasın) hemen harekete geçmek ve şiddet kullanarak böyle bir hücumu en kısa bir zamanda bastırmak zorundayız. Çünkü durumu bir iki gün içinde tam olarak kontrol edebilirsek dış müdahale mümkün olmayacağı gibi haklı da görülmeyecektir.

(c) Herhangi bir Türk teşebbüsünün kuvvet kullanarak kat'i olarak bastırılması bizim sonradan girişeceğimiz ve Anayasada yeni tadilata matuf hareketlerimizi kolaylaştıracak ve aynı zamanda tatbikatta bir Türk reaksiyonunu önleyecektir. Çünkü Türkler, gösterecekleri herhangi bir reaksiyonun toplumları için ciddi sonuçlar doğurabileceğini kavramış olacaklardır.

(d) Çatışmaların yayılıp büyümesi halinde plandaki ,(a) ve (d) safhalarını uygulamaya ve ENOSİS' i derhal ilan etmeğe hazır olmalıyız. Çünkü o zaman diplomatik faaliyete ihtiyaç kalmamış olacaktır.

5. Bütün bu safhaların tatbikinde büyük rol oynayacak bir faktörü unutmamak lazım. üyelerimizi ve halkı aydınlatmak ve planlarımızı bilmeyenler veya bitmesine imkan olmayanlarla, tutucu çevrelerin propagandalarına karşı koymak. Belirttiğimiz gibi mücadelemizin en azdan dört safhadan geçmesi şarttır. Ayrıca bu süre içinde p!anlarımızı ve niyetlerimizi, zamansız olarak açıklamamak zorunluluğundayız.

Görüleceği gibi bu konuda her şeyi gizli tutabilmek milli görevden de üstün bir görevdir. “Gizlilik” başarımız ve bekamız için hayati bir önem taşır .

Bunun böyle olması, tutucu zümreyi ve sorumluluk duygusundan yoksun demagogları, tahrik edici konuşmalar yapmaktan, sözde millici beyannameler dağıtmaktan alıkoymayacaktır. Planlarımızın geçiş safhaları onlara bir çok fırsatlar verecek niteliktedir. Liderlerimizin esas gayesinin “mili hedef” olmadığını ve yalnız anayasayı tadil etme peşinde koştuğumuzu söyleyecekler, ithamlar yağdıracaklardır. Anayasayı, kararlaştırdığımız gibi

aralıklı merhalelerle ve hüküm süren şartlar çerçevesinde tadil etmek gerekliliği işimizi daha da güçleştiriyor. Bütün bunlar bizi sorumsuz demagojiye sokak politikasına ve millicilik yarışına itmemelidir. İcraatımız, bizi, inkar edilemeyecek bir şekilde, haklı gösterecektir. Her halükarda, hepimizin iyi bildiği nedenler yüzünden bu planın gelecek seçimlerden çok önce tatbik edilmesi ve başarı ile sonuçlanması gerektiğine göre, önümüzdeki kısa devre içinde göstereceğimiz itidal ve soğukkanlılıkla temayüz etmeliyiz. Buna paralel olarak vatansever kuvvetlerimizin birliğini ve disiplinini korumak ve bununla da kifayet etmeyip bu birliği takviye etmek zorunluluğundayız. Bu konuda başarı sağlamak için üyelerimizi iyice aydınlatmalıyız ki onlar da halkı aydınlatabilsinler .

Herşeyden önce tutucuların gerçek kimliklerini açıklamalıyız. Bunlar, küçük, sorumsuz demagoglar ve fırsatçılar. Son yılların tarihi bunu açıkça ortaya koymuştur. Bunlar, liderliğimize kuduz köpekler gibi saldıran,fakat geçerli, pratik ve akla yakın herhangi bir çözüm yolu göstermekten aciz, başarı yoksullu, menfi ruhlu gerici insanlardır. Hareketlerimizde başarı sağlayabilmemiz için, son dakikaya kadar kuvvetli ve istikrarlı bir hükümete ihtiyacımız vardır. Bu böyle bilinmelidir. Bu tutucular güruhu, nutuk çekmekten başka bir şey yapmaktan aciz gürültücü parolacılardır. Daima, ciddi ve kesin bir hareket gerektiği zaman, fedakarlık gerektiği zaman, ortada güçsüz zavallılar olarak kalmışlardır ve kalacaklardır. Bunun en tipik örneği şimdiki tutumlarıdır: En iyi hareketin Birleşmiş Milletlere başvurmak olduğunu teklif ediyorlar. Bu yüzden bunların tecrit edilmeleri ve daima uzakta tutulmaları şarttır.

Planımızı üyelerimize YALNIZ SÖZLÜ olarak anlatmalıyız. Toplantılar teşkilatın Alt Karargahlarında (bölge karargahlarında yapılmalı ve üyelerimizin halkımızı aydınlatabilmeleri için, bölge karargahı liderleri ile üyeleri, planımız ve niyetlerimiz konusunda iyice aydınlatılmalıdır. HERHANGİ BİR YAZILI İZAHAT YAPILMAMALIDIR. YUKARIDAKİLERLE İLGİLİ HER HANGİ BİR DÖKÜMANIN KAYBI VEYA DIŞARIYA SIZDIRILMASI VATANA İHANET SUÇU SAYILIR. Bu dokümanın açıklanması, ihbarı veya muhalefet tarafından yayınlanması kadar zararlı ve

mücadelemize bu kadar ağır bir darbe indirecek başka bir hareket düşünülemez.

Üyelerimizin sözlü aydınlatılması dışındaki bütün çalışmalarımız, bilhassa basındaki yayınlarımız çok ılımlı olmalı ve planımızı hiç bir şekilde ifşa etmemelidir. Yalnız sorumlu üyeler halka hitap edebilir, nutuk söyleyebilir ve beyanat verebilirler. Onlar da planımıza temas ederken kendi şahsi sorumluluklarına ek olarak alt-karargah başkanlarının sorumluluğu ile hareket ederler. Yazılı plandan söz etmek gerekirse, bu, alt-karargah başkanlarının izni ile yapılır. Başkanlar yapılacak konuşmayı veya verilecek demeci iyice kontrol ederler. Hemen şunu da bildirdim: Böyle bir konuşma veya demecin HİÇ BİR ŞEKİLDE BASINDA VEYA BAŞKA YAYINLARDA YER ALMASINA İZİN VERİLMEMELİDİR.

İzlenecek taktik :

Üyelerimizi ve halkı SÖZLÜ OLARAK aydınlatmak için büyük çabalar harcanmalıdır. Kendimizi "ılımlı" gösterebilmek için hiç bir çaba esirgenmemelidir. Hiç bir yazıda, veya basında, veya herhangi bir dokümanda planımızdan bahsedilmemeli, böyle bir konuya temas edilmemelidir. Sorumlu üyelerimiz halkı aydınlatmağa devam edecekler, moral yükseltmek, halkın mücadele ruhunu takviye etmek için gerekli çalışmayı (basın veya diğer kanallarla planlarımızı ifşa etmeden) en iyi bir şekilde yapacaklardır.

NOT:

Bu doküman, alındığı günden itibaren on gün içinde, alt-karargah başkanının sorumluluğu altında ve bütün kurmay üyelerin huzurunda yakılmak suretiyle yok edilecektir. Bu dokümanı kısmen veya tüm olarak kopya etmek şiddetle yasaktır.

Alt-karargahın kurmay üyeleri, başkanlarının sorumluluğu altında planı alıp inceleyebilirler. Lakin bölge başkanı dahil hiç bir üye bu dokümanı alt-karargahın binasından çıkaramaz. (KTFD Enformasyon Daire Yayını, 1982, s:1-20)

Başkan AKRIDA